

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra bohemistiky

Mgr. Lucie Barbapostolová

KOMUNIKACE V TELEVIZNÍ REALITY SHOW

COMMUNICATION IN REALITY TV

Disertační práce

Školitelka: doc. PhDr. Milada Hirschová, DSc.
Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracovala samostatně. Citovala jsem veškerou použitou literaturu a ostatní prameny. Práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Olomouci dne 28. ledna 2012

.....

Ráda bych na tomto místě poděkovala školitelce, doc. PhDr. Miladě Hirschové, DSc. Poskytovala mi po celou dobu doktorandského studia (a zejména pak ve fázi psaní disertační práce) cenné rady a podněty. Její přístup byl vždy nejenom vědecký, ale také lidský.

OBSAH

0 ÚVOD.....	6
1 REALITY SHOW.....	10
1.1 Základní pojmy a vztahy.....	10
1.2 K televizní realizaci žánru.....	12
1.3 Reality show a realismus.....	14
1.4 Vyvolení.....	16
2 O KOMUNIKAČNÍ SITUACI A JEJÍCH SOUČÁSTECH.....	18
2.1 Ke komunikaci obecně.....	18
2.2 Komunikace verbální a neverbální, neopakovatelnost.....	19
2.3 Princip kooperace a šumy.....	21
2.4 Kontext.....	22
2.5 Diskurz.....	24
2.6 Dialog a monolog.....	25
3 KE KOMUNIKACI MASMEDIÁLNÍ.....	28
3.1 Mediální dialog.....	29
4 TRANSKRIPCE DIALOGŮ V PRÁCI.....	31
5 KOMUNIKACE VE VV3.....	33
5.1 Roviny komunikace ve VV3.....	34
5.1.1 Rovina pseudointrapersonální.....	34
5.1.2 Rovina interpersonální.....	35
5.1.3 Rovina skupinová.....	39
5.1.4 Rovina meziskupinová.....	42
5.1.5 Rovina institucionální.....	46
5.1.6 Rovina masmediální/celospolečenská/veřejná.....	47
5.2 Účastníci a směry komunikace ve VV3.....	47
5.2.1 Účastník ↔ účastník.....	47
5.2.2 Účastník ↔ divák.....	50
5.2.3 Účastník ↔ moderátor.....	55
5.2.4 Účastník ↔ štáb.....	58
5.2.5 Účastník ↔ technický prostředek/člověk.....	64
5.2.6 Účastník → symbol.....	66
5.2.7 Moderátor ↔ moderátor.....	66
5.2.8 Moderátor ↔ divák.....	73
5.2.9 Divák ↔ štáb.....	75
5.2.10 Divák ↔ divák.....	78
6 ZDVOŘILOST.....	81
6.1 Nezdvořilost.....	90
6.1.1 Přímá nezdvořilost.....	92
6.1.2 Pozitivní nezdvořilost.....	94
6.1.3 Negativní nezdvořilost.....	98
6.1.4 Sarkasmus nebo škádlení.....	100
6.1.5 Odepřená zdvořilost.....	103
6.2 Poznámky k asertivitě.....	106
7 NĚKTERÁ DALŠÍ SPECIFIKA KOMUNIKACE VE VV3.....	108
7.1 Účastník ↔ účastník.....	109
7.2 Účastník ↔ divák.....	114
7.3 Účastník ↔ moderátor.....	116
7.4 Účastník ↔ štáb.....	121

7.5 Účastník ↔ technický prostředek/člověk	125
7.6 Účastník → symbol.....	125
7.7 Moderátor ↔ moderátor	126
7.8 Moderátor ↔ divák.....	129
7.9 Divák ↔ štáb	132
7.10 Divák ↔ divák.....	134
8 PROBLEMATIKA SEBEODHALOVÁNÍ V RSa.....	136
8.1 Sebeodhalení nařízené	138
8.2 Sebeodhalení bezděčné	143
9 ZPOVĚĎ.....	146
9.1 Zpověď nařízená	147
9.2 Zpověď dobrovolná.....	152
10 ZÁVĚR	157
Seznam použité literatury a internetových zdrojů	165
Seznam vlastních prací a příspěvků autorky	173
Přehled zkratk.....	174
Příloha A: Přehled soutěží.....	175

0 ÚVOD

Tato disertační práce se věnuje rozboru komunikace v televizní reality show (RS) izolačního typu. Zdrojem materiálů pro všechny uvedené přepisy komunikačních událostí je pořad *VyVolení 3* (VV3). Na transkribovaném materiálu hodláme ukázat některé základní rysy komunikace v podobném kontextu a také, že prostředí takovéto RS je jakousi komunikační laboratoří. V té velké roli sehrává manipulace jednání komunikantů z různých stran, na prvním místě ze strany organizátora/realizátora pořadu. Z obecnějšího hlediska naše práce představuje zkoumání specifického typu sociální komunikace.

K uvažování nad složitostí komunikace v televizních reality show nás inspirovali zejména zahraniční autoři. Jako prvního zmiňme Jamese M. Taylora, který na Lancaster University publikoval práci o realizaci útoků na „tvář“ komunikantů v RS *Wife Swap* (u nás vysílána pod názvem *Výměna manželek*).¹ V té mimo jiné konstatuje, že je nutné rozpracovávat teorii nezdvořilosti (po vzoru J. Culpepera (1996) ad.). Jako jazykový materiál pro popis nezdvořilého jednání vybírá konkrétní repliky z RS. Tímto směrem se chceme v relevantních částech práce vydat i my. Naším obecným cílem je zde neuvádět repliky jako izolované krátké celky. Naopak chceme prezentovat komunikační události v jejich šíři – popíšeme důkladně i neverbální projevy a situační kontext. S J. M. Taylorem souhlasíme v tom, že zajímavá komunikační data se díky kontrastním povahám účastníků objevují v každé epizodě podobných RS a že „jsou to producenti show, kteří svedli dohromady tyto protikladné typy. Těm musíme poděkovat za poskytnutí různorodých dat.“² Poukazuje také na fakt, že režie daty manipuluje nejenom formálně, ale i obsahově. Komunikační jednání účastníků je ovlivněno „kamerami, které sledují každý krok komunikanta.“³ S Taylorem se však shodujeme v názoru, že „tyto okolnosti neznevažují kredibilitu dat.“⁴ Naším cílem není prezentovat komunikaci bezpříznakovou. Monitorujeme a popisujeme komunikaci jistým způsobem stresovaných osob za nestandardních komunikačních okolností, které dovolují ukázat mnohé rysy řečového jednání ve zvláště výrazné formě.

¹ TAYLOR, J. M. How Swapping Wives Has Helped Impoliteness Theory: A Study In Support Of Face Attack Theory. *Lancaster University*. [online]. © 1996-2012 [cit 2012-01-24, 21:44 SEČ].

Dostupné z: www.lancs.ac.uk/fss/courses/ling/ling201/res/diss/2004/taylorj01.doc

² Ibid.: s. 15. Překlad aut.: „It is the producers of the show, who brought together these opposites that we have to thank for providing the colourful data.“

³ Ibid.: s. 13. Překlad aut.: „with cameras watching the speakers every move.“

⁴ Ibid.: s. 13. Překlad aut.: „I don't think that these circumstances are enough to disregard the credibility of the data.“

Podobně postupuje (přepisuje a analyzuje nahrávky televizních RS) a uvažuje při svém bádání i Derek Bousfield.⁵ Píše, že zejména pokud jsou účastníci takovýchto pořadů natáčeni kromě kamer také televizním štábem, a tedy že komunikačním akcím přihlížejí další osoby, dochází k významnější deformaci komunikačního jednání. Přítomnost štábu může „vést k umírněnějšímu, nebo naopak mnohem extrémnějšímu komunikačnímu chování,“⁶ než je v daném kontextu běžné za obvyklých okolností. Ve své práci připomíná, že jedním z hlavních cílů těchto typů pořadů je pobavení publika. Akce, které jsou divákům zprostředkovávány díky režijnímu předvýběru, musejí mít vysoký zábavný potenciál. Autor v tomto kontextu neopomíná morální problematičnost toho, že režie vznik jistých komunikačních okolností či akcí podporuje. Bousfield ve své práci mj. konstatuje, že témata jako nezdvořilost a manipulace v komunikaci se v posledních letech dostávají do centra akademické pozornosti. Doporučuje pokračovat v analýze manipulovaných dat, pokud je v textu jasně uvedeno, že se tak děje, a objasněno, jakým způsobem. Tyto okolnosti v naší práci pravidelně uvádíme. Kromě Taylora a Bousfielda nás k zájmu o komunikaci v televizní RS podnítily i další autoři. Jejich teze však zmíníme přímo v textu tam, kde to bude relevantní. Dílčí cíle popíšeme v následujících pasážích, které přiblíží plánovaný obsah kapitol.

V první kapitole dizertační práce musíme pojem reality show vysvětlit, rozdělit na podkategorie a zařadit do kontextu jiných (mezinárodních) masmediálních formátů. Zmíníme některé důležité okolnosti formování podobných produktů – zejména homologizaci nadnárodního vkusu, nárůst komodifikace, bulvarizace či příklon k tzv. infotainmentu či docutainmentu. Dále se zaměříme na již zmíněný problém zprostředkování „reality“ v RS. Popíšeme též samotnou RS VyVolení 3, a to po všech stránkách. Tím stanovíme základní kontext námi zkoumaného komunikačního jednání.

Druhá kapitola bude věnována komunikační situaci a jejím relevantním součástem. Přiblížíme termín dvojná vazba, věnovat se budeme i principu kooperace a komunikačním šumům, u kterých uvedeme základní členění. Připomeneme tzv. konverzační maximy a také důležitost kontextu. Definujeme termíny mediátor, diskurz a jednu z pasáží věnujeme

⁵ BOUSFIELD, D. *Impoliteness in Interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co./John Benjamins North America, 2008. ISBN 978-90-272-5411-5.

⁶ Ibid.: s. 13. Překlad aut.: „(...) the camera crew may, in some cases, have led to more restrained conversational behaviour or may have led to more extreme conversational behaviour.“

i problematice dialogu. Okomentujeme podrobněji tzv. paradox pozorovatele, který specifickým způsobem deformuje sdílení ve VV3.

Objasnění pojmu komunikace masmediální podáme v kapitole třetí. Její součástí bude i diferenciaci různých typů dialogů, které jsou realizovány v masmediálním prostředí. V souvislosti se stresovostí komunikace v RS chceme vysvětlit pojmy jako komunikační diskvalifikování, které budeme při analýzách replik potřebovat. Čtvrtá kapitola přinese podrobnosti k formě transkripce dialogů v práci. Zavedeme některé nové symboly a vysvětlíme podstatu a nutnost použití zkratk IP a ID.

Komunikaci ve VV3 začneme systematicky rozebírat od páté kapitoly dále. Nejprve se zaměříme na roviny komunikace. Upozorníme, že v námi zkoumaném kontextu se jedná vždy o roviny smíšené, přisoudíme jim charakteristiku pseudorovin. Nejvýrazněji chceme oddělit rovinu (pseudo)intrapersonální. V podkapitolách 5.1.1 až 5.1.6 se zaměříme na všechny typy komunikačních rovin od pseudointrapersonální až po masmediální/celospolečenský/veřejný typ. Návazné podseky 5.2.1 až 5.2.10 by měly přinést detailnější pohled na naplňování komunikačních vzorců a oboustrannost komunikace mezi různými účastníky komunikačních akcí. Chceme dokázat, že všechny úrovně jsou obsazeny oboustrannými komunikačními aktivitami (s výjimkou úrovně účastník→symbol). V tomto kontextu vysvětlíme a na příkladech ilustrujeme pojmy jako parasocialita, identifikace a alienace, budeme se věnovat i tematizaci tabuových témat a vulgaritě ve VV3. Přiblížíme další specifika komunikace v námi zkoumané RS, například fungování tzv. bleskového výslechu ze strany moderátora, využívání informačních konzerv ze strany štábu, komunikaci soutěžících ve směru k neživým objektům (např. ke snímací technice) atp. Vysvětlíme, jak se (díky komunikaci) profiluje tzv. tvář RS VyVolení – moderátorka Tereza Pergnerová.

V šesté kapitole bude naším úkolem představit vybrané teorie spojené s problematikou zdvořilosti (Leech, Brownová a Levinson), kterou sice v naší práci nezkoumáme, ale potřebujeme poznatky z této oblasti pro rozbor základních projevů nezdvořilosti ve VV3. Pro tyto účely objasníme i rozdíly mezi tzv. pozitivní a negativní tváří komunikanta a útoky na ně. Pozornost věnujeme i ironii v komunikaci. Těžištěm této kapitoly bude předkládání a rozbor vzorků nezdvořilého komunikování ve VV3. V souvislosti

s uvažováním o zdvořilosti a nezdvořilosti krátce připomeneme problematiku asertivity. Ukážeme, že i ta má v RS své místo.

Naše disertační práce přinese i analýzu dalších pragmatických specifik komunikace ve VV3 – mezi jinými i rozbor oslovování a zdravení. Vše ilustrujeme na transkripcích v sedmé kapitole, kde budeme i dále upozorňovat na jevy z oblasti nezdvořilých či dalších definovaných výše v práci.

Posledními dvěma tématy jsou sebeodhalení a zpověď. Sebeodhalení ve VV3 budeme popisovat v kapitole číslo osm, kterou rozdělíme na dvě části. První věnujeme okolnostem, které vedou k nařízenému sebeodhalování účastníků RS, druhou sebeodhalení bezděčnému. Na zpověď ve VV3 se zaměřujeme i proto, že přímo souvisí s tematikou sebeodhalování. Je proto korektní se jí zabývat. V deváté kapitole vysvětlíme, co se vlastně míní zpovědí v našem kontextu a jaké akce vedou k jejímu nařízení či dobrovolné realizaci. Jako u sebeodhalení rozebereme komunikační specifika těchto akcí.

Závěrečné pasáže přinesou shrnutí poznatků z naší práce – charakteristiku komunikace v RS. Připomeneme manipulativní mechanismy, které v RS fungují, a způsob, jakým deformují komunikační jednání. Naznačíme, jakým směrem by se mohl ubírat další výzkum využívající podobnou materiálovou základnu.

1 REALITY SHOW

Nejprve se (dle plánu) zaměříme na objasnění pojmu reality show. Pro ten budeme nadále používat zkratku RS a její variace.

1.1 Základní pojmy a vztahy

Chceme-li definovat tak komplexní pojem, jakým je reality show, dostáváme se do oblasti individuálních preferencí a zúženého či rozšířeného náhledu na podstatu věci. Možná právě proto není tento publicismus podchycen ani v jednom vydání Slovníku neologismů, přičemž první je z r. 1998 (tedy z doby, kdy se tento typ pořadu a jeho název v našem prostředí dosud nevyskytoval), ale druhé až v roce 2004 (kde už je jeho neuvedení spíše nedostatkem). Reality show je jednoznačně (mas)mediální komunikát, přičemž masmédiium obvykle charakterizujeme jako jeden z prvků triády televize – rozhlas – tisk. Jako samostatná entita se vyčlenil internet, jinde zaštiťovaný pojmem komunikace elektronická (offline a online). Reality show je jedním z projevů moderní tendence k nárůstu tzv. **infotainmentu**, tedy spojení informací se zábavou. Nejčastěji se o tomto rysu hovoří v souvislosti s posunem formálních, obsahových a vizuálních složek televizního zpravodajství, či investigativní žurnalistiky. Poslední dobou se také začal používat pojem **docutainment**, který je snad ještě výstižnější. Spojuje totiž dokumentární a zábavnou složku, což popisuje produkty reality tv lépe. Reality show skýtá potenciál na lince mezi motivacemi dokumentovat – informovat – bavit. Stručně řečeno, s postupným pronikáním médií do soukromé oblasti, zájmem diváků o dokumentaristiku (v nejširším slova smyslu) a poptávky po nárůstu příběhů a „reálných“ situací ze života v mediálních produktech, a tedy ochotou mediálních investorů produkovat výstupy s žádanými parametry, se žánr reality show postupně prosadil do každodenního vysílacího schématu. V německy mluvících zemích se používá i podpojem **docusoap**,⁷ který odkazuje na sériovost výroby některých reality show. Docusoap je spojením dokumentu a tzv. soap opery – „mýdlové“ opery. Tak začali Američané nazývat „nekonečné“ seriály s počtem dílů v řádu stovek až tisíců. V německém kontextu se tímto způsobem běžně označuje například show, která byla na české TV Nova vysílána pod názvem Výměna manželek. Děje se tak proto, že německá mutace Frauentausch se vysílá denně a získala tak povahu seriálu. Ke sledovanosti těchto pořadů dodejme, že se sice objevují obecné teze ve smyslu, že „lidé mají většinou sklon sledovat televizi podle časových bloků než podle volby

⁷ Tento termín používá i citovaný Bousfield (v grafické podobě docu-soap).

konkrétního pořadu“⁸, ale jejich pravdivostní hodnota je diskutabilní. Už expanze RS do vysílání nezávisle na časovém pásmu je podnětem k přehodnocení citovaného názoru. RS není dokument v pravém slova smyslu, ačkoli dokumentaristické prvky obsahuje.⁹ Doslovným překladem dojdeme k významové náplni „ukazování skutečnosti“. Ze zkušeností však víme (a v práci ukážeme), jak funguje „realita“ RS.

Reality show je neologismus, který se do české slovní zásoby dostal jedním z nejprogresivnějších pojmenovacích postupů – přejetím z cizího jazyka, v případě tohoto sousloví z jazyka anglického. Grafická adaptace závisí na různých faktorech, nicméně psaní *reality show* se vyskytuje zřídka. Obecně konstatujeme, že určité styly jsou vhodnější pro verzi originální, zatímco jiné dovolují obměny české. Poměrně snadno dohledatelný je i tvar *reality-show*, ale v naší práci jsme se rozhodli používat dle našeho názoru zažitější podoby bez spojovníku. Jde jednoznačně o neologismus vlastní, nikoli o okazionalismus, neboť přejetí bylo motivováno společenskou pojmenovací potřebou v souvislosti s vývojem zábavních žánrů. Výraz nemá hodnotný český ekvivalent, ačkoli motivovaných odpůrců anglického lexika v soudobé češtině není málo. Například Silke Gester publikovala výsledky průzkumu, z něhož vyplynulo, že v ní zkoumané skupině respondentů: „(...) 47 % je názoru, že v češtině je přítomno mnoho anglických slov, (...) 43 % dotázaných tvrzení popřelo a (...) 10 % se zdrželo hlasování tím, že zakroužkovali nevíím.“¹⁰

Reality show je interkulturní fenomén, který najdeme v různých formách po celém světě. K rozšíření vedlo mnoho skutečností, například i stále dostatečně nezdůrazněné nasycení mediálních recipientů dosavadními mediálními produkty. V RS je naplňována touha nahlížet do životů nejenom celebrit, ale též osob, se kterými je jedinec schopen se identifikovat. K nim si pak často vytváří tzv. parasociální vazbu, viz níže. Lákavá je možnost rozhodovat o osudech ostatních díky provázanosti s hlasováním o ne/postupu (ne/výhře) účastníků RS. O mnohvrstevnatém konceptu moci v reality show jsme

⁸ MEYROWITZ, J. *Všude a nikde. Vliv elektronických médií na sociální chování*. Praha: Karolinum, 2006, s. 76. ISBN 80-246-0905-3. Dále jen jako MEYROWITZ.

⁹ Kupř. Jakub Korda řadí při členění televizních žánrů RS právě do kategorie televizního dokumentu. Viz KORDA, J. *Úvod do studia televize*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, s. 72-74. ISBN 80-244-1135-0. Dále jen jako KORDA.

¹⁰ GESTER, S. *První empirická analýza recepce anglicismů v českém jazyce*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, s. 39. ISBN 80-244-0378-1.

referovali podrobněji na konferenci Kultura – moc – identita.¹¹ V rámci stanoveného tématu jsme se zamýšleli i nad pocity diváků, jak velkou moc nad osudy účastníků RS mají, a to v návaznosti na fakta a domněnky, které se o celém procesuálním pojetí RS objevují. Přesvědčení o roli spolutvůrce mediálního projektu je jistě také jednou z motivací jeho sledování.

RS je mnohdy chápána jen jako typ televizního pořadu, ovšem expandovala i do rozhlasového vysílání, neméně podstatně na internet a částečně ovlivnila i filmový průmysl. Většinou je spojována s účinkováním neherců. Ovšem je nehercem osoba, která nemá aktivní zkušenosti s divadelním nebo filmovým prostředím, nebo v daném kontextu osoba, která nenastudovala a nerealizuje scénář? A v jaké pozici jsou potom vnitřní scénáře, strategie, se kterými komunikanti vstupují do cirkularitních¹² komunikačních procesů uvnitř uzavřené RS? Jak chápat momenty, kterým skutečný (byť rámcový) scénář předcházet? Především se tu jedná o plnění „úkolů na zakázku“, jejichž zadavateli jsou tvůrci RS. Co se týká technického zázemí RS, vyskytuje se kombinace snímací techniky viditelné a skryté. V neizolačních reality show je běžné, že průběh „reality“ snímá i štáb přítomný v místě dění. Ten, jak už jsme konstatovali v úvodu práce, probíhající komunikaci deformuje specifickým způsobem.

1.2 K televizní realizaci žánru

Pro naši práci je relevantní kontext RS televizních, které mají největší celospolečenský dopad. Co se týče televizních institucí v České republice, v zásadě rozeznáváme dva typy, a to veřejnoprávní a komerční; tzv. autoritativní publicistická instituce se v českém prostředí po pádu komunismu prakticky nevyskytuje.

Veřejnoprávní televizní stanicí je Česká televize se všemi svými kanály. Od komerčních stanic se liší (nebo by se měly lišit) tím, že vysílají informace a vytvářejí pořady nejen pro tzv. mainstreamového diváka, ale naplňují též potřeby minorit. Produkuje také pořady vzdělávací, osvětové a jinak obecně prospěšné. Někteří experti se domnívají, že pozice veřejnoprávních televizních institucí je v současnosti značně labilní.¹³

¹¹ Konferenci pořádal Kabinet interkulturních studií při Katedře sociologie a andragogiky FF UP. Konala se 14. října 2009. Příspěvek O konceptu moci v reality show byl zařazen do Panelu 2: Mediální studia. Reference může podat PhDr. Daniel Topinka, Ph.D. z KSA FF UP. Konference probíhala interaktivní orální formou, písemný výstup není k dispozici.

¹² Cirkularita je konstitutivní vlastností koloběhu sdělování. Více viz VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000, s. 19 a 176. ISBN 80-7178-291-2. Dále jen jako *Psychologie lidské komunikace*.

¹³ Viz BARTOŠEK, J. Přesvědčování a manipulace v politické žurnalistice. In: SRPOVÁ, H., BARTOŠEK, J., ČMEJRKOVÁ, S., JAKLOVÁ, A., PÁČL, P. *Od informace k reklamě*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007, s. 54. ISBN 978-80-7368-265-1. Sborník dále jen jako *Od informace k reklamě*.

Umberto Eco hovoří v souvislosti s touto linkou televizní kultury o *paleotelevizi* a vymezuje ji proti *neotelevizi*, viz níže.¹⁴ Dovolíme si jeho myšlenky zjednodušit na konstatování, že paleotelevize zprostředkovává (zprostředkovávala) divákovi kontakt s vnějším světem a to je a byla její hlavní (věcná) motivace, neotelevizní prostředí je prostředí vysoce konkurenční a od základu jinak vystavěné.

Hlavní motivací **komerční** televizní (i rozhlasové) stanice je finanční zisk, kterého dosahuje především prodejem reklamního prostoru. Jak k tomuto poznamenává Hana Srpová: „(...) jsme svědky dokonalé symbiózy marketingové komunikace a komunikace mediální. Jedna závisí na druhé finančně. Reklamní diskurz potřebuje média jako nosiče pro svá sdělení a masmédiá mají díky reklamám a placené inzerci vůbec dostatek finančních prostředků pro svou existenci. (...) Prioritou pro zadavatele reklamy není politická nebo ideologická orientace (alespoň v ČR), ale množství adresátů (...), tedy popularita reklamního nosiče, mnohdy dokonce bez ohledu na vysokou cenu za poskytovaný reklamní prostor.“¹⁵ Zmiňme, že mnohdy neúměrně velkou část vysílacího prostoru zabírá tzv. *self-promo*, tedy reklama „sám na sebe“ (upoutávky na nové pořady, další díly těch starých...), která má jediný úkol – udržet recipienta co nejdéle u jedné stanice. Eco dokonce píše, že „nejdůležitější zpráva, kterou neotelevize divákovi přináší, zní takto: Oznamuji ti, že se na mne díváš.“¹⁶

Komerční televize volí a vyvíjejí takové pořady, které zaujmou či pobaví co nejširší publikum, s přihlédnutím k vlastní předdefinované cílové skupině (target group). I z tohoto důvodu je „pravověrná“ RS je spíše jejich výsadou. Masového diváka baví, sledovanost bývá vysoká, mediální investor je tím pádem ziskový. V souvislosti s vysokou sledovaností RS píše Pavel Pácl dokonce o **homologizaci nadnárodního vkusu**.¹⁷ Nakupování manuálů pro vyhotovení různých typů sériově vyráběných reality show a jejich (v rámci dodržení autorských práv alespoň rámcová) asimilace na domácí prostředí je znakem globalizace médií, ale i jejich **komodifikace** - rysu, který je podporován vysokou prodejností konkrétních mediálních produktů (v ekonomické terminologii se podobné tržní principy shrnují pod pojem franchising), u nichž „byl někdo přesvědčen o (...) uplatnění na trhu“.¹⁸

Do této linie uvažování patří i pojmy jako **bulvarizace**. Protože jde z velké části o mediální produkty, v nichž se různou formou realizuje destrukce tradičních (celospolečensky podporovaných) hodnot, správných jazykových a psychosociálních návyků a podobného, jsou vystaveny kritice veřejnosti i odborníků z různých oblastí. Mnohé diváky ale právě toto láká a pro komerčního producenta masmediálních sdělení se formát RS stává velmi dobrým prostorem pro zmíněný výdělek z reklamy a finanční úlevy ze stran rozličných subjektů (sponzoring znělek aj.) Obecně se soudí, že antipatii k tomuto televiznímu formátu především ze strany mnoha občanů středního věku nebo starších, kteří tento druh zábavy (a komunikačních akcí, které obsahuje) neuznávají, vyrovnává popularita v cílové skupině teenagerů a těch v počínajícím ekonomicky aktivním věku.¹⁹

RS je v českém sociokulturním prostředí stále záležitostí poměrně nová a jako taková vyvolává očekávatelné efekty. Stejně jako RS působil kdysi kontroverzně například i přerod němého filmu v ozvučený.²⁰ Jde o klasický příklad vývoje vzbuzujícího společenský rozruch, ovšem musíme mít na paměti, že „hromadné sdělovací prostředky vlastně jen nabízejí zboží takové kvality, jaké je příjemci vyžadováno.“²¹ A navíc „jestliže obsahy s nízkým vkusem vykazují tak houževnatou trvanlivost v systému masových médií, neznamená to, že uvnitř tohoto systému plní nějakou důležitou funkci?“²² Podotkněme, že „nové vzorce našeho chování a mluvy nejsou nutně výrazem lhostejnosti ke vkusu a etiketě. Reprezentují nový smysl pro to, co je přiměřené, vyplývající ze sloučených situací.“²³

¹⁴ ECO, U. *Mysl a smysl*. Praha: Nadace Vize 97, 2000, s. 90. ISBN 80-86181-36-7. Dále jen jako ECO.

¹⁵ SRPOVÁ, H. Masová a marketingová komunikace. In: *Od informace k reklamě*, s. 26.

¹⁶ ECO, s. 90.

¹⁷ PÁCL, P. Nové trendy v českých médiích. In: *Od informace k reklamě*, s. 44.

¹⁸ BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 108. ISBN 80-85947-67-6. Dále jen jako BURTON, JIRÁK.

¹⁹ V námi provedeném průzkumu na studentech Obchodní akademie Olomouc ve věku 17-19 let se na toto téma objevuje příspěvek ve smyslu: „Je to spíše pro mladé lidi, „staré“ to netáhne.“

²⁰ Podrobněji zde: JAKOBSON, R. Úpadek filmu? In: *Poetická funkce*. Jinočany: H&H. 1995, s. 148-153.

²¹ PÁCL, P. Nové trendy v českých médiích. In: *Od informace k reklamě*, s. 42.

²² Ibid.: s. 65.

²³ MEYROWITZ, s. 148.

1.3 Reality show a realismus

Jak jsme uvedli, RS obsahuje prvky dokumentaristické, ale s tím, zda skutečně přináší odrazy skutečného života, se dá úspěšně polemizovat. V případě RS musíme zohledňovat, že „když se elektronická média pokoušejí ukázat publiku, co se „doopravdy“ děje, často to, co se děje, pozmění.“²⁴ Oxfordský slovník připojuje sousloví reality show k výkladu lexému *reality* (realita, reálný).²⁵ Uvádí, že nově referuje k „reality TV: *reality show*“²⁶ a doplňuje: „Slovo, které údajně popisuje život a zážitky tak, jak je známe, je stále častěji používáno pro odkazování k hluboce nerealistickým konceptům a situacím. Záměrem tvůrců pořadů patřících k reality TV je, aby děj v pořadu působil předem nepromyšleně a spontánně, ale dění v takovýchto show je často manipulováno a záznamy bývají výrazně upraveny střihem než se vůbec dostanou k publiku. (...)“

Už proto je nutno při chápání pojmu diferencovat dva póly, a to:

- a) realistický tvůrčí výstup, který je **autorem** (v našem případě autorským týmem) **zamýšlen** jako pravděpodobný;
- b) realistický tvůrčí výstup, který jako pravděpodobný **vnímá recipient** sdělení.²⁷

V případě RS je ideálem koexistence obojího; není jí dosaženo vždy. Je též nutno vyhradit samostatnou kategorii pro **realismus jakožto způsob** zobrazování/**komunikování**, nehledě na záměry produktora a očekávání recipienta sdělení. Realismus se do všeobecného povědomí vžil v souvislosti s výtvarným uměním a literaturou, kde má: „(...) pravdivě zobrazit vnější svět, poznat objektivní skutečnost (...)“²⁸ Pokud autor na realitu nahlíží kriticky, jde o tzv. kritický realismus. Aspekt kritičnosti je možno vnést i do sdělení v RS - střihem, vědomým vyprovokováním jistých komunikačních akcí ze strany režie a podobně. To je opět projev manipulace. Každý typ pořadu, který obsahuje realistické elementy, nelze označit za RS v pravém slova smyslu. Relace typu VV, kde jsou soutěžící po průměrnou dobu tří měsíců uzavřeni v domě na relativně neznámém místě a prakticky bez

²⁴ MEYROWITZ, s. 239.

²⁵ REALITY. *Oxford Dictionaries: The world's most trusted dictionaries* [online slovník]. © 2012. [cit. 2012-01-12, 00:20 SEČ].

Dostupné z: <http://oxforddictionaries.com/definition/reality?q=reality>

²⁶ Překlad aut.: „reality TV: *a reality show*“ a „The word that supposedly describes life and experience exactly as we know it is increasingly used to refer to deeply unrealistic concepts and situations. *Reality TV* is intended to be unscripted and spontaneous, but events in such shows are often manipulated and the footage extensively edited before it reaches the viewing public.“

²⁷ Podrobněji zde: JAKOBSON, R. O realismu v umění. In: *Poetická funkce*. Jinočany: H&H. 1995, s. 138-144.

²⁸ *Panorama české literatury*. Olomouc: Rubico, 1994, s. 114. ISBN 80-85839-04-0.

kontaktu s vnějším světem se nedá seriózně komparovat kupříkladu s RS z gastronomického prostředí nebo s žánrem reality-talkshow (jak se běžněji děje). V návaznosti na výše uvedené navrhuje pro náš účel (i pro zkoumání spřízněných autorů) rozřídění na:

- a) *Reality show v pravém slova smyslu, tzv. izolační – Rsa,*
- b) *Reality show přechodného typu – RSb,*
- c) *Reality show pomezního typu – RSc.*

Kategorii RSa (protože je pro nás nejpodstatnější) zde definujeme podrobněji. Ostatním kategoriím se věnujeme jen rámcově a uvádíme jejich charakteristiku a příklady petitem.

Jako **Rsa** charakterizujeme takový pořad, v jehož rámci jsou účastníci uzavřeni na štábech určeném místě. V podstatě ztrácejí možnost kontaktu s vnějším světem. Vhodnou lokací může být (kamerami vybavený) obytný dům se speciálním režimem (nelze vyjít ani vejít bez souhlasu štábu, existuje přísný domovní řád, za jehož porušování následuje veřejný postih, potraviny a jiné produkty/služby jsou účastníkům dodávány zvenčí...), relativně neobydlená územní část (ostrov) apod. První umístění je typické pro RS typu Vyvolení (Prima), Big Brother (Nova) a umožňuje delší trvání celé soutěže, průměrně po dobu tří měsíců. Stupeň realismu je zvýšen možností sledovat dění v domě kdykoliv prostřednictvím internetového přístupu. Druhá možnost odkazuje např. k RS Trosečník (Prima) (původní název: Survivor), jejíž doba bývá oproti „vilovým“ show kratší. Tzv. trosečníci žijí v krizových podmínkách, ačkoliv pod dohledem kameramanů a štábu. Důležitou (a v případě pochybností o příslušnosti ke kategorii i určující součástí RSa) je (realizovaná) možnost přímého televizního přenosu a interaktivního zapojení diváků. Pro výherce RSa je připravena větší finanční suma či ceny, které mají v součtu a přepočtu vysokou hodnotu (v řádu milionů i desítek milionů korun). To je pro účastníky RSa velkou motivací i v přístupu k aktivitě v rámci soutěže. Výše výherní částky u většiny účastníků přímo souvisí s prahem manipulovatelnosti jejich komunikačních akcí zvenčí.

K **RSb** řadíme RS, které postrádají některá z určujících kritérií pro RSa. Zejména jde o možnost sledování aktuálního dění na internetu či realizování přímého televizního přenosu. Přestože RS jako několikrát oživená Výměna manželek (Nova) nebo Ano, šéfe/Jste to, co jíte/Farmář hledá ženu (Prima, TV JOJ)/Mama, ožeň ma – Mami, ožeň mě (přeshraniční projekt TV JOJ a Prima Love) nabízejí pohled do soukromí svých účastníků,

jsou vždy maximálně zkráceny provedeným střihem. Doba jejich trvání je v praxi poměrně dlouhá (nezřídka v řádu měsíců), ale ve vysílacím čase dostávají prostor v řádu hodin. U RSa se naproti tomu sestřih nejdůležitějších událostí k odvysílání sestavuje denně. Účastníci jednotlivých dílů RSb se objevovat v dalších dílech dané RS mohou, ale nemusejí. Do přechodného pásma je možno řadit (časosběrnou) filmovou tvorbu na dokumentární bázi. Spadají sem snímky jako Marcela/René/Katka režisérky Heleny Třeštíkové, Český sen Filipa Remundy a Víta Klusáka, Ženy pro měny a Nesvatbov režisérky Eriky Hníkové či Generace singles Jany Počtové. Účastníci televizních RSb nesoutěží o enormně vysoké výhry peněžní, movité či nemovité, ačkoliv mohou na závěr svého podílu na pořadu obdržet cenu či odměnu (sadu nádobí Zepter²⁹ v případě Jste to, co jíte, 50 000 korun za plně dokončenou účast pro každou rodinu ve Výměně manželek, 40 000 korun za výhru v Prostřeno). Může se jednat o bonus v přeneseném slova smyslu (nabytí jistých vědomostí a dovedností).

Do pomezí kategorie, **RSc**, patří masmediální produkty s menším obsahem znaků typických pro RS. Jde mj. o tzv. reality talkshow (v zahraničí ji reprezentují talkshow moderátorů typu Jerryho Springera, Britta Hagedorn...) Show Jana Krause do této skupiny nepatří, už proto, že se nevysílá živě. Jejím primárním cílem není vyvolávání konfliktů či vypjatých emočních situací mezi pozvanými hosty. Navíc jde spíše o tzv. celebrity talkshow. K RSc bychom také zařadili údajně nejkontroverznější reality show světa. Jedná se o nizozemský formát De Grote Donor Show vyvinutý firmou Endemol (tvůrcem Big Brothera). K odvysílání došlo na televizi BNN v roce 2007. V závěru jediného dílu moderátor prozradil, že jde o podvod a podstatou bylo rozvíření celospolečenské debaty o hlavním tématu – darování orgánů. Centrem této RSc byla (proklamovaně, ne reálně) umírající žena, která se rozhodla darovat svou ledvinu jednomu ze skutečně nemocných adeptů. Diváci měli SMS hlasováním určit, který ze tří vybraných kandidátů na transplantaci ženinu ledvinu po její smrti obdrží. Přestože byl zisk z hlasovacích SMS použit na dobročinné účely a pořad zajistil tisíce lidí zapsaných do registru dárců orgánů, přirozeně se do všeobecné diskuse dostalo téma reality show a etika, morálka a manipulace. Jako RSc chápeme i některé soutěžní (talentové) pořady (ČeskoSlovenská SuperStar, ČeskoSlovensko má talent, Xfactor, StarDance), nebo show zaměřené na hobby či obecně životní styl spojené s osobou výrazného prezentéra. Jeho život se do konceptu promítá ale ve vztahu k vybranému tématu je sekundární.

1.4 VyVolení

Naše práce využívá jako materiál přepisy komunikačních akcí z třetí série show VyVolení s podtitulem Noví hrdinové. **VyVolení jsou typickou RSa**. Malá skupina různorodých osob je po delší časový úsek izolována v domě vybaveném snímací a jinou technikou. Formát byl vyvinut podle maďarského vzoru VALÓ VILÁG. TV Prima spustila třetí edici 26. srpna 2007. V rámci intertextových zpráv pro diváky (spotů) chtěla navázat na úspěch série první a odkazy na druhou (méně oblíbenou) edici eliminovat. Výběr obyvatel Vily

²⁹ Odevzdáním cen jakékoliv jmenované značky v pořadu samotném se naplňuje podstata produktové reklamy. Pořad by měl být (alespoň na začátku a na konci) dle platných zákonných norem označen zkratkou PP – product placement.

byl primárně v rukou castingových specialistů (režie, která uskutečnila předvýběr nejvhodnějších typů kandidátů), sekundárně v rukou hlasujících diváků.³⁰ Zvolení soutěžící museli dodržovat principy soutěžně-ubytovacího řádu. K nim patří zákaz šeptání, vypínání mikroportu³¹ mimo prostor sprch a bazénu, přísný zákaz zakrývání čoček snímací techniky, komunikace „pod příkrývkou“ (což mimo jiné znemožňuje záznam neverbální komunikace), používání vulgarismů, skrytá a zjevná reklama atd. Co se týká vulgárního či jinak problematického komunikačního chování ve VV3, bylo vždy motivací k tzv. externím vnuceným omezením.³² Míjíme zde soudní sankce v řádu desítek milionů korun pro provozovatele.³³ I tyto institucionalizované zákroky ale stimulují zájem publika.

Co se týče chronologie třetí série, **VyVolení – Volba** probíhala od 27. srpna do 7. září 2007. **VyVolení – Přesun** nastal 1. září. Vila se plnila postupně a někteří soutěžící měli oproti později přichozím výhodu v možnosti výběru svého místa v prostoru, a to jak ve smyslu fyzickém, tak psychologickém. **VyVolení – Denní rekapitulace** byl denní střihový pořad, který ukazoval „skutečný“ život izolovaných soutěžících za posledních 24 hodin. Moderoval Mírek Hejda. **VyVolení – Noční show** dostávala prostor od pondělí 10. září denně kolem půlnoci. Moderoval buď Libor Bouček nebo Diana Kobzanová. K dalším součástem show patří v našem prostředí standardně komponenty **VyVolení – Zúčtování**, **VyVolení – Výzva** a **VyVolení – Duel**. Tyto tři složky jsou vzájemně provázány a vysílány živě. Podstatou úterního Zúčtování bylo dosáhnout ze strany obyvatel Vily označení jedné osoby za nežádoucí (na základě povinné argumentace), dát jí tzv. K.O. nebo palec, též vypalcovat.³⁴ Následovala čtvrteční Výzva, kdy si nominovaný kandidát zvolil soupeře a opět veřejně vysvětlil, proč si vybral právě jeho. Zúčtování i Výzvu moderovala „tvář VV“, Tereza Pergnerová. V Duelu jde o definitivní vyřazení jednoho ze dvou nominovaných obyvatel, to už ze strany hlasujícího diváka. V krátkosti také předkládáme popis VILY. Má několik základních prostor (zvenčí dovnitř): MEZIPROSTOR (mezi venkovním a vnitřním světem, oboustranně uzamčen a ovládan štábem), TERASU (stůl nejenom pro kuřáky...), DVŮR s bazénem a vířivkou, SAUNU, ZPOVĚDNICI (se zvonkem a bzučákem pro vstup), ZÁSOBOVACÍ MÍSTNOST (uzavírají ji kovové rolety, které jsou ovládané štábem), PRÁDELNU (s jedním WC), OBÝVACÍ ČÁST (sofa, televizní monitor pro přenosy), KUCHYŇ, JÍDELNU (dlouhý stůl a židle), KOUPELNU (vana a sprchový kout bez možnosti separace od prostoru umyvadel nebo toalet), WC (v rámci koupelny, ale za dveřmi), LOŽNICE (s částečně spojenými postelemi). Ve Vile jsou uvnitř i vně nepropustná okna/zrcadla, kterými lze z druhé strany snímat dění. Obsluha techniky je pro účastníky neviditelná za předpokladu, že není v domě zhasnuto (o čemž rozhoduje štáb) a zároveň v prostoru „za zrcadlem“ rozsvíceno. V tom případě je situace opačná, ale zcela výjimečná a plánovaná. Vila je obestavěna technickým zázemím pro štáb. Neustále je přítomen mimo jiné „zповědník“³⁵ a zdravotník. Kamery jsou ve všech prostorách včetně hygienického zázemí.

Závěrem je potřeba uvést, proč jsme se rozhodli psát slovo Vila s velkým písmenem na počátku. Stalo se tak hlavně kvůli dodržení úzu ze strany provozovatele soutěže. Ten se totiž o domu zmiňuje pravidelně jako o Vile. Ostatní místnosti v domě píše(me) standardně.

³⁰ V návaznosti na rys interaktivity lze uvažovat o tom, zda název VyVolení referuje spíše k významu „vy, kteří jste voleni“, „vy, kteří volíte (účastníky), neboli vy, kterých se týká volení“ nebo dokonce k obojímu.

³¹ Mikroportem míníme přenosný mikrofon.

³² BURTON, JIRÁK, s. 125.

³³ Výši a odůvodnění udělení sankcí ze strany soudu je možno dohledat zde: TŮMOVÁ, M. Soud potvrdil pokuty za reality show. *ČT 24. Nejdůvěryhodnější zpravodajství na českém internetu* [online]. 15. 5. 2008 © 1996-2012 [cit. 2012-01-18, 15:16 SEČ]. Dostupné z: <http://www.ct24.cz/media/15141-soud-potvrdil-pokuty-za-reality-show/>

³⁴ Dle symbolu palce, který byl zobrazen na vyřazovacích magnetech.

³⁵ Zповědníkem nebývá osoba se vzděláním psychologického či psychiatrického zaměření.

2 O KOMUNIKAČNÍ SITUACI A JEJÍCH SOUČÁSTECH

2.1 Ke komunikaci obecně

Komunikace je sociální akt, primárně motivovaný potřebou přenosu informací. Má různě specifickou formu i obsah a složku verbální a neverbální. Komunikování je podmíněno komunikační kompetencí účastníků, tedy znalostí (vyvíjejících se) pravidel a norem užívání všech složek daného jazyka. Na základě aplikace znalostí dochází k tzv. performanci, tedy k samotné realizaci. Průběh informačního transferu lze graficky zaznačit. V zásadě by ve schématu komunikačního aktu neměl chybět **komunikant A** (vysílatel, emitor, mluvčí A, recipročně též adresát/posluchač/divák...), **směr komunikace** (naznačený šipkou) a **komunikant B** (příjemce, adresát, recipient, mluvčí B, posluchač/divák, recipročně vysílatel). Tyto komponenty jsou bazální a spadají pod tzv. kódový komunikační model.³⁶ O relevantním modelu komunikace se zmíníme níže.

Komunikační akty či procesy (komunikační události) se odehrávají na pozadí **komunikační situace**. Ta řečové jednání (případně i grafický záznam průběhu komunikace plus jeho rozbor) přímo ovlivňuje a její součástí jsou například proměnné časové, emocionální, prostorové, sociální role a obecné charakteristiky účastníků (věk, nejvyšší dosažené vzdělání, ne/známost...), důležitost smísení verbálních a neverbálních kódů aj. Komunikanti mohou vystupovat jako soukromé osoby, nebo jako zástupci institucí (banky, soudu, televizní stanice...) Jedna ze stran bývá iniciátorem komunikační situace, ale nemusí být jejím regulátorem, tedy tím, kdo řídí průběh. Účastníci vstupují do komunikace s určitými (více či méně ujasněnými) **záměry** a dosahují jistých **efektů**,³⁷ nicméně „ne každý záměr se realizuje, tj. stává se skutečným efektem.“³⁸ Ve zdravé³⁹ komunikaci na podnět navazuje **reakce** (či typizovaná zpětná vazba), a to buď **synchronní** (relativně okamžitá), nebo **asynchronní** (dodaná s menším či větším časovým odstupem). Typickým příkladem asynchronní komunikace jsou psané úřední komunikáty, vzkazy na telefonním záznamníku. Reakce může být **symetrická** (odpovídající především maximě

³⁶ Stejně jako kanál, který se však v grafickém zápisu průběhu komunikační události ne vždy uvádí. Podobně obsah, kód...

³⁷ Efekty (i záměry) zpravidla dělíme na krátkodobé/dlouhodobé a zjevné/skryté.

³⁸ LAMSER, V. *Komunikace a společnost*. Praha: Academia, 1969, s. 17. ISBN není. Dále jen jako LAMSER.

³⁹ Doplnkově se zde držíme normy, kterou prosazuje psycholog Zbyněk Vybíral. Dělí komunikaci na (v daném kontextu) *zdravou* nebo *poruchovou*. Dodejme, že vždy neplatí rovnice zdravá komunikace = úspěšná (realizující komunikační záměry produktora, dosahující žádoucího perlokucního efektu) a stejně tak tzv. poruchová komunikace nemusí být v jistém kontextu v důsledku neúspěšná.

Viz *Psychologie lidské komunikace*, s. 212-222.

kvantity, viz níže), nebo **asymetrická**. Co se týče směru komunikace, moderní zkoumání poukazuje na fakt, že tzv. jednosměrné komunikační akty či procesy již neexistují. Dokonce i v rovině⁴⁰ intrapersonální reflektujeme svou vnitřní a vnější substanci, čili dva články, které jsou ve vzájemné interakci. U Lamsera čteme (vzhledem k datu vzniku publikace) ještě teze jako, že „některé komunikační akty či procesy jsou jednosměrné, a to výlučně jednosměrné, na příklad u novin, rozhlasového a televizního vysílání (...)“⁴¹ Dnes už ale víme, že neplatí a v zásadě neplatily ani v době publikování.

Existují komunikační situace, jejichž obsah a formu lze spíše stěží předpovídat, a naopak ty, které jsou ve všeobecném povědomí zakotveny jakožto relativně typizované. Za vysoce schematizovaný typ považujeme především diskurz profesní, v němž komunikanti disponují předem poměrně jasně nastavenými rolemi a jim přizpůsobují svůj (mnohdy cíleně tříbený a procedurální/ritualizovaný) prediktabilní verbální i neverbální projev. Máme zde na mysli situace typu zdravotní sestra – pacient, pedagog 1. stupně ZŠ – žák 1. stupně ZŠ, pedagog vysokoškolský – student. Také tzv. komunikaci vysoké intenzity, tj. například v soudní síni (soudce – svědek, soudce – znalec...),⁴² komunikaci mediální – kupř. v nastavení moderátor – konkrétní host ve studiu, moderátor – televizní divák jako součást masy a podobně. O komunikaci (mas)mediální níže.

2.2 Komunikace verbální a neverbální, neopakovatelnost

Verbální a neverbální součásti komunikátů (v některých koncepcích usouvztažněny s pojmy kód digitální a analogový) jsou vzájemně propojeny a obvykle oplývají obdobnými pozorovatelnými rysy. Například tempo nebo expresivita projevu na obou úrovních bývá spíše podobná než rozdílná a je znakem kvalitních komunikačních návyků. V opačném případě se může jednat o selhání kvůli okolnostem kontextovým nebo o komunikaci poruchovou. Pro nesoulad složky verbální a neverbální používá psycholingvistika termínu **dvojná vazba** (double-bind).⁴³ Její výzkum byl zpočátku zaměřen na osoby diagnostikované jakožto psychicky nemocné, především na schizofreniky. Spolu s nárůstem každodenního stresu se tento zlovyk (nesoulad

⁴⁰ Obecně bývají (shrňeme-li teze Lamserovy, DeVitovy a McQuailovy) roviny či oblasti komunikace členěny na intrapersonální, interpersonální, skupinovou, meziskupinovou, institucionální a masmediální/veřejnou/celospolečenskou.

⁴¹ LAMSER, s. 13.

⁴² Ke komunikaci vysoké intenzity více u Vykopalové. Viz VYKOPALOVÁ, H. *Komunikace jako součást profese*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2005, s. 53-63. ISBN 80-7318-344-7.

⁴³ Někdy se totéž označuje jako komunikace paradoxní.

verbálních a neverbálních rysů komunikační jednotky – například klidné tempo, upokojující obsah, ale příliš dynamická gestikulace)⁴⁴ objevuje čím dál častěji i v běžných komunikátech. To souvisí s nárůstem rysů neuróz v moderní době. Poměrně často bývá dvojná vazba ale též intencionální komunikační strategií vysilatele. O delší rozbor součástí neverbální komunikace se zde nepokoušíme. V textu však často používáme názvosloví základních typů gest. Především se budou objevovat termíny **adaptér** a **ilustrátor**. Adaptér je gesto, které uspokojuje osobní potřebu (odhrnutí vlasů z čela, poškrábání). Ilustrátor podporuje význam verbálního sdělení, které doprovází (mluvíme o kouli a rukama ji naznačíme).⁴⁵ V teorii neverbálního řečového jednání se také objevuje pojem regulátor, ale protože v naší práci potřebujeme tento termín v jiném popsaném kontextu, nevyužíváme jej pro popis gesta.

Základem zkoumání řečových projevů je dle našeho názoru uvědomění si principů *Nelze nekomunikovat* a *Komunikace je neopakovatelná*.⁴⁶ Neopakovatelnost bývá zpochybňována, ale je nutné si uvědomit, že i při mechanickém opakování řečeného (nahraného, zaznamenaného) se mění situační kontext. Dochází k aktualizaci a mnohdy i k posunu stupně akceptability. Co se akceptability týče, svou důležitost má i obsah sdělení. Existují témata, o nichž se za daných okolností (ne)mluví a též způsoby, jakými se o nich (ne)mluví. „Zákaz užití určitého slova zejména z důvodů náboženských nebo společenských“ nebo i „slovo podléhající tomuto zákazu“⁴⁷ nazýváme termínem tabu. Tabuová slova dané kulturní oblasti či konkrétní skupiny potenciálních komunikantů bývají interně buď elidována, eufemizována, generalizována, nahrazována lexémy typu noa a podobně. V komunikaci vyspělých národů se s tabuovostí v pravém slova smyslu setkáváme ne zcela často (přece jen ale u některých témat sexuálních – zoofilie, nekrofilie... či jinak kontroverzních), protože reprezentuje komunikační bariéru nejvyššího stupně. V každodenní praxi se setkáváme spíše s různě intenzivním uplatňováním principů zdvořilostních, a to ve vlastním zájmu mluvčího.

⁴⁴ Konkrétní příklad: Dítě přivede matku při dlouhém čekání na úřadě do nepříjemné situace, protože se hlasitě dožaduje pozornosti okolí, vykřikuje vulgarismy apod. Matka reaguje zdánlivě klidně, řekne například: „To je v pořádku, Pěťo, uklidni se, za hodinu jsme doma.“ Ovšem její neverbální komunikace (kupř. zrudnutí ve tvářích, změna v síle hlasu, dramaticky zesílený oční kontakt) naznačuje, že bude následovat nepříjemná konfrontace z pozice rodič – dítě. Vazba je vztažena k jednomu komunikantovi (Pěťovi), ale je ve své podstatě dvojí (verbálně neutrální, neverbálně příznaková, reverzně chápáno i naopak).

⁴⁵ DE VITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing, 2001, s. 126. ISBN 80-7169-988-8. Dále jen jako DE VITO.

⁴⁶ DE VITO, s. 34.

⁴⁷ *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002, s. 477. ISBN 80-7106-484-X. Dále jen jako ESC.

2.3 Princip kooperace a šumy

Podstatou úspěšné komunikace je tzv. **kooperace**, čili ochota a schopnost sdělovat a přijímat informace v co nejadekvátnější a obecně nejsmysluplnější formě. Konverzace je podřízena i nepreskriptivním **konverzačním maximám**. Ty popsal filozof Herbert P. Grice.⁴⁸ Primárně rozeznává maximu kvantity (říkej tolik, kolik je třeba), kvality (podávej informace pravdivé, doložitelné), relevance (mluv k tématu) a způsobu (mluv jasně a vol vhodné znakové kódy). Grice staví na fundamentálním předpokladu, že si komunikanti přejí navzájem se dorozumět. Avšak ne každý vysílatel/adresát chce vždy kooperovat, jeho výpověď může být záměrně neurčitá, nedostatečná a může vést ke komunikačnímu kolapsu. O rozšíření teorie kooperace o bádání na téma principu zdvořilosti v komunikaci se zasloužil Geoffrey Leech.⁴⁹ Autor (který princip zdvořilostní nadřazuje principu kooperačnímu) zformuloval další teze o efektivní komunikaci a navázal na Griceův koncept popsáním dalších „maxim“ (taktu, skromnosti...). Tyto mají zdvořile vyjít vstříc příjemci informace; jsou vymezeny striktně jako takové, které ve své podstatě vysoce zvýhodňují a ctí adresáta. Mnohdy je proto zdvořilost v danou chvíli důležitější než počáteční ochota spolupracovat. Podotkneme, že v některých novějších instruktážních příručkách se takovýto (doslovně pojatý) způsob komunikace považuje za přespříliš servilní a navrhuje se uplatnění přístupu asertivního, přiměřeně neagresivního/nepasivního.⁵⁰ Samostatnou kapitolou je uvažování o možnosti uplatnění zdvořilostních maxim v masmediálních žánrech typu RS, v reklamě a podobně. Problematice maxim, stejně jako zdvořilosti a nezdvořilosti se budeme věnovat dále v textu.

Každá komunikační situace je doprovázena tzv. **šumy**. Ty mohou být (dle De Vita) **fyzické** (hluk aut na ulici, hlasitá hudba v restauraci...), **fyziologické** (nedoslýchavost, poruchy zraku...), **psychologické** (špatná nálada, porucha osobnosti...) nebo **sémantické** (neznalost významu fráze, nepochopení ironie). Lamser navíc vyděluje šum technický, který může s fyzickým souviset. Například nedostatečnost signálu mobilního telefonu (technický šum) a hluk kolemjedoucí motorky (fyzický šum) však podle našeho názoru

⁴⁸ GRICE, H. P. Logic and Conversation. In: *Syntax and Semantics, Vol. 3, Speech Acts*. Dále jen jako GRICE.

Ed. by Peter Cole and Jerry L. Morgan. New York: Academic Press. 1975, s. 41–58.

⁴⁹ LEECH, G. *Principles of Pragmatics*. London/New York: Longman, 1990. ISBN 0-582-55110-2.I. Dále jen jako LEECH. Jeho teoriím se věnujeme podrobněji níže.

⁵⁰ Více k tomuto například viz HOŠKOVÁ, L., LAKATOŠOVÁ, J. *Komunikace*. Olomouc: SDV Univerzity Palackého, 1994, s. 60–69. ISBN 80-7067-407-5. Asertivitě věnujeme zvláštní oddíl této práce.

nelze řadit do jedné kategorie. Domníváme se, že do oblasti záměrně vyvolávaných komunikačních šumů lze řadit i problematiku lži, ačkoli primárně jde v případě lhaní o typ (často manipulativního) komunikačního jednání. Podstatou šumu je přece fakt, že informace se k příjemci dostává v neúplném, pozměněném nebo „nepravdivém“ stavu. Lhaní je předně komunikační problém, který má dimenzi vědomou (záměrnou), nevědomou (nezáměrnou) a psychopatologickou (bezděčnou), která může oběma póly procházet.⁵¹ Ovšem tato problematika je příliš rozsáhlá a vyžadovala by samostatnou práci, na tomto místě se jí nebudeme více věnovat.

2.4 Kontext

Důležitou roli sehrává při jakémkoli komunikování **kontext**. Ten lze definovat jako lingvistický a/nebo extralingvistický fenomén, který obklopuje (a spoluvytváří) komunikační situaci. Tradičně lze rozlišovat kontext **slovní** (lexikální), **situační** (lokalizace prostorová, časová, rolní, aktuální psychologické proměnné...) a **zkušenostní** (oblast „kolektivních“ vědomostí, intertextovost).⁵² Teorie kontextu je ale složitější. Zatímco u Vybírala čteme o kontextu vnitřním a vnějším a také o kulturních filtrech, které ovlivňují naše vnímání. De Vito⁵³ předkládá čtyřstupňovou klasifikaci typů kontextu. Dělí jej na **fyzický**, **kulturní**, **sociálně-psychologický** a **časový**. Fyzickým kontextem míní vnímání hmotných okolností produkce textu (prostor a jeho vlastnosti apod.) Kulturní kontext zohledňuje veškerá inter/kulturní specifika textu, sociálně-psychologický pak například formálnost situace, uplatňování rolí, aktuální psychologický stav komunikanta (únava, rozzlobení, radost, touha) a podobně. Časový kontext naznačuje, jak je daný text umístěn v čase vzhledem k dalším (relevantním) událostem. V závislosti na kontextu probíhá také tzv. code-switching, tedy změna kódu/řečového registru, která se děje buď intra- (v rámci jedné spojitě sentence) nebo intersentencionálně (na švu dvou po sobě jdoucích vět).⁵⁴ Kódem přitom rozumíme každý přirozený jazyk a jeho variety nebo obecněji znakový systém a jeho subsystémy.

⁵¹ Volně zpracováno dle VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2003, s. 15. ISBN 80-7178-812-0.

⁵² Více viz *ESČ*, s. 229-230.

⁵³ DE VITO, s. 21-22.

⁵⁴ SWANN, J., DEUMERT, A., LILLIS, T., MESTHRIE, R. *A Dictionary of Sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004, s. 40-41. ISBN 0-7486-1690-X. Dále jen jako *A Dictionary of Sociolinguistics*.

Každé sdělení prochází fází kódování a dekodování, přičemž mezičlánkem může být i třetí osoba (vystupující sama za sebe či za jedince nebo instituci), tzv. **mediátor**.⁵⁵ Úkolem takového prostředníka může být překlad z cizího jazyka do jazyka příjemce sdělení, dovysvětlení speciálních pasáží textu⁵⁶ a podobně. Roli mediátora v RSA může zastávat od člena režie (mediujícího nahrávky ve směru k divákovi, pokyny ve směru k moderátorovi) až po účastníka samotného (účastník jako tlumočnick sdělení, účastník v roli bosse). Mediátor může zprostředkovávat buď jedním nebo oběma směry, v prvním případě vznikají tzv. komunikační cesty, v druhém komunikační řetězky. Různé kódy jsou v konkrétních situacích různě příznakové, někdy až expresivní. Jaroslav Zima v této souvislosti rozlišuje **expresivitu inherentní** (formálně a sémanticky výraznou), **adherentní** (vzniklou neosémantizací původně neutrální jednotky) a **kontextovou** (spojena s výstředností stylistickou).⁵⁷

Obecně snad nejrozšířenější kódový model (pramenící z teorie informace) doplňují i jiné typy badatelských náhledů na proces komunikace. Například (kognitivnělingvistická) tzv. teorie relevance, jinde též jako neo-griceovská teorie významu. O jejích tezích čteme: „Komunikovat znamená dožadovat se něčí pozornosti, a dožadujeme-li se něčí pozornosti, implikujeme tím, že komunikovaná informace je relevantní.“⁵⁸ To znamená, že účastníci vstupují do komunikační akce na základě předpokladu, že jejich příspěvek je k věci, obohatí příjemce, a to i v případě, kdy se nevztahuje k původnímu obsahu promluvy. „Relevantní“ v tomto úhlu pohledu není „relevantní“ ve smyslu neterminologickém. Bádáním nad obsahem a formou komunikátů se zabývá mnoho vědních disciplín; pro náš účel je nejdůležitější náhled společenskovední, úžeji – lingvistický. I ten však využívá poznatků z oblastí jako je logika a nelze si představit neexistenci a neaplikaci znalostí z okruhu pomezí disciplín: pragmalinguistiky, psycholinguistiky a sociolinguistiky. Začaly se expanzivněji vyvíjet v druhé polovině dvacátého století a ve vědeckém diskurzu nezaujímají pozici izolovanou. Navzájem se doplňují a prolínají. Jiří Kraus o jedné z nich již v roce 1983 napsal: „Situace, jimiž se sociolinguistika zabývá, jsou situacemi našeho života a naší kultury, a proto nám nemohou být lhostejné.“⁵⁹ Společnost jako taková se

⁵⁵ LAMSER, s. 26.

⁵⁶ V případě výrazu **text** se přikláníme ke koncepcím, které textu přisuzují jak rys psanosti, tak mluvenosti a sdílíme názor, že většina komunikátů je z hlediska kódování smíšená, viz např. heslo Text v EŠČ.

⁵⁷ ZIMA, J. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961, s. 108. ISBN není.

⁵⁸ HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, s. 162. ISBN 80-244-1283-7. Dále jen jako *Pragmatika v češtině*.

⁵⁹ KRAUS, J. Předmluva. K utváření obsahu a zdrojů sociolinguistiky. In: ŠVEJČER, A. D., NIKOLSKIJ, L. B.: *Úvod do sociolinguistiky*. Praha: Svoboda, 1983, s. 26. ISBN 25-022-83.

skládá z jednotlivců, jejichž signifikantní či zvláštní rysy zase pozoruje (a v obecnosti převádí) psycholingvistika, pragmalingvistika se zaměřuje na komunikační strategie jednotlivců, tzv. řečové jednání, konverzační analýzu aj. Poznatky z těchto subdisciplín budeme hojně využívat.

2.5 Diskurz

Je-li naším záměrem zkoumat předem vybranou RS z hlediska komunikace, je vhodné vysvětlit též pojem diskurz. Jde o komunikační jednotku nadřazenou promluvě.⁶⁰ Jedná se tedy o komplex komunikátů, které se vyznačují schopností přenášet informace (pro jejichž pochopení je nutná mimo jiné interpretační činnost vysilatele i recipienta), koherentností, situačností (zasazeností do konkrétního prostředí, sociálních, rolních a jiných aktuálních nastavení), výraznou intertextovostí, též rysem institucionálnosti a dalšími. Diskurz je typ textu, který je spojován s určitou funkcí a zakotven v konkrétním prostředí. Podle Krause rozlišujeme diskurz monologický a dialogický, soukromý a veřejný, připravený a improvizovaný, z jiného úhlu pohledu (podle dominantní funkce) například diskurz umělecký či zpravodajský, jinde diskurz s reálným či fiktivním referenčním rámcem, uplatňuje se i hledisko stylistické, tematické a mnohá jiná.⁶¹ V RS diskurz veřejný splývá se soukromým, neboť soukromé akce jsou veřejně přístupné. Autor konstatuje, že život člověka (který běžně prošel procesem socializace) je „žitím ve světě stále se opakujících, ustálených typů diskurzu. Člověk se stává rovnoprávným a uznávaným členem jisté skupiny odborníků tehdy, osvojí-li si její diskurz. (...) Schopnost účastníků komunikačního aktu uvědomit si jednotlivé podmínky a zvláštnosti diskurzu je zároveň nezbytným předpokladem vhodné interpretace, protože jeho lexikální jednotky nabývají odlišných významů nebo nových významových odstínů podle toho, v jakém typu diskurzu se jich užívá.“⁶² Je opět možno rozlišit diskurz primární, nadřazený a jeho subdiskurzy (aplikovaně: subdiskurzem komunikace v televizních pořadech obecně je komunikace v RS a specifitěji v našem případě (sub)diskurz komunikace ve VV; hovoříme-li o diskurzu VV3, jeho subdiskurzem může být komunikace v jednotlivých komponentech show, například ve vyřazovacích večerech VV Duel).

⁶⁰ HAUSENBLAS, K. *Od tvaru k smyslu textu. Stylistické reflexe a interpretace*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996, s. 33. ISBN 80-85899-14-0

⁶¹ KRAUS, J. Vyjadřování polemičnosti a významových opozic v politickém diskurzu. In: ČMEJRKOVÁ, S., HOFFMANNOVÁ, J. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003, s. 13-39. ISBN 80-200-1034-3. Dále jen jako *Jazyk, média, politika*.

⁶² *Ibid.*: s. 20.

2.6 Dialog a monolog

Dialog je komunikační útvar, který se realizuje v rámci mluvených i psaných textů. Předpokládá existenci dvou a více komunikantů, kteří na sebe vzájemně verbálně a nonverbálně reagují. Stávají se průběžně (a zároveň) příjemci a vysílajícími sdělení. Jak jsme uváděli výše, je běžné, že jeden z komunikantů je iniciátorem komunikačního aktu, ale nemusí být jeho regulátorem (účastník VV3 iniciuje komunikaci s psychologickou podporou v tzv. zpovědnici. Psycholog na iniciaci reaguje, ale z většiny následující dialog reguluje. Rozhoduje o jeho průběhu, délce a podobně.) Běžně používané adjektivum *pasivní* příjemce příliš zjednodušuje průběh komunikačního aktu. Existuje přece soustředěné naslouchání, vnitřní formulace argumentů, vnitřní reformulace řečeného, implikativní operace (...).⁶³ Implikativy se dělí na konvenční a konverzační.⁶⁴ Ke konvenční implikativě dojde v případě, kdy konvencionalizovaný význam výroku překrývá význam derivovaný. Podobně v případě konverzační implikativy je podstatné, že mluvčí v rámci konverzace nevnímá jen doslovný význam výroku, ale všechny relevantní kontextové faktory. Na základě jejich zhodnocení výroky reinterpretuje, tj. dobírá se jejich skutečného smyslu.

Dialog se dělí mimo jiné na **reálný** a **fiktivní**, přičemž druhý jmenovaný typ je podmíněn například neúčastí jedné ze stran ve fázi vyslání informace. Důležitým pojmem z hlediska našeho zkoumání je též **dialog zprostředkovaný**, protože má reálný základ, ale jeden z členů komunikačního řetězce je mediátorem. V českém lingvistickém prostředí se běžně pracuje s tezemi Jana Mukařovského, který diferencoval tři typy dialogu (založené na jeho převažujících rysech), a to **dialog osobní**, **situační** a **konverzační**. Konverzační charakterizuje jako hovor pro hovor, „kulturní výboj“⁶⁵ a za podstatný prvek její konstituce považuje časté významové zvraty. V modernějším pojetí bychom hovořili o naplňování sdružovací anebo požitkářské motivace ke komunikaci (přičemž motivaci chápeme jako skrytou komunikační funkci).⁶⁶ Dialog situační definuje Mukařovský jako zpravidla nedůvěrnou (převážně pracovní) komunikaci, podmíněnou existencí jisté předmětné situace, která „může být vzdálena od aktuálního „zde a teď“, může být umístěna jinde

⁶³ *Pragmatika v češtině*, s. 139-156.

⁶⁴ *A Dictionary of Sociolinguistics*, s. 54-55.

⁶⁵ MUKAŘOVSKÝ, J. Dvě studie o dialogu: I. Dialog a monolog. In: *Kapitoly z české poetiky. Díl I. Obecné věci básnictví*. Praha: Svoboda. 1948, s. 137. Dále jen jako *Kapitoly z české poetiky*.

⁶⁶ *Psychologie lidské komunikace*, s. 24-26.

v prostoru a čase“.⁶⁷ V RS se jedná například o hovor o splnění budoucího úkolu, který aktérům zadal štáb – realizace divadelního představení, sportovní soutěže. Převyšuje náplň praktická. A konečně je vydělován dialog osobní, který výrazně akcentuje dvojici já-ty, bývá citově zabarven a často ústí do komunikačních konfliktů.

Dialog je adresný, je souhrnem replik (tvořících sekvence), má švy (naznačené obsahovou a intonační ukončeností), má svou iniciaci, průběh a graduje do závěru. Každý komunikant má individuálně rozvinutou schopnost rozpoznání sekvenčních vzorů a textové výstavby. Mimo jiné i tato schopnost, transformovaná v dovednost, je podstatnou součástí porozumění dialogu a možnosti zapojení se do jeho proudu. V průběhu komunikačního aktu může docházet k tzv. **monologizaci dialogu** (kdy sice hovoříme spolu, ale jeden z účastníků je mnohem aktivnější, ve vykladačském nebo vypravěčském duchu, než ten druhý). Monolog je neostrým protipólem dialogu. Může tedy logicky projít i procesem tzv. **dialogizace** (reakce publika na přednášku, prezentaci...) Jinými slovy: „Přes vzájemnou protikladnost se (...) zaměření monologické s dialogickým nejen nevylučují, nýbrž návzájem prolínají (...)“.⁶⁸ Monologický přístup ke komunikaci zdůrazňuje „jednotu a autoritu“ zatímco dialogický „diverzitu a polyfonii“.⁶⁹ Objevují se i názory, že: „původní, přirozenou formou lidské komunikace (je) dialog; monolog ve vztahu k dialogu představuje formu sekundární, odvozenou, proto je i vlastní podstata monologu dialogická a bývá pouze dočasně a různými způsoby zastírána.“⁷⁰ S tím souhlasíme. Především v kontextu, který budeme zkoumat, se právě dialogická podstata komunikačních aktů prokáže.

Dialog mívá jedno hlavní téma, ale také téma(ta) vedlejší, mnoho z nich se konstituuje až v samotném průběhu komunikačního aktu, a to i na základě názorové (myšlenkové) konvergence nebo divergence mluvčích. Teorií dialogu se zabývaly i Müllerová a Hoffmannová, které pro úspěšný průběh komunikace doporučují: „Usiluj v dialogu o vzájemný tematický soulad (abyste s partnerem nemluvili „každý o něčem jiném“).“ A níže: „Nepřeskakuj neustále od jednoho tématu k druhému, neodbočuj od tématu, není-li to

⁶⁷ *Kapitoly z české poetiky*, s. 137.

⁶⁸ MUKAŘOVSKÝ, J. O jazyce básnickém: VI. Dialog a monolog. „Skrytý“ význam. In: *Kapitoly z české poetiky*, s. 122.

⁶⁹ *A Dictionary of Sociolinguistics*, s. 211. Překlad LB: „(...) unity and authority“, „diversity and polyphony (...)“

⁷⁰ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. Praha: Pansofia, 1994, s. 14. ISBN 80-858-0429-8. Dále jen jako *Kapitoly o dialogu*.

strategicky nezbytné (v tom případě si zajisti souhlas partnerů).⁷¹ Tzv. tematický soulad je typický pro skupiny komunikantů, kterým je centrální téma komunikace dáno; v běžných hovorech dochází ale poměrně pravidelně k porušení principu tematického souladu a záleží na partnerech, zda nový tematický směr akceptují nebo ne. Pro dialogické i monologické struktury je opět důležitý kontext výskytu. Lze konstatovat, že podmínky námi zkoumaných komunikačních spojení budou stresové. Navíc v případě většiny reality show do role vstupuje tzv. **paradox pozorovatele**. Vzniká otázka, nakolik jsou dialogické struktury v RSA skutečně přirozené a nakolik jsou vědomě či podvědomě stylizované. Stres, kterému jsou komunikanti vystaveni, může způsobit kolapsy, neschopnost soustředit se na průběh komunikace (ergo neefektivnost, nedokončenost, problémy reciproční), emocionální vypjatost v původně neutrálních kontextech (emocionálně neinteligentní projev), vědomou i bezděčnou dvojí vazbu a další nefunkční (byť z jiného úhlu pohledu obohacující) posuny. Pojem paradox pozorovatele v původním významu nacházíme v oblasti víceméně výzkumné observace. Ať už jde o výzkumy vědecké nebo komerční, při jejich vyhodnocování je kromě respondenta přítomen i zástupce výzkumného týmu či individuální řešitel. Jiří Černý píše o výskytu tohoto jevu v souvislosti s dialektologickými a sociolingvistickými výzkumy a ustanovuje jej jako největší potíž při získávání nezkrášených dat. Upozorňuje na tendenci respondentů „upravovat a vylepšovat vlastní jazykový projev zejména vzhledem k přítomnosti neznámých osob,“ kterými míní přítomné zkoumatele. Potřebu „vylepšit svou tvář“ před výzkumníky je silná i proto, že „se jeho (pozn. aut.: informátorův) projev zaznamenává buď písemně nebo dokonce pomocí magnetofonu, videokamery apod.“ Dodává, že „hrozí nebezpečí, že získaný materiál nebude zcela odpovídat spontánním jazykovým projevům (...).“ K minimalizaci paradoxu pozorovatele přispívá dle Černého prvotní nastolení přátelské atmosféry a pokud možno také ukrytí záznamové techniky. Navrhuje skrytý mikrofon nebo skrytou kameru.⁷² V RS, které nás zajímají, je pozorovatelů více než v popsané výzkumné komunikační situaci a mají rozličné role i asymetrický přístup k informacím od vysílatele. Spontánnost soutěžících je individuální, nicméně různou měrou pokřivená, a závisí také na délce setrvání v izolaci (především na celkové únavě, a tedy snížené schopnosti předstírat).

⁷¹ *Kapitoly o dialogu*, s. 84.

⁷² Citace v odstavci pramení z: ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998, s. 182. ISBN 80-85839-24-5.

Nestandardně existující dichotomii komunikace soukromá – veřejná (viz níže), je nutno doplnit o specifický pohled na hledisko **bezprostřední – zprostředkovaná**. Komunikaci bezprostřední můžeme mít na mysli tu „při níž jsou partneři ve vizuálním kontaktu“ a jejím protikladem je pak komunikace zprostředkovaná, „nějakým technickým pojítkem“.⁷³ Možnosti moderní techniky se od doby napsání publikace změnila a zejména v masmediální oblasti je nezdárcu využíváno audiovizuálních bran. V RSA je jí často (obrazovka) televize, která spojuje prostory A a B v reálném čase a umožňuje vést souvislou smysluplnou konverzaci nebo projevy monologičtějšího rázu (jakékoliv instruktážní apod.) v podstatě tváří v tvář. Navíc chápeme komunikaci zprostředkovanou nově také jako v širším úhlu pohledu mediovanou, viz výše.

3 KE KOMUNIKACI MASMEDIÁLNÍ

Několikrát naznačenou podstatou masmediální komunikace je fakt, že vysílatel prostřednictvím technických zařízení oslovuje/působí na recipienta ze široce stratifikované masy příjemců (z publika). Ti zpravidla zůstávají v anonymitě nebo bývají součástí menší skupiny příjemců masmediálního sdělení. Její členové mezi sebou mívají přátelské nebo rodinné vazby, ale ve vztahu k ostatním většinou intimním skupinám příjemců jsou anonymní. V masmediálním sdělování lze vidět jednak rysy přístupu individualistického, na druhé straně však centralnost a neosobní přístup. Mediální teoretik Marshall McLuhan v tomto kontextu používá termín **globální vesnice**.⁷⁴ Jak jsme již psali, vnímatel může masmediální komunikát přijímat buď jako jednotlivce, jako člen tzv. intimní skupiny⁷⁵ nebo jako příslušník shromážděného publika. Obecně vzato ale jak emitor, tak adresát zastupují skupinu. V případě vysílatele (například moderátora) jde o tvůrčí tým, v případě adresáta o masu nebo dav. Tyto pojmy neslučujeme.⁷⁶ Ztotožňujeme se s tezí, že dav se od masy odlišuje rysem fyzické blízkosti velkého počtu osob, z nichž převážná většina jsou pro blíže určeného komunikanta osoby neznámé. Přesto je (například v rámci tzv. davové psychózy) jejich haptický (nebo jiný fyzický) kontakt možný, ba dokonce různou měrou

⁷³ *Kapitoly o dialogu*, s. 56.

⁷⁴ McLuhan, M. *Člověk, média a elektronická kultura*. Brno: Jota, 2000, např. na s. 136, 229, 240, 241. ISBN 80-7217-128-3.

⁷⁵ Skupinu intimní nelze vždy slučovat se skupinou malou (určovanou obvykle počtem maximálně 15 členů). Typickým příkladem intimní skupiny je rodina nebo její část (dívající se společně na televizi). Malou skupinou může být například část školní třídy (při dělení na poloviny při jazykové výuce), kde se intimní spojení mohou týkat jen části dotčených nebo se jí netýkají vůbec.

⁷⁶ Více viz PETŘÍKOVÁ, J. – ŠTĚPÁNEK, D. *Média – prostředky transferu informací*. Brno: Filozofická fakulta MU, 1998, s. 39n. ISBN 80-210-1992-1.

pravděpodobný. To zejména v emocionálně vypjatých situacích, kupříkladu při shromáždění hokejových fanoušků na Václavském náměstí za účelem sledování klíčového zápasu domácího týmu na monitoru a podobné. Masa naproti tomu možnosti haptické ani jiné tělesné interakce ve větší míře nerealizuje. Jde například o početnou skupinu diváků, kteří sledují v tutéž chvíli tentýž televizní kanál s oním hokejovým přenosem. Jejich kompletní lokalizace je nesnadná (ne-li nemožná) a případy fyzické interakce (například s diváky z okolních domů atp.) by byly za daných okolností minimálně nestandardní.

Podoba masmediální komunikace je regulována státními právními nařízeními a je vždy asymetrická, neboť původce sdělení je aktivnější než příjemce, a to i v případech, kdy vzniká interaktivní reakční řetězec. Stejně jako u komunikace na úrovni institucionální, i zde pozorujeme vysílání prostřednictvím tzv. personifikované sítě. Její struktura je ale odlišná. Zatímco u institucionálních komunikátů jsou členové sítě vždy zaměstnanci instituce, u sdělení masmediálních do sítě patří jak takovíto přímí členové sítě, tak nepřímí. Těmi jsou dle našeho názoru i soutěžící v různých typech pořadů, víceméně anonymní či dobře známé osoby, které jsou součástí reportáží, článků, komentářů, zkrátka v podstatě kdokoliv, kdo k publiku hovoří či píše z teritoria vybrané mediální instituce. Tuto zároveň v danou chvíli reprezentuje. Své písemné, ústní nebo audiovizuální projevy vysílá ve směru k adresátovi z prostoru, který oné instituci patří, je příslušně oddělen od jiných masmediálních prostorů (v případě televize minimálně označováním logem).

3.1 Mediální dialog

Jestliže jsme se zabývali teorií dialogu z hlediska lingvistiky, musíme v naší mezioborové práci zohlednit také hledisko mediální. Podle dvou kritérií, konkrétně podle vztahu komunikantů a zároveň pravidel v dané situaci komunikačně-organizačních, píše Hans-Jürgen Bucher ve svém pojednání o členění základních forem mediálního dialogu. Navrhuje rozlišovat:

- a) **nemoderované dialogy** (kupříkladu hádka v době neočekávaného spojení moderátora s prostorem Vily v živém přenosu),
- b) **moderované komplementární dialogy** (typickým příkladem je interview; podstatné je, že tazatel má v této komunikační situaci důležitější roli než dotazovaný, jako zde: terénní moderátor přímého přenosu z Duelu se ptá lidí shromážděných v koridoru před Vilou, komu přejí, aby postupoval do dalších kol hry o miliony – dotazovaní jednotlivci si v podstatě nemohou brát slovo, jejich výpovědi jsou poznamenány subjektivismem. Moderátor je nestranný a celou komunikační situaci monitoruje a reguluje.)
- c) **moderované dialogy mezi komunikanty podobné důležitosti a role** (moderátor bývá častěji „pouhým“ organizátorem zdárného průběhu komunikační výměny - kontrolorem času, reformulátorem, pokladatelem doplňujících otázek nebo otázek

typu *checking questions*. V těch požadujeme kontrolní reformulaci řečeného. Vztahujeme něčí názor nebo odpověď na otázku k axiomům, tzv. nezvratitelným pravdám, většinovému mínění obyvatelstva nebo vědecké obce.) Tento typ mediálního dialogu nese se může vyznačovat soutěživostí komunikantů, snahou prosadit nebo alespoň co nejprecizněji formulovat svůj názor.⁷⁷ V RSa se vyskytuje občasně, kupříkladu i ve fázi tzv. **reunion** (opětné setkání).

Reunion je typickým prvkem RSa, který dostává prostor těsně před finálovým večerem, případně v jeho průběhu nebo je mu věnován speciální díl záhy po něm. V principu se sejdou všichni aktivní zúčastnění dané RS (soutěžící, moderátoři aj.) na jednom místě a diskutují na předvybraná témata – kdo si myslíte, že vyhraje, proč, probírají se nejdůležitější momenty soutěživých či show jako celku a podobně. Reunion může gradovat do vyhlášení vítězů nebo se odehrává až po skončení soutěže. Pak je platformou pro konfrontaci. Zatímco v českém kontextu mívá reunion ráz přátelsky diskusní, v iberoamerickém kontextu se často jedná o nevraživou konfrontaci, končící nezdědkou verbálním či fyzickou agresí různého stupně.⁷⁸ Díky velkému diváckému úspěchu prvku reunion se u některých RS přistupuje i k zařazování tzv. **pre show**. Ty seznamují diváky již před započítím jistého projektu s jeho účastníky (alespoň některými), přibližují také proces vzniku skupiny (na castinzích i jinde) a/nebo navazují na kontext již proběhnuvších sérií stejné RS (pomocí audiovizuálních nahrávek). U „vilových“ show je běžná před započítím soutěže televizní exkurze do interiéru budoucího soutěžního prostoru, zpravidla s některým(i) z moderátorů. Průběh takové prohlídky budeme mít možnost podrobněji sledovat a komentovat níže v práci.

Otázkou zůstává, zda v případě RSa můžeme bezvýhradně uplatnit výše vydělenou kategorii dialogu nemoderovaného. Víme-li, že komunikační situace vykazuje rysy laboratorního experimentu, pak je možné transformovat kategorii nemoderovaného dialogu na **nepřímo moderovaný dialog**. Moderací pak míníme režijní záměry, které docházejí do fáze efektu (například v situaci při zadávání úkolu s těžištěm v komunikaci). Uvědomujeme si i skutečnost, že pojem moderovanost může kolidovat se zaužívaným termínem **řízenost**, ovšem ve vztahu k výše uvedeným poznámkám a také k povaze mediálního sdělení v RS považujeme terminologii navrženou Bucherem za vhodnou a jasně formulovanou.

Je nutno poznamenat, že už v průběhu sestavování komplexních psychologických profilů možných účastníků dané RSa dochází k významnému sebeodhalování z jejich strany. Adepti na účast uvádějí v rozsáhlých písemných dotaznících nebo při pohovorech odpovědi i na otázky typu *Jaký je tvůj oblíbený film? Jaká je tvá oblíbená píseň, zpěvák,*

⁷⁷ Volně (s vlastními příklady) dle: BUCHER, H.-J. Dialoganalyse und Medienkommunikation. In: FRITZ, G., HUNDSNURCHER, F. *Handbuch der Dialoganalyse*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1994 s. 483. ISBN 3-484-73014-5. Kniha dále jen jako *Handbuch der Dialoganalyse*.

⁷⁸ Pro lepší představu o často až asociálním průběhu reunion je možno shlédnout video zde: FLAVOR OF LOVE 2 REUNION FIGHT. In: *Youtube* [online]. 8. 5. 2011 [cit. 2012-01-02, 20:46 SEČ]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=NbSn7o3sQqo&feature=youtu.be> Kanál uživatele tyreekcarter14.

*hudební skupina? Co rád(a) jíš a piješ? Časté (a s postupujícími koly castingů stále podrobněji formulované) jsou i dotazy otevírající tabuová témata jako *Byl(a) jsi někdy trestně stíhán(a)? Co nemáš rád(a) v sexu? Který zážitek byl pro tebe v životě nejhorší a proč?* (...) Štáb má pak před sebou podrobný „manuál“ k myšlenkovým, názorovým, emočním pochodům účastníků. To značně posouvá problematiku takzvaného zachování tváře a klade další etické otázky. Komunikace v RSA je jasně podmíněna i záměrným tlakem na tzv. negativní tvář účastníků, nucením do různých (předem diagnostikovaných) individuálně nepříjemných komunikačních kontextů a situací. Hypersenzitivnost je vítána, protože je zdrojem dynamických komunikačních akcí. To zpravidla zvyšuje sledovanost. S komunikačními manévry jako je **diskvalifikování**,⁷⁹ sugerování, **lhaní** či v běžných komunikátech s ne tolik frekventovaným **crazy makingem**⁸⁰ se v RSA počítá. Kandidáti na post soutěžících si tyto komunikační zvláštnosti před vstupem do soutěže uvědomují, avšak různou měrou.*

4 TRANSKRIPCE DIALOGŮ V PRÁCI

Vzhledem k faktu, že v textu se budou objevovat rozsáhlé přepisy komunikátů, prezentujeme pravidla uplatněná v textu při jejich transkripci. Chceme zdůraznit, že jako dialog chápeme i mluvení k sobě samé/mu (podle nás jde totiž na půdě RSA o pseudointrapersonální jev). Přepis komunikačního aktu je doplňován o grafické symboly s následujícím významem:

- : krátká pauza,
- : delší pauza,
- / : přerušení komunikace vysilatelem informace (děje se minimálně),
- // : přerušení komunikace příjemcem informace (skákání do řeči),
- x : mluvení více osob přes sebe,
- ↑ : intonace stoupavá,
- ↓ : intonace klesavá,

⁷⁹ Diskvalifikováním míníme typ komunikačního manévrování. Diskvalifikující osoba znevažuje svého komunikačního partnera. Obvykle tak činí před publikem (od intimního po veřejné), od kterého zároveň očekává pozitivní odezvu na své nekorektní jednání (důkaz síly). K té může dojít na úrovni verbální a/nebo neverbální. Podrobněji viz: *Psychologie lidské komunikace*, s. 43-44.

⁸⁰ Crazy making je také pojem používaný v oblasti psycholingvistiky. Jde o takový průběh komunikačního aktu, který je efektivní jen pro jednu ze zúčastněných stran – pro emitora. Základním rysem je uvedení příjemce sdělení do zmatku a jeho záměrné udržování, také tzv. týrání mlčením apod. Podrobněji viz: *Psychologie lidské komunikace*, s. 43.

- ← : zpomalení tempa,
- : zrychlení tempa,
- < : zesílení hlasitosti,
- << : výrazně hlasitý projev, křik,⁸¹
- > : snížení hlasitosti,
- >> : výrazně tlumený projev, šepot,
- [abc] : předpokládaný obsah (v případě silného šumu či nekvalitního záznamu),
- [...] : nesrozumitelný obsah,
- : : výrazné prodloužení (jako u fonetické transkripce),
- ABcd : označení hlasitostí zdůrazněné slabiky či lexému,
- (abc) : komentář – ať už situační (stojí v kuchyni), deskriptivní (rychle) nebo interpretační (rozzlobeně),
- (MA) : moderátor (či kdokoli jiný) komunikující pouze auditivně, nikoli audiovizuálně,
- ? : klasický otazník poslouží pro identifikaci položené otázky.

Tento systém je kombinací označovací postupů popsanych jednak ve studii Johannese Schwitally,⁸² jednak v reprezentativních českých zdrojích,⁸³ avšak s autorskými úpravami. Odlišili jsme původce přerušení komunikačního aktu, a znak / jsme doplnili o //. Pauzu jsme se rozhodli označovat pomocí -, u delších prodlev - -. Symboly pro realizaci křiku a šepotu v přepisu předcházejí záznamu. Udržení hlasitosti v další replice signalizujeme opakováním symbolů pro zaznačení téhož. Jestliže je neopakujeme, došlo ke snížení hlasitosti na standardní míru. Snížení hlasitosti projevu zaznamenáváme tam, kde k němu dochází například uprostřed repliky nebo náhle a naráz, což pozměňuje celkový ráz jedné repliky. Relativně časté mluvení více osob zároveň zaznačíme pomocí x. V přepisu se objeví tvary slov ve skutečném použití (typ *musim* místo *musím*, *vyjimka* místo *výjimka* apod.). Vulgarismům se nevyhýbáme, protože je považujeme za součást jazykového materiálu a nespatřujeme důvod k jejich cenzuře. Hezitační (či výplňkové) zvuky neznačíme nijak speciálně, přepisem spíše parafrázujeme jejich vyslovenou podobu (ee, hm). Položená otázka je značena klasicky, jinak se však interpunkci v přepisech vyhýbáme. Větné předěly jsou naznačovány umístěním pauzy. Velká písmena jsou

⁸¹ Pokud v kombinaci s tímto značením používáme navíc v přepisu velká písmena, jedná se o nebývale hlasitý projev.

⁸² SCHWITALLA, J. Gesprochene Sprache – dialogisch gesehen. In: *Handbuch der Dialoganalyse*, s. 34.

⁸³ MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J., SCHNEIDEROVÁ, E. *Mluvená čeština v autentických textech*. Jinočany: H&H, 1992, s. 1-14. ISBN 80-85467-96-8.

vyhrazena pro vlastní jména a také (kvůli dodržení úzu provozovatele soutěže) pro názvy jednotlivých komponentů pořadu jako Vila, Duel. Často budeme přepisy komentovat (v našem případě označeno kulatými závorkami), abychom co nejvěrněji popsali komplexnost komunikační situace. Uvědomujeme si, že „běžný dialog (je) vlastně interpretačně nevyčerpatelný a interpretace může být prováděna ad infinitum“,⁸⁴ a proto ani tato práce jistě nemůže popsat selektované rozhovory v jejich celistvosti. Vytváříme nicméně prostor k dalšímu zkoumání našemu i jiných.

Co se týče dalších specifík záznamu, nutné jsou zkratky IP a ID. **IP** označuje *informační panely*, které režie dodává divákovi pro lepší orientaci v ději nebo systému hlasování. Například během Volby zveřejňuje kontaktní údaje provozovatele a pravidla pro hlasování, v sestřizích může uvádět kontext důležitý pro relevantní vnímání mediovaného obsahu (typ: VyVolení porušují pravidla Vily). Zkratkou **ID** míníme *identifikační panel*. Ukazuje kupříkladu, kterého VyVoleného právě sledujeme, a to stříhem vizuálního prvku přes obrazovku (typ: Růžena). Režijní stříhy zaznamenáváme také a uvádíme u nich, zda jsou doprovázeny i logem, základním nápěvem, některým z obrazových tematických námětů nebo pouze kam je divák přesměrován z hlediska (časoprostoru). Některé stříhy jsou značně rušivé či manipulativní. Pokud je dění v místě stříhu relevantní, necháváme v přepisu i to. Umožňujeme tak náhled na komplexnost komunikace v RSa. Jestliže je sice částečně relevantní, ale například přímo nesouvisí s tématem (pod)kapitoly, uvádíme dění v místě stříhu petitem. Je-li dění v místě prostříhu zcela irelevantní a naopak by působilo rušivě pro rozebíraný jev, za stříhem naznačujeme vynechání části textu.

5 KOMUNIKACE VE VV3

V páté kapitole představíme náš náhled na komunikaci ve VV3 z hlediska komunikačních rovin i účastníků a směrů komunikace. Ke každému podbodu dodáváme kromě základního teoretického pozadí i ukázkou komunikační akce. Transkripce konkrétního materiálu pochází z nahrávek, které jsme pořizovali od 26. srpna do 1. prosince 2007. Uvádění dostatečného a pestrého příkladového materiálu je podstatnou složkou naší práce.⁸⁵ Co se týče komponentových složek zápisu, zaznamenáno je následující:

⁸⁴ Ibid.: s. 9.

⁸⁵ Pro ukázkou používáme řádkování 1. Usnadňuje to orientaci.

Datum (rok vynecháváme, jde vždy o 2007), prostorové určení (vždy velkými písmeny).

Transkripce.

Komentář (před, mezi a/nebo po ukázce).

5.1 Roviny komunikace ve VV3

O základním rozlišování rovin (v souhrnu koncepcí Lamsera, DeVita a McQuaila) jsme se zmiňovali. V masmediálních sděleních typu RS pozorujeme rys smíšenosti rovin, přičemž všemu nadřazená a všudypřítomná je ta masmediální/celospolečenská/veřejná. Můžeme pozorovat komunikaci interpersonální, skupinovou, meziskupinovou (při rozčlenění celku soutěžících na části), ale i institucionální (například s policistou, který doručil soudní obsílku do Vily), ba dokonce intrapersonální (v případě, že účastníci hovoří sami k sobě, uvažují nahlas...), a to vše právě na pozadí roviny masmediální.

5.1.1 Rovina pseudointrapersonální

Jde o velice specifickou rovinu, která předkládá více či méně vědomé rozprávění s vnějším světem pod zástěrkou komunikace sám k sobě. Každý VyVolený⁸⁶ si je přitom kamer v prostoru vědom a jeho intrakomunikace může být záměrnou exhibicí. Raději proto zavádíme používání názvu komunikace pseudointrapersonální. Pseudocharakter (kvůli deformaci uvažování v soutěži, kde kamera zabírá vždy vše) zde mají i všechny ostatní komunikační roviny, ale u první z nich je to nejmarkantnější. Pseudo-strategie odpadá snad jedině tehdy, pokud účastník jedná spíše reflexivně než promyšleně. Vždy se ale můžeme domnívat, že vysílatel tenduje ke kontaktu s jakýmkoli možným příjemcem informace. Příkladem může být komunikace u Dominika v situaci, kdy pociťuje psychofyzický přetlak při příchodu do Vily:

2. září, MEZIPROSTOR

Do (sám v meziprostoru): **to je strašný ↓ - ty krá:vo ↓ - ty krá:vo, to je /** (Vstupuje na dvůr.)

Další ukázka směřuje k René. Ta se v devadesátý den pobytu ve Vile svěřuje divákům (nebo štábu), protože všichni ve „vilové“ skupině ji v danou chvíli iritují. Projev nepůsobí tak spontánně jako u Dominika, je spíše promyšleným dialogem. Obecně se v rámci zdánlivě neinvazivně persuzivních projevů u některých soutěžících vyjevuje touha

⁸⁶ VyVolený – generické maskulinum. Označuje jak mužské účastníky soutěže, tak ženské účastnice. Tam, kde zkrácení nebude působit rušivě, uvádíme spíše jako VV.

manipulovat publikem – získat jeho hlas (sympatie) v soutěži. Vysílatel podporuje vznik parasociální vazby:

30. listopad, TERASA

(René kouří sama na terase, do kamer se nedívá.)

R: **čtvrt roku jsem zavřená ↓ - - to je ještě víc ↓ - - to je dlouho ↓ ty normálně toto se člověku nechce ani věřit ↑↓ – že tady je tak dlouho ↓ - - i když mně se to fakt zdálo jak rok ↓ že jsem tady byla ↓ - - mně už asi šibe já slyším – zvonek ↓ - kostel ↓**

O nějakou dobu později:

(René stále kouří sama na terase, tři ostatní plní zadaný úkol – vytvářejí choreografii na hudbu pod vedením Dominika. René neúčastí porušuje pravidla.)

R: **a já už dneska nemám moc náladu na šaškárny ↓** (stříh režie na tanečníky a zpět na René) - - >> **je tu zima: ↓** (Jde dovnitř.)

U René pozorujeme proces **alienace**. V jejím případě krátkodobějšího rázu, zanedlouho se totiž opět začlení. Jde o nesoulad se skupinou jako celkem, vydělení se z dění, které zasahuje zbytek soutěžících. I proto zde došlo ke komunikaci na popisované rovině. René „oslovenému“ divákovi tyká, svou promluvu individualizuje, nesoustředí se na diváckou masu, ale (pod)vědomě chce ovlivnit spíš jedince jako součást masy. Paradox pozorovatele latentně ovlivňuje vše, co se odehrává.

5.1.2 Rovina interpersonální

Interpersonální komunikace je součástí (ba dokonce podmínkou) každodenní reality. Nemusí vždy probíhat hladce, i když počítáme s tím, že komunikanti budou ctít kooperační princip. Jako v běžných promluvách je nicméně i v RSa obvyklý komunikační kolaps. Díky audiovizuálnímu záznamu vidíme časté konkrétní realizace dvojné vazby. Na prvním příkladu ilustrujeme, jak nesoulad verbálního a neverbálního otřásá vyřčeným ze sémantického hlediska:

2. září, TERASA

V (nadšeně): **tyjo - my jsme fakt tady - to je upe: - - → hukot ↑ -**

R (unaveně, nepřítomně, bez zájmu): **no - - tak to je supr ↓**

Je otázkou, zda došlo k paradoxní komunikaci z důvodu únavy nebo zda se jedná o hraní – demonstraci alespoň verbálního „nadšení“, i když neverbální projevy slovní význam negují. Téhož dne se už po krátké seznamovací fázi začínají na interpersonální (i skupinové úrovni) objevovat hovory, které ukazují na (v obvyklém kontextu) nebývale brzké otevírání tabuových témat v komunikaci:

2. září, LOŽNICE

J: **já si myslím vole že ty to budeš mít nejhorší ↓ – co se týče nějakého celibátu ↓ -**

N: **kdo? ↑ -**

J: **no: - Radim ↓ -**

N+Ra: **hm ↓ -**

J: **protože ty se jí můžeš / ty se můžeš své přítelky dotýkat vole ↓ můžeš dělat všechno ale: - chápeš ↑ - to je to – vole ↑ - jak kdybys měl před sebou pokušení úplně: ↑ a nemohs ↓ -**

Ra: **já jsem úplně v klidu ↓ -**

J: **no tak teď jo ↓ - ale počkej třeba za měsíc ↓**

(Veronika a Nancy se smějí.)

STŘIH, TERASA

Rozebírání intimních témat již na počátku soutěže může působit nepatřičně. Kontroverzní téma však samotným komunikačním partnerům nevadí, došli k němu svobodnou volbou. Juli porušuje pravidla soutěže tím, že používá parazitická výplňková slova vulgárního původu (**vole**). Za vulgární ani jinak nezdvořilá je zřejmě nepovažuje, proto si porušování pravidel neuvědomuje. Spíše jev vnímá jako element, který dodává komunikaci na důvěrnosti.

Při vstupu do Vily (ať už z pohledu jednotlivce nebo vstupující skupiny) se také občasně objevují znaky vzájemné známosti členů skupiny, kteří by ale podle režijního záměru měli působit jako osoby doposud navzájem neznámé. Zohledníme-li průběh výběru účastníků do soutěže, není reálné, aby během castingových kol v případě vzájemných sympatií spolu nemluvili, aby se před castingovými místnostmi nesetkali alespoň pohledem. Příkladáme ukázkou setkání osob známých (přímo navazuje na jednu z ukázek z podkapitoly o pseudointrapersonální komunikaci):

2. září, MEZIPROSTOR

(Dominik vstupuje do meziprostoru, v ruce drží dort se zapálenou svíčkou. Dívá se s otevřenou pusou, rozhlíží se. VV ve stejném čase čekají na vytažení mezitím stažených rolet a na příchod dalšího soutěžícího. Dominik vstupuje a Radim už se aktivně prodírá pod roletu.)

Do (sám v meziprostoru): **to je strašný ↓ - - ty krá:vo ↓ – ty krá:vo, to je /**

(Vstupuje na dvůr.)

Ra: << **je: Domini:k u: x**

R: << **aho:j aho:j Domčo ča:u - pamatuješ si ještě na mě? ↑ a:ho:j aho:j – ča:u ↓**

(líbání, vítání se)

V ukázce pozorujeme spontánní reakci René a její snahu o kontakt s Dominikem, který „by si ji měl pamatovat“. To odporuje režijnímu záměru. Pro zajímavost doplníme, že René a

Dominik utvoří v době konání soutěže nový pár. Do Vily vstoupila dotčená v páru s Radimem a odejde v páru s Dominikem.

Komunita v RSA funguje jako skupina a čistě interpersonální projevy jsou příznakové. Bývají věnovány soutěžní taktice, svěřování se, sebeodhalování... Je obtížné udržet komunikaci právě na této úrovni, a to kvůli teritoriálním a sociálním faktorům. V RSA to víceméně neumožňuje fyzický kontext (ovlivněný výskytem fyzických a sociálně-psychologických šumů), a tak se skupina zcela přirozeně vměšuje do komunikování kohokoli s kýmkoli. Soutěžící tak relativně frekventovaně přecházejí do oblasti meziskupinové komunikace, která je vyvolaná a udržovaná interpersonálně. Komunikáty na této úrovni jsou pak často odrazem přesilové motivace⁸⁷ ke komunikaci:

16. září, JÍDELNA, KUCHYŇ

(Růžena sedí se členy své referenční skupiny v jídelně, René je po příchodu Radima jako vítěze z Duelu se členy své (opoziční) referenční skupiny v kuchyni. Vytkla Radimovi, že do kamer prozradil, že se ve vztahu podvedli. Takto se totiž o všem dozvěděla její dcera Lucie, která sleduje pořad v televizi.)

Rů: **mi nepřipadáš až tak mateřská**⁸⁸ ↓ - **matka která takhle mluví tak je ty máš vyčitky svědomí René** ↓ - - (skupina v kuchyni – kolem René je Veronika, Dominik, Dan a Radim – nikdo, neví, jak reagovat)

R: **slyšel ji někdo?**⁸⁹ ↑

D: **že jsi špatná máma** ↓ X

Rů: **já pořád nemíním celé dny poslouchat** (paroduje René) **pozdravte Lucku: pozdravte Lucku:** ↓ -**mně už to leze na nervy jako:** ↓

V: **no: tak mě celý den nebaví poslouchat jak já jsem byla štíhlá** (sedí na kuchyňské lince a paroduje Růženu, objíždí si tělo rukama) **když jsem byla mladá** ↓

Rů: **a kdo to ode mě pos** ↑/ – **slyšeli jste to někdo:?** ↑

V: **jo:?** ↑ **co si poprvé když jsi přišla tak jediný co jsi řekla** ↑ – (opět ukazuje rukama siluetu kolem těla) **hubená já jsem byla taky takhle hubená** ↓

Rů: **ale šak Verunko: uklidni se** ↓

V: **no ale jo: Růžo je to pravda** ↓ (Růžena se směje)

Rů: **Verunko uklidni se no tak byla tak byla jsem no a co jako** ↓

V: **no ale každému to tady cpeš do hlavy** ↓

Rů: **ale já tady nikomu nic necpu** (Růžena si sedla ke stolu ke „své skupině“ – Marcela, Ivana, David, Milan) **do hlavy** ↓

Ra: (smířlivě) **jde o to Růženko že ona má prostě tu Lucku strašně jakoby miluje**⁹⁰ ↓

Rů: (usmívá se, pije vodu z poháru) **no: no: no:** ↓

⁸⁷ Přesilovou motivaci ke komunikaci chápeme tak, jak ji ve své *Psychologii lidské komunikace* popisuje Vyběral na s. 25. Komunikant chce využít persuzivní síly, vyniknout nad protivníkem v dialogu. Chce vyhrát a přesvědčit o této (většinou morální) výhře nejenom sebe, ale i ostatní.

⁸⁸ Otítulkováno režii: Růžena: Mně nepřipadáš až tak mateřská. Poznámka: Všimáme si zde tendence režie upravovat repliky – skutečně vyřčené bylo MI, v přepisu na obrazovce MNĚ.

⁸⁹ Otítulkováno režii: René: Slyšel jí někdo? Poznámka: Zde je opět prepis nedokonalý a neznalost správných tvarů tentokrát vykazuje režie – JÍ místo JI.

⁹⁰ Otítulkováno režii: Radim: Jde o to, Růženko, že ona má prostě tu Lucku strašně, jakoby, miluje.

R: (velmi rozzlobeně a hlasitě) << **RŮŽENO: ZA:VŘI: LA:SKA:VĚ: PU:SU:** - (agresivně manipuluje s prázdnou vysokou sklenicí v ruce, každou slabiku zvýrazňuje pohybem ruky se sklenicí) **NEBER MOJI DCERU DO HUBY ↓ – BU:Ď TAK LASKAVÁ ↓**

Rů: **já neberu tvoji dceru do pusy já ti jenom říkám //**

R: << **NO:** (odkládá sklenici a každou slabiku podporuje mácháním pravé ruky, palec a ukazováček svírá pritom u sebe) **TAK SI [...] A BAV SE TAM O SVÉM ŽIVOTĚ: A ZAVŘI LASKA:VĚ: PUSU: ↑ - PROTOŽE TĚ MÁM PLNÉ ZUBY PRO DNE:ŠE:K ↓//**

Rů: (s očima v sloup a úsměvem) **aby tě netrefil šla:k René ↓ //**

R: **PLNÉ ZUBY: - ŘÍKÁM TI – neber si moje děcko do huby ↓ - // TEČKA: ↓**

Rů: **já si neberu tvoje děcko do //**

R: **JINAK PRO MĚ JSI ABSOLUTNĚ PRO MĚ JSI SKONČILA ↓ – TEČKA: ↓ //**

Rů: **ty si hraješ na něco co nejsi: toti:ž a neumiš si vyřikat názory v klidu ty si normálně úplně vedle: ↓ // nesneseš kriti:ku: ↓**

R: (cení zuby a křičí tak nahlas, až se obsah stává nesrozumitelným, v ruce drží láhev piva) **[...] TI ŘÍKÁM ↓**

Rů: (s úsměvem) **vem si flašku do ruky: a napij se přímo z láhve ↓**

R: **ee RADŠI SE NAPIJU PŘIMO Z LÁHVE: NEŽ ABYCH NĚKOHO OSLOVILA: TAK JAKO TY: ↓ - TEČKA ↓**
STŘIH

Přesilová motivace ke komunikaci je zde projevena dokonale. Veronika v rámci skupinové dynamiky brání „svou“ René tím, že vyhledává negativa Růženy (**mě celej den nebavi poslouchat jak já jsem byla štíhlá když jsem byla mladá**), Dominik zase kvůli výskytu fyzických komunikačních šumů pomáhá René k plnému porozumění řečeného (**že jsi špatná máma**). Obě dámy přitom podporu své referenční skupiny v rámci hádky cíleně hledají. Růžena například výrokem **slyšeli jste to někdo:?**, René podobným **slyšel ji někdo?** Růžena se přitom ze situace snaží stále vyjít sociálně lépe - jako ta, která odchází s hrdostí a má úroveň. Například po recepci toho, co vyřkne René, se snaží říci totéž slušněji (jako když René řekne **NEBER MOJI DCERU DO HUBY ↓ – BU:Ď TAK LASKAVÁ ↓** a Růžena odvětlí **já neberu tvoji dceru do pusy já ti jenom říkám**). Provokuje jak klidným tónem, tak názorem, že René nedodržuje základní pravidla společenského chování (**vem si flašku do ruky: a napij se přímo z láhve**). Útočí na její pozitivní tvář, přičemž René kontruje podobným útokem na - podle ní - nedostatečnou Růženinou sociální inteligenci (**ee RADŠI SE NAPIJU PŘIMO Z LÁHVE: NEŽ ABYCH NĚKOHO OSLOVILA: TAK JAKO TY: ↓ - TEČKA**). Svou dominanci plánuje René prosadit i opakovaným výrazem **tečka**, kterým se chce vymezit jako regulátor komunikačního aktu. Režie využívá dramatického zakončení hovoru ke střihu. Celkově je pojetí dialogu asymetrické, a to na úrovni intenzity projevu. Můžeme konstatovat, že jde o pokus o diskvalifikaci. Zatímco Růžena zachovává relativní klid,

René se vyžívá v reagování agresivním. Protože se zdvořilostní problematice budeme věnovat v dalších kapitolách práce, zaměříme se nyní na skupinovou rovinu komunikace v RSA, která má opět mnoho vrstev.

5.1.3 Rovina skupinová

Školní, pracovní, rodinné či volnočasové prostředí – to jsou typické okolnostní proměnné, které konstituují komunikaci na skupinové bázi. V RSA se skupina nejprve jeví jako celistvá, ale po určité době se drolí. Ať již na podskupiny se silným vůdcem nebo na nezařazené jednotlivce. Na začátku RS, kdy se skupina teprve seznamuje, pozorujeme klasické formální akty (představování, připíjení si, seznamování, small talk) i organizačně podmíněné speciální akty (volba tzv. bosse):⁹¹

2. září, OBÝVACÍ ČÁST

D: **já si myslím že [...]** x

Do: **ale to tady nějak** // ↑

D: **bysme měli zvolit Ju:liho protože//**

J: < **ne - já nechci:** ↓ x

Ra: [...] > **pondělní** ↑ - - **pondělni pondělni** //

J: **nechci** ↓ - **fakt nechci** ↓ (mává rukama) -

D: **ne:** x

Ra: **[byl jsi] začátečník** ↓

D: **byl seš první** ↓ x

D: **byl jsi první** ↓ -

R: **ale to nikoho nezajímá** ↓ x

D: **byl jsi první** ↓

Ra: **[musí]** ↑

D: **budem hlasovat** ↓ - **Juli** ↑ x

N: **jak nechceš?** ↑ **my si tě zvolíme** ↑ **a budeš boss** ↓ -

Ra: **Juli – jasný** ↓ - (Ostatní zvedají ruku k hlasování.)

Intertextové znalosti diváků jsou zde zásadní. Musejí na základě znalostí ze zkušenostního kontextu rozumět například výkřikům **pondělní** ↑ - - **pondělni pondělni** ve smyslu „je spravedlivé zvolit bossem toho, kdo byl do Vily zvolen jako první, v pondělí“. Totéž se soutěžící snaží podpořit výrazy jako **začátečník** (zde „člověk, jehož zvolením soutěž prakticky začala“), či apelováním na fakt, že **byl seš / byl jsi první**. Poté, co byla splněna oficialita, dochází k zabydlování skupiny a oslavě prvního večera ve Vile. Ta zatím není

⁹¹ Boss je oficiálním vůdcem a mluvčím celé skupiny po dobu určenou štábem. Nejdříve se jedná o kratší úseky, s postupem soutěže je boss určen zpravidla na týden. Tento lídr může jako jediný (nebo jako první) vstupovat do zásobovací místnosti, číst jako první poštu od štábu (zpravidla nahlas a všem), musí zařídít přítomnost všech VV v určeném prostoru v době konání přímých přenosů apod.

plně vybavena ani zásobena, což skupina rozebírá a dle instrukcí štábu zčásti napravuje. Při přejímce věcí ze zásobovací místnosti ale dojde ke komplikacím:

2. září, OBÝVACÍ ČÁST

R: (k Dominikovi) **no a já se těším až se to tu všechno zabydlí** ↑ – **až budou po:stele:** ↑ – **až bude všechno jak má být** ↓ -

STRŽIH, NÁMĚT (čtveřice dívek otevírá lahev perlivého nápoje), LOGO, NÁPĚV

IP: 23:39

(Veronika, René a Dominik běží k otevírající se zásobovací místnosti a křičí.)

R: << [...] **je: a my to tady asi nesmíme:** ↓ (odbíhají) (přichází boss)

R: (k němu) < **nojo:** → **sorry sorry sorry sorry - ale: vidiš** ↑ – **hodila jsem brzdu:** ↓

René verbalizuje, že si uvědomuje porušení jednoho z pravidel Vily – do zásobovací místnosti smí pouze boss, momentálně Juli. Podle svých slov **hodila brzdu** a komunikační akce může pokračovat údivnými reakcemi a stěhováním zásob do Vily. Přitom dochází k nadužívání typických výplňkových vulgarismů⁹² jako **krávo** a **vole**. Poměrně brzo se také projevuje senzitivita⁹³ účastníků k nadměrné hlasitosti projevu René (**prosimtě neřvi**) s reakcí dotčené (**ticho bu:d'** ↓ – **aby mě slyše:l**):

(Juli a Dominik otevírají lednici v zásobovací místnosti)

IP: VYVOLENÍ DOSTALI LUXUSNÍ PŘEDKRMOVÉ MENU

J: < **ty: vole** ↓

Do: < **krávo** (chytá se za ústa, směje se) **ty k / ty krá:vo** ↓ -

J: **tak pojd'** ↓ //

Do: **jé** ↓ -

J: **tak pojd' ber to [...]** ↓ -

Do: (nadšeně, zvědavě) **počkej co to je: tohle?** ↑

R (u dveří do Vily) << **RADIME:** ↓ -

V: **co tam je:?** ↑

D (k René): **prosimtě neřvi** ↓

R: **ticho bu:d'** ↓ – **aby mě slyše:l** ↓ -

J: (na René) **pojd' no pojd' nám pomoct** ↓ -

Juli si je jako boss vědom porušení pravidel, která štáb připomíná divákům pomocí informačního panelu. Sám ho mírní výrokem, že se děje na jeho příkaz. Ostatní pak pravidlo nevstupování do zásobovací místnosti stále nahlas připomínají. Akce pokračuje konverzací o dodaném menu a projevy k upevnění kolektivu (přípitek atd.):

⁹² Zde fungují jako citoslovce údivu a pozitivní augmentační element, opět nikoliv jako vulgarismus.

⁹³ Později má doslova podobu tzv. idiosynkrazie – přecitlivělosti na jisté rysy komunikačního jednání, která znemožňuje nezaujaté vnímání téhož. Viz VYKOPALOVÁ, s. 43. Srovnej též získávání apetence a averze In: NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*. Praha: Academia, 2000, s. 32. ISBN 80-200-0763-6. Dále jen jako NAKONEČNÝ.

IP: VYVOLENÍ PORUŠUJÍ PRAVIDLA VILY, DO ZÁSOBOVACÍ MÍSTNOSTI SMÍ VSTOUPIT JEN BOSS

J: – **je to na můj rozkaz** ↑ (úsměv) **teda ale – víc už ne:** ↓ -

D: **co to je:** ↑ **to sem** ↓

R: **je:žiši to je bomba:** ↓ -

V: (na Dana) **my tam nemužem** ↓ -

Do: (vychází ze zásobovací místnosti) **vožerem se vole** ↓ //

V: **co to je toto?** ↑ – **to je něco jako jídlo?** ↑ (smích) -

Do: **tam tam je jídlo** ↑ x **ale to jste ještě nikdy neviděli** ↓ //

V: **chcete eště eště pomoct?** ↑ -

D: (na Dominika) **to je: sushi** ↑ **nebo co to je** ↑

R: (na V) **počkej** ↓ – **a tak ne: on** ↑ [...] **bracha nemužeš viš** ↑ -
(Juli předává jídlo Danovi a Veronice.)

D: (obdivně) **hm** ↓ -

V: **co to je?** ↑ **to je sushi?** ↑ – **to není sushi ne?** ↑ -

D: **no** ↓ **to nevypadá jak sushi - no:** ↓

V: **no sushi vypadá jinak** ↓ (smích)

Pozorujeme, že soutěžící jsou na počátku dění hodně rozrušení, jejich reakce jsou někdy neadekvátní nebo nedospělé (**vožerem se vole** nebo **to jste ještě nikdy neviděli**). Aspoň při přípitku však existuje snaha o příjemný a adekvátní (ne tolik excitovaný) průběh komunikační akce:

(Všichni u jídelního stolu bez židlí.)

J: [...] **si to rozeberte:** ↑

(Berou si sklenky se šampaňským.)

Ra: **hoši hoši** ↓ x

D: < **takže:** ↑ ↓

V: **tak at' se máme** ↓ x

D: **na dnešní noc** ↓ x

Do: < **na zdrove** ↓ -

N: **na zdrove** ↓ -

J: **takže:** ↑ **na dnešní no:c** ↓ x

N: **ča:u** ↓

Ra: < **čin čina: na nás** ↓ -

Všichni postupně: **na nás** ↓ x

N: < **At' si to tu [...] přežijeme ve zdraví:** ↑ x

R: **čau čau** x

N: **ča:u** x

D: < **tak na nás** ↓

R (na Dominika): **ty už ses napil – jo?** ↑

Do (S plnou pusou sektu kroutí hlavou.)

Ra: **to je jedno co?** ↑ -

R: **ahoj** ↓ (smích) X

IP: DOMINIK

(Dominik vydává zvuky a otřásá se, směje se.)

Do: (ironicky) **já nepiju viš - ale jako://** ↓

Ra: **výborné** ↓ - x

R: (ukazuje na jídlo) **jestli chcete - tak si někdo vemte za mě** ↓ - x
 R: (na Juliho) [...] **bracho vem si** ↓ -
 N: **ty brd'o ty máš ale pus** ↓ - **já** [...] **nemám větší** ↓ -
 Do: **to jsem si říkal** ↑ **že tady ztloustnu tyjo** ↓ -
 N: **já taky** ↓ (smích)
 STŘIH, NÁMĚT (dívka stojící na hlavě), NÁPĚV, LOGO, JÍDELNA
 IP: 00:40 [...]
 N: **boss at' jde poprosi:t** ↓ -
 Do: → **jojajo** ← **to by bylo uplně nejlepší** ↓ -
 R: (k Julimu) **prosímte: - dala bych si tureckou kávu** ↑ -
 J: **já už sem: jim říkal vo čaj** ↑ **a nějak ještě nic jako** ↓ -
 R: **no tak čaj ne jako já tady nepotřebuju** [...] ↓ -

Jak vidíme, opět se objevuje vyprázdňené původně vulgární výrazivo, které přispívá ke stmelení celku (**bracho, vole**). Přípitek **na nás** signalizuje touhu po tomtéž. Objevují se i humorné formy jako **čin čina: na nás**, pozdravy s funkcí odbavení přípitku (**čau**) nebo přání (**at' si to tu přežijeme ve zdraví:**). Po první večer se také stále a průběžně řeší téma povinností a pravomocí bosse, který se snaží všemu dostát (**já už sem: jim říkal vo čaj** ↑ **a nějak ještě nic jako**). Divák musí opět aktivovat zkušenostní kontext - vědět, kam má jít Juli prosit a že **jim** znamená štábu. Jinak nastává percepční zmatek. Juli funguje jako první mediátor mezi skupinou a štábem. Obecně pozorujeme jevy, které se na úrovni skupinové komunikace vyskytují často - mluvení jeden přes druhého, přerušování atp. Kromě účastníků tvoří v RSA skupinu i moderátoři, členové štábu, ale také diváci, jejichž internetové či SMS příspěvky vlastně spadají do stejné kategorie. Tento směr uvažování ale nerozvíjíme. Nicméně se tím potvrzuje, že komunikační schéma pro kontext výskytu a podstaty komunikátu v RSA je dosti komplikované, jednotlivé úrovně či roviny jsou navzájem provázané nebo na sobě závislé.

5.1.4 Rovina meziskupinová

Meziskupinová úroveň je aktivována tam, kde je splněna základní podmínka vzniku komunikace na této bázi – kontakt skupin. Ten umožňují proměnné od teritoriálních až po sociální. Projevem meziskupinové dynamiky je nejenom mluvení jednotlivců za skupinu, ale i komunikace na interpersonální bázi k více příjemcům zacílená. Příkladem je chování René po vyřazení dvou soupeřů naráz. To jí umožnilo dostat se do poslední trojice soutěžících (spolu s Milanem a Dominikem). Jednoznačně potvrdila svou příslušnost (ke skupině vedené boxerem Danem, v té době již vyřazeným) a radost je i projevem satisfakce za tuto skupinu. Marcela naopak patřila do „týmu“ vítězného Milana. Emocionálně vypjatá situace v případě expresivní René opět způsobuje porušení pravidel –

zasahování do závěrečného projevu (loučení se) vyřazeného kandidáta (ze studia přes obrazovku). Vše se snaží regulovat moderátorka:

30. listopadu, OBÝVACÍ ČÁST – STUDIO

TP⁹⁴: (přes obrazovku) **dobry večer haló slyšíte nás?** ↑ -

(VV se otáčejí směrem k televizi.)

TP: **tak** ↓ - **Dominik** - **René** - **je tam taky Milan** ↑ //

Ma: (nešťastně) **Mila:ne:** ↓//

TP: **tak** ↓ - **Marcela se s vámi bude:** - **loučit** ↓ - **čas pro tebe: oni ti do toho nesmí vstupovat** ↓

Ma: (přes ni) **jo** ↓ **jo jo jo jo** //

TP: **a neříkej jak to dopadlo kolikátá jsi byla jo?** ↑ //

Ma: **jo** - **jo jo jo** ↓ //

TP: **tak pojd'** ↓ -

Ma: < **tak děcka: já vás odtud' zdravím** ↑ **fakt je to zážitek bomba: i když vypadávám** ↑ **nejvíc mě mrzí to že s / že ta René mě opravdu [porazila]** //

R: (zpočátku přes Marcelu) << **JO: JO: - TO JSEM SI PŘÁLA: - ABYCH TĚ PORAZILA:** // [a se s (...)]

Ma: (přes René) << [no moc se tam neraduj - já si to s tebou vyřídím] //

(Dominik zakrývá René pusu a drží ji.)

Ma: (...) **Domčuško ty taky: ↑ a buďte dobří a buďte silní a fakt ještě pořád bojujte** ↓ -

TP: **čas vypršel** ↓ **je to všechno?** ↑ -

Ma: **jo jo** ↓

TP: **Marcela odchází z týchle soutěže:** ↑

Pokud moderátor vnímá situaci jako takovou, která by mohla motivovat k porušení pravidel, upozorňuje na tento fakt před zahájením komunikační akce (**a neříkej jak to dopadlo kolikátá jsi byla jo?**) Vzhledem k tomu, že skupinu už zná, vysílá v rámci své instruktaže i vzkazy ostatním členům (**oni ti do toho nesmí vstupovat**). Ne vždy se však soutěžící přizpůsobují a v zásadě tak odmítají moderátora v roli regulátora řečového aktu. Marcela mluví mile a s úsměvem, i když předává negativní zprávy (**já si to s tebou vyřídím**). Můžeme uvažovat o neupřímnosti a dvojně vazbě. Z opačné strany je patrná (upřímná) škodolibá radost a nadšení z vývoje situace. Orientace v sociálně-psychologickém kontextu je relativně velmi jednoduchá i pro recipienta, který by dotčenou skupinu viděl vůbec poprvé. Dochází k dialogizaci monologu v rámci komunikace prostorově distantní. Pro lepší orientaci a představu o dynamice skupin ve VV3 zařazujeme též prepis relevantní části vyřazovacího večera, kdy došlo k narušení balance jedné ze zformovaných skupin (té, kterou vedl Dan). Komentovat budeme po ukázce:

⁹⁴ Zkratku jména Tereza Pergnerová (TP) budeme používat i nadále.

22. září, TERASA – OBÝVACÍ ČÁST

(Milan se do Vily vrací jako vítěz Duelu s Danem. Rolety Vily vyjízďejí nahoru, Milan vchází na dvůr, VV podlézají, aby viděli, kdo vyhrál.)

IP: VILA ŽIVĚ

Do: (překvapeně) **ty VOle** ↓ //

R: << **ČA:U** ↓ x (křik)

(V levém dolním rohu obrazovky je malé okénko snímající reakce Dana. Sleduje vše ve studiu. Milana na terase objímá Ivana, Marcela, Růžena, Nancy a další „jeho“ lidé. Rezervovaně přichází popřát Radim, Dominik, David. Veronika kolabuje v obývací části, pláče. Uklidňuje ji Linda, Juli. Dan se hroučí ve studiu, má obličej v dlaních.)

R: (vesele) **ty hajzle jede:n jako já jsem to tušila** ↓ x

(Postupně se všichni přesouvají do domu, Veronika hystericky pláče, uklidňuje ji Radim.)

R: (nešťastně) **promiň Verunko:** ↓⁹⁵ - (Dan ve studiu pláče.)

STŘIH, STUDIO (v podkresu jemná hudba)

TP: **tak na jedný straně se: lidi radujou ↑ na druhý straně - to brečí ↑ takhle to v životě prostě je** ↑ - - (Dan pláče a TP jej klidně, vážně pozoruje.)

Moderátorka zde citlivě řídí průběh komunikačního aktu. V emocionálně složitě chvíli se snaží vysílací čas vyplnit komentářem děje (**tak na jedný straně se: lidi radujou ↑ na druhý straně - to brečí**), aby dala šanci Danielovi na základní zotavení a možnost realizovat další komunikaci. Situaci zčásti ruší excitované projevy jiných, kupříkladu škádlení Milana v podání René (**ty hajzle jede:n jako já jsem to tušila**). Ta si vzápětí uvědomuje, že neprojevila dostatečnou soustrast členům vlastní referenční skupiny a toto napravuje (**promiň Verunko:**). Jako každý vyřazený soutěžící se musí ale i Dan rozloučit. Následuje přepojení do Vily prostřednictvím obrazovky a zvukových kanálů:

D: **halo:** ↑ - (Soutěžící mávají, zdraví.)

D: **Verunko neplake:j slyšíš?** ↑ (Veronika kýve hlavou.) - e – **první slova budou teda směřovat k tobě** ↑ - **seš fajn holka: krásná zůstaň taková jaká seš vůbec se nemě:ň** ↓ a **prostě neposlouchej ty řeči tech vostatních že seš hloupá** ↓ - - **protože hloupá nejsi: a dokážeš toho hrozně moc ještě** ↓ - **věř mi** ↓ - **Juli** ↑ - (Juli se usmívá.) **Nikolka tě miluje: ty vado: a buď furt takove:j – kašli na ty kecy že si cí'a ty vado** ↓ **nejsi** ↓ //

J: << → **mám tě rád mám tě rád Dane mám tě rád** ↓

V: (s pláčem) < **já taky:** ↓ x

J: << **seš TA:M?** ↑ **SEŠ TA:M** ↓

D: **Dominiku** - - //

TP: (zúčastněně nešťastně) **čas ti běží Dane já musím bejt nekompromisní** ↓

D: **seš frajer slyšíš?** ↑ (Dominik se s nešťastným výrazem kouše do pěsti.) **je s tebou přča si stejnej jak já ty vado** ↓ -

Do: **ty vole: < počkej až vylezu:** ↓ - **se TĚ:Š** ↓ -

D: (dojatě) **Radime:** ↑ - //

Ra: **aho:j brácho** ↓ //

D: **seš tvrd'ák** ↓ **ty vado slyšíš?** ↑ //

⁹⁵ René se zde jednoznačně omlouvá Veronice za to, že popřála právě Milanovi k postupu dále do hry. Veronika je do Dana zamilovaná.

Ra: **ty seš větší** ↓// -
 TP: (citlivě) **Dane: Dane:** ↓//
 D: **držím ti palce mám vás všechny rád** ↑//
 Ra: **my tebe taky:** ↓//
 TP: **poslední věta** ↓ - **Dane poslední věta** ↓ // [...] x
 D: (pohnutě) **Milane** ↓ - **za tohleto všechno můžeš TY** ↓ - **za to všechno můžeš ty Ivano** ↓ -
 (Ivana kroutí hlavou.)
 TP: **tím se loučíme:** ↓//
 D: **aho:j** ↓ -
 TP: **jakej chcete veče: r** ↓ - **čau** ↓ (Někteří VV mávají a křičí.)

Meziskupinové averze jsou zde patrné (**Milane** ↓ - **za tohleto všechno můžeš TY** ↓ - **za to všechno můžeš ty Ivano**), stejně jako pravděpodobné složení dvou „týmů“. Velmi důležité jsou v těchto souvislostech neverbální projevy. Ačkoli by vysílatel komunikace neměl být dle instrukcí přerušován, ani tentokrát se udržení „kázně“ příjemců nedaří a dochází k dialogizaci nařízeného monologu. Například když Dan oslovuje Radima, ten okamžitě reaguje pozdravem **aho:j brácho** a rozvíjí se konverzace, kterou i s ohledem na časové možnosti přímého přenosu blokuje moderátorka (**Dane: Dane:**). Účastníci si mezi sebou vysílají interní vzkazy, do kterých je divák jako příjemce pouhých režijních sestřihů ne vždy zasvěcen (**Nikolka tě miluje: ty vado:**).⁹⁶ Je otázkou, zda TP ukazuje v případě dojetí neprofesionalitu nebo zda je toto hrou, režijním záměrem. Podle našeho názoru platí spíše druhá varianta. Finální pasáž rozloučení moderátorky nicméně působí až nezdvořile (**jakej chcete veče: r** ↓ - **čau**).

Protože je skupinová dynamika jedním z nejdůležitějších témat v RSA vůbec, zařazujeme zde ještě zařadit další transkripci. V ní se ukazuje, že mluvčí, kteří se zaštitují „svou“ skupinou často používají dichotomii VY a MY. Souvisí to s pojetím osobního dialogu u Mukařovského, který je jasně určen protikladem názorů ty kontra já a dochází při něm často ke konfliktům, jako zde:

17. září, OBÝVACÍ ČÁST A JÍDELNA

(Skupina řeší konflikt, který vyvolali primárně Milan a Daniel. Milan hodil jeho novou milou – Veroniku – do bazénu. Hádka všech eskaluje.) (...)

M: **a když vy děláte bordel tak já dělám každé dělá nějakej jinej borde:l** ↓

Rů: **a až my začneme dělat borde:l** ↑

D: **tak co:** ↑

Rů: **tak vy vy se nevyspíte tyde:n** ↓ // **fakt mě to štve už teda:** ↓⁹⁷

⁹⁶ Diváci, kteří sledují show jako celek, vědí, že Nikola je Juliho aktuální partnerka (mimo Vilu).

⁹⁷ Růžena odkazuje na fakt, že skupina ve složení Dan, Juli, René, Veronika, Dominik (plus příležitostně někteří další) denně do nočních hodin popíjí v prostoru terasy a následně i obývací sekci. S tím je spojeno

D: **tak ho dělejte ten bordel** ↓
 Rů: **protože mě už ten bordel já jsem ho sice dělala: jednou ale každý den to je: co je moc to je mo:c** ↓
 D: **tak ho dělejte:** ↓ x
 D: **my se tady budeme smát akorát** ↓
 Ra: **tak se nebude spát asi no:** ↓
 Rů: **šak nespíme: ↓ - ale taky jeden den se snad vyspat můžeme ne:?** ↑
 D: **hele: když vy jste tady kalili do rána: a přišli jste://**
 Rů: **je: kdy?** ↑ (Dan kroutí hlavou) **JO ALE JEDNOU JEDNOU JEDNOU a vy to děláte každý den ale:** ↑ (Ivana cosi mluví zezadu, ale není rozumět, vyjadřuje podporu Růženě) **já už bych si to nedovolila vícekrát ↓ [...] a já už to [...]**
 D: **já to respektuju: prostě:** ↓
 Rů: **ale vy tady děláte takovej kravál že //**
 V: **no ale [...]**

Pro komunikanty je těžké udržet celkově zdvořilý ráz promluvy, protože roli ve všem hraje fyziologický až psychologický šum (celkové nedospání⁹⁸ s dopady na psychiku) na jedné straně a obecná stresovost komunikace v RSA na straně druhé. S rozdělením na VY a MY začínají jako první Milan a Růžena (**a když vy děláte bordel vedle a až my začneme dělat borde:l**), přičemž dochází ke vzájemnému přejímání vulgarismů. V určité fázi se diskutující odhodlávají k odpoutání od zastřešující skupiny a mluví sami za sebe. Má to i funkci apelovou (když Růžena praví **já už bych si to nedovolila vícekrát** a Dan na to mírněji reaguje **já to respektuju: prostě:**). Jinde pozorujeme snahu po depersonalizaci a zobecňování (**tak se nebude spát asi no:**), která by měla vést k řešení. Celkově se nedá konstatovat, že by zde přímo došlo ke komunikačnímu kolapsu, ale situace je spíše patová. Podobných konfliktů je v RSA velké množství.

5.1.5 Rovina institucionální

Institucionální rovině věnujeme v naší práci speciální pozornost později, kdy ukážeme její realizaci v rámci komunikační situace zastřešené situačním kontextem v nastavení potenciální pacient/soutěžící - lékař. Připomínáme jen, že ačkoliv do této kategorie patří zpravidla komunikace institucí mezi sebou,⁹⁹ u nás ji chápeme jako komunikaci skupiny soutěžících se zástupci institucí. Nejběžněji jde právě o lékařské zásahy do děje či o doručení soudní obsílky, které se děje ve zpovědnici či v meziprostoru. Jedná se o situaci mimořádnou.

hlasité mluvení a posléze i rušení „nočního klidu“ dalších obyvatel Vily. Ti už zpravidla spí ve štábech zhasnuté ložnici.

⁹⁸ O roli únavy jako psychofyzického stresoru budeme také ještě pojednávat.

⁹⁹ Například se může jednat o kontakt mezi nemocnicemi, univerzitami, publicistickými institucemi.

5.1.6 Rovina masmediální/celospolečenská/veřejná

Tato rovina, ač zakreslena na samém vrcholku obrácené pyramidy komunikačních oblastí, je v RS bazální. Není skupinové, interpersonální nebo jakékoliv jiné (skutečně vysílané) komunikace v RS bez její veřejně mediované formy a obsahu. Můžeme zopakovat, že nejenom intrapersonální rovina komunikace patří do kategorie *pseudo*, ale patří tam vlastně i všechny ostatní roviny (viz také paradox pozorovatele atd.) Varianty pojmenování této roviny nelze považovat za rovnocenné. Rozhovor dvou žen v tramvaji, který slyší jejich spolucestující, se dá považovat za komunikaci veřejnou. Ta nutně nepotřebuje technický prostředek k přenosu informací (srovnejme různé volební kampaně na otevřených prostranstvích), ale jeho případné použití je v odůvodněných kontextech žádoucí. Stejně tak uvažujeme na téma roviny celospolečenské (o vlně zdražování v období ekonomické krize se sice většina lidí dozvěděla z médií, ale nemuselo to tak být bez výjimky; jde nicméně o téma celospolečensky známé). Masmediální rovina je jasně podmíněna fungováním mediální instituce, která informace mediuje. Tento pojem je pro nás z uvedené trojice nejrelevantnější.

5.2 Účastníci a směry komunikace ve VV3

Každá komunikace se děje od někoho k někomu (možno i odpersonalizovat) a zároveň odněkud někam, recipročně nebo cirkularitně. Prozkoumat principy těchto komunikačních dějů v RSa chceme v podkapitolách, které následují.

5.2.1 Účastník ↔ účastník

Kontakt účastníků ve specifickém prostředí RSa, kterou jsme výše charakterizovali lexémem *izolační*, je naprosto nevyhnutelný. Participanti jsou po celou dobu vystaveni velkému psychickému i fyzickému tlaku. Používá-li Hana Vykopalová¹⁰⁰ termín (*proces*) *komunikace vysoké intenzity* pro akty spojené se soudním líčením, kde je nutná naprostá soustředěnost na to, co a jak komunikanti sdělují, dovolíme si ho vypůjčit i pro tuto nestandardní komunikační situaci. I zde vysílatelé a příjemci musejí pečlivě uvažovat nad tím, jakým způsobem se s kým, o čem, o kom, kde, jak dlouho, jak nahlas, jak upřímně a otevřeně (...) bavit. Nutno podotknout, že sociální deixe (tj. referování k osobám formou, která je podmíněna sociálními rolemi participantů nebo též ono referování modifikované

¹⁰⁰ Pro podrobnosti viz: VYKOPALOVÁ, H. *Komunikace jako součást profese*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2005, s. 53. ISBN 80-7318-344-7. Dále jen jako VYKOPALOVÁ.

pravidly tzv. řečové etikety)¹⁰¹ při kontaktech v rámci RSa je poněkud komplikovanější než obvykle, a to mimo jiné kvůli paralelní koexistenci roviny masmediální a interpersonální (respektive také všech ostatních). Za obvyklých okolností jde totiž o činitel třídící. Podobně se stírá dichotomie „komunikace soukromá – veřejná“, neboť i komunikáty privátní jsou v RSa přístupné široké veřejnosti. O tom jsme se již zmínili.

Zůstávají nicméně proměnné distantní (členění na komunikaci tváří v tvář, ale na druhé straně na prostorově či časově distantní).¹⁰² Komunikace je na tomto stupni samozřejmě obousměrná, na podnět navazuje reakce, byť by jí bylo mlčení nebo odchod příjemce sdělení z blízkosti emitora. Na úrovni účastník ↔ účastník pozorujeme jednak komunikační akce (podřízené masmedialitě/veřejnosti) pseudointrapersonální, interpersonální, skupinové (komunikace v rámci separované sociální jednotky), meziskupinové (v případě rozčlenění malé skupiny na konkurenční podskupiny). Jednotlivci projdou buď procesem **identifikace** a přiřadí se k názorově spřízněnější skupině anebo se **alienují** a komunikačně i sociálně se ocitají v komplikovaném postavení. Takovíto jedinci (především v případě alienace nedobrovolné) prožívají to, co bývá nazýváno **sociální bolestí**. Je definována jako „stresující zkušenost vyplývající z vnímání aktuálního nebo potenciálního vzdalování od blízkých lidí nebo od sociální skupiny.“¹⁰³ Ne všichni účastníci jsou si rovni. Dovolíme si je rozdělit na **přímé** (momentálně soutěžící) a **nepřímé** (VV z minulých sérií nebo nesoutěžící návštěvníky), z jiného úhlu pohledu na **dlouhodobé** a **krátkodobé** (například host-celebrita).

Převážně u účastníků přímých dochází v RSa k tzv. sebeodhalování, kterému ještě v naší práci věnujeme speciální kapitolu. Zde nabízíme příklad bezděčného (byť jistě předem promyšleného) sebeodhalení, které (hned první večer ve Vile a před celou skupinou) inicioval Dan:

2. září, JÍDELNA

D: **přiznám se vám tady vše:m ↓ - jo: - - měl jsem spoustu rvače:k – spoustu - vopravdu: ↓ - mám podmínku za to ↓** (Juli ztuhnul.)

D: **hrozilo mi 36 měsíců natvrdo ↓ – dostal jsem podmínku: ↓ - - a prostě tím že jsem dostal podmínku tak jsem se odstěhoval do Prahy ↓ – a: že – já byl za svoje tresty: -**

¹⁰¹ HIRSCHOVÁ, M. Sociální deixe a komunikační situace. In: *Linguistica Brunensia*. Brno: FF MU. 2006, s. 167.

¹⁰² Více ke členění komunikační situace z hlediska sociální deixe lze nalézt tamtéž na s. 172.

¹⁰³ KOUKOLÍK, F. *Sociální mozek*. Praha: Karolinum, 2007, s. 127. ISBN 978-80-246-1242-3.

nebo za svoje chyby prostě potrestanej ↓ -jo – a nechci se prát ↓ – nechci nikomu ubližovat ↓ - jenomže je to tím - že já jsem dělal vyhazovače: ↓ a že prostě: //

Ra: **to samo přijde vždycky ↓**

D: **se tomu nevyhneš ↓**

R: **no jasně: [...] ↓**

Ra: **[...] vyhazovače ↓**

D: **ta:k ↓ – prostě se tomu nevyhneš ↓ -**

Daniel volí formu sebeotevření a přiznání (používá i explicitní performativní verba - **přiznám se**). René a Radim Dana podporují v jeho „upřímném“ sdílení a staví se do polohy chápajících příjemců (**to samo přijde vždycky vedle se tomu nevyhneš**). Aktivně naslouchají a ukazují identifikaci s Danem. Později s ním jako s vedoucí osobností vytvoří již popsanou alianční skupinu. Mnohem dříve než konflikty nebo sebeodhalovací komunikáty se nicméně objevují počáteční kolektivní akty – a s nimi spojené zvykání si na rozdílné návyky (hygienické, komunikační, stravovací...) Jednu z takovýchto situací přiblíží následující ukázka:

3. září, JÍDELNA

(Veronika se sprchuje a účastníci o tom hodně komunikovali. Avizovala, že se od začátku pobytu bude sprchovat nahá. Nakonec si ale nasazuje plavky. Téma se stává na určitou dobu centrálním, zejména u mužského osazenstva Vily.)

Do: (nervózně přechází, Dan ho sleduje, mezitím si nalévá Coca Colu do sklenice)¹⁰⁴ **tady nebudu moct bejt tyjo dyž tady takle bude tady ta Veronika ↓ – dyť já si ho tady nemůžu nikde v klidu vy[honit]¹⁰⁵ aspoň (začíná se smát) ty vole: ↓**

(Dan šroubuje víčko na lahev a směje se s otevřenou pusou.)

D: **pro:č vole: ↑**

Do: **já nevím – tak zzzue ↓**

D: **co je:? ↑**

Do: **t t tebe nevzrušuje? ↑**

(Dan si sedá na jídelní stůl, pije. Dominik si k němu přisedá. Dívají se směrem ven na terasu.)

D: **mm** (Do domu vchází velmi ženským houpavým krokem Nancy. Dívá se na oba.)

N: **co:la ↓** (Oba muži jsou zaraženi, zamlkli. Nancy chápe, že se baví o něčem, co nemá slyšet, otáčí se na místě a odchází do ložnice.)

Do: **hm hm ↓**

N: **to není kafe ↓** (V místnosti je ticho. Nancy za sebou zavírá dveře do ložnice.)

D + Do: (vzájemný pohled na sebe, oči v sloup) << **hahahhahah**

(Dominik se zvedá a zase chodí po jídelně.)

Do: **to je v prdeli no: ↓**

V ukázce pozorujeme mimo jiné to, jaká témata jsou vhodná pro interpersonální dialog. Zatímco Dominik schvaluje (formálně i obsahově) komunikaci na téma „atraktivní

¹⁰⁴ Dodáváním značkových výrobků do Vily a nepřelepováním jejich názvů štáb v podstatě sám porušuje pravidla, která pro pobyt ve Vile zadal. Komunikuje ve směru k divákovi ve smyslu „toto pijí VV“.

¹⁰⁵ Vypípnuto režii, ale přesto odvoditelně slyšitelné.

Veronika ve sprše“ ve vztahu k Danovi, s jinými členy skupiny se o tomto bavit odmítá. Z Nancy je po pochopení situace patrný přístup spíše konkurenční, ale volí taktiku odchodu z místa. Neverbální poselství nahrazuje verbální vyjádření. Aby předtím odpoutala pozornost od náhlého umlčení komunikantů, popisuje nahlas fyzický kontext události (**cola** vedle **to není kafe**), ticho tak přerušila. Dominik s Danielem neprojevují zájem o jakýkoli další rozvoj komunikace. Mezi muži monitorujeme opět četné vulgarismy, které jsou spíše vyprázdňené nebo fungují jako signál skupinové příslušnosti, na druhé straně také povzdechu nad situací (**proč vole** vedle **ty vole**). Tematika onanie či přesahu do sexuální oblasti je tabuová (což Dominik dokazuje i částečnou neschopností či neochotou vyjádřit konkrétní pocity - **já nevím – tak zzzue** vedle koktání v **t t tebe nevzrušuje?**)

5.2.2 Účastník ↔ divák

Diváky v naší práci rozdělujeme na **známé** (rodinné příslušníky, přátele, které vidí kandidát v publiku...) a **neznámé** (další členové shromážděného publika, většina pisatelů SMS). Jedním ze způsobů, jak mohou soutěžící s diváky ve speciálním režimu komunikovat, je oslovení přes snímací kameru (ať už v přímém přenosu či v záznamu). Může jít o oslovení konkrétní osoby nebo nespécifikovaného člena masy. Divácká obec se zde stává součástí dialogických struktur. I vzhledem k četnosti vysílání RSa dochází i k oboustrannému naplňování požitků parasociality,¹⁰⁶ tedy k vybudování parasociálního vztahu mezi divákem a osobou z televizní obrazovky. Meyrowitz píše, že „kdysi bývala fyzická přítomnost nezbytnou podmínkou získání přímé zkušenosti. (...) Vývoj médií podstatně snížil význam fyzické přítomnosti jakožto sociální zkušenosti s událostmi a lidmi.“¹⁰⁷ Dodává, že „(...) ačkoli se jedná o mediováný vztah, psychologicky připomíná interakci tváří v tvář. Diváci získávají pocit, že ty, s nimiž se „setkávají“ prostřednictvím televizní obrazovky, „znají“ stejně dobře jako své přátele a známé. Mnozí diváci dokonce propadají pocitu, že znají a rozumějí určitě televizní hvězdě lépe než ostatní. Je ironií, že parasociální aktér si dovede vytvořit „důvěrný vztah s miliony diváků.“¹⁰⁸ V návaznosti na napsané na tomto místě vzpomeneme na jeden z nejvýraznějších komunikačních projevů ve VV3. Potvrzuje, že v RS s izolačními charakteristikami vzniká parasocialita nejenom na

¹⁰⁶ KORDA, s. 37.

¹⁰⁷ MEYROWITZ, s. 9.

¹⁰⁸ MEYROWITZ, s. 105.

straně divácké, ale i na straně soutěžících. Někteří z nich si ke svým „naslouchajícím“ skutečně vytvoří až důvěrnou vazbu. Tu ilustruje projev vítěze Milana:

1. prosince, OBÝVACÍ ČÁST A JÍDELNA

(Milan se přes obrazovku od TP dozvěděl, že vyhrál soutěž, tedy ceny v hodnotě jedenácti milionů korun. René opouští prostor Vily a Milan v ní zůstává sám, odfukuje a poskakuje, kluše. Zastaví se v kuchyni a promlouvá na kameru.)

IP: VILA ŽIVĚ

M (rozrušeně): **lidi: ↓ - jenom bych vám chtěl říct - - že tuhle šansiste / šanci ste: dostali úplně všeci ↓ - - úplně všeci ↑ - jenomže spousta z vás se na to vykašlala ↓ - a ted' vám chci říct jenom jednu věc: ↓ že fakt jako se vyplatí – → když něco začnete – tak to fakt jako dotáhnout do konce i když kolikrát si myslíte že už to nejde ← ↓ - tak jděte po tom – a fakt se to povede ↓ - - já s tímhle začínám mít takovy zkušenosti fakt že když člověk CHCE – tak dokáže všechno ↓ - ale nesmi [byť] pasivní ↑ - a nesmi jenom sedět a trápit se ↓ - - jít jít jít jít– když tam jsou stromy tak je rozřázet ↑ - když je sníh po pás tak se brodit ↑ - když je voda tak plavat ↑- když je písek tak jít ↑ - i když to štípe v těch očích zkrátka jít nebát se toho ↓ - - a tady vidíte jako že vy (prudký výdech, vztyčený prst) / sledovat – tývý Prima – se vyplatí ↓ - mně se to fakt jako vyplatilo ↓ - - jenom to bych vám chtěl říct ↓ - jenom to (výdech) ¹⁰⁹**

A o pár minut později, když má minutu na rozloučení se s Vilou, v projevu volně pokračuje:

IP: VILA ŽIVĚ

(Dynamicky prochází prostorem a gestikuluje rukama, výrazně dýchá. V podkresu instrumentální motiv z písně zpěvačky DesRee: Kissing You.)

M: **tak ↑ - - chtěl bych jenom říct, že – tohleto byla moje nejlepší montáž v životě: ↑ - - protože – za tři měsíce si vydělat tyhleto prachy to není nereál/ reálný ale - - (odfukuje a chodí po kuchyni) ale – nechal jsem tady kus života ↑↓- a bylo to těžký ↑ - ale jsou aj těž / těžší věci na světě ↓ - - (vchází do ložnice, těžce oddechuje) - -**

V projevu se zračí touha komunikanta po oslovení masy (**lidi**). Je si vědom faktu, že jde o přímý přenos a je maximálně pravděpodobné, že jeho slova dojdou k inferovaným příjemcům. Excitovaný Milan hovoří silně apelativním způsobem, sugestivně motivuje diváky ke splnění vlastních snů a cílů (**když je voda tak plavat ↑- když je písek tak jít ↑ - i když to štípe v těch očích zkrátka jít nebát se toho**) a navíc také naplní potřeby pořadatele soutěže, když prohlásí, že **sledovat – tývý Prima se vyplatí**. Obrazně pojmenovává soutěž **montáží**. Celkově je z vítěze cítit intenzivní potřeba sdělit svou

¹⁰⁹ Když jsme na desáté mezinárodní konferenci Setkání mladých lingvistů v Olomouci (12. 5. 2009) prezentovali příspěvek s touto ukázkou, ne jeden diskutující vyjádřil v rozpravě názor, že zmínka o TV Prima jakožto o „té, kterou se vyplatí sledovat“ (nebo jakákoliv jiná pozitivní), byla předem domluvená, de facto nařízená ze strany pořádající instituce. Nelze ji potvrdit, ani vyvrátit, nicméně ani dle našeho mínění není nepravděpodobná.

radost, byť ve Vile nikoho nemá v dosahu. Divák (jakýkoli – i z řad štábu, moderátorů) je příjemcem.

K rozebíranému vzorci můžeme ještě dodat, že důležitá (zejména pro „duelující“ soutěžící) je i možnost vnímat a diagnostikovat neverbálně předávané informace od diváků, sedících ve studiu během přímého přenosu či jinak připuštěných do jejich blízkosti. Získávají tak informaci o své pozici v soutěži nebo o názorech zvenčí. Soutěžící ovšem často dekoduje neverbální signály (analýzou mimiky, posturiky...) zkrusleně. Verbální projevy rodinných příslušníků a přátel vůči soutěžícím jsou přípustné jen výjimečně a nesmí z nich vyplývat nic, co by usnadnilo orientaci v exteriorních prioritách a názorech. Na druhé straně diváci mají další cesty, kterými mohou k účastníkům promlouvat. Patří mezi ně i internetové diskuse, na kterých nacházíme jakési zprávy pro VV. Pokud se k nim dostanou, bude to až po odchodu z Vily, takže jde opět spíše o parasociální jev v komunikaci. Například po výzvě autorů serveru vyvoleni3.com znějící: „**Kdo bude Zúčtován a vyzván do sobotního duelu? Komu se ztíží cesta o 11 milionů? Hlasujte a tipujte spolu s námi**“ se objevuje i takovýto projev:

1. ahoj verunko nency je pica namyslana fakt kdo ji poslal hlas nency ti vurgalni holce nency.¹¹⁰

Komentář od ludek — Říjen 7, 2007¹¹¹

Soutěžící je zde oslovena přímo a její rivalka je maximálně nezdvořilou (inherentně expresivní) formou dehonestována. Zároveň pozorujeme nejistotu komentujícího Ludka ve volbě cizích slov. Ačkoli jsou diskuse na oficiálních nebo neoficiálních serverech moderované, k odstranění podobných nevhodných příspěvků docházelo jen výjimečně. Vulgarismy se v nich vyskytovaly velmi často. Komunikace na lince mezi divákem se může odehrát i na základě zadání - manipulace ze strany štábu. Zde kupříkladu režie doslova donutí do Duelu nominované soutěžící Radima a Lucku k persúazi ve směru k divákovi. Jak víme, za nesplnění úkolu hrozí trest, proto se akce realizuje bez poznámek či zásadnějších protestů:

¹¹⁰ VYVOLENI3. *Vše o reality show! (VyVolení 3, Big Brother)* [online projekt]. 30. 9. 2007 © 2007-2012 [cit. 2012-01-20, 23:39 SEČ]. Dostupné z: <http://vyvoleni3.com/?p=535#comments>.

¹¹¹ Všechny projevy z internetu jsou uvedeny ve formě, v jaké je právě na internetu nacházíme. Zachováváme úzus provozovatele serveru a nic neměníme. Proto se zde i jinde objevují například názvy měsíců započaté velkým písmenem a podobně. U věrného způsobu přepisu setrváváme v celé práci.

15. září, OBÝVACÍ ČÁST

IP: 14:16

(V kuchyni se pohybuje René, vaří, po zaznění gongu silně zakřičí.)

R: << **máte novou poštu:** ↓ (v pozadí je slyšet další ženský hlas, také křičí **poštu:**)

(Radim vybírá schránku a čte obálku sám, mračí se. Vyvaluje oči a usmívá se.)

Do: (starostlivě) **copa:k** ↓

Ra: (kroutí hlavou a chodí po místnosti) **to snad ne:** ↓ - - **VyVolení Radime a Lucko:** ↑ - (sedá si na gauč) **udělejte si intimní chvílku v ložnici:** ↑ - (smích ostatních i Radima) **a přesvědčte jeden druhého o to:m** ↑ **proč právě vy: se máte vrátit zpět z Duelu** ↓ - **ostatní si – po zaznění gongu připraví věci na umývání oken a umyjí všechna okna na zahradě především ta - < za bazénem a vířivkou** ↓

STŘIH, LOŽNICE

(Radim a Lucka sedí na postelích s nataženýma nohama, vedle sebe, opření o zeď. Nedívají se do očí, v případě potřeby se naklánějí do strany. Vzdálenost mezi nimi je asi půl metru.)

Ra: < **já třeba gvůli tomu: - samozřejmě: - //**

Lu: (směje se) **neřvi toli:k** ↓ **hehe:** < (paroduje Radima) **já třeba//**

Ra: < **počkej – tak já jdu dál** ↓ (odsouvá se na posteli dál, otáčí se k Lucii čelem)

Lu: **no: heheh**

Ra: (nedívá se Lucii do očí) **protože – protože: - ehm – sice: to je asi tady každý proto je tady: ale: - jelikož – jse:m – hodně extravan << extravagantní – exhibicionista** (lehá si a dívá se přímo na Lucii) //

Lu: **to jsme všichni** ↓

Ra: **ee no: proto to říkám – proto jsme tady: ↓ - udělám cokoli:v – i kdybych měl porušit pravidla: - že se nebudu prát** ↓ (Do místnosti vchází Dan.)

Lu: (nervózně) **nesmiš chodi:t** ↓ (Radim taky znervózní)

(Dan se otáčí ve dveřích, dává si prst na pusku a odchází.)

Lu: (vážně, gestikuluje rukama) **jsem tady chvílčku: a ještě jsem taková – jakoby trošku nesmělá jo** ↑ - **jinak jako se chovám úplně taková jako jo: - jsem prostě taková** (tleská levým hřbetem ruky do pravé dlaně) **impulzivní strašně že já – ee – prostě dokážu lidi pobavi:t** ↓ (Radim si sedá)

Lu: **strašně mně na tobě vadi** ↑ – **že já na tebe mluvím a ty děláš že mě neslyšíš** ↓

Ra: **no: to je: to moje:** ↓ // (kroutí hlavou, odvrací pohled)

Lu: < **já nesnáším ignoraci [todle ...]** ↓

Ra: < **v pohodě to je u mě normální toto u: pf říkám – každéj to:en humor můj nechápe:** ↓ - **já jsem takovy: že: - si rád hraju s lidma** ↓ (oba se rozčileně podívají na opět se otevírající dveře do místnosti, tentokrát je to Milan)

Lu: < **nesmíte tady chodi:t** ↓

Ra: **ne: ne:** ↓

Lu: **šiš marja – dáme si zákaz vstupu ne: jako** ↑

Ra: (zamračeně) **ne: tak – já nevím na co to čtu: vždycky ty brd'o** ↓

Lu: **ne:** ↓

STŘIH, TERASA

(Kamery zabírají Marcelu a Dana, kteří myjí okno. Dan pozoruje Marcelu.)

D: **jo:** ↑

Ma: **jo:?** (pečlivě leští okno) **a ted'ka viš že už se nahoru nemusíš vracet že to už máš perfektně udělaný** ↓ - - **a čistý** ↓ - -

STŘIH, LOŽNICE

(Vchází René, Lucka a Radim už začínají být dost iritovaní.)

Ra: **René ted' tady: - nebyt'** ↓

R: (zavírá dveře, vchází) >> [já si ...]
 Ra: **hone:m** ↓ (René velice rychle cosi bere u postele a odchází)
 STŘIH, TERASA
 (Pokračuje Marcelina „instruktáž“ v mytí oken. Vše má charakter flirtu.)
 Da: **takže takhle si vymezím pláce:k** ↑ (ilustruje gestem)
 Ma: **jo:** ↑ - **ale viš co fakt je to takhle lepší:** ↓
 Da: **je no:** ↓
 Ma: **protože pak to šudláš pořád dokola: a nevíš kde co máš** ↓ – **jo: Danečku:** (hladí ho po hlavě)
 Da: (dojatě) **no: tak jo:** ↓ (Marcela odchází a Dan se za ní otáčí) **počkej tohle tam** (vystříkne na okno čistící prostředek)
 Ma: **je: hahaha** (oba se smějí) **promiň** ↓
 Da: (směje se) **tak já si vymezím zase ten plácek vod toho začátku jo:?** ↑
 STŘIH, LOŽNICE (Tentokrát vchází Linda.)
 Ra: (rozčileně) < **nemáte sem vůbec chodi:t** ↓
 L: (omluvně) **já jsem na to zapoměla** ↓ (okamžitě odchází)
 Lu: **jako fakt tohleto mě dokáže: - jako: tady todle vidíš to jo: třeba** ↑ (Radim leží na boku a na Lucii se opět nedívá, čistí si nehty)
 Ra: **no: tady se dokazuje aspoň jak neumi //**
 Lu + Ra: **jak neumi posloucha:t** ↓
 GONG
 Lu + Ra: **děkuje:m** ↓ (neprodleně se zvedají z postele a odcházejí z místnosti)
 Lu: **tak jsme pokecali** ↓
 Ra: << (s pohledem přímo do kamery) **A BUDEM BOJOVA:T** ↓
 Lu: << **JO: - PUDEM DO TOHO PO HLAVĚ:** ↓
 STŘIH

Je velmi nesnadné zjistit, kdo je pravým adresátem konverzace, kterou mají Radim a Lucie uskutečnit v prostoru ložnice. S největší pravděpodobností se primárně jedná právě o diváky. Mají před sebou důležité hlasování o osudu těchto dvou diskutujících. Zadání nicméně znělo **přesvědčte jeden druhého**. Téma samo o sobě napovídá, že režie bude chtít konverzaci použít v některém z nejbližších denních sestřihů. Situaci si dobře uvědomují i aktéři této komunikační události a tak pečlivě formulují myšlenky. Jedná se o nepřímý moderovaný dialog, na který mají přidělen gongem ohraničený časový prostor. Závěrečné pokřiky obou (**A BUDEM BOJOVA:T** vedle **JO: - PUDEM DO TOHO PO HLAVĚ:**) jsou doprovázeny přímým pohledem do kamery. To hledání skutečného příjemce neusnadňuje. Je to štáb, kameraman, divák nebo přeneseně opravdu jen partner v konverzaci? Každopádně Radim se snaží o svých kvalitách přesvědčit i poněkud nekonzistentním výrazivem (**jelikož**) nebo oblíbeným vyjádřením všech kandidátů do soutěže - **udělám cokoli:v**. Lucie se spíše divákům omlouvá za to, že ještě nepůsobila dostatečně aktivně (**jsem tady chvíličku: a ještě jsem taková – jakoby trochu nesmělá jo**) a nepřímou slibuje nápravu (**já – ee – prostě dokážu lidi pobavi:t**). Skutečné sdělení je

– hlasujte pro mě a já změním své dosavadní chování. V přepisu se objevuje i vložený hovor dvou soutěžících typu nezávazné konverzace a flirtu. Ten zde ponecháváme pro představu, jak režie pracuje s propojováním sdělení. Divákovi často nabízí komplexní pohled na dění uvnitř budovy. Stříhy a neponechávání konverzací vcelku je velmi časté. Otázkou je, zda za tím nestojí i účelové stříhání vyřčeného (krácení a další manipulace sdělení apod.)

5.2.3 Účastník ↔ moderátor

Obousměrná komunikační akce mezi moderátory a účastníky soutěže je jednou ze základních součástí celého konceptu. Participantů spolu hovoří buď prostřednictvím média (televizní obrazovka, zvuková instalace v domě) nebo bez něj.¹¹² První setkání s osobností moderátora před televizními kamerami se odehrává v časoprostoru Volby, kde probíhá úvodní pohovor. Nejnáročnější z něj je přitom tzv. **bleskový výslech** – rychlý sled zhruba tří otázek, který má prokázat schopnost okamžité reakce a také odhalit asociativní řetězce potenciální/ho VV. Další komunikační akty popisovaného typu už lze charakterizovat jako interview, moderovaný komplementární dialog. Obsah komunikace, zvolený řečový registr či neverbální komponenty (oděv, upravenost, paralingvistické prostředky...) se liší dle příležitosti. Jinak hovoří účastník s moderátorem Noční show o sexuálních tématech, jinak s moderátorem Výzvy o pocitech po vyzvání do Duelu atp. V rámci bleskového výslechu jsou otázky formulovány s příklonem k tomu, co dotazovaný spíše nezná nebo nebude chtít rozebírat. Dále jsou voleny dotazy matoucí, které mají komunikanta uvést do stresující situace a vyvolávat v něm výrazné reakce (od pocitu studu až po hněv).¹¹³ Interview tohoto typu je ze strany moderátora vždy pečlivě připravené, otázky předčítá:

27. srpen, STUDIO (první přímý přenos Volby)

(Přítomni jsou tři potenciální VV, Markéta + Juli + Láďa.)

TP: **následuje známý já ho mám docela ráda je to osvědčený bleskový výsle:ch ee**

(Markéta odfukuje.)

TP: **možná ten princip znáte určitě si to pamatujete ↓ - já kladu otázky vy odpovídáte
zní hudba: - až to prostě skončí tak to skončí – jdeme na to: - teď ↓**

(Režie zesiluje hudební podkres.)

ID MARKÉTA JULI LÁĎA

¹¹² V našem kontextu nelze uplatnit členění na komunikaci časově a prostorově distantní a komunikaci tváří v tvář, tedy ne bez výhrad. Přestože je komunikace uskutečňována prostorově distantně, jedná se stále o komunikaci tváří v tvář, díky technickým možnostem. Podobnou poznámku jsme připojili i k teoriím autorek *Kapitol o dialogu*, kde se objevuje třídění komunikace na bezprostřední a zprostředkovanou.

¹¹³ Například: *Co se dává do knedlíků? Kvasnice nebo droždí?* Obojí je totéž a tato otázka bude pravděpodobně položena osobě, která nevládne kuchařským uměním.

TP: (MA) **Markéto – čím bys lidi ve Vile zaručeně pobavila?** ↑
 Markéta: (kroutí hlavou) **jsem šílená** ↓
 TP: (MA) **Juli ↑ na jakou svojí vlastno:st jsi vážně hrdej** ↑↓
 Juli: **jsem upřímněj** ↓
 TP: (MA) **Lád'ο: je něco co by si na sobě chtěl třeba změnit?** ↑
 Láď'a: **eee chtěl bych být VyVoleným** ↓
 TP: (potěšeně) **ty máš takovej znělej hlas – Markéto – na koho se můžeš v životě spolehnout** ↑ **prozrad'** ↓
 Markéta: **na maminku** ↓
 TP: (MA) **Juli ↑ kolik máš opravdových přátel?** ↑
 Juli: **mm pro: - deset** ↓
 TP: (MA) **Lád'ο: - přesně – Lád'ο: koho máš raději než sebe?** ↑
 Láď'a: **ee všechnu svoji rodinu** ↓
 TP: (MA) **Markéto: ↑ - co tě dokáže dojmout?** ↑
 Markéta: (odfukuje a kroutí hlavou)
 TP: (MA) **jdeme dál ↓ - Juli ↑ - co tě vždycky: dokáže rozesmát?** ↑
 Juli: **hloupost** ↓
 TP: (MA) **čekala jse:m ↑ Lád'ο: - co tě dokáže naštvat:t?** ↑
 Láď'a: (s úsměvem) **ee mě dokáže naštvat v podstatě cokoliv** ↓
 TP: (MA) **dej něco – konkrétně** ↓
 Láď'a: **ee třeba výsledky hlasování** ↓
 TP: (MA) **jdeme dál Markéto ↑ co je na tobě: (usmívá se) nejvíc sexy?** ↑
 Markéta: (kroutí hlavou, směje se) **PRSA**
 TP: (MA) **hihi tak jo: ↓ Juli – na co sázíš když chceš zaujmout dívku?** ↑
 Juli: **asi: oči a pusa:** ↓
 TP: (MA) **Lád'ο: jaké ženy tě přitahují?** ↑
 Láď'a: (s úsměvem) **- - moderátorky** ↓
 TP: (potěšeně) **<< tak to neříkej to neříkej já nechci mít doma problémy ↓ - tak – poslední vzkaz divákům Markéto: ↑**
 Markéta: **eee posilejte mi vlasy: vlastně hlasy:↑ (Publikum smích.)**
 TP: (MA) **jdeme dál – Juli ↑**
 Juli: **děkuju strašně vše:m co mi posílali esemesky za hlasy:**
GONG
 TP: (MA) **<< a Lád'ο:?** ↑
 Láď'a: **ee jsem naprosto obyčejný člově:k a všechno co mám vám dávám do vašich dlaní a je to na vás co s tím uděláte** ↓
 TP: (MA) **konec bleskového výslechu** ↓

Ještě před startem bleskového výslechu odkazuje moderátorka na minulé série a předpokládá, že soutěžící i diváci jeho průběh znají. Raději však v úvodu princip v krátkosti opakuje (**já kladu otázky vy odpovídáte zní hudba:**). Z průběhu výslechu se dá vyčíst, kterého uchazeče TP osobně mírně favorizuje, což by mohlo být považováno za profesní selhání. Stejně tak by jím mohlo být i osobní zaangažování moderátorky do proudu dění (o bleskovém výslechu říká **já ho mám docela ráda**), na druhé straně je u tohoto typu mediálního komunikátu podobné zainteresování žádoucí. TP reaguje průběžně i verbálně na většinu odpovědí Juliho (**myslela jsem si, jinde zase přesně**), který se

v závěru do Vily probojuje. U ostatních je to jen ve výjimečných případech (jako u lichotky ze strany Ládi) nebo spíše na neverbální úrovni. Stresovost situace potvrzují i přeroky, psychologické šumy (Markéta: **eee posílejte mi vlasy: vlastně hlasy:**). Bleskový výsledek má probíhat hladce a bezproblémově, proto moderátorka před každou položenou otázkou identifikuje jejího příjemce, oslovuje ho křestním jménem. Jedná se o komunikaci řízenou regulátorkou (projevy jako **jdeme dál** nebo **konec bleskového výsledku**). Režijní zásahy (gong) jsou pro TP spíše časovou pomůckou než příkazem. V zájmu zachování rovných podmínek pro všechny i přes časový tlak vyzývá posledního uchazeče k projevu (**a Láďo:?**) Moderátorka je zde (pomyslně i doslova) partnerkou režiséra.

Zatímco na půdě Volby (díváme-li se na obsahovou stránku věci) se objevují specifické prvky jako je právě rozebraný bleskový výsledek, v Zúčtování a Výzvě přichází na řadu argumentační, defenzivní, ofenzivní a další projevy. Moderátor je v tomto případě opět striktním regulátorem komunikačního aktu. V ukázce budeme pozorovat autoritu moderátorky a také disciplínu soutěžících, kteří jsou obeznámeni s průběhem Výzvy:

20. září, STUDIO A OBÝVACÍ ČÁST VILY

(TP na obrazovce, soutěžící shromážděni na sedací soupravě v obývací části.)

TP: (smích) **tak jsem zpátky: ↓ - Růženko všichni? ↑ -**

Rů: **ano: ↓ -**

TP: **dobře ↓ - mám ee → pro každého z vás ee ← jednu a stejnou otázku Milan se usadí ↑ pochopitelně nebudu se: e ptát Dana ↓ - zajímá mě: koho dneska Dan – STO procentně: e nevyzve ↓ - pochopitelně – nechci slyšet Radim protože Radim má imunitu ↓ - tak – Lindo – koho dnes večer Dan – nevezme do Duelu ↑ ↓ -**

L: **mě ↓ -**

TP: **děkuju: ↓ - Juli ? ↑ -**

J: **Dominik ↓ -**

TP: **myslíš že Dominika ↓ - Růženko jakej je tvůj tip? ↑ -**

Rů: **já myslím že Veroniku ↑ -**

TP: **Dominiku: ↑ - kdo nepůjde s Danem do Duelu koho nevezme? ↑ -**

Do: **Juli ↓ (úsměv na Juliho) –**

TP: **děkuju: ↓ René? ↑ koho nevezme Dan: - do Duelu ↓ -**

R: (zapřemýšlí) **nevezme ty lidi co ma rád ↓ -**

TP: **jedno jméno ↓ - (s úsměvem) vyber toho koho má nejvíc rád ↓**

R: **Verča ↑ ↓ -**

TP: **tak jo ↓ - Milane? ↑**

M: **Marcelu ↓ -**

TP: **to je tvůj ti:p ↓ - Ivano? ↑ -**

I: **Veroniku ↓ -**

TP: **děkuju: ↑ ↓ a teď se zeptám Nancy: ↑ - // (zároveň s ní už mluví Nancy) jaký tip bude ↑**

N: **taky Veroniku ↓ //**

TP: **bude to Veronika: ↑ Davide? ↑ - jakej je tvůj tip odha:d? ↑**
 Da: **určitě nevezme Verču ↓ -**
 TP: **děkuju: ↓↑ Veroniko ↓ -**
 V: (s úsměvem) **Dominika ↓ (smích)**
 TP: (smích) **já myslela mě ↓ tak ee Radime? ↑**
 Ra: **mě ↓ -**
 TP: **tak ee a poslední Marcela tak ee tip koho nevezme? ↑ -**
 Ma: **Verču ↓**
 TP: **tak prosim tak jsme to teda slyšeli ↓ - já ted' ee nebudu pouštět na oplátku nic ↓ reportáže jste viděli: ↓ ale - spíš jenom abych furt tlačila na to že: – vážně je to hra ↓ a jenom jeden z vás – dostane třeba takovýhle auto ↓ -**
 (Propagace vozu Peugeot, reklama na obrazovce VV, ale také na obrazovkách diváků.)
 TP: **tak prosim ↓ - (smích)**

Jde o klasický moderovaný komplementární dialog. Na otázky je požadována odpověď, nikoliv pouhá reakce.¹¹⁴ Moderátorka se u bosse ujišťuje, že jsou dodržena pravidla (**Růženko všichni?**) a pak se selektovaně věnuje kladení otázek. V závěru se mimo jiné snaží upevnit motivaci k pokračování ve hře, která kvůli nepříjemným okolnostem často rychle opadá. Jako prostředek persuáze používá spot odkazující k výhře (**abych furt tlačila na to že: – vážně je to hra ↓ a jenom jeden z vás – dostane třeba takovýhle auto**). Technika zde umožňuje kromě pouštění reklamních vstupů prakticky plnohodnotnou komunikaci tváří v tvář. Jediné, co chybí, je možnost bezproblémově pozorovat nebo realizovat některé z neverbálních projevů (proxemika, posturika, haptika aj.) Přestože už skupina průběh podobných komunikačních událostí zná, moderátorka předem apeluje na vyvarování se „nevhodných“ odpovědí, aby nedošlo ke zbytečným prostojům či „chybám“ v odpovědích VV a také nedorozuměním na divácké straně (**pochopitelně – nechci slyšet Radim protože Radim má imunitu**). Připomínání pravidel nejenom ve směru k soutěžícím, ale i ve směru k divákům je vhodné, neboť recipientem masmediovaného textu se stávají mnohdy dlouho po začátku jeho vysílání a principy fungování událostí mohou být neznámé.

5.2.4 Účastník ↔ štáb

Další úrovní komunikace ve VV3 je kontakt štábu se soutěžícími. Pokud jde o komunikaci tváří v tvář, není častý. Komunikace účastníka se štábem má především dimenzi praktickou (zdraví, služby, donáška potravin, cigaret) a psychologicky podpůrnou. Soutěžící mohou tzv. zpovědníkovi (a s ním celému národu) prozrazovat tajemství, svěřovat se s problémy, taktizovat. Zpovědnice je i místo, které je využíváno k rozhovorům moderátora a

¹¹⁴ Více k tomuto ČMEJRKOVÁ, S. Mediální rozhovor jako žánr veřejného projevu. In: *Jazyk, média, politika*, s. 91-92.

„vypalcovaného“ nebo „vyzvaného“ kandidáta bez nežádoucí účasti zbytku skupiny či jejich konkrétních členů jako aktivních naslouchajících. Zpovědi ve VV3 věnujeme celou devátou kapitolu, proto se zde k tématu nebudeme dále vyjadřovat. Komunikace ve směru od štábu k účastníkům se také děje prostřednictvím již zmíněné „pošty“, která je do speciální schránky umístěné v interiéru Vily vhazována v případě potřeby nebo využíváním možnosti uplatnění informačních konzerv (tematické nahrávky, spoty). To opět poukazuje na až „laboratorní“ přístup k manipulování ze strany režie. VV mohou štábu (nejefektivněji na předem stanovené kamery) sdělovat své požadavky či přání (kupříkladu prodloužení hudební produkce...) Štáb využívá k mediaci bosse. O kontakt se ale pokoušejí účastníci i bez jeho opory, zejména na počátku soutěže:

2. září, OBÝVACÍ ČÁST

Ra (ke kameře): < **prosim vás – Dominik je bez energie ↓ - potřebuje postel ↑ a: nějaké to jídlo ↓ děkuje:m ↓ -**

(Štáb nereaguje, s prosbou přicházejí po určité chvíli další.)

J (do kamery, Nancy, Veronika, René se za ním dívají do stejné kamery): **mají strašnej hla:d ↑ prosíme: o něco na jídlo: ↓** (spíná ruce) - **děkuju: ↓** (odchází od kamery a ukazuje na Nancy a Veroniku, které do kamery prosí o jídlo sepnutýma rukama, které o sebe třou, vše s mírnou poklonou.)

N: **pěkně prosíme: ↓ papání: ↓ - prosim prosim - smutně koukáme ↓** (úsměv) -

Jak vidíme, někdy jsou mediované komunikační akce (tedy spíše okolnosti jejich vzniku) až nedůstojné, nemorální. Prosby o jídlo střídá neutrální ukázka - předčítání pokynů od štábu z téhož večera i místa:

IP: 22:30

Ra: (čte poštu) > **milí VyVolení ↓ - zvolte mezi sebou jednoho z vás - který bude bossem Vily dnes a zítra ↓ - pozor - bosse:m může být i bossyně ↓ - pozor:r ↓- první týden se bude volit boss pouze na následující de:n ↓ - (...)**

Tato komunikace se odehrála na počátku hry. VV spatřili obytný prostor a také knihu s kompletními pravidly soutěže poprvé, aktuální boss nebyl určen. Jen proto nebylo Radimovo jednání (čtení pošty aniž by byl bossem) klasifikováno jako porušení pravidel. Obdržení pošty je doprovázeno bezproblémově slyšitelným zvukovým signálem, aby došlo k přečtení či případné nápravě nepravostí nebo jakékoli jiné re/organizaci co nejdříve. Den po nástupu prvních VV do Vily se setkáváme s porušováním pravidel, která už by ale měla být nastudována a aplikována. Například se tak děje při přidělování tzv. proviantu. Kromě bosse se do zásobovací místnosti neoprávněně dostávají i ostatní soutěžící a štáb na to reaguje okamžitým uzavřením zásobovacího prostoru. Na porušování pravidel upozorňuje

ostatní Dan. Poté štáb ještě na chvíli pootevře vchod do zásobovacího prostoru a Dan na to reaguje:

3. září, KUCHYŇ

(Dan sedí na židli, má sepjaté ruce a zoufalý, ale děkovný výraz ve tváři. Dívá se upřeně do kamery.)

D: **děkuju: děkuju:** ↓

STŘIH

(Dan chodí sám po kuchyni a povídá „si“. Do kamer se nedívá. Evidentně jde o vzkaz pro štáb.)

D: (posmutněle) **tak ted'ka ještě tu rychlovarnou konvici: a bude to supr no:** ↓ (dívá se na kuchyňskou linku, na které zatím nejsou přístroje, rozpřahuje ruce) - - **ty: vado** ↓ – (jde ven z kuchyně) – **ha ha ha:** ↓ - **mrkev v zimě** - - ↑↓

STŘIH, TERASA

D: (k některým ostatním, kteří se sluní na terase) **nám dali kafe: a nedali nám rychlovarnou konvici vi:d'** ↓

Daniel zde v rámci prostorově distantního dialogu rozvíjí komunikaci se štábem, kterou též konzistentně reflektuje ve své referenční skupině. Tímto příkladem už narážíme na další komunikační jev typický v RSA, a to na komunikaci člověka, který v izolovaném prostoru mluví s neživými předmětnými objekty (kamerami). Za nimi předpokládá existenci komunikačního partnera.

Jak jsme již konstatovali, možnosti štábu ovlivnit dění ve Vile a chování soutěžících jsou nemalé. I moderátor se ale může stát (kromě své role v konceptu) stanoveným zástupcem štábu, mediátorem komunikace mezi stranami. Využití informačních konzerv je samozřejmostí. Jako zde, po závažném incidentu, který způsobila soutěžící René. Dochází k propojení intrasítě provozující instituce a k další možné podúrovni členění komunikačních aktů ve VV3. Komunikační akce začíná na úrovni moderátor ↔ divák, transformuje se na moderátor ↔ účastník (↔ divák) a posléze dochází i na moderátora jako zástupce štábu / intrasít' štábů ↔ účastník (↔ divák) :

25. září, ZNĚLKA

IP: VYVOLENÍ ZÚČTOVÁNÍ

(TP stojí v prázdném studiu s obrazovkami a logy VV3, dynamicky gestikuluje v ruce drží moderátorskou kartu.)

TP: **dobry večer: r ↑ je úterý a čeká nás třetí Zúčtování určitě jste zaznamenali – že od soboty večer: r**

ID: TEREZA PERGNEROVÁ

TP: **jsou vyvolení mimo Vilu může za to z pochopitelně René tím co způsobila hasičským přístrojem ↑ – ovšem po třech dnech – dnes – a s vámi – (úsměv) je pustíme zpátky ↓ – jdeme tam ↓**

VV jsou tedy po incidentu s hasicím přístrojem vpuštěni do Vily a na pokyn TP shromážděni před televizní obrazovkou. Komunikační akce pokračuje škádlením hlavní aktérky (René), projevem ke skupině a prezentací informačních konzerv:

IP: VILA ŽIVĚ

TP: **René nemáš na dnes večer něco v záloze připraveno?** ↑

R: **no – ne:** ↑

(Kdosi prská smíchy.)

TP: (se smíchem a omluvným výrazem) **já moc děkuju:** ↓

(René se usmívá také omluvně, klopi oči.)

TP: **tak ee já bych vám chtěla jenom říct že: to že jste byli: - vlastně tři dny: eee venku**

↑ – **tak ee //**

Rů: **čtyři** ↓ //

TP: **ee čtyři – tak to nebyl ee pro vás trest jo:?** ↑ **ee – stalo se něco: s čím ee nikdo nepočítá:l** (záběry na Růženu a René) ↑ – **a ten čas byl potřeba pro to: aby se dala do pořádku Vila:** ↑ – **veškerá technika: a hlavně** (záběry na Marcelu a Davida) – **aby to pro vás bylo i zdravotně bezpečný jo:** ↑ (záběry na Nancy a Dominika) – **tak ted' se představte: protože možná ani nemáte představu o to:m** (záběr zezadu na sedící skupinu a na TP hovořící k ní přes obrazovku) – **co všechno jsme tady: - řešili – dívejte se** ↓

(TP mizí z obrazovky, na které se objevuje reportáž z hlavní zpravodajské relace TV Prima.)

To, že se moderátorka chápe jako člen štábu, podporuje i použitím inkuzivního plurálu (**možná ani nemáte představu o to:m– co všechno jsme tady: - řešili**). V nestandardní situaci se přerývá (**tak ted' se představte** zřejmě místo **tak ted' se posad'te** a kvůli následujícímu **ne máte představu**, popřípadě **tak ted' si představte** s reformulací). Spuštěním informační konzervy přispívá k asynchronnímu rázu komunikace. Tvoří se zde kompletní podoba zkušenostního kontextu:

STŘIH, LOGO

(Pro diváky u televízí je tatáž reportáž také vysílána přes celou obrazovku domácích přístrojů.)

Světlana Zárubová (moderátorka zpravodajské relace TV Prima): **pouhé dvě minuty před včerejším přímým přenosem jedna účastnice vytáhla z předem připraveného prádelního koše předem připravený hasicí přístroj** ↑ **a začala kolem sebe stříkat** ↓ – **hasicí prášek je přítom nebezpečný pro techniku a může ohrozit i zdraví** ↓ – **štáb proto Vilu evakoval** ↓

STŘIH, REPORTÁŽ

(René stříká v obývacím prostoru hasicím přístrojem, velice nahlas u toho vzrušeně křičí a soutěžící se rozbíhají do všech stran.)

R: << **AAAAAAAAAAAAAAAA**

(Výkřiky: **ty vole**)

Jan Tuna (MA): (reportáž běží na části obrazovky, ve druhé části věnuje režie pozornost reakcím soutěžících, IP: VILA ŽIVĚ, Milan se směje) **sobota 19:58 ↓ – za pouhé dvě minuty má na Primě začít přímý přenos Duelu ↓ – jenže třiatřicetiletá René z Ostravy dělá něco – co nikdo nečeká ↓ – soutěžící se dusí – (záběry dusících se soutěžících s hlavami pod dekami) vysílání musí najet na nouzový režim ↓ –**

STŘIH

IP ZPRÁV: VYVOLENÍ DUEL 22.9.

IP ZPRÁV: 1. ZPRÁVY – HOVOŘÍ TEREZA PERGNEROVÁ

TP: << (velmi důrazně, striktně, našťavaně) **nevím René co to mělo znamenat – takhle se chova:t jo:** ↑ (ukázka záběru soutěžících stojících v zamlženém obývacím prostoru s dekami a jinými potřebami na ústech či očích) (mezitím živě aktuální záběr na René ve Vile, schovává obličej za jednu ruku) – **protože dobře víte: že jsou to důležité okamžiky** ↑ – **a jestli pro tebe to nic neznamená** ↑ – **tak pro nás to tady něco znamená** ↓ a (živě záběr na Marcelu, která se infantilně směje)

STŘIH

(Záběry prázdné Vily.)

Jan Tuna (MA): **po přenosu musí být Vila evakuována a od noci musí být soutěžící na terase ↓ – tam se teď odehrává celá reality šou ↓ – pro techniku za mnoho milionů může být jemný prášek smrtící ↓**

STŘIH

(Jan Tuna a technik jsou na koberci Vily v podřepu a probíhá předtočené interview, živý záběr na Lindu, která sleduje vše doširoka otevřenými očima, s mírně sklopenou hlavou a posmutnělým výrazem.)

Technik: **to je vidět tady na tom kousku: - kdy – eeee – jemnej prach zasáhl v podstatě všechno co tady bylo: ↓ - včetně – včetně teda těch kamer ↓**

STŘIH

(Technik hovoří už tváří v tvář kameře a napřaženému mikrofonu. Dívá se hlavně na něj.)

Technik: **máme největší obavy o objektivy: ↑ -**

ID: Pavel Havránek – technika Vily VyVolených

Technik: **protože: - to je nejcitlivější technika: ↓** (živě záběr na Milana, který o čemsi vášnivě diskutuje s vážnějším výrazem)

STŘIH

(Záběr na Báru Kosovou - členku štábu, která je jakožto hlavní koordinátorka castingu a hovorů ze zповědnice známa i divácké obci.)

Bára: **hnedka jsme kontaktovali lékaře:** (živě záběr na rozzářené úsměvy Ivany a Veroniky, ta také dynamicky mává na pozdrav Báře v reportáži)

ID: Bára Kosová – vedoucí castingu a zповědnice

Bára: **a vykonzultovali jsme s ním to co: by mohlo způsobit nějaké zdravotní komplikace: ↓**

STŘIH

(Záběr stejný jako na začátku reportáže – René v počátku akce s hasicím přístrojem.)

Jan Tuna (MA): **René prý chtěla jenom uvolnit atmosféru před Duelem ↓ – už odpoledne předtím stříkala hasicím přístrojem ↓**

STŘIH

(Záběr tohoto – René s jiným aktivovaným hasicím přístrojem, pobíhající po terase celá od pěny a nahánějící soutěžící.)

Jan Tuna (MA): **jenže s pěnovým a venku ↓ –**

Jan Tuna: (čelem k divákům, v obývacím prostoru Vily) **dnes večer bude interiér Vily čistit specializovaná firma ↓ – teprve pak bude možné zjistit jestli kamery bez problémů fungují ↓**(za reportérem jsou vidět kamery omotané modrým plastem) – **jisté je**

tedy jen to – že VyVolení budou muset zůstat venku nejméně do zítřejšího odpoledne

↓ - - **Jan Tuna** ↑ – **televize Prima** ↓

STŘÍH, LOGO, NÁPĚV

IP: VILA ŽIVĚ

(Záběr na sedící účastníky zezadu, aby byla vidět i TP na obrazovce. Radím se bije pravou rukou do čela.)

TP: **tak - - a to je všechno** ↓ – **co jsem vám ee chtěla ukáza:t** ↑ – **dál se k tomu: vracet nebudeme: a nesměřovalo to jenom k René** (záběry na Radima, Růženu, Marcelu) **jo** ↑ – **to je věc – vás vše:ch** ↓ – **pro příště: - i když bůj půjde: o cokoliv** ↑ - - **tak ee – jedněte uvážlivěji malinko** ↓-

Je samozřejmé, že reportáž hlavní zpravodajské relace TV Prima byla primárně určena jako sdělení mediované divákům zpráv. Pokud bychom se pokoušeli zakreslit schéma této komunikační akce se všemi jejími účastníky, součástmi, kontextovými okolnostmi, byl by to graf vzájemně propojený, nadstandardně pozičně obsazený. Cílem komunikace od štábu k účastníkům byla zde změna jejich nevhodných návyků a to se aspoň na čas po nepříjemné zkušenosti (podpořené přenosem informace do prakticky nejdůležitějšího pořadu primetimu) podařilo. Průvodce reportáží, Jan Tuna, volí pro sdělení prezentní formu, která podporuje akčnost a také pocit vtažení do děje (**za pouhé dvě minuty má na Primě začít přímý přenos Duelu vedle soutěžící se dusí – vysílání musí najet na nouzový režim**). Reportér používá výrazivo pro augmentaci sdělení (**pro techniku za mnoho milionů může být jemný prášek smrtící**) a stříhy z živého přenosu soutěže. Persuazivní sílu (a také vážnost) sdělení znásobují výroky respektabilních komunikantů. Mezi nimi hovoří vedoucí technické sekce štábu (**máme největší obavy o objektivitu:**), kterého také zpravodajci nezapomínají identifikovat pomocí ID. Slovo dostává i vedoucí castingu (**hnedka jsme: kontaktovali lékaře:**), kterou opět štáb zpráv identifikuje. Vzhledem k tomu, že je Bára účastníkům známa velmi důvěrně, reagují na její hovor z obrazovky emotivně. Nedá se říct, že by se zde v daném momentu naplňovaly požitky parasociality, protože Báru soutěžící „znají“, ale přinejmenším jde o projev hraniční – máváme člověku z obrazovky, smějeme se na něj, aniž by byl skutečně přítomen. Asynchronicita a asymetričnost je zde zastoupena. Zpravodajský vstup je zpracován profesionálně a i soutěžícím je jasné, že se nejedná o podvrh, ale o skutečnou reportáž. TP se snaží, aby komunikační akce nevyzněla jako útok na tu, která situaci způsobilá. Sdělení generalizuje (**to je věc – vás vše:ch**), což je sociálně nejuvážlivější z hlediska dynamiky skupiny do budoucna.

Vidíme, že komunikace štábu k soutěžícím je samostatně zkoumatelnou oblastí, která má mnoho podob. Masmediální kontext všemu dodává na mnohorozměrnosti. Štáb se nejenom ve vztahu k účastníkům profiluje jako polyfunkční organizační a informační skupina.

5.2.5 Účastník ↔ technický prostředek/člověk

V návaznosti na nestandardní podmínky spojené s komunikační situací RSA se u účastníků čas od času objeví potřeba sdělovat své pocity, obavy aj. komukoli mimo izolovanou soutěžní skupinu a její dohlázeitele. Za těchto okolností dochází ke sdělování buď pseudointrapersonálnímu, nebo takovému, které je vysláno ve směru k viditelné snímací technice. Děje se tak ve zjevné naději, že za jejím ovládacím mechanismem sedí lidský pozorovatel (obsluha stroje). Kamera se stává prvkem komunikačně mediačním, mostem k člověku, který soutěžící(ho) osobně nezná, ale zároveň ji/jej/je snímá i po dobu několika měsíců. Opět tu narážíme na rysy parasociality. Otázkou zůstává, kdy je předpoklad vysílatele (soutěžícího) o přítomnosti osoby na druhém konci pravdivý. Většina kamer je vybavena automatickým detektorem pohybu a jejich zaměřování či zaostřování může být jen výsledkem aktivity čidla. Vidíme však i situace, kdy VV komunikují ve směru ke kameře, dožadují se odpovědi a tu nakonec dostanou. Dojde například k pohybu stroje, který imituje souhlasné pokývání, nebo naopak zavrtění hlavou. Právě za těchto podmínek se naplňuje obousměrnost komunikačního aktu. Mnohdy je nicméně složité určit, zda se soutěžící obrací s komunikací na štáb, štáb/obsluhu techniky nebo přímo na diváka. Příkladem je situace ze 16. září,¹¹⁵ kdy skupina prochází krizí. Milan hodil Veroniku do venkovního bazénu a Dan má potřebu situaci řešit případně i fyzickým násilím – dochází k výhrůžkám. Do konfliktu se postupně zapojuje skupina s návrhy řešení, ale problém eskaluje. Dominik se od skupiny odvrací, upřeně se dívá do kamery, s úsměvem v očích, popíjí čaj a přibližuje se. Jeho výraz říká – proč a o čem se tu hádají? Ale komu to sděluje? Divákovi? Soutěžícím, kteří možná jeho neverbální vysílání zachytí? Štábu, aby zakročil proti možné gradaci konfliktu ve fyzické násilí? To je v podobných případech otázkou, na kterou je ne vždy snadná odpověď. Divák se může domnívat, že je to sdělení primárně pro něj. Divák-člen štábu ovšem taktéž.

V případě hovoru k technice jde každopádně jednak o akce spontánní a jednak plánované (v jiném pojetí bychom je mohli nazvat připravenými, polopřipravenými a

¹¹⁵ Přepis této komunikační situace by byl značně matoucím a plným neverbálních akcí. Proto volíme formu popisu dění, která je v tomto případě jednoznačně lepší pro celkovou orientaci v situaci.

nepřipravenými). K plánovaným projevům tohoto rázu (u nichž ustupuje parasocialita do pozadí) patří i skupinové akce následující po splnění úkolu. Příjemce je nejasný, v důsledku je to divák. V podstatě je prvním recipientem a někdy i iniciátorem aktu štáb (režie), který má – s výjimkou živých přenosů – možnost sdělení pro diváka sestříhat. Jako příklad poslouží vzorek z Noční show. Soutěžící měli sestavit desatero sexuálních příkázání. Po skupinové debatě a posouzení návrhů jednotlivců bylo vytvořeno desatero skupiny a to je prezentováno vybranou desítkou soutěžících na jednu kameru. Účastníci k ní postupně přicházejí, řeknou svou část „desatera“ (vše je občasné prostříháno pro rychlejší spád). Noční show je specifická v tom, že nenabízí vždy materiál z jednoho konkrétního dne, ale pracuje se sestřihy z dnů a nocí předchozích, mnohdy velmi vzdálených reálnému času soutěže. Totéž se týká i našeho vzorku:

30. listopadu, OBÝVACÍ ČÁST

H: **příkázání první** ↑ – **nepodvedeš** ↓ -

N: **příkázání druhé** ↑ – **ne – že – bude e sexuální stereotyp** ↓ -

Ma: **příkázání třetí** ↑ - **nepředstírej orgasmus** ↓ -

G: **příkázání čtvrtý** ↑ **nebudeš svoje sexuální zážitky vyprávět na potkání** ↑ -

I: **nemiluješ nikoho – koho nemiluješ** ↓ -

Ra: **šesté příkázání** ↓ - (teatrálně) **vydrž vydrž** ↓ -

J: **sedmé příkázání** ↑ - (otráveně) **nebudeš frigidní** ↓ -

Do: → **osmé** ↑ < **nezvo:ň** ↓ -

M: **devítka** ↓ - **neusneš** ↓ -

D: **a desáté příkázání** ↑ - **neubližu:j – pokud to není vyžadováno** ↓

Další tabuové téma provokuje i dvojnou vazbu, některým komunikantům (neverbální projev věřícího Juliho) je zkrátka nepříjemné. Přesto je nucen se akce účastnit pod pohrůzkou trestu za nesplnění úkolu. Nelze přehlédnout, že obecně „s nástupem televize se pojem „tabu“ ztrácí“¹¹⁶ a že „většina sporů o televizi nevyplývá ze samé podstaty televizních obsahů, ale že se týká systému, který sděluje naráz všechno a všem.“¹¹⁷ Někteří soutěžící si s tabuovými tématy poradí po svém, zde kupříkladu Dominik, který předvádí absurdní humor a odvrací pozornost od hlavního tématu (**osmé** ↑ < **nezvo:ň**), dochází k tangencializaci. Je pravdou, že mediální sdělení v posledních letech „obsahují více deviací, více svobody (vyjadřování) a čím dál více odmítají dbát na sociální tabu“.¹¹⁸ Za tabuová slova v RS jsou primárně považována ta, která jsou popsána v pravidlech chování ve Vile (jde především o vulgarismy v jejich původním použití).

¹¹⁶ MEYROWITZ, s. 84.

¹¹⁷ MEYROWITZ, s. 80.

¹¹⁸ MARCUSE, H. *One Dimensional Man. Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. London: Routledge, 1991, s. 72. ISBN 0-415-07429-0.

5.2.6 Účastník → symbol

Tento typ komunikace se běžněji vyvíjí v prostředích jako je vězeňská cela, nemocniční izolace a podobných, kde si jednotlivec „povídá“ s předmětným objektem. Ty zastupují osobu blízkou nebo vyvolávají reminiscence na známé lokace. Typickým příkladem je plyšové zvířátko, které dle pravidel pobytu paradoxně nesmí mít statut hračky; otázkou zůstává, čím předmět „oficiálně“ je. Dále se typicky objevuje oděv spřízněné osoby nebo fotografie. V tomto případě je obousměrnost komunikace nenaplnitelná, neboť se jedná o objekty neživé a nereagující. Maximálně je možno uvažovat o zařazení do kategorie tzv. fiktivního dialogu (s více intra- než interpersonálním podtextem) a vymezit popsané komunikační události oproti dialogům reálným. Zde je příklad tohoto typu komunikování:

14. září

IP: 11:05

VV se probouzejí do nového rána/dopoledne. Procvičují se při hudbě z režie, někteří jen polehávají, Daniel prožívá těžké chvíle. Sedí na posteli, je napůl zakryt a dívá se do prostoru, přemýšlí, je smutný. Režie pouští píseň od Kosheen, jejímž hlavním motivem je opakující se nápěv „it’s all in my head“ – je to vše v mé hlavě.

Dan sundává ze zdi fotku, kterou si s sebou vzal do Vily. Je na ní on a neznámá rozesmátá dívka, která se mu opírá o rameno.

Kamera velmi podrobně zabírá Dana, přibližuje výraz jeho tváře. Také zabírá ruce, ve kterých foto svírá.

Daniel se ohlíží po kamerách, jejichž pohyb ho rozrušuje. Protírá si oči.

Upřeně se dívá na fotku se slzami v očích, poté ji líbá a věsí zpátky za rám zrcadlového „okna“ na zeď ložnice. Zhluboka vydechne.

Přepis ukazuje, že komunikáty na úrovni účastník → symbol jsou vlastně produktem jediné nereciproční komunikační aktivity v RSA a odehrávají se primárně za použití neverbálních komunikačních prostředků. Výjimkou je situace, kdy účastník mluví k předmětnému objektu, ale jeho motivací je spíše promluva k divákovi. Zde se pak jedná o matoucí komunikační jednání a promyšlenou manipulaci diváků ze strany účastníka. V souvislosti s důležitostí neverbálních projevů na této úrovni, připomínáme frázi *Nelze nekomunikovat*, která má právě tady v práci snad největší důležitost. Vzhledem k pasivnějšímu rázu komunikace na této úrovni se ale hodláme více věnovat spíše jiným komunikačním projevům v RSA.

5.2.7 Moderátor ↔ moderátor

Přehled moderátorů ve třetí řadě VV je v práci k dispozici. Jak víme, RSA mívá více komponentů, základních stavebních kamenů diskurzu. Ty tvoří obraz komunikační situace

a utvářejí její kontext. Nyní budeme zkoumat komunikaci mezimoderátorskou. Děje se primárně v živých přenosech. To, že moderátoři tvoří relativně homogenní skupinu (se značkou VV), recipientům RSa sugestivně potvrzuje i režie, a to už v samotném úvodu soutěže, kdy je realizován vůbec první delší přímý přenos ze studia. Tam se v rámci představení konceptu VV3 odehrává následující (minimálně polopřipravená) komunikační situace mezi moderátory. Reprezentují pracovní vztahy, ale simulují (v některých případech však skutečně prožívají) vztahy na úrovni přátelské. Tomu se přizpůsobuje i podoba dalších součástí komunikačního aktu. K těm počítejme hlavně tematickou náplň, uvolněnější formu, silné intertextové přesahy do mnohdy až irelevantních intimních oblastí. A poněvadž se stále pohybujeme v masmediální realitě, skutečným a zamýšleným příjemcem informací je divák. Cílem všech zúčastněných je zde představení své osoby a svého úkolu v rámci VV3 neformální cestou:

27. srpna, STUDIO

(TP jde ke dveřím s nataženou rukou. Hudební podkres: Tom Jones: Sexbomb.)

(Vchází rozesmátý LB.)

TP: (s úsměvem) << **LIBOR BOUČE:K** ↑

(Podávají si ruku, líbají se na ústa.)

TP: **AHO:J** ↑↓

LB: **DOBŘÍ VEČE:R** ↓

TP: **posad' se:** ↑

(TP ukazuje rukou ke křeslům pro hosty ve studiu, sama přechází do moderátorského prostoru.) (LB jde ke křeslům.) (...)

LB: **já si sednu** ↓ (Sedá si.)

TP: **sedni si** ↓ - **to víš že jo** ↓ - - **Libore** ↑ - **ty stejně jako já patříš k jako k inventáři: VyVolených – tak by mě zajímalo: jestli ty osobně se třeba na něco: - těšíš** ↓ // v nové sérii

ID: LIBOR BOUČEK

LB: **těším se:** - **třetí série respektive další série: je obrovskou výzvou protože: ee ti lidé už znají ten princip → takže já se těším na hráče s vytříbenou taktikou – s tahem na branku a s chutí zvítězit** ↓

TP: **a já doufám že tam bude i nějakej lidskej rozměr jinak by mě vyměnili** //

LB: **nevyměnili – lidskej rozměr tam musí bejt** ↓//

Moderátoři se spolu baví nezávaznou formou (**sedni si** ↓ - **to víš že jo**), apelují na tradici projektu a svoje jméno (svou tvář) se s ním nebojí spojovat (**ty stejně jako já patříš k jako k inventáři:**) a neopomíjejí žádaný osobní přesah (**těším se:**). Zde už se jedná o komunikaci fatickou. Divák musí z tohoto moderovaného dialogu mezi komunikanty podobné důležitosti nabýt alespoň základní povědomí o celém konceptu a poznat některé

intertextové přesahy. Ty jsou zase důležité pro vybudování si (pokud možno kladného) vztahu k projektu a lidem, kteří zabezpečují jeho chod:

TP: **tak – hele** ↑ - **co se: u tebe: ee změnilo: - tak to jako jsme zaznamenali vopravdu všichni:** ↑ (Oba se smějí.)¹¹⁹

TP: **mě by spíš zajímalo: - co se nezměnilo** ↓ //

LB: **já nevím co se nezměnilo já myslím že žiju – pořád stejně:** ↑ - **ee jsem pořád ve stejným rádiu:** ↑ **ee jsem znova: ve stejným studiu:** ↑ **myslím že se nezměnilo: - jakoby že se toho nezměnilo tolik** ↓ - **něco se změnilo ale mám strach z další série – protože na konci každý tý série se stane něco – jako převratného pro mě** ↓ - **tak – jsem zvědavěj co přijde – po – další sérii no** ↑ //

TP: **a jsem teda tvoje KAMARÁDKA jo?**¹²⁰ ↑ //

LB: **no samozřejmě**

TP: **ta:k jo: tak jsem ráda že jsme se potkali – Libore – já se k tobě ještě dneska vrátím teda – jenom ve studiu abysme náhodou někoho nemystifikovali** ↑ (LB smích.)

Mezi TP a LB pozorujeme i tendenci k flirtování (zejména naznačenou neverbálními prostředky), které je v závěru konverzace uvedeno na pravou míru (TP: **a jsem teda tvoje KAMARÁDKA jo?** - LB: **no samozřejmě**). Stejně tak se u diváka podporuje dojem soudržnosti skupiny moderátorů, založené na skutečných a ne jen profesních sympatiích. Osobní přesahy jinak profesního rámce jsou nadále podporovány (**mám strach z další série – protože na konci každý tý série se stane něco – jako převratného pro mě**). V případě druhé přichozí do studia, Diany Kobzanové, není komunikační událost stejně vřelá a osobní jako v kombinaci Tereza Pergnerová – Libor Bouček:

TP: **a já tu mám dalšího: HOSTA PRÁVĚ TEĎ**

STŘÍH NA DVEŘE (Hudební podkres Aqua: Barbie girl.)¹²¹

(Vchází Diana Kobzanová. Publikum bouří.)

(TP a DK si podávají ruce. Diana se naklání k polibku, Tereza neopětuje.)

Dámy stojí vedle sebe tak, aby byl vidět markantní výškový rozdíl.)

TP: << **DIANA KOBZANOVÁ** ↑ - **TAK** –

(Publikum hlasitě tleská. Diana přechází ke křeslům)

TP: **TAK JENOM DRUHÝ KŘESÍLKO: JE PRO TEBE:** ↑- (Diana usedá.)

¹¹⁹ TP předpokládá, že diváci jsou obeznámeni s rozvodem LB. Následoval nečekaně po poměrně krátkém manželském soužití se slovenskou moderátorkou Marianou Ďurianovou. V době vysílání VV3 zaplňoval rozvod LB stránky bulvárního tisku.

¹²⁰ Vyřčeno s výrazně položeným důrazem na slovo kamarádka.

¹²¹ Jakož i jinde, režie pečlivě vybranými hudebními motivy podtrhuje rysy, které chce u toho či onoho augmentovat. DK vykonává kromě moderátorské práce také práci modelky. Je to atraktivní blondýna – „Barbie“. U LB režie zvolila logicky mužský hlas a píseň Sexbomb. Diváky/divačky tak mimo jiné podvědomě přesvědčuje, že se dívají na někoho skutečně přitažlivého.

Už to, že TP neopětovala výzvu k polibku, je projevem nedostatečné (či asymetrické) sympatie zúčastněných. Samostatně se v práci budeme zabývat nezdvorností, v rámci její teorie by se podobné jednání dalo charakterizovat jako tzv. odepřená zdvořilost. Pravdou zůstává, že TP jistým způsobem křečovitě naladěná mírní například užíváním zdrobnělin (**křesílko**). Nicméně pokračuje sdělením, které opět vykazuje rysy škádlení:

TP: **já si vedle ní nerada stoupám protože tohle prostě: - nejsou příjemný okamžiky ↓** (směje se) **že se to takhle provalí tak- Diano: - jakou situaci z Noční šou by sis třeba ráda zopakovala? ↑**

DK: **mmm – myslim si že v klidu uplně: ↑- to kdy mi: volal – docela asi nějakej úchylák trošičku: a – napadal Karin¹²² že by jí rád strčil párek do pusy: ↑↓- a //**

LB: **JO: //**

TP: **to řek jo? ↑- já jsem šťastná že nedělám noční šou jako: vopravdu ↓-//**

DK: (s úsměvem) **nicméně jsem pánovi řekla: že mu asi chybí pohyb a že by se měl jít proběhnout kolem baráku ↑- a pak jako lidi to hrozně ocenili – že jsem ho takhle: zkrotila ↑- tak to bych si klidně ráda zopakovala ↓ //**

TP: **a naopak ↑- jakou už nikdy ne? ↑↓-**

DK: **mmmm – tu kdy jsem chudáka Lúcu:¹²³ - určitě si všichni pamatujou ↑- nazvala omylem lůzou ↓-**

TP: **a to se stane: to se stane tak člověk nesmí to brát tak osobně: žejo ↓//**

DK: (rozpřáhne ruce a dává oči v sloup) **posílejte esemesky lůze ↓-**

TP: **no to je: - zní to blbě ale tys to nemyslela nijak špatně ↓-**

K tomuto dodejme, že podobné zážitky z vysílání si moderátoři jistě sdělili už jindy a jinde a tento moderovaný komplementární dialog je opět simulací komunikace k divákovi. Ten je každopádně vystaven kontextově dosti přeplněnému dialogu. Znalost intertextů je nutná například, když obě moderátorky předpokládají, že divák ví, kdo byla Lúca, Karin. Dále pak proč se TP necítí zcela komfortně v kontaktu s DK a podporuje to slovy **tohle prostě: - nejsou příjemný okamžiky ↓** (směje se) **že se to takhle provalí**. Bystrý vniatel pochopí, že moderátorka komentuje výrazný výškový rozdíl. Některý recipient ale může tápat. Celkově je projev uvolněný, vedený převážně v modu obecné češtiny a vykazuje rysy neformálního rozhovoru (**zní to blbě**), částečně umírněvaného doplňkovými reformulacemi (**tys to nemyslela nijak špatně**). Prezentován má být dále nováček, Mirek Hejda, jehož představení je pro diváky nejdůležitější. Jeho totiž zatím na obrazovkách neviděli. TP (jakožto „tvář“ VV) využívá persuzivní síly a chce vytvořit dobrý sociálně-psychologický kontext celé události:

¹²² Karin Hovjacká, fyzicky atraktivní účastnice VV2.

¹²³ Další z VV2. Nevýrazná studentka Lucie.

TP: **a teď bych ráda přivítala ee novou tvář ↑- tak vás poprosim abyste jí všichni: - přivítali hezky: protože: Míra bude: moderovat Rekapitulace: ↑- a bude taky doprovázet vyvolené buď z Vily do studia nebo naopak ↓ takže – přichází – MÍRA HEJDA – STRIH NA DVEŘE**

(Vbíhá MH, podává ruku TP, hudební podkres Hložek/Kotvald: Holky z naší školky.)¹²⁴

Projev MH je následně značně bezobsažný. TP okamžitě reguluje komunikační akci a pokračuje dle scénáře – zkouškou ortoepické zdatnosti moderátorů. Zde pozorujeme, že už se nejedná o domluvenou akci a i moderátoři jsou manipulováni směrem, který by si sami spíše nevybrali. Zadání pro každého je umístěno v oficiální obálce VV. Nejvíce se jako manipulovaná jeví DK, která úkol nepřímo odmítá, ale přesto je nucena jej splnit:

TP: **ta:k – ee Diano: teď – haha – tváříš se pěkně: ↓**

DK: (s úsměvem a papírem v ruce) x

DK: **no je mi blbě teda: ↓**

TP: **bue to - dobry – tak teď tvoje: obálka: a poprosim tě taky třikrát ↓ pojd' HNED ↓**

-

DK: **podkopeme my si s tím popokatepetl tunelem nebo se nepodkopeme my s tím poko popokatepetl TUNELE:M** (s úsměvem, ale rozčileně) //

TP: **podruhý nevztekej se:**

DK: **jo aha: ↓** (říká jazykolam znovu) //

TP: **supr**

DK: (říká jazykolam znovu, už ztuha) ↑ (oddechne si)

TP: < **Diana Kobzanová**

(Publikum bouří.)

DK: **strašný ↓**

Přestože TP vidí, že DK je situace nepříjemná, nutí ji k dokončení úkolu (**podruhý nevztekej se:**). Aby byla akce spravedlivá, svou ortoepickou zdatnost musí předvést i MH a LB:

TP: **a Libore: - ty moderuješ u nás- jde ti to: ↓ - na Slovensku: - jde ti to – mě by tak zajímalo jako – jestli by tě angažovali Maďaři¹²⁵ – tak prosímte přečti nám – co tam máš – napsáno ↓ -**

LB: (se zděšeným výrazem v očích) **začíná vysílání televize Prima pro maďarskou menšinu: ↑ - [...]¹²⁶ – ještě třikrát? ↑**

TP: < **Libor Bouče:k ↓ -** (Publikum tleská.)

¹²⁴ Proč zde režie zvolila právě tento hudební podkres, se můžeme jen domnívat. Podle našeho názoru chtěli zdůraznit, že se jedná o nováčka, „dítě“, které bude v průběhu show růst a vyvíjet se.

¹²⁵ LB v dané době moderoval několik pořadů pro slovenskou televizi, zejména pro televizi Markíza. Poznámka o Maďarech je odkazem k licenčním majitelům formátu Való Világ. Někteří z diváků jistě tuto narážku nepochopili, protože neznají licenční podloží soutěže.

¹²⁶ Nesrozumitelná maďarská část.

Zatímco DK musela úkol splnit dokonale a byla k onomu nucena i přes jasnou signalizaci nechuti, LB byl stejného „ponížení“ ušetřen. Ať už měl ve své obálce zapsáno cokoliv, podobné komunikační jednání je v případě regulátora aktu chápáno jako manipulativní a neprofesionální (znevýhodňující pro jednu stranu). TP pokračuje v předpřipraveném průběhu živého vysílání tím, že svým kolegům zadává (jim předem neznámé) dotazy v rámci bleskového výslechu. V tomto případě testuje důkladné intertextuální znalosti z předchozích sérií VV. Nezaměřuje se na odpovídající jakožto na osobnosti, jako tomu bývá u adeptů o post soutěžícího. Jde spíše o sdělená fakta. Zároveň se s velkou pravděpodobností jedná o manipulační strategii režie – aktivizaci vzpomínek diváků na momenty spojené se značkou VV, což působí na diváky motivačně – narůstá jejich touha sledovat VV3. Protože ukázky bleskového výslechu budou součástí dalších kapitol práce, zde dále nerozebíráme.

Komunikace mezi moderátory VV3 je z hlediska zkoumání velice složitá, vyžaduje komplexní přístup a vydala by na samostatnou práci. Proto věnujeme této oblasti poněkud větší pozornost. Kromě této úrovně se stejná úvaha týká i komunikace mezi účastníky. Domníváme se, že naše přepisy konverzací budou moci posloužit i pro jiné než naše účely a bylo by chybou je nedat k dispozici. Jako poslední příklad komentované komplexnosti zde uveďme v Česku až raritní prostorově distantní rozhovor LB a TP. Kombinuje prvky osobního a situačního dialogu, intimní a pracovní kontext. LB ve studiu plní povinnosti TP, která má jinak Volby ve své moderátorské kompetenci. Musela je ale krátkodobě přenechat LB, protože byla hospitalizována. I bulvární tiskoviny tou dobou spekulují o jejím pozorování na počátku rizikového těhotenství. Později se toto potvrzuje. Jako nejvhodnější prostředek k vysvětlení dění (hlavně pro věrného diváka VV, který by se mohl změnou na moderátorském postu cítit doslova „podveden“), bylo zvoleno telefonické interview v přímém přenosu. Tímto způsobem se do RS dostává i „reálný“ život moderátorů:

28. srpen, STUDIO

LB: **dámy a pánové ↑ – právě TEĎ – se spojujeme – s Terezou Pergnerovou ↓ - ahoj Terezko slyšíme se ↑ tady je Libor ↓ -**

TP (na telefonu, MA): (nadšeně, dojatě) **Libore aho:j zdravim vás všechny ve studiu komplet celej tým prostě koukam na vás ↑↓ -**

(...)

TP: **hrozně si toho VÁžim že jste se se mnou spojili ↑ a: neočekávejte žádnou tryznu protože já jsem optimista: ↑ a všechno vim že bude prostě: dobrý jako ↓ -**

(LB audiovizuálně pro diváka a pouze Ma pro TP, TP Ma pro diváka i LB.) (...)

LB: **no: tak já – musím říct že: e ten postoj tady no tak snažim se stát zhruba podobně ta // x**

TP: **stojíš dobře: může to tak být ↓//**

LB: **tady jsi stála? ↑**

TP: **stojíš dobře ↓**

LB: **jo? ↑**

TP: **malinko doza:du ↓**

LB: **e dobře ↓ – e dokáže ↑** (Přerušen smíchem publika.)

(LB pochopil, proč se publikum směje a couvá „dle rad TP“ dozadu.)

LB: (k TP) **lepší? ↑**

(TP delší smích.) (LB smích.)

TP: **a potom bych tě ještě poprosila ↓↑ - prosímtě ↓↑ //**

LB: **no: ↑ //**

TP: **až budeš končit to hlasování ↓↑ - tak vono to nikdy není moc vidět já: - předtím než dvakrát udělám to věčko ↓↑ tak ještě lu:sknu - // x**

LB: **já jsem // x**

TP: **tak aby si to dodržel ↓ // x**

LB: **já → se přiznám k tomu že to věčko jsem si zkoušel ↑ ← nevypadá to v mém případě moc dobře ↓ - takže mám nějaký nový gesto ↓** (LB zvažuje ve výrazu tváře) - -

LB: **jo? ↑ //**

TP: **počkej ty máš nový gesto? ↑**

LB: **mám nový ↑ tak je to takový moje gesto malý ↓ -**

(LB mění výraz ve veselý.)

LB: **spíš gestíčko ve srovnání s tvým velkým gestem ↑ ale –** (vyprskne smíchy) **myslím že to bude: // x**

TP: **tak já si tady připravim kapesníky jo: ↑// x**

LB: **fungovat //x**

TP: **pro:to:že: // x**

LB: **uplně stejně ↓ - - e: strašně lidí volalo strašně lidí posílá mejly ↑ - všichni se ptají – jak to s tebou vypadá ↑ - dokážeš už teď odhadnout ↑ - ee třeba: ↑ kdy se postavíš znovu na to: //x**

TP: (smích)

LB: **e svoje místo ↑//x**

TP: (se smíchem) **na nohy ↓//**

LB: **protože: - co si budeme povídat - - já jsem záskok ↓**

Vykomunikování situace s moderátorským „záskokem“ před diváckou obcí je sice v našich podmínkách mírně nestandardní, nicméně podle našeho názoru vhodné. Mimo jiné to potvrzuje i fakt, že „hvězdy mají (...) v mediální komunikaci i jinou roli, (...) mají „tržní hodnotu“, (...) přitahují publikum a přinášejí příslušné mediální instituci komerční zisk. (...) Moderátoři či jiné mediální „hvězdy“ mohou médium nebo jednotlivý produkt personifikovat – mohou ho reprezentovat, přestože ve skutečnosti o chování média nerozhodují a k majiteli jsou často v zaměstnaneckém vztahu.“¹²⁷ TP je nejdůležitějším

¹²⁷ BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 202-204. ISBN 80-85947-67-6.

spojovacím článkem mezi diváky a konceptem VV3 a pro udržení statutu „důvěryhodnosti“ show byl podobný krok příhodný. Telefonický rozhovor je veden až uctivě. Stres působí změna ritualizovaných součástí – gesta, které ukončuje hlasování. TP reaguje nepřímou výčitkou (**tak já si tady připravím kapesníky jo:**), byť s mírným náznakem úsměvu v hlase. Toto je opět typický případ dvojné vazby. LB se snaží dopady psychologicky komplikované situace mírnit umenšováním změn (**spíš gestíčko ve srovnání s tvým velkým gestem**). Od nepříjemného tématu se následně odklání tok promluvy. Hlavní a vedlejší témata se dynamicky střídají. LB používá maximu skromnosti (**co si budeme povídat - - já jsem záskok**), o které budeme psát níže. V komunikaci profesionálů spíše nenacházíme mluvní pauzy. Dochází ale k vzájemnému přerušování a skákání si do řeči, dávání si přednosti v mluvení.

Jak je vidno, komunikační kontext související s RSa skutečně umožňuje deprofesionalizaci komunikace původně pracovní a až je tu patrná až umělá snaha demonstrovat „přátelské vztahy“. Osobnějšimu rozměru je přizpůsoben tematický a řečový registr. Mezimoderátorské dialogy spadají do námi výše definované kategorie nepřímo moderovaných dialogických struktur. Nad těmi má alespoň zčásti dohled sekce režijní.

5.2.8 Moderátor ↔ divák

Komunikace moderátora s divákem je asymetrická, proporčně nevyrovnaná, přičemž moderátor (konkrétního komponentu RS) je konstanta, zatímco divák reprezentuje proměnné. Jedná se o velmi běžné komunikační spojení v oblasti masmédií. Moderátor jako představitel publicistické instituce je mediátorem sdělení. Toto připravuje tvůrčí tým. K naplnění jeho role dochází typicky třeba takto:

2. září 2007, STUDIO:

LB: < **dobrý večer, dobrý večer** ↓ (na dvě strany, k sedícímu publiku) **dobrý večer** (ukazuje rukou na kameru, chodí po vyhrazené ploše sem a tam, dynamicky) **samozřejmě i vám doma** ↑ - **sledujete začátek dnešní sedmé Volby** ↓ - **dnes máte jedinečnou možnost - poslat do Vily už osmého obyvatele** ↓ - **je to skutečně tak** ↓ **zároveň dnešní Volba výjimečná protože dnes poprvé uvidíte rekapitulaci toho** ↑ - **co se od včerejšího velkého přesunu z utajovaného místa ve Vilo odehrálo** ↓ - **dnes poprvé uvidíte Rekapitulaci** ↓ - **ee - na úvod – logicky - nsmíme zapomenout pozdravit Terezku** ↑ - **Ahoj Terezko** ↑ - **tenhle potlesk patří jenom tobě** ↓ (potlesk, křik)

V této komunikační akci oslovuje moderátor jak diváky přímé (bezprostředně přítomné v publiku), tak nepřímé (masa u televizních obrazovek). Reciprocita se později projeví

v reakcích přímého a v reakcích a/nebo hlasování nepřímého diváka. Ten (ne)odesílá SMS, která se s jistou časovou prodlevou (ne)zobrazí v aktualizovaném grafu jako součást celkové sumy hlasů pro kandidáta. Popsaná situace není pro moderátora typická, je v mírném stresu a projevuje se to například i v eliptičnosti sdělení. Z hlediska recipienta vyžaduje vše znalost kontextu (**logicky - nesmíme zapomenout pozdravit Terezku** ↑ - **Ahoj Terezko**). Jedná se sice o projev připravený (s hlavními body zaznamenanými na moderátorské kartě), ale i zde vidíme rysy typické pro bezprostřední komunikaci jako přerušování (**ve Vilo** místo **ve Vile**, zřejmě kvůli následnému slovesnému tvaru – **ve Vilo odehrálo**). Podobné informativní úseky moderátorských promluv mají spíše monologický a stereotypní ráz, ovšem jsou nezbytné pro korektní průběh. Běžné jsou ale i dialogické struktury, například tato zprostředkovaná telefonicky:¹²⁸

20. září, STUDIO NOČNÍ SHOW

LB: **jako: operátor telefonní linky: žhavé kuře:**¹²⁹ **by se Milan - určitě uživil** ↑ - **to myslím že: potvrdíte sami** ↑ - **ale** → **rychle zpátky k dnešní Výzvě** ← **A - samozřejmě i k sobotnímu Duelu** ↑ - **ee je zvykem že pravidelně - ve: čtvrteční Noční show dáváme prostor i nejbližším těch – kterých se Výzva bezprostředně týkala** ↑ - **e na telefonu by právě teď – měl – být – Milanův tatínek** ↑ - **haló** ↑ **slyšíme se?** ↑ - - (bez odezvy) **e dobrý večer tady je Libor Bouček Noční show** ↑ -

IP: OTEC, MILOSLAV

IP: sms vzkazy od diváků (v pohybu)

Otec: **dobry večer:r** ↓ -

LB: **dobry večer** ↓ **já jenom – e neznám vaše jméno** ↑ - **a myslím – že jste Miloslav** ↓ -

Otec: **ano: Miroslav** ↓ -

LB: **tak ee zdravím vás – Miroslave** ↓ - **ee – asi už víte – že: Milan jde do Duelu** ↑ - **že ho Dan vyzval** ↓ **e jednoduchá otázka – proč myslíte?** ↑ - -

Otec: **no: - myslím si: že: - dal slovo:** ↑ - **a: nechce ho vzít zpátky:** ↓ -

LB: **na druhou stranu – my co jsme pozorovali tak ty dva dny: - e Dan relativně dost měnil názory** ↑↓ (otec už začíná mluvit přes : **ano – to je pravda** ↓) **e co si o tomhle myslíte?** ↑ -

Otec: **sledoval jsem to** ↓ -

LB: **a i proč se nakonec rozhodl teda takhle?** ↑ -

Otec: **no zřejmě: zřejmě: emmm nechtěl ee to porušit ee** ↓ - **cejtíl takovou: - chlapskou jako hrdost** ↓ - **chtěl to dodržet no:** ↓ -

LB: **e - stýská se vám teď po: - Milanovi?** –

Otec: **ale tak ee vcelku: - stýská** ↓ **to se nedá tak říct** ↓ - **ee celkově to sledujeme celá rodina – celý město: všichni mu držíme palce: ↓určitě to vyhraje:** ↓

¹²⁸ Obecně v RSa, pokud jsou telefonáty realizovány živě jako zde, platí: moderátor nemá možnost sledovat svého komunikačního partnera tváří v tvář a komunikace má pouze auditivní ráz. Naproti tomu u jeho komunikačního partnera záleží na tom, zda má k dispozici televizi. Pokud ano, dává mu to možnost komunikovat s moderátorem tváří v tvář, byť prostorově distantně.

¹²⁹ Jedná se o narážku na jeden z Milanových projevů o kuřatech, věc měla sexuální podtext.

U jakéhokoliv mediovaného kontaktu s divákem (i soutěžícími) by měl být moderátor vystupovat nestranně a snažit se vyrovnávat případné disharmonie a nervozitu. Pro neškoleného jedince je komunikace na mediální úrovni stresová, a tak musí být moderátor schopen reformulovat otázku (ba dokonce odpověď). LB tady svou roli regulátora zvládl na profesionální úrovni. Je asertivní¹³⁰ – nebojí se přiznat, že přesně nezná jméno otce, informaci bez odkladu zjišťuje. Pokládá velmi konkrétní otázky, což usnadňuje průběh komunikačního aktu. Počet otázek otevřených (typ **proč myslíte?**) a uzavřených (typ **stýská se vám teď po: - Milanovi?**) je vyvážený.

Divácká odezva na moderátorské výkony je patrná i v rámci Noční show, kam diváci zasílají SMS vzkazy. Namátkou vybíráme jeden z 22. září: ***** TEREZKO SES SKVELA TY SES JEDINA VYVOLENA! DRZ SE!!! *****¹³¹ Diváci TP v rámci VV vždy uznávali jako autoritu a budovali si k ní silnější parasociální vazby. Svědčí o tom i fakt, že podpůrné SMS podobného typu (či vzkazy na internetu) posílali po dobu její hospitalizace často a hlavně bez předchozí výzvy. TP může být pro mnohé i tzv. *opinion leaderem*. Dříve byli pro většinu lidí „vůdci názorů“ jejich nejbližší – přátelé, rodina, osobně známí odborníci (lékaři, řemeslníci...). Křivka důvěry se ale v posledních letech přiklání i na stranu person, které jsou známé díky působení na veřejnosti. Ta se chce orientovat v jejich názorech na různá témata, zohledňovat jejich „recenze“ na produkty, doporučení, rady. Bádání nad tzv. dvoustupňovým tokem komunikace (od zdrojů/médií k názorovému vůdci a od něj teprve k recipientům) už spadá do úvah nad tzv. *idiot culture*, konkrétněji nad kontrastem či prolínáním tzv. *idolů produkce* a *idolů spotřeby*.¹³² Obecně můžeme konstatovat, že i názorový vůdce je výsledkem psychologického předvýběru. Neboli – recipient inklinuje spíše k takovému lídrovi, který relativně sdílí (respektive reprezentuje) jeho názory a posiluje je.

5.2.9 Divák ↔ štáb

K realizaci tohoto komunikačního spojení (někdy jednostranného, nedokončeného, ale často dokončeného) dochází nejviditelněji v internetových diskusích. Příspěvatelé pokládají dotazy organizačnímu týmu, komentují dění, odpovídají na rešeršní otázky.

¹³⁰ O asertivitě se rozepíšeme podrobněji níže.

¹³¹ Při přepisu SMS vzkazů dodržujeme jejich původní grafické a jiné rysy (tak jako to děláme v rámci uplatněné autentické transkripce).

¹³² PÁČL, P. *Tři etapy sociologického výzkumu hromadných sdělovacích prostředků*. Ostrava: Sfinga, 1995, s. 27 a 34. ISBN 80-7042-427-3.

Členové štábu reagují na komentáře jen občasně. Pokud ano, tak podporují rozvoj diskuse. Role iniciátora a regulátora komunikačního aktu se dynamicky střídá. Asymetrie v tomto konkrétním případě je ale atypická. Zástupci realizačního týmu mediální instituce jsou méně aktivní než zástupci masy (díváme-li se na věc z kvantitativního úhlu pohledu). Dialogy se proto přirozeně rozvíjejí ve směru od diváka k divákovi. Je překvapivé, že už na počátku soutěže jsou zadávány dotazy, které mají prakticky retrospektivní charakter. V následující anketě z 26. srpna 2007 odpovídají diváci na otázku „**jak se vám líbí VyVolení 3?**“¹³³

1. vyvoleni 3 jsou super ale mohly by udělat i pro dětska vyvolene

Komentář od Petra kijonková — Zář 6, 2007 (...)

3. jaaaj a martin z lunetiku tam nesel!! to vubect neni fair! =[

Komentář od Nikca — Zář 7, 2007 (...)

6. (...)...dejte jim tam sud piva a je to:D...bo nejaky ukoli...at se to mezi nimy hroti.....takhle fakt NUDA a zklamani!!!!

Komentář od Caanigia — Zář 10, 2007

7. (...) 1. a 2. ještě ušly a to co tam je teď za exoty?? Uječená René, pornoherečka Verunka.....měli tam poslat normální lidi!! Doufám že to vyhraje Milan,ten je z nich jen asi normální člověk!

Komentář od monika — Zář 11, 2007

8. :D i pro decka :D no pres prazky by to slo mno... to by byl mazec :D

Komentář od *P3T3R* — Zář 16, 2007

9. (...) **Dan,libový,falešný frajírek,nevzdělaný sprostý křupan,Radim,primitiv,René vychlastaná frajle.....hnus, šílenost ,prýč z vily.VY,CO HLASUJETE,UVAŽUJETE HLAVOU A NECHEJTE TAM NORMÁLNÍ LIDIČKY....David,Milan,Ivana,Nansy**

Komentář od Hannce — Zář 17, 2007 (...)

¹³³ VYVOLENÍ3. *Vše o reality show! (VyVolení 3, Big Brother)* [online projekt]. 26. 8. 2007 © 2007-2012 [cit. 2012-01-20, 01:46 SEČ]. Dostupné z: <http://vyvoleni3.com/?p=350> K tomuto poznámka: Je pravděpodobné, že provozovatel soutěže jen nedokázal otázku položit korektně a neptal se na show jako takovou, ale na její účastníky. S těmi se diváci mohli seznámit třeba i jako čtenáři nejrůznějších tiskovin, kde měli kandidáti jistý prezentační prostor. To by jinak chronologicky nelogickou otázkou vysvětlovalo. Upozorňujeme, že výpisy, které jsou zde uvedeny v příkladové bázi, nejsou citovány kompletně. Kompletní verze výpisu by byla značně irelevantní a redundantní. Navíc není naším primárním cílem zkoumat komunikaci na internetu. Je to pouze přidružená problematika, která má své specifické teoretické podloží a reprezentuje jiný pohled na komunikační události. Tuto rovinu nicméně nechceme úplně opomenout.

13. (...) **na georginu si nevim ene jako moc zvyknut este ale urcite by mala ist do prdele nancy tak mi leze an nervy booze sak je normalne nekemu povedat ze ked nevi anglicky je negramotny????paneboze a je to strasna kravaaa**

Komentář od lenushenka — Říjen 19, 2007

14. (...) **Vadi mi Ivana jak se neustale cpe az je mi zni zle, Marcela kdyz slysim jeji hlas slapla bych ji do usmevu. Milan je provokater a pri zuctovani mel premyslet, nakonec mu to terezka krasne rekla (...)**

Komentář od milli — Říjen 27, 2007

15. **myslim si ze sou tam vsichni uplne tupy takhle se nechovaj normalni lidi, nemaj v hlave nic nez samy sracky...nejvic bych je vyhlasila!!!**

Komentář od martina — Říjen 30, 2007 (...)

Záznamy významně zkracujeme, uvádíme jen ukázky pro základní představu. Na internetu (kde je tato komunikace kompletní) se objevují nedostatky na prakticky všech úrovních projevu. Ať jde o grafické pojetí a interpunkci, gramatické chyby (**dejte jim tam sud piva a je to:D...bo nejaky ukoli**), nezdvořilost (**je to strasna kravaaa**), ba dokonce homo- a xenofobní projevy (**co tam je ted' za exoty?? Uječená René, pornoherečka Verunka vedle Vadi mi Ivana jak se neustale cpe az je mi zni zle**). Také pozorujeme typické projevy elektronické komunikace jako emotikony a nadbytek interpunkčních znamének, kterými se naznačuje psychologický stav odesilatele zprávy (**nejvic bych je vyhlasila!!! vedle to by byl mazec :D**). Podobně charakterizovatelné je i využití funkce Caps Lock (**takhle fakt NUDA a zklamani!!!! vedle NECHEJTE TAM NORMÁLNÍ LIDIČKY**). Typické je i nestandardní pojetí identifikace pisatele: ***P3T3R***. Jmenované nedostatky nebo rysy koexistují, nebývají oddělené. I zde jsou intertextové přesahy samozřejmostí. Například projev **jaaaj a martin z lunetiku tam nesel!! to vubect neni fair!** = [dešifruje jen ten, komu je známo, že jeden z členů bývalé chlapecké skupiny Lunetic se hlásil jako kandidát do Víly, ale v hlasování neuspěl. Diskutující nad tím vyjadřuje lítost. Na úrovni mezi divákem a štábem dochází frekventovaně k odklonu směru komunikace. Vede to k nenaplnění komunikačního vzorce (ve smyslu změny primárních účastníků komunikační akce) a jeho transformaci v jiný typ. Nejčastěji jde o typ, který popíšeme níže – od diváka k divákovi.

Kromě internetu lze hovořit i o realizaci komunikačních spojení mezi diváky a štábem v průběhu vysílání prostřednictvím ID a IP. Tady se asymetrie projevuje opačně – ve vysílání je aktivnější logicky štáb. Diváci komunikují textovými zprávami či emaily a štáb

pomocí ID a IP. Jako příklad poslouží vzorky, v rámci nichž jsou jen informační a identifikační panely pro lepší orientaci ztučnĚny. Ponecháváme i kontextově důležitá sdĚlení okolo, ale ta výjimečně nijak nezvýrazňujeme, znesnadnilo by to recepci:

2. zářĭ, STUDIO (Volba)

STŘĪH, LOGO, NÁPĚV (Lepší zůstanou!)

ID (po celou dobu trvání medailonku): **MARCELA** (plus údaje relevantní pro hlasování)

LB (MA): devĚtadvacetiletá Lvice Marcela je ze ze Šumperka ↑ a prodává v módním butiku ↓ - aĤ křehké postavy - zdolá leckterou skálu ↑ - nebojí se překážek a slibuje vítr ve Vile ↓ - esemesku jí pošlejte na číslo 906 90 07 ve tvaru Marcela ↓ - -

(doprovázeno obrazovým materiálem, podkladová hudba – Rolling Stones)

2. zářĭ, ZÁSODOVACÍ MÍSTNOST

J (na RenĚ): pojd' no pojd' nám pomoct ↓ -

IP: VYVOLENĪ PORUŠUJĪ PRAVIDLA VILY, DO ZÁSODOVACÍ MÍSTNOSTI SMĪ VSTOUPIT JEN BOSS

2. zářĭ, KOUPELNA

IP: 05:30

R (odliĤuje se): ježiši mě štĭpou oĤi uplnĚ ↓

2. zářĭ, ÚVODNĪ ZNĚLKA s prozatím aktuálními jmĚny a obrazovými medailonky: Juli, Veronika, Dan, RenĚ, Radim, Nancy, Dominik.

IP: VOLBA

STŘĪH, STUDIO

Štáb se vůĤi divákovi vymezuje jako vícemĚně nezaujatý, strohý a nenásilný informátor, popřĭpadĚ jako vykladaĤ nejnĤtĚjšího kontextu k pochopenĭ situace. Divák je vůĤi štábu Ĥasto útoĤným partnerem, přĭpadně přechází do obecnĚ emoĤnější roviny. VyĤítá, stĚžuje si, chválĭ...

5.2.10 Divák ↔ divák

Ať už jako pisatelĚ zanĭcených přĭspěvků na internetu nebo jako tvůrci SMS Ĥi přĭbuzní ovlivňující ostatní potenciálně hlasující přĭ přenosech, mají i diváci možnost komunikovat s ostatními diváky. Pĭsemné přĭklady jsou stále snadno dohledatelné na internetu, v přĭběhu soutĚže jsou k dispozici na IP v NoĤní show. Kolují tam totiž nejenom SMS vzkazy pro VV (následně selektované pro tzv. SMS DENĪK distribuovaný obĤasnĚ do Vily) a pro štáb Ĥi moderátory, ale i pro spoludiváky. Napřĭklad ve veĤer vypadnutí Dana ze soutĚže po Duelu s Milanem:

22. září, STUDIO, Noční show

(Dan je přítomen. Na obrazovce na IP se objevují i následující vzkazy:)¹³⁴

IP: * TO JE VIDET, ZE MA DAN I Q HOUPACIHO KONE ZE OBVINUJE IVANU ZA TO SI MUZE JEDINE SAM JAK SE CHOVAL ILCA PA *** DAN I Q AUTOMATICKY PRACKY! (VYPNUTY) KONECNE TAHNUL! *** HURA NEJVETSI KRIVAK JE VENKU A TU BLBOU VERONIKU POSLETE ZA NIM *****

Reciprocita je na této úrovni omezena technickými nebo finančními možnostmi diváků, popřípadě neochotou k další komunikaci s převážně anonymním pisatelem. Intertextovost nesmíme opomenout – neobeznámený recipient opět neví, kdo je Ivana a proč je její pobyt a chování ve Vile reflektováno i z divácké strany. My jsme už v práci výčitky Daniela vůči Ivaně uvedli v prepisech. Komunikační vzorec komplikuje mediovanost – tím, kdo zajišťuje průchod a aktualizaci textových zpráv na obrazovce, je provozovatel. Ne všechny SMS se proto na IP objeví. Pro některé vysilatele je příjemcem sdělení účastník, pro další moderátor, pro jiné diváci show, ale setkáváme se i se zacílením na diváka náhodného či nepravidelného. O tom více v sekci 7.10. Vícekrát jsme psali o důležitosti propojení televizních produktů a jejich internetové prezentace. Pro komunikaci mezidiváckou jde o prostor přímo zásadní. Zkoumáme-li řetězy příspěvků, nacházíme frekventovaně dlouhé konverzační celky. Ty na sebe navazují jako je tomu při komunikaci tváří v tvář. Tento jev se stává na internetu čím dál častějším. Transformuje se v partnera zažité tematické posloupnosti s hypertématem. Iniciátorem níže uvedené ankety byli provozovatelé serveru www.vyvoleni3.com. Dotaz zněl: „**Koho chcete do vily?**“¹³⁵

4. Jeste by mel nekdo z vedeni Vyvolenych udelat pruzkum jaka vekova kategorije hlasuje do tyhle absurdni kraviny....beztak to jsou holky od 6-15, bezrozumu a nazoru.... (...) PS: a to jsem jenom dostal link ze prej se do souteze hlasi vorech z Luneticu...sry ale kdyz sem precet par nazoru tak sem se tu musel vylevit :)

Komentář od Marena — Srpen 27, 2007

5. Máš naprostou pravdu Marena, stejně pro ty šampony hlasují jenom nějaký holčičky, který vidějí hezkýho kluka a hned je toho chci do vily. To není pro ty lidi lidi, kteří nejsou takoví jako Juli spravedlivý. To se rovnou všichni můžou jít odstřelit, protože to bude jako soutěž krásy.

Komentář od anni — Srpen 27, 2007

¹³⁴ Opět jde o výběrový vzorek. Formu zápisu zachováváme dle úzu provozovatele.

¹³⁵ VYVOLENI3. *Vše o reality show! (VyVoleni 3, Big Brother)* [online projekt]. 26. 8. 2007 © 2007-2012 [cit. 2012-01-20, 02:18 SEČ]. Dostupné z: <http://vyvoleni3.com/?p=351>. Upozorňujeme, že provozovatel webu píše *Vila* občasně. V tomto případě vidíme v případě VV3 nestandardní *vila*.

6. To je vše hezké co píšete a komu vůbec fandíte??

Komentář od Orgoník Radek — Srpen 27, 2007

7. hej vy co je pomlouvate proste jen zavidite ze tam njeste a jestli odsuzujete ze je nekdo hezkej tak to znamena jen to ze vy se sebou nejste spokojeny do vily lidi posilaj ty který jim sou sympaticky takže jeli nekomu sympatickej juli tak tam patri

Komentář od Linda — Srpen 27, 2007 (...)

12. ANNI a MARENA>Jo je mi 13 a vim co se mi líbí a nejsem žádná pipka aurčo si tu od vás nenechám nadávat.Mě je to i jedno co si myslíte (...)

Komentář od Veronika — Srpen 29, 2007 (...)

Nejrůznější druhy pravopisných syntaktických, grafických a jiných chyb či prohrěšků (proti etiketě a jiných) tu opět objevujeme. Tok projevu probíhá v podstatě jako při komunikaci tváří v tvář, na bázi reakční. Někdo reaguje konkrétně (**Máš naprostou pravdu Mareno**), jiný se obrací ke skupině diskutujících jako celku (**komu vůbec fandíte??**), další jen ke specifikované části (**hej vy co je pomlouvate**). Názorová výměna v tomto případě zůstala (ve srovnání s jinými internetovými projevy) relativně klidná. O problematice zdvořilosti níže.

Představené varianty komunikační interakce by měly reprezentovat relativně kompletní soubor možných směrů a participací v procesu komunikace v rámci RS Vyvolení 3. Každá z nich je po dodání nespočtu replik a okolnostních konfigurací prostorem pro individuální interpretaci, která je ovlivněna kontextem recepce. Přitom se předpokládá, že „každý příjemce (...) je nakloněn tomu, aby podvědomě či polovědomě unikl sdělením, s nimiž nesouhlasí (a vyhledával spíše ta, s nimiž souhlasí), aby vypínal svou pozornost vůči jemu odporujícím sdělením (...) a soustřeďoval svou pozornost v opačném případě a aby si z už proběhlé komunikace spíše zapamatoval argumenty, které jeho dosavadní názory posílily, a rychleji zapomínal argumenty protichůdné.“¹³⁶ Podle již všeobecně akceptovaných tezí přitom existuje něco jako předem (vysilatelem) „preferovaná/zakódovaná interpretace“.¹³⁷ Berme však v potaz, že mediální texty jsou ze své podstaty polysémní a otevřené příjemcově interpretaci, aktualizaci.

¹³⁶ PÁCL, P. *Tři etapy sociologického výzkumu hromadných sdělovacích prostředků*. Ostrava: Sfinga, 1995, s. 38. ISBN 80-7042-427-3.

¹³⁷ Vysvětlení pojmu *preferred* nebo *encoded reading* nalezneme mj. In: CROTEAU, D., HOYNES, W. *Media/Society*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Pine Forge Press/Sage Publications, 2003, s. 289 aj. ISBN 978-076-199-729-0.

6 ZDVOŘILOST

Do své práce zařazujeme pasáž o zdvořilosti proto, že následně hodláme zkoumat nezdvořilost. Tato kapitola tudíž představuje teoretický úvod kapitoly další. Neuvádíme zde výpisky z RS, ale příklady běžně známé. O dohledávání realizace zdvořilostních operací v RS se zde nepokoušíme.

Obecně řečeno je zdvořilost vlastností komunikace. Je přímo vztažena k „jazykovému vyjádření zájmu o ostatní (...)“.¹³⁸ Dokážeme ji kultivovat jako dovednost. Je zčásti získaná výchovou, zčásti obecnou edukací a zpravidla umožňuje mluvčím maximálně efektivizovat průběh komunikační události. Ovládání zdvořilostních principů (respektive jejich praktického využití v oblasti řečové etikety) patří do oblasti komunikačních kompetencí, které jsou (zpravidla historicky) kulturně, sociálně a jinak podmíněné. Leech charakterizuje zdvořilostní princip (Politeness Principle – PP) jako ten, jehož úkolem je: „minimalizovat vyjádření nezdvořilých přesvědčení a maximalizovat vyjádření zdvořilých přesvědčení (...)“.¹³⁹ Podle autora je zdvořilostní princip v komunikaci důležitější než princip kooperační. Domnívá se, že PP umožňuje zachovat si: „sociální rovnováhu a přátelské vztahy, které nám dále umožňují předpokládat, že naši komunikační partneři jsou v první řadě kooperativně naladěni.“¹⁴⁰ Na druhou stranu zmiňuje, že pro mnohé komunikanty je primárně nastavená „zdvořilostní maska“ rušivá. Zdvořilost je mnohdy zaměnitelná s bezobsažností sdělení, formální slovní ekvilibristikou, naučeným (a ne vždy upřímným) „příjemným“ chováním. Ze zdvořilosti také častokrát lžeme (ať už na verbální či neverbální úrovni, z jiného úhlu pohledu vědomě nebo podvědomě). Zdvořilé komunikační jednání je podle Leech konstitutivním rysem úspěšné komunikace. Je důležité pro „udržení dobrých mezilidských vztahů.“¹⁴¹ Kooperační ani zdvořilostní princip není dobré dle autora považovat za principy regulativní. Upřednostňuje pohled na ně jako na „negativní cíle: cíle vedoucí k vyhýbání se nekooperativnímu a nezdvořilému jednání“.¹⁴² Podstatné je správné dešifrování informace ze strany adresáta. Ten mnohdy využívá implikatur a obecné dedukce:

¹³⁸ *A Dictionary of Sociolinguistics*, s. 242. Překlad aut.: „linguistic expression of concern for others.“

¹³⁹ LEECH, s. 80. Překlad aut.: „minimize (...) the expression of impolite beliefs’, and (...) maximize the expression of polite beliefs’ (...)“

¹⁴⁰ Obojí Ibid.: s. 82. PP umožňuje zachovat si „the social equilibrium and the friendly relations which enable us to assume, that our interlocutors are being cooperative in the first place.“

¹⁴¹ LEECH, s. 40. Překlad aut.: „maintaining good social relations.“

¹⁴² LEECH, s. 40. Překlad aut.: „negative goals: the goals of avoiding uncooperative and impolite behaviour.“

Mluvčí A: „*Mohl bys mi podat papír do tiskárny?*“ Mluvčí B: „*Kolik toho chceš?*“

Účelem vysílatele zdvořilé žádosti nebylo jen zjištění, zda adresát může realizovat obsah jeho žádosti, ale vykonání toho, oč bylo žádáno. Reakce mluvčího B ukazuje, že tento záměr pochopil. Mluvčí B mohl předstírat, že tento záměr nepochopil, a reagovat jen na formu zjišťovací otázky. To se nestalo, protože mluvčí B byl vstřícný, byl ochoten záměr mluvčího A interpretovat a pochopit. „Chtění pochopit“ je v podobných případech také projevem zdvořilosti, a to na straně recipienta. Leech zmiňuje, že CP mnohdy nedostačuje k uspokojivému průběhu komunikačního aktu ve smyslu pochopení a zdvořilosti zároveň. PP bývá podle něj nezbytnou součástí celého procesu uchopení informace a naložení s ní. Složitější je situace v kontextech, kdy roli hraje i jasná hierarchie:

Učitel: „*Někdo zase otevřel všechna okna ve třídě!*“ Žák: „*Já jsem to nebyl!*“

Možná častěji než jinde v prostředích, kde existuje nadřízenost a podřízenost, vstupují do procesu interpretace i dojmy, pocity, implikatury. Žák se domnívá, že je přímo osloven sdělením, které bylo v podstatě vysláno celé skupině. Žák se může cítit osloven, pokud se učitelův výrok děje na podkladu stereotypizace. Učitel každopádně porušuje maximu způsobu, protože neartikuluje jasně, zda někoho konkrétního podezírá. Slovem *někdo* ale minimalizoval primárně nezdvořilou část sdělení. Žák přesto na základě implikatury rozklíčoval výrok jako relativně přímý útok na svou osobu. Leech v podobných případech doporučuje maximalizovat vyjádření pozitivních domněnek.

Zdvořilost bývá potlačena tam, kde to vyžadují okolnosti komunikace. Například v situaci, kdy je vyžadována operativní spolupráce komunikantů a na zdvořilostní fráze nezbývá prostor. Jako v situaci, kdy na jednání nečekaně dorazí skupina důležitých klientů:

Komunikant A ke skupině pracovníků: „*Hanko, prosím tě, okopíruj ty dokumenty. Jirko, doved' klienty do zasedací místnosti, popros je o strpení. Jana uvaří kávu, já se postarám o spojení s ředitelem. Martine, najdi mi honem jeho číslo, díky!*“

Nepříjemná situace a ekonomika promluvy jsou v danou chvíli silnějšími, než nutnost být zdvořilým. V krizové situaci nevádí jasné rozdělení úkolů, pobízející prvky typu *honem*. Závěrečné *díky* může být chápáno jako dík skupině pracovníků, ne jen poslednímu

jmenovanému. Zároveň ale také jako pobídka k rychlému vykonání rozdělených úkolů. Pokud by platila poslední věta, byl by PP opět potlačen na rovině sémantické, byť je formálně obsažen v samotném poděkování. Pokud je projev zdvořilý jistým způsobem nadměrně (až nepřírozeně), může se jednat o ironii. Při jejím dešifrování zpravidla pomáhá příznaková slovní zásoba a intonace. Například jako zde:

Žena: „*Podívej na tu fotku! Moje máma vypadá elegantně, že?*“

Muž: „*No, je krásná jak hvězda jasná!*“

Problematika zdvořilosti je komplexní. Nejde o záležitost triviální a/nebo lingvisticky nepodstatnou. Leech se také věnuje pro nás důležitému rozboru čtyř základních maxim, které popsal již citovaný Grice. Maximu kvality a kvantity zkoumá dohromady. Domnívá se, že mluvčí dopředu přemýšlí, jakou část informace k příjemci vyšle, aby zároveň nelhal. K maximě relevance připojuje poznámky o důležitosti aktuálního situačního kontextu a píše, že „výrok je relevantní (...), pokud může být interpretován jako takový, který přispívá ke konverzačním cílům vysílatele či příjemce.“¹⁴³ Cíl může být přitom sociální (pak je důraz kladen na to, aby byl projev hlavně zdvořilý) nebo osobní/konkrétní (který vede přímo ke stanovenému cíli). Leech upozorňuje u Grice na okrajové zaměření na zatím nekomentovanou maximu způsobu. Její podstatou je vyslat co nejjasnější sdělení na úrovni interpersonální (poselství zprávy) i textové (forma zprávy).¹⁴⁴ Pro co největší jasnost sdělení doporučuje kupříkladu upřednostňování pozitivních oproti negativním formulacím:

„*Mám zavřít dveře?*“ „*Ano, děkuji.*“ vedle „*Nemám zavřít dveře?*“ „*Naopak.*“

Je patrné, proč Leech píše o příhodnosti vyhnout se negativním formulacím, pokud může být použito formulace pozitivní. Zpracovat negativní věty je pro příjemce složitější, referují ke kontrastu řečeného/známého. Negativitu lze naopak dle autora doporučit v situacích, kdy popisujeme svoje emoce nebo postoje. Tam může mít lepší informační dopad:

„*Nemám ráda Bacha.*“ vedle „*Bach se mi líbí jen výjimečně.*“

¹⁴³ Ibid.: s. 94. Překlad aut.: „An utterance *U* is relevant to a speech situation if *U* can be interpreted as contributing to the conversational goal(s) of *s* or *h*.“

¹⁴⁴ V této formulaci se přímo držíme Leechova pojetí.

„*Nesouhlasím s tebou.*“ vedle „*Souhlasím spíš s Janou.*“

Další Leechovou maximou je **maxima taktu**. Její podstatou je, že produktor zohledňuje v první řadě dopad sdělení na adresáta a na základě své preanalýzy tvoří co nejadekvátnější podobu komunikace. Autor přitom uznává, že zdvořilost je asymetrická, a tedy, že co je zdvořilé pro jednoho, nemusí být pro druhého. Platí to i ve vztahu vysílatel – příjemce. I přesto, že si vysílatel nemyslí, že něco je zdvořilé, tak pokud se domnívá, že je to nejlepší forma pro adresáta, často ji využije. Míru taktu v souvislosti se zdvořilostí poměřuje na lince mezi újmou a benefity pro adresáta. Zdvořilosti napomáhá nepřímá ilokuce. Ta minimalizuje adresátovy „ztráty“. Jako v tomto případě:

„*Přines mi diář.*“ vedle „*Mohla bys mi (prosím) eventuelně přinést diář?*“

Čím větší podíl nepřímého vyjadřování, tím větší míra zdvořilosti ve směru k adresátovi sdělení. Maxima taktu má (jako všechny ostatní) Leech dvě stránky, a to negativní (**minimalizuj** ztráty adresáta) a pozitivní (**maximalizuj** výhody pro adresáta). Důležitější je podle něj obecně a vždy minimalizační strategie. Funkcí maximy taktu je vyhnout se konfliktním situacím ve smyslu „nedělej (nebo nevyjadřuj potřebu dělat) to, co příjemce nechce“.¹⁴⁵ Maxima taktu je ale jen jedna z mnoha, které Leech ve své práci přináší. Viz následující přehled:¹⁴⁶

Název maximy	Minimalizační strategie Minimalizuj...	Maximalizační strategie Maximalizuj...
Taktu	Náklady pro druhého	Benefity pro druhého
Štěrnosti / Velkorysosti	Svoje benefity	Svoje náklady
Souhlasu	Neschvalování druhého	Schvalování druhého
Skromnosti	Sebechválu	Nechválení sebe
Shody	Vzájemnou neshodu	Vzájemnou shodu
Souladu	Vzájemný nesoulad	Vzájemný soulad

Při rozboru přepisů budeme Leechovy maximy znovu připomínat.

¹⁴⁵ LEECH, s. 113. Překlad aut.: „(...) Do not (express the wish to) do what *h* does not want“.

¹⁴⁶ LEECH, s. 133. Inspirováno též pojetím In: *Pragmatika v češtině*, s. 157. Poznámka: vzhledem k tomu, že se v textu vyskytuje jedna tabulka, nečíslujeme ji

Nejvlivnější prací o teorii zdvořilosti je publikace Penelope Brown(ové) a Stephena C. Levinsona.¹⁴⁷ V ní vycházejí z ústředního pojmu **tvář**. Svůj pohled na tento pojem formulují takto:¹⁴⁸ „Tvář je něco, co je emocionálně investováno, může být ztraceno, zachováno nebo obohacováno a to, na co se musí po celou dobu interakce dbát.“¹⁴⁹ Autoři píší, že tvář je zranitelná. Proto si (inteligentní) jedinci stále střeží její případné napadání. Jsou na něj relativně připraveni, nicméně očekávají spíše, že všichni účastníci komunikačního aktu budou upřednostňovat vzájemné „zachování tváře“. Ukazuje to na jejich schopnost dostat kooperačnímu principu v procesu komunikace. **Negativní tvář** je v této koncepci „potřeba každého kompetentního dospělého člena komunikačního aktu, aby jeho (komunikační) jednání bylo „nerušeno“ ostatními, zatímco **pozitivní tvář** je „potřeba každého člena komunikačního aktu, aby jeho tvář byla pro aspoň některé ostatní členy komunikační události atraktivní, uznáníhodná.“¹⁵⁰ Zatímco pojetí toho, co patří k pozitivní či negativní tváři, se mohou lišit v interkulturním kontextu, princip, jak s těmito proměnnými v komunikaci zacházet, je spíše univerzální. Dodejme, že v některých jiných koncepcích se upojem tváře používá jako jediný, bez dalšího rozlišování – tvář jakožto sebeprojekce. Pak se zohledňují pozitivní či negativní tohoto „sebechápání“. Základní tezí je, že komunikanti rozeznávají touhu mluvčích po tom, co ne/chtějí v rámci komunikační situace zmiňovat (sami i ve směru od ostatních komunikačních partnerů). Potom dokáží rozhodnout, zda předpoklad o tom, co komunikační partner ne/chce respektovat budou. Pokud ne, vystaví komunikačního partnera (a zároveň i sebe) ohrožení tváře v nejobecnějším slova smyslu.

Brownová a Levinson popisují základní typy jednání (komunikační strategie), které ohrožují nebo naopak zachovávají tvář komunikačních partnerů. Komunikant A se v první fázi musí rozhodnout, **zda na partnera v komunikaci bude útočit, nebo ne**. Pokud se rozhodne, že akt ohrožující tvář (Face-threatening Act – **FTA**) je z jeho úhlu pohledu relevantní, může tak učinit buď **nepřímo, nebo přímo**.

¹⁴⁷ BROWN, P., LEVINSON, S. C. *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 2. vyd. ISBN 0-521-30862-3. Dále v textu spíše jako BROWN, LEVINSON.

¹⁴⁸ Slovy autorů spíš jako tvář tzv. *modelové osoby*. (V originálu pod zkratkou MP = Model Person.)

¹⁴⁹ Ibid.: s. 61. Překlad aut.: „(...) face is something that is emotionally invested, and that can be lost, maintained, or enhanced, and must be constantly attended to in interaction.“

¹⁵⁰ Ibid.: s. 62. Překlad aut.: „the want of every ‘competent adult member’ that his actions be unimpeded by others“ a „the want of every member that his wants be desirable to at least some others.“

Nepřímé ohrožení tváře probíhá většinou na intuitivní rovině. Může se realizovat jako záměrné zmatení recipienta. Mluvčí vysílá informaci obsahující více komunikačních intencí a na příjemci je rozklíčování významu aktuálně platného. Zatímco při přímém ohrožení tváře vyjadřuje vysílatel jasnou a přesnou informaci, zde se jedná o sdělení vyžadující interpretační úsilí. Autoři píší: „Jazykové realizace nepřímých strategií zahrnují metaforu, ironii, řečnické otázky, zmírňování významů výpovědi, tautologii, všechny typy dat, která mluvčí chce nebo má v úmyslu komunikovat, aniž by tak učinil přímo, a to proto, aby byl význam sdělení do určité míry odvoditelný.“¹⁵¹ Z vlastní zkušenosti můžeme přinést tuto ukázkou. Situačním kontextem je návštěva sestry 1 u sestry 2:

Sestra 1: „*Až půjdu od tebe, stavím se v obchodě. Potřebuju si něco koupit k obědu, mám hlad...*“ Sestra 2: „*A jsi tu autem? Oni mají teď v hypermarketu mléko po devíti korunách...*“

V ukázce vidíme dvojí nepřímé vyjádření (FTA). Sestra 1 jistě může svým sdělením vysílat informaci ve smyslu „jsem hladová, dej mi najíst“. Sestra 2 může ono sdělení takto (chtít) pochopit, nebo ne. V případě rozšifrování se rozhodne, jestli bude na nepřímý požadavek (prosbu) reagovat jeho splněním, či ne. Zde se rozhodla nevyhovět skryté žádosti či prosbě. Naopak sama vyjádřila nepřímou prosbu ve smyslu „jestliže jsi tu autem, ráda bych toho využila. V obchodě mají levné mléko, ale je těžké, sama ho tolik neunesu.“ Prosba zůstala (v souvislosti s celkově sociálně nevstřícným průběhem komunikačního aktu) nevyslyšena.

Přímé ohrožení tváře je jednoznačným a srozumitelným projevem komunikanta A vůči komunikačnímu partnerovi. Může se jednat o akty, které tvář komunikanta B ohrožují více (pokyny, nařízení, rozkazy, důrazná upozornění...) nebo méně (pozvání, návrhy...). Zasáhnout tvář přímo můžeme také v situacích ohrožení života či jiných závažných, kdy se snažíme komunikačním jednáním zabránit nejhoršímu: *Stůj! Nechod' dovnitř!* Do této oblasti spadá také problematika ironie, a to ve výrocích typu: *Vidím, že jsem si opět vybral toho nejlepšího... Ukaž se, kolego...* V jistých kontextech přitom pozorujeme původně ironická nebo „útočná“ vyjádření dešifrovaná jako kladná. Zejména se tak děje v řeči

¹⁵¹ Ibid.: s. 69. Překlad aut.: „Linguistic realizations of off record strategies include metaphor and irony, rhetorical questions, understatement, tautologies, all kinds of hints as to what a speaker wants or means to communicate without doing so directly, so that the meaning is to some degree negotiable.“

blízkých přátel, příslušníků mladší generace a v dalších specifických skupinách. Dostáváme se tu i k zajímavému úhlu pohledu na problematiku diskvalifikování. Při splnění podmínek „škádlení a shazování pochvalou“, o kterých se zmiňuje i Leech, může být diskvalifikování vyjádřením uznání. Jde o to, zda je komunikační kompetence účastníků natolik vytříbená, že dokáží odhalit pochvalu ve formálním posměšku. Princip ironie (**IP** – Irony Principle) skutečně umožňuje vysílateli dráždit příjemce potenciálně nepříjemným sdělením, jehož reálný význam může být příjemný. **Ironie** je definována jako jev, který je založen na přehánění nebo naopak na podceňování. Typický je „rozdíl mezi vyjádřeným významem doslovným (konvenčním) a nevyjádřeným významem intendovaným.“¹⁵² Známe také pojem **ironická situace**.¹⁵³ Jejími složkami jsou mluvčí, objekt ironie a adresát, případně další pozorovatel. Ironizována může být každá z těchto složek. Při užití ironie je porušována maxima kvality (pravdivostní hodnota výroku) a/nebo kvantity (nedostatek nebo přemíra informací ve zprávě). Pokud nedojde k pochopení ironie u jejího skutečného adresáta, hovoří se o tzv. ironii s obětí. Do souvislosti se také dává problematika ironie a tabu/noa. Pro srovnání – o **škádlení** Leech píše jako o „ofenzivním způsobu, jak být přátelským“.¹⁵⁴ Více o tomto tématu také v podkapitole 6.1 Nezdvorilost.

Co se týká přímého ohrožení tváře, existují dvě další možnosti jak s komunikační situací v tomto nastavení pracovat. Přímé ohrožení provede komunikant buď **bez kompenzace** (bez odčinění), nebo se rozhodne pro variantu **s budoucí kompenzací**. Provedení **bez kompenzace** (without redressing action) „vyžaduje, aby bylo vše učiněno tím nejpřímějším, nejjasnějším, nejjednoznačnějším a nejvýstižnějším způsobem, který je možný.“¹⁵⁵ Za normálních okolností dojde k přímému ohrožení tváře bez kompenzace jen v kontextech ohrožení života a bezpečnosti v nejšířším slova smyslu (*Jdi pryč, honem! Přestaň chatovat, jde šéf!*) nebo v situacích, kde rozhoduje hierarchie mluvčích atp. (Vedoucí: „Říkal jsem vám, ať v pracovní době nechatujete, okamžitě vypněte Skype!“)

K přímému ohrožení tváře **s kompenzací** (with redressive action) dochází, když chce iniciátor či vysílatel informace maximálním způsobem zmírnit dopady ohrožení tváře na

¹⁵² Pragmatika v češtině, s. 192.

¹⁵³ Více k tomuto, včetně původu termínu viz Pragmatika v češtině, s. 194.

¹⁵⁴ LEECH, s. 144. Překlad aut.: „(...)offensive way of being friendly(...)“

¹⁵⁵ BROWN, LEVINSON, s. 69. Překlad aut.: „involves doing it in the most direct, clear, unambiguous and concise way possible.“

svého komunikačního partnera. K tomuto využívá buď **prostředky pozitivní nebo negativní zdvořilosti**.¹⁵⁶

Pozitivní zdvořilost se projevuje příklonem všech zúčastněných mluvčích k augmentaci či zohledňování těch aspektů tváře, které její nositel chápe jako pozitivní. Jazyková realizace pozitivní zdvořilosti za obvyklých okolností představuje „normální chování mezi osobami (důvěrně) známými, kde zájem a uznání osobnostních rysů kom. partnera, sdílených potřeb a znalostí, implicitně vede k reciprocitě povinností komunikanta (ve vztahu k tváři) nebo reflexivitě potřeb apod.“¹⁵⁷ Z toho vyplývá, že při uplatňování pozitivní zdvořilosti většinou dochází k přehánění (exageraci), vychvalování příjemce informace. To může působit nepřírozně, podlézavě. Na druhou stranu je pozitivní zdvořilost obecnou komunikační strategií v případech, kdy se chceme (i k doposud neznámým osobám) zachovat komunikačně nejlépe, jak je v dané situaci možné. Pozitivní zdvořilost má sílu napravit předchozí ohrožení tváře (dojde k její rekonstrukci). Děje se například tak, že *ujistíme komunikačního partnera v tom, že naše zájmy mají společné jádro*. Autoři pro tuto situaci volí vzorec:

S & H ∈ {A} who want {X}
neboli
vysílatel (S) a příjemce (H) se stávají
osobou {patřící do skupiny A}, která chce totéž {X}

V rámci této linie zdvořilosti můžeme našeho komunikačního partnera (respektive X) obdivovat.¹⁵⁸ Ukážeme zájem o X,¹⁵⁹ zveličujeme souhlas s X atp. Dále můžeme zdůrazňovat radost z toho, že příslušíme do skupiny A, používat komunikační identifikátory typické pro členy skupiny A¹⁶⁰ nebo podporujeme názorovou shodu (primárním hledáním souhlasu, zainteresovaným vtípkováním...). Na úrovni vyjadřování společného zájmu se objevuje *přesvědčování, že S a H jsou ve vzájemné kooperaci* (já chci

¹⁵⁶ Jejich základní typy jsou zpracovány do přehledných schémat. In.: BROWN, LEVINSON, s. 102 a 130.

¹⁵⁷ Ibid.: s. 102. Překlad aut.: „normal (...) behaviour between intimates, where interest and approval of each others personality (...) shared wants and (...) knowledge, implicit claims to reciprocity of obligations or to reflexivity of wants, etc.“

¹⁵⁸ „Já jsem vždycky říkala, že červená ti sluší, ale že až takhle...“

¹⁵⁹ „To je naprosto nádherný koberec / čajový servis / obraz! Kde jste ho koupili?“

¹⁶⁰ Typickým příkladem jsou identifikátory typu „kamaráde, zlato, drahoušku“ či jakákoli podobná změna řečového registru.

také, abys měl, co chceš – nabídky, sliby, optimismus ve vztahu k touhám kom. partnera...) a také *přímé naplnění tužeb příjemce* (darování X, ať už se jedná o „dar“ hmotné nebo nehmotné povahy).

Druhou kategorií, která podle dvojice autorů souvisí s přímým ohrožením tváře s kompenzací, je **zdvořilost negativní**. Jde o komunikační jednání, které se vyhýbá nežádoucím kontextům nebo sdělením ve směru k recipientovi. Je založeno na respektu ke komunikačnímu partnerovi právě tak „jak je pozitivní zdvořilost jádrem „famierního“ a „vtipem sršícího“ chování.“¹⁶¹ Vysílatel sdělení si je relativně přesně vědom, kde leží hranice únosnosti sdělení pro příjemce. Tuto hranici spíše nechce (jakožto osoba zdvořilá) překročit. Problematice se intenzivně věnují příručky sociálně korektního chování. Jejich úkolem je běžnému komunikantovi vysvětlit, co se v jistých komunikačních situacích takzvaně nedělá. Zatímco strategie pozitivní zdvořilosti chtějí docílit minimalizace společenské vzdálenosti, u negativní zdvořilosti je tomu naopak. Mluvčí se chce stát sociálně neutrálním (oproti jisté pseudo/důvěrnosti v případě zdvořilosti pozitivní) a vytvořit typ bezpečné zóny mezi komunikačními partnery. V tomto úhlu pohledu se prostředky negativní zdvořilosti stávají v jistých kontextech zdvořilým standardem.

Negativní zdvořilost se projevuje přímo, a to například v situaci, kdy svého komunikačního partnera o něco jasně žádáme či prosíme (*Prosím tě, přijď zítra už v půl osmé.*). Může se též projevit v rámci útoku na komunikantovu tvář s použitím strategií typu s kompenzací (odčiněním). Sem patří kupříkladu nevyvíjení přílišného nátlaku na příjemce informace, poskytnutí možnosti k odmítnutí (*Mohl bys, prosím, zavřít okno nebo ho mám za chvíli zavřít já?*), projevování „pesimismu“ (hraničícího s přehnaným altruismem) vztaženého k realizaci výroku (*Ty bys tady se mnou dnes nemohl zůstat déle a vysvětlit mi to...že?*). V tomto případě už se dostáváme i do oblasti minimalizačních strategií popisovaných Leechem. Dále sem řadíme strategie jako minimalizaci ohrožení adresáta projevením úcty (*Je mi velkou ctí, že mým protihráčem dnes jste právě Vy. Ať se mezi v minulosti stalo cokoli, vždy jsem si Vás vážila pro vynikající výkony.*), omluvy (*Je mi líto, že...*), zmírňování diskomfortních sdělení zařazováním standardizovaných frází (*Dovolte mi se také vyjádřit k tématu... Promiňte, pokud si to dobře pamatují...*) nebo nepravé podmínkové věty (*Jestli se neurazíte, ráda bych... Kdybyste dovolil, mám také jednu*

¹⁶¹ Ibid.: s. 129. Příklad LB: „just as positive politeness is the kernel of „familiar“ and „joking“ behaviour.“

připomínku). Účinným prostředkem negativní zdvořilosti založené na ohrožení tváře vykonaném s možností budoucí nápravy je také odosobnění sdělení (*Obecně se tvrdí, že...*). Strategií k vykonání negativně zdvořilých aktů je ale mnohem více. Podotkneme, že někdy je zasahování do tváře příjemce normou, a pak nemůže být za nezdvořilé považováno. Týká se to mimo jiné obchodních a provozních sdělení, která jsou formulována jako obecné požadavky (*Kouření zakázáno. Před vstupem do bazénu se osprchujte!*).¹⁶²

Závěrem podotýkáme, že s teorií zdvořilosti je úzce spjata několikrát zmíněná **řečová etiketa**. Jedná se o konvencionalizovaný soubor jazykových prostředků a mechanismů, jejichž uplatňováním v komunikaci realizujeme vhodné řečové strategie. Jejich „volba je vázána na určité pragmatické situace“.¹⁶³ Zásadami řečové etikety se řídíme kupříkladu při navazování a ukončování kontaktu, oslovování, prosbách a podobném. Projevuje se i aplikováním principů tzv. politické korektnosti a mnohými dalšími. Je „opakem verbální agrese“¹⁶⁴ stejně jako klasicky chápáná zdvořilost.

6.1 Nezdvořilost

Nezdvořilé projevy pozorujeme ve svém okolí denně. Někdy je pro jejich přiřazení do kategorie nezdvořilých nutná znalost kontextu. Nezdvořilost může být znakem blízkosti (intimity) komunikantů, žádanou a očekávanou součástí komunikace, ba dokonce normou. V takových případech dochází k posunu v chápání a neutralizaci nezdvořilého, či dokonce k udržování sociální harmonie na základě nezdvořilosti. Jindy je průkazné, že se jedná o hulvátství, nevychovanost, neznalost interkulturních aspektů etikety apod. Nezdvořilost v pravém slova smyslu však jednoznačně způsobuje sociální napětí až disharmonii.

Nezdvořilostí se kromě jiných autorů zabývá i Jonathan Culpeper.¹⁶⁵ Navazuje na bádání o zdvořilosti jak u Brownové a Levinsona, tak u Leech. Jejich teze komentuje a dle potřeby aplikuje na své poznatky o nezdvořilosti. Domnívá se, že je primárně adherentní, inherentní v minoritě případů. U Brownové a Levinsona poukazuje na nedostatečné prozkoumání jevů na nonverbální (paralingvistické) úrovni.

¹⁶² Podrobněji In: BROWN, LEVINSON, s. 129 – 211.

¹⁶³ LOTKO, E. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999, s. 89. ISBN 80-7067-965-4.

¹⁶⁴ *ESČ*, s. 564.

¹⁶⁵ CULPEPER, J. Towards an anatomy of impoliteness. *Journal of Pragmatics*. 1996, č. 25, s. 349-367. Dále jen jako CULPEPER.

Speciální kapitolu věnuje autor (po vzoru Leech) **škádlení** v komunikaci. Podle něj je škádlení formou „nezdvořilosti, která zůstává na povrchu, dokud někdo neporozumí tomu, že pod tímto povrchem není záměr ublížit.“¹⁶⁶ Základem mechanismu pochopení skutečného smyslu je, že příjemce sdělení si uvědomí nepravost urážlivé složky informace. Škádlení mívá i speciální funkci při komunikaci ve skupině. Ovlivňuje její dynamiku, vytváří speciální referenční rámec a „podporuje vnitroskupinové porozumění.“¹⁶⁷ Je potřeba zohlednit, že každý komunikant si chce zachovat svou (kdykoli zranitelnou) tvář. Je v zájmu všech, aby tváře nedošly újm. Někdy je pravděpodobnost zranitelnosti tváří na straně jednoho z komunikantů nesrovnatelně nižší a motivace ke kooperaci (či nezranění tváře druhého) pak také nižší. Například v případě kombinace sebevědomého až dominantního mluvčího s mluvčím přirozeně submisivním nebo za jasné hierarchizace komunikantů (soudce – svědek, vedoucí – podřízený, u nás například účastník/boss – účastník). K útoku na tvář může pravděpodobněji docházet, když mezi komunikanty panuje vzájemná nesympatie. Participanti mohou mít také konflikty zájmů a tomu přizpůsobit projev (obrana sebe sama nezdvořilými prostředky). Pokud dojde k verbální agresi, může situace vyústit v agresi fyzickou. Culpeper poznamenává, že „někteří lidé jsou doslova predisponováni k programové konfrontaci.“¹⁶⁸ Takoví lidé jsou z hlediska produkce ideálními kandidáty na přímou účast v RSa. Bývají též emocionálně nestabilní a zároveň verbózní nebo (navíc) „neverbálně jednoduše čitelní“. S ne/zdvořilostí dokážeme pracovat nejlépe, když komunikačního partnera a jeho návyky známe. Nejlépe přitom povětšinou známe rodinné příslušníky, až poté členy referenčních skupin, se kterými sdílíme zájmy nebo názory. Na druhou stranu můžeme efektivně diagnostikovat i komunikační jednání názorových protivníků. Tomu pak přizpůsobíme svoje strategie.

Teorie nezdvořilosti v Culpeperově podání počítá s dělením přímo navázaným na výše rozebírané bádání o zdvořilosti. Mluvčí si podle autora nejprve rozmýšlí, zda (vzhledem k sociálním a jiným faktorům jako jsou věk či postavení) a případně jakými prostředky hodlá útočit na tvář komunikačního partnera. Pak vybírá z pěti superstrategií. Těmi jsou *přímá nezdvořilost*, *pozitivní nezdvořilost*, *negativní nezdvořilost*, *sarkasmus* nebo *škádlení* a konečně *odepřená zdvořilost*. Ke všem těmto superstrategiím dodáme komentář i konkrétní příklady realizace z VV3. Uvědomujeme si, že účastníci jsou i z tohoto úhlu

¹⁶⁶ Ibid.: s. 352. „(...) banter is impoliteness that remains on the surface, since it is understood that it is not intended to cause offence.“

¹⁶⁷ Ibid.: s. 353. „(...) reinforce in-group solidarity.“

¹⁶⁸ Ibid.: s. 355.

pohledu částečně objekty manipulace. Způsob, jakým komunikují, není zcela naturální. Okolnosti vznik nezdvořilého jednání podporují.

6.1.1 Přímá nezdvořilost

V případě přímé nezdvořilosti si je verbální útočník přesně vědom svého plánu být nezdvořilým. Ohrožení tváře je provedenou přímým, nezpochybnitelně nezdvořilým způsobem. Jako v následující transkripci emocionálně neinteligentního jednání se sklony ke komunikačnímu manévrování (diskvalifikaci):¹⁶⁹

19. září, TERASA

(U stolu na terase sedí Marcela, Ivana, Růžena. Kouří. Z domu vychází Linda. Ona a Růžena, momentální boss, spolu mají latentní konflikt. Růžena chce udělit Lindě trest za nedostatečně splněný úkol. Dostala to povoleno i od člena štábu ve zповědnici:)

L: (iritovaně) **když bych podle štábu ↑ - špatně splnila úkol – že by: - mě nepotrestali ↑ ale napsali by – zvolte mezi sebou dva – kteří mají [...]** //

Rů: < **běž s tou svojí psychologií do pandžamu ouke:j? ↑ - prostě: my: jsme se shodli na tom – že ty budeš mít na starosti: //**

L: **[jste se na tom už jako shodli jo↑]** //

Rů: < **neskákej mi do řeči: ↓ //**

L: **hm: -↓ ty mně taky skáčeš – takže já ti na to kašlu ↓//**

Rů: **protože já jsem bo:ss ↓ víš ↑ tak ti můžu skákat do řeči //**

L: **no a co jako: ↑//**

Rů: (důrazně) **no tak zmiz ↓ //**

L: **to – že jsi boss neznamená že [mi budeš skákat do řeči ↑] //**

Rů: **já tě ted' neposLOUchám moment ↓ já tě neposlouchám jo ↑**

L: **neposlouchej mě ↓ - to že seš boss znamená že nebudeš mít základ slušného chování ↑ - kterej evidentně nemá? ↑ - -**

Rů: **mě nezdeptáš ↓ ty jsi na to malá mo:c abys mě zdeptala zrovna ty víš ↑ -**

L: (zároveň s Růženou) **[já ti na to bossování kašlu ...]**

Rů: **na shledanou ↓ -**

L: **chtělas abysme si byli všichni rovný? ↑ //**

Rů: **mhm ↑ -**

L: **jsme si rovný ↓ - ouke:j ↓ - jestli chceš abysme tě tady brali jako za starou ženskou ↑ - budeme tě brát jako za starou ženskou ↓// [to potom já tady nemám co děla:t↓]**

Rů: **dobře oukej v pořádku na shledanou ↓ - na shledanou ↓//**

L: **na shledanou ale na tu koupelnu ti kašlu ↓//**

Rů: **nojo: ↓ //**

L: **protože podle štábu je můj úkol splněn ↓ -**

Rů: **mhm ↑ já myslím že není tvůj úkol splněn ↓ (pohled na Marcelu) –**

L: **podle tebe ↓//**

Rů: < **jsi šmudla ↓ vypadni špino ↓ -**

(Linda odchází do domu.)

Ma: **tyjo to je: husty tady ↓ -**

I: **hm ↓**

¹⁶⁹ Emocionálně neinteligentní komunikaci v RSA můžeme často pozorovat ve formě prostého přehánění, předvádění se a přehrávání.

I tento vzorek potvrzuje, že jakožto potenciální VV jsou vybírání ideálně lidé, kteří – uzavření po jistou dobu na jednom místě a cíleně stimulování zvenčí – se stávají poměrně zaručenými původci střetů. Je dosti typické, že hádky začínají kvůli banalitám a vrcholí intenzivně. Stávají se dokonce základem dlouhodobější averze. Zatímco jinde se členové jedné názorové skupiny snaží bránit svého kolegu nebo mu pomáhat s argumentací, zde zaujaly obě dívky (Marcela a Ivana) taktickou pozici – vyčkávající pozorovatel. Situaci okomentovaly stručně až po jejím vyvrcholení (Ma: **tyjo to je: husty tady** vedle Ivanina **hm**). Dominantní Růžena se do role lídra vžila velmi rychle a svá vedoucí práva uplatňovala po celou dobu bossování nekompromisně. Volila často slovník plný invektiv (**běž s tou svojí psychologií do pandžamu ouke:j?**) a také používala techniky crazy makingu¹⁷⁰ (**já tě ted' neposLOUchám moment ↓ já tě neposlouchám jo**) či přímé a nepřímé urážky (**ty jsi na to malá mo:c abys mě zdeptala zrovna ty viš**). Přestože zde pozorujeme některé z technik asertivního jednání, zejména techniku poškrábané gramofonové desky nebo uplatnění práva říct „je mi to jedno“, tento projev v žádném případě není asertivní. Primárně už proto, že průběh komunikačního aktu je agresivní. Vyskytuje se též dvojná vazba (Růžena říká **dobře oukej v pořádku na shledanou ↓ - na shledanou**, ale nechová se tak, že by bylo vše v pořádku) a adherentně expresivní urážky (zde nejviditelněji ve spojení **jsi šmudla ↓ vypadni špino**).

Pokud se v souvislosti s RS vyskytly soudní spory zaměřené na to, že tyto pořady mají škodlivý vliv na duševní a morální vývoj dětí a mladistvých, zde vidíme, proč tomu tak je. Nepatřičnost průběhu komunikační události je o to výraznější, že Růžena by spíše měla mít u Lindy zajištěn přirozený respekt. Její sociální status je vyšší (je o dvacet let starší). Z hlediska etikety má jako starší osoba právo na uctivější zacházení. Nicméně Růžena si autoritu buduje agresivním způsobem a očekává ji automaticky. Ve své podstatě má na podobné expektace právo v této situaci jen díky statutu bosse, jinak má status stejný jako Linda – soutěžící. Linda se také na rovný přístup snaží poukazovat (**jsme si rovný ↓ - ouke:j ↓ - jestli chceš abysme tě tady brali jako za starou ženskou ↑ - budeme tě brát jako za starou ženskou**) a přitom se zaštiťuje názorem skupiny, který nemá ověřen. Tendence mluvit v inkluzivním plurálu je zde spíš důsledkem obrany. Negativně nezdvořilých projevů je na půdě RSa i přes vědomí neustálého kamerového dozoru (paradoxu pozorovatele) vskutku dostatek. Porušována je v nich řada maxim. Zde

¹⁷⁰ Viz zde sekce 3.1.

z Griceova úhlu pohledu zejména maxima způsobu, z Leechova pak od maximy taktu, přes shodu až po soulad (prakticky všechny). Podobně to bude i v následujících kategoriích nezdvořilosti. Logika je jasná – Leech vytvořil svoje pojetí maxim na podkladu zkoumání zdvořilostních operací, které zde absentují. U nezdvořilosti je spíše otázkou, která z maxim je porušena v jaké míře, porušování které maximy dominuje.

6.1.2 Pozitivní nezdvořilost

Při pozitivní nezdvořilosti se používají také strategie vytvořené přímo za účelem poškození tváře adresáta. V tomto případě se jedná o poškozování potřeb reprezentovaných jeho tváří pozitivní. Culpeper k tomuto typu nezdvořilosti řadí například ignorování druhého, vyloučení osob z aktuálních činností, stranění se druhých (neochota posadit se vedle někoho). Dále pak ukazování nezájmu, neprojevení soucitu, používání nevhodných identifikačních znaků (oslovení bývalého partnera jeho akademickým titulem a celým jménem nebo naopak přezdívkou v případě osoby „neznámé“). Také se jedná o nevhodné používání žargonu či jazyka jakýmkoli způsobem tajemného, kterým mateme příjemce. Mluvčí může též záměrně hledat a do konverzace zařazovat pro příjemce tzv. citlivá témata nebo jej oslovovat hanlivě. Strategií tohoto typu je více. Příkladem pozitivní nezdvořilosti je následující situace. Pozitivní tvář Dana poškozují ostatní VV, zde primárně ženy. Ty podle nejlepšího vědomí a svědomí splnily úkol dle zadání štábu:

14. září, OBÝVACÍ PROSTOR

(VV sedí všichni shromážděni v obývací místnosti. Rozebírají výsledky úkolu, ve kterém měli v separovaných skupinách na tabuli charakterizovat jednotlivé soutěžící. Muži dodávali charakteristiku k ženám a naopak. Při společném probírání zápisu mají možnost reagovat na to, co o nich ostatní napsali na tabuli. Ten, kdo je rozebírán, sedí na zemi, aby neviděl napsané charakteristiky. Ostatní mu/jí je předčítají podle toho, co sami o něm/ní řekli. VV jsou rozmístěni takto – Dominik stojí vedle či za tabulí, zrcadlově zleva sedí pak Radim, David, Ivana, Lucie, vedle ní na sedačce Nancy, René, Veronika, Dan, poslední sedačku si dělí Růžena a o ni opřená Marcela. Za sedačkou sedí na zemi zapřen Juli, úplně vzadu pak na židli Milan. Na zem pod tabuli usedá Dan.)

V: (pobízí Dana s úsměvem) **jdi**: ↓

D: **já tam nejdu**: ↓

x [bě:ž x x **všichni musi**: x x **hone:m** x x **ne**:]

(Dan usedá pod flipchart, usmívá se, zhluboka nadechuje a vydechuje.)

Ma: **ješitný** ↓

D: (krčí čelo a začíná být okamžitě defenzivní až ofenzivní v tónu řeči, rychlosti i intenzitě projevu) **ješitnej jak to myslíš ješitnej** ↑ (otáčí se přímo na Marcelu)

Ma: **ne: jakože když ti někdo řekne**:

(Kamera zabírá Veroniku, která se směje a otáčí oči v sloup.)

Ma: **něco na tebe něčím tě urazi něco na tvym těle nebo něco ze z tebe** ↑ (máchá rukama kolem sebe a usmívá se) **tak že se hnedka uraziš urážíš a nedokážeš to spolknout** ↓

D: (smířlivě, dívá se do země) **ne: to spíš jako já to spíš uvedu na pravou míru: takhle – když o mně někdo řekne: něco co není pravda (pohled na Marcelu) tak – to potom ješitne:j se:m** ↓ – **jinak si do mě můžete střílet jak chcete (záběr na vážnou a zamýšlenou Růženu) a:le** //

Ma: **no: právě že to** //

D: **pokavad'** //

Ma: **nemáš pravdu protože to://**

D: **pokavad' pokavad' to:** (dívá se na Marcelu vytřeštěně a začíná přecházet do silně ofenzivního projevu) – **pokavad' to není pravda:** ↑ **tak ee** (celá skupina se nahlas směje) - **- co je:?** ↑ x [nepříliš srozumitelný projev skupiny ve smyslu nesouhlasu s tím, co tvrdí Daniel]

Rů: << **já nevím on nemá vůbec šanci: se obhajovat** ↓

D: **no:**

Rů: << **mám pocit** ↓

D: **já s tym já s tym obhajovat nechci:** ↓ **protože: protože: to:** (opět se dívá do země) **je asi moje přednost že:** (pohled na ostatní) **si nenechám s[rát]**¹⁷¹ **na palici:** ↓ (záběr na Veroniku, která se směje a odvrací zrak od Dana, následně se také schovává pod deku a směje se velice nahlas) – **ee** (velmi vážně) **nenechám si prostě: s[rát]**¹⁷² **na hlavu: a: - nikdy si prostě: s[rát]**¹⁷³ (Veronika nedokáže zastavit výbuch smíchu, i s dekou padá na René) **na hlavu: nenechám** //

Sociálně komplikovanou situaci její hlavní aktér nezvládá. Prožívá dokonce sociální bolest. Repetitivně nervózní projev se stává vulgárním (opakované použití spojení **nenechat si srát na hlavu/na palici**) a neadekvátním i z hlediska neverbálních prostředků (tempo řeči, intenzita projevu). Názory zapsanými na tabuli podle Danova názoru zbytek skupiny útočí na jeho pozitivní tvář – image muže, který je ve vlastním pojetí spravedlivý a hodný, i když vizuálně působí dominantně a agresivně. Jakožto příjemce informace dělá zřejmě velkou chybu tím, že ostatní nadmíru přesvědčuje o svých kladech. Požaduje vysvětlení zapsaného (**ješitnej jak to myslíš ješitnej** vedle opakovaného tenzního **pokavad'**, které má sloužit k navázání v proudu řeči, když nechce slovo předat ostatním). Dopouští se tím tzv. *Othellovy chyby*.¹⁷⁴ Její podstatou je neúměrné přesvědčování ostatních o vlastní pravdě. Osoba, která takto činí, „může působit nevěrohodně a „podivně“. Bojí se, aby jí okolí uvěřilo – sama se ocitá ve stresu, v úzkosti, může se jí třást hlas... (...) Součástí tzv. *Othellovy chyby* při posuzování pravdomluvnosti je dále předsudek (tzv. filtr vnímání) v mysli toho – nedůvěřivého – kdo pravdomluvného poslouchá, ale kdo je již předem

¹⁷¹ Vypípnuto režii.

¹⁷² Vypípnuto režii.

¹⁷³ Vypípnuto režii.

¹⁷⁴ *Othellova chyba* je pojem, který se používá primárně v teorii lhaní. V případě Dana se zmínka o ješitnosti převrací v neadekvátně intenzivní obhajobu vlastní tváře, což v ostatních vzbuzuje dojem, že ješitnost je jednou z hlavních Danových vlastností.

přesvědčen – mylně – o tom, že mu druhý lže.¹⁷⁵ U Dana vidíme obecně hodně expresivní fráze (**jinak si do mě můžete střílet jak chcete**). Nejvíce je zde snad porušena maxima skromnosti (minimalizuj sebechválu a maximalizuj chválení druhých). Komunikační situaci zneřehledňuje oboustranně nezdořilá akce ve směru od Růženy k rušící Veronice a zpět:

Rů: >> (aby nerušila Danův projev a vážnost chvíle, ztišuje hlas, ale tak, aby to minimálně vedle sedící Veronika slyšela) **Veroniko ty seš strašná kráva**¹⁷⁶ x

D: **protože: já mám obrovskou osobnost a prostě: - se:m x**

Rů: >> (kroutí hlavou a kontaktuje pohledem Marcelu) **já to nepochopim**¹⁷⁷ ↓ x

D: (nevnímá, co se děje kolem a vážně pokračuje v obhajobě) **hrdej na to co jsem dokázal a nikdo mě nebude srážet** ↓ - - eee – **já si myslím že vztah záleží na důvěře: a: v životě bych – kdybych podle svojí přítelkyně kterou jsem (křečovitý výraz tváře) miloval ty vado a která (záběr na okatě zívajícího Dominika) – která pro mě udělala absolutně – strašně moc tyjo: jo: ↑ - tak bych – kdybych ji podvedl tak se jí takhle nedokážu podívat do vočí ↑ – nedokážu říct (pohled na Veroniku) já tě miluju (Veronika zakrytá dekou až po bradu sedí, usmívá se a vyvaluje na Dana oči) jo: ↓ - takže jo: když jsem se s ní rozešel (záběr na Marcelu, která si kouše palec levé ruky a usmívá se) tak jsem se rozjel jo: ↑ no ale no a co tak jsem svobodnej sakra proč nemůžu flirtovat s kým chci? ↑ - - (kontaktuje postupně všechny pohledem) **jsem svobodnej člověk?** ↑**

M: hm

V: jo: ↓

Rů: (přikyvuje, hraje si s vlasy)

D: **takže jo: - mám rád holky – rád se miluju miluju sex miluju holky:** ↓ (Veronika stále pod dekou, dívá se zvědavě, obě oči směřuje napravo) – **pěkný holky ježišmarja tak jsem proutník** ↓ (rozhazuje rukama)

Ma: **no jasný** ↓

J: >> **no dyť to jsem taky:** ↓

Obhajoba nabírá spád, s jakým při psaní ostatní soutěžící (ženy) v dobré víře snad ani nepočítaly. Jejich motivací při psaní nebylo poškodit pozitivní tvář adresáta, ale upřímná vyjádření na tabuli tak v důsledku působí. Dan rozvíjí událost do zdánlivě nesouvisajících podtémat (jsem **hrdej na to co jsem dokázal a nikdo mě nebude srážet** ↓ - - eee – **já si myslím že vztah záleží na důvěře:**), pokládá sugestivní otázky (**jsem svobodnej člověk?**) a vše vrcholí opět tematicky nekonzistentními sebezpytnými projevy typu **ježišmarja tak jsem proutník**. Vyhocenou komunikační situaci se ostatní snaží korigovat (kompenzovat

¹⁷⁵ VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2003, s. 69. ISBN 80-7178-812-0.

¹⁷⁶ Otítulkováno režií: Růžena: Veroniko, ty seš strašná kráva.

¹⁷⁷ Otítulkováno režií: Růžena: Já to nepochopim. Směr komunikace – od Růženy k Marcelu, téma: Veroničino rušení Danova projevu.

ohrožení tváře vyjádřeními jako **no dyť to jsem taky**) a uklidňovat. Bohužel pro Dana přichází další rána:

STŘIH REŽIE¹⁷⁸

D: **sobe:c** ↓ – **tak to je snad to nejhorší co jste mi na tý tabuli mohli napsa:t ty vado** ↓ – **jo:?** ↑ (velmi rozčilený projev) (záběr na Lucii, která vážně zkoumá nápisy na tabuli) **jo: takže: - aspoň vidím jaký máte tady vo mně mínění** ↑ **jsem hrozně hrdej na to co si tady vo mně myslíte: a ted' ani nevím co vám na to vodpovím** ↓ – **sobec nejsem určitě:** ↑- (přikyvuje hlavou) **děkuju** ↓(záběr na posmutnělou Lucii a Lindu, která v mezičase přišla a s velkou chutí okusuje lízátko)

Na Lindě vidíme, že uměle vyvolané konfliktní situace zasahují větším způsobem ty, kterých se konflikt osobně týká, dále pak aktivně naslouchající empatické jedince. Těch je v tomto případě ve skupině méně (roli hraje i únava z časově náročného plnění úkolu). Dan spolusoutěžícím ženám zápisy na tabuli vyčítá (**tak to je snad to nejhorší co jste mi na tý tabuli mohli napsa:t**), chová se afektovaně a zčásti asynchronní komunikační akt zakončuje výroky s dvojnou vazbou (**jsem hrozně hrdej na to co si tady vo mně myslíte: a děkuju**). Ironické až sarkastické sdělení (i přes porušení maximy kvality) je pochopeno beze zbytku. Bez povšimnutí nezůstane ani vložená komunikační akce s porušenou maximou souhlasu (minimalizuj neschvalování konání druhého, maximalizuj schválení jeho jednání):

STŘIH

(Po poslední komentované René zůstávají v obývacím prostoru spolu na sofa pod jednou dekou sedět René, Veronika a Dan. Lucie jen z vedlejšího gauče naslouchá, o čem se trojice baví.)

V: (naklání se blíž k Danovi, který ji pozorně poslouchá) >> **slyšels to jak mi řekla: ty vole – ty krávo?**¹⁷⁹ ↑

D: > **kdo:?** ↑

V: > **no Růžena:** ↑↓

R: **tys to neslyše:l?** ↑

D: **cože:?** ↑ (Lucie beze slov odchází pryč.)

V: **protože jsem jí řekla: že vidi na každém kritiku viš?** ↑ (jí grep, mlaská) - - (Dan pije vodu a pátrá očima po místnosti) **a že jsem jí řekla že se vychvaluje co ona dokázala a takove – viš?** ↑

R: > (naklání se k Veronice, ale dívá se na stůl, nasazuje poker face)¹⁸⁰ **si spíš mysim že je na tebe alergická nic vic** ↓

¹⁷⁸ Tady působí režijní střih rušivě. Nevíme, která žena ze skupiny pod Danův obrázek napsala SOBEC. To bychom rozklíčovali jednoduše – tato žena by ono slovo přečetla nahlas.

¹⁷⁹ Otitulkováno režii, přepisujeme celé otitulkování naráz. Režie tituluje jen nejméně srozumitelná sdělení, srovnej přepis skutečného průběhu komunikace a otitulkování s cenzurními zásahy: Veronika: Slyšels to, jak mi řekla ty v..., ty kr..o? Dan: Kdo? Veronika: No Růžena! René: Tys to neslyšel? René: Spíš si myslím, že je na tebe alergická, nic víc. Dan: No to spíš. René: Ale neboj Verunko, máš ještě tady mě. Dan: A mě!

D: **no to spíš** ↓ (dopíjí vodu, Veronika dál jí grep a ironicky se usmívá)

R: **ale neboj Verunko máš ještě tady mě:** ↓

D: **a mě:** ↓

V: **mm** (stále kouše grep, usmívá se)

STRÍH

Hranice v členění typů nezdvořilosti jsou někdy neostře. V tomto případě už například narážíme na problematiku nezdvořilosti negativní. Veronika rušila a Růžena ji za to velmi nezdvořilým způsobem a navíc ne přímo do očí, kritizovala. Přesto provedla akci tak, že ji všichni dotčení zachytili. Metakomunikaci na toto téma vyvolá dotčená Veronika (**slyšels to jak mi řekla: ty vole – ty krávo**), přičemž ty vole je kontaktní prostředek ve směru k Danovi, zatímco ty krávo popis podle jejího názoru vyřčené nadávky. Protože Lucie necítí příslušnost k oddělené skupině, teritoriálně se vzdaluje. Nechce ani naslouchat. Dvojnou vazbu monitorujeme tentokrát v případě René, která sice neutrálně vyhláší **si spíš myslím že je na tebe alergická nic vic**, ale její neverbální signály naznačují, že ve skutečnosti si možná myslí něco jiného. Dá se říci, že se jedná o distantní komunikaci ve směru k Růženě. Ta by mohla nevhodnou informaci slyšet nebo zjistit. Mohlo by to ale vyvolat další konflikt, proto je akce provedena neosobně, „za zády“ a doplněna vhodnými neverbálními prostředky. Ironicky se projevuje dotčená Veronika. Dále se zdánlivě nerozčiluje, pije grep a nepřírozně se usmívá. Dává najevo, že si myslí opak onoho **nic vic** a zároveň, že se domnívá, že si to myslí i dva její aktuální komunikační partneři. Ti zdůrazňují svou příslušnost k dané referenční skupině formou i obsahem komunikace (R: **ale neboj Verunko máš ještě tady mě:** ↓ Da: **a mě:** ↓).

6.1.3 Negativní nezdvořilost

Tato superstrategie je používána, pokud chce mluvčí poškodit negativní tvář adresáta. Zjednodušeně řečeno, vědomě dělá to, co se nedělá. Může příjemce informace zastrašovat, zesměšňovat nebo jím opovrhovat (například i s využitím deminutiv za účelem pohany), neoprávněně a nadměrně vnikat komunikačnímu partnerovi do jeho osobního prostoru (ať už fyzicky nebo psychologicky) či zdůrazňovat, že ona osoba mu něco dluží nebo průběžně upozorňovat na nesplněné závazky. Zásadním projevem negativní nezdvořilosti je explicitní asociování druhého s negativy (zejména kontrastivně s využitím zájmen *já-pozitivní* proti *ty-negativní*). Dostáváme se tedy opět do oblasti dialogu osobního s vysokým konfliktním potenciálem. Negativní nezdvořilost projevujeme i vůči osobám

¹⁸⁰ Poker face je zažitý pojem. Definuje neutrální výraz tváře – výraz bez emocí. Více např. viz *Psychologie*, s. 67.

blízkým. Vůči těm si častokrát dovolíme zásadnější porušení bontonu a útoky na negativní tvář než ve směru k osobám, které známe krátce. Neboli „v čím intimnějších jsme vztahových vazbách, tím je zdvořilost méně nezbytná a důležitá“.¹⁸¹ Nebývá to projevem neúcty, ale spíš možnosti využívat nezdvořilých prostředků bez nutnosti následné kompenzace:

25. září, TERASA

(Všichni jsou dlouhodobě na terase, kvůli incidentu s hasicím přístrojem.)

Rů: (instruuje syna k sestavení improvizovaného sprchového koutu složeného ze zahradní hadice, roštů do postele a sestavy dek, která zamezí divákům vidět sprchující se osobu) **taji mi to postav:** (ukazuje kam, David poslušně přináší rošty) – **dones mi ještě jednu deku:**
//

Da: **a to jako** //

Rů: << **DAVIDE PROSINTĚ KAM S TÍM LEZE:Š - TU: TO DE:J TY SI POBUCHANEJ?** //

Da: << **BUĎ ZTICHA:** //

Rů: < **NEBO CO?** – TU (opět ukazuje kam přesně a David plní) - - **dones mi deku: - - dyť to je sprchovy ko:ut**

Da: **ne[ser]¹⁸² mě**

Rů: **já tě ne[ser]u – ty mně [ser]eš jak nejvíc – děláš ze sebe blbce snad ne:?**

Da: (přináší další deky, Růžena je schovaná za rošty) **no: furt s tím šachuj stejně ti to spadne dříve se -**

Rů: **ale nespadne mi vůbec nic prosintě zavři hubu**

Ma: (Marcela je pozoruje z povzdálí) **to nemůže spadno:ut**

Rů: **a dones prosintě eště jednu deku**

Da: **to je za trest toto**

STŘIH NA SKUPINU U STOLU (...)

(David se přesunul ke stolu a poslouchá jejich konverzaci o meziskupinových rozporech, z druhé strany terasy křičí jeho matka.)

Rů: < **DA:VIDE: - pojd' ně tady prosintě napojit ten kohoute:k**

Da: (v pravé dlani obličej, kroučí hlavou, ostatní se mu smějí)

I: (Ivana paroduje Růženu, se smíchem) < **TA:K DAVIDE:** (...)

Da: (přechází otráveně k matce) **a chceš se první vyslíct nebo co?**

Rů: **ale já to šak já si to stavím a pak se teprve vysleču**

Da: (podává jí další deku) >> **na: vem si to prosintě**

Rů: **DEJ TO SE:M** (vytrhuje mu z ruky ručník a otráveně odchází opět mezi rošty) **nebo si upe neschopne:j**

Da: (odchází okamžitě opět ke stolu s velmi smutným a otráveným výrazem v obličejí a mírně nahrben)

STŘIH

Rů: **IVI: - tak e po:d' esi chce:š**

I: **no: pudu: Ruži:**

¹⁸¹ CULPEPER, s. 352. Překlad aut.: „(...) the more intimate a relationship, the less necessary and important politeness is.“

¹⁸² Vulgarismus vypínut režii. Shodně režie postupovala i v případě dalších zazávkovaných vulgarismů v přepisu.

K zesměšnění a opovrhování dochází v uvedeném příkladu prakticky konstantně. Z pozice matka-dítě, řidčeji dítě-matka je využíváno možnosti urážet a projevovat despekt či narušovat hranice osobního komfortu bez nutnosti odčinění. Podobná komunikační akce by v případě dvou komunikantů v neintimním spojení měla jistě jinou dohru. Kontrast mezi komunikací matky se synem a matky v roli účastnice vidíme například v závěru celé akce. Zatímco k synovi se matka vztahuje stylem **SI POBUCHANEJ?** vedle **děláš ze sebe blbce snad ne:?** nebo **zavři hubu**, řečový registr mění bleskově při hovoru k Ivaně: **IVI: - tak e po:d' esi chce:š**. Růžena neváhá na syna zvýšit hlas (**DEJ TO SE:M**). Často používá i **prosintě**, které je spíš signálem netrpělivosti či pobídky k jednání než prosbou. Na její kód se postupně ladí i syn David (**na: vem si to prosintě**). Růžena se též dopouští asociování syna s negativy (**si upe neschopne:j**). Skupinová dynamika některé soutěžící strhává k projevům příklonu spíš na stranu matky – Marcela nepřímou formou Růženu před synem obhajuje (Dav: (...)) **stejně ti to spadne divej se - Rů: ale nepadne mi vůbec nic prosintě zavři hubu** Ma: **to nemůže spadno:ut**). Jiní zase nepřímo vyjadřují podporu synovi, který je vystaven matčině tlaku. Jedná se i o Ivanu, která Růženu paroduje (**TA:K DAVIDE:**). Na její invektivu v podobě škádlení Růžena nereaguje. Pokud by ale podobný projev přišel od syna, byl by to jistě problém.

6.1.4 Sarkasmus nebo škádlení

Mezi sarkasmem a škádlením je citelný rozdíl. Zatímco sarkasmus je kousavější a nepříjemnější formou ironie a způsobuje spíše sociální nepohodu, škádlení bývá často asociováno s komunikací za účelem sblížení, udržování intimity, identifikačními mechanismy. Může být zdrojem sociální harmonie. Připomeňme přísloví *Co se škádlívá, to se rádo mívá*. Neplatí však bez výjimky. Jak píše Culpeper, obě strategie se projevují jako jistá forma neupřímnosti či nepravdivosti doslovného významu. Rozdíl definuje takto: „sarkasmus je posměšná nezdvořilost, která způsobuje sociální disharmonii. Je opakem škádlení, které je sice také typem posměšné nezdvořilosti, ale podporuje sociální harmonii.“¹⁸³ Ve VV3 se často terčem škádlení, ale i sarkasmu stává Hanačka Ivana. Ta k tomu ostatní částečně motivuje – už od počátku svého působení v soutěži apeluje na touhu zhubnout, stát se atraktivnější. Téma rozebírá prakticky se všemi soutěžícími, a ti si ji pak s ním stále asociují. Jakýkoli prohrěšek proti stanovenému cíli (býti krásnější) je okamžitě komentován. Ukázkou škádlení přecházejícího v sarkasmus předkládáme zde:

¹⁸³ CULPEPER, s. 357. Překlad aut.: „Sarcasm (mock politeness for social harmony) is clearly the opposite of banter (mock politeness for social harmony).“

25. září, TERASA

(Ivana se sprchuje v provizorním sprchovém koutu s hadicí. Na skládací sušák na šaty rozložila oděv. Milan jej zkoumá.)

M: (s úsměvem) << **ONA MÁ TAK ZAŽLOUTLY KALHOTKY:** ↑↓ - - **TY VOGO:** ↓-
(Odkudsi ženský smích, ne Ivanin.) **TO JE JAKO KDYŽ OPRAVUJÍ DÁLNICI A MAJÍ TAM TY ZAŽLOUTLÝ PRUHY:** ↓ (záběr na bílé Ivaniny kalhotky na sušáku)

Rů (MA): **a hahahaha**

I (MA): **jo:?** ↑ (jde se podívat k sušáku)

Ma: **eheheh**

(Milan si sedá ke stolu na terase s úsměvem. Ivana přichází k sušáku a prohlíží kalhotky, Milan na ni od stolu křičí.)

M: << **TY VOGO TY ŽLUTY KALHOTKY NEBE:RTE:** - **TY SOU TAK ŽLUTÝ:** ↓

I: **tady jde o to že** //

Rů: **ehehehehe**

STŘIH

Tato komunikační událost je sociálně problematická i proto, že ostatní soutěžící jsou také soustředěni na terase. Jedná se o veřejné zostuzení (je komentována intimní součást oděvu). Zčásti může být chápáno jako škádlení, posléze spíše jako sarkasmus. Ivana projevuje touhu bránit se proti nepravdivému nařčení (**tady jde o to že**), ale přerušuje ji jak smích (primárně Růženin), tak intenzita projevu ostatních (v případě Milana). Milan volí pro škádlení a sarkastické projevy formu nepřímého oslovení. Mluví spíše ke skupině (**ONA MÁ TAK ZAŽLOUTLY KALHOTKY:**), i když jasným příjemcem je Ivana (**TY ŽLUTY KALHOTKY NEBE:RTE:**). Dochází k rozšíření fyzických šumů do takové míry, že režie komunikační událost přerušuje stříhem. Situace je typickým příkladem komunikačního diskvalifikování – shazování komunikačního partnera před publikem. Ivana ale podobné projevy (možná nevědomě či podvědomě) stále provokuje. Dokonce se dohodne se soutěžící Nancy, že ji bude trenérsky dozorovat a dohlédne i na její stravovací návyky. Tím opět zavdává příležitost k observaci svého chování a dalšímu škádlení či sarkasmu:

25. září, TERASA

IP: 11: 45

(Ivana sedí u stolu s Milanem a Růženou, záběr na spící Nancy. Ivana si maže na chléb s máslem med.)

I: **a pak tam ještě chodí ještě jedna paní na érobi:k** ↓ – **ale k té nechodím protože ta je na tom ještě tak čtyřikrát hůř jak já** ↓ (jí chléb s medem)

M: **aby ses nepředávkovala** ↓

STŘIH, ZPOVĚDNICE

N: **myslim si že se opravdu snaží** ↓ - **ale: ale dělám to pro ni: protože ona mi řekla že**

IP: NANCY

N: **opravdu skutečně chce:** (s úsměvem) – **na sobě pracova:t a já jí v tom chci pomo:ct**
↓ - - a: - - **myslim že určitě prostě přijdem k tomu: že opravdu třeba něco shodí a**
zpevní s ps zpevní postavu ↑ –

STŘIH, TERASA

(Vedle sebe leží na matracích David a Juli. Pozorují Ivanu, která pojídá namazaný chléb s medem.)

Da: > **dívej se Nensy zalezla do zповědnice:** ↑

IP: IVANA BY RÁDA VE VILE ZHUBLA...

J: (směrem k Ivaně) **A UŽ ŽERE:Š** ↓ (Ivana zrychluje konzumaci.)

Da: **Ivča hned ve špajzu** ↓

J: **PROSIMTĚ:** ↓ //

Da: **vidíš to jo?: vidiš to** ↑

J: **můžeš přestat jíst?** ↑

I: (nesrozumitelné výkřiky, ale s úsměvem)

J: **a co až Nancy tady třeba nebude co budeš děla:t ?** ↑

Da: **rychle je:z – sněz všechno co může:š** ↓

STŘIH, ZPOVĚDNICE

N: **jo: snaží snaží se: a neji ale za mými zády semta:m** (zužuje oči, úsměv) – **něco**
uždibne když se nekoukám ale já mám svý lidi – kteří mi prostě řeknou (směje se)
jestli zlobila nebo nezlobila ↓

STŘIH, TERASA

Da: > (potichu) **stejně to je blbo:st** ↓ – **jenom at' ji – at' nehladovi** ↓

J: > **no dyť ale chápej hele: i to hejbání to musí bejt rychle prostě to musíš spalovat**
chápeš ↑ – (záběr na Ivanu se sklenicí medu v ruce, máčí do něj chléb a cpe si ho všemi
prsty do plné pusy) **musí tyve: bejt v pohybu prostě: a ne že prostě skočíš – slezeš –**
skočíš – slezeš – skočíš – slezeš – chápeš ty vogo to je: - nic ↓ (Ivana si olizuje prsty od
medu.)

Ivana téma ke škádlení zadává sama. Na ostatních je pak jen, jak se v izolační situaci, kde je někdy o skutečné zvraty a dění nouze, k věci postaví. Většinou využijí nastaveného sociálně-psychologického kontextu a latentně přítomné téma rozvíjejí až do škádlení či ironie. To však primárně při komunikaci tváří v tvář (**aby ses nepředávkovala vedle můžeš přestat jíst? nebo rychle je:z – sněz všechno co může:š**). Soutěžící narážky na Ivaninu snahu zhubnout berou spíše jako jakýsi typ komunikační hry. Bez přímé účasti Ivany nebývají vyjádření na stanovené téma tak pichlavá. Dokonce je vyjádřeno pochopení pro věc (**stejně to je blbo:st** ↓ – **jenom at' ji – at' nehladovi**). Ivanin problém se stává substitučním tématem, když jiné zajímavé téma absentuje. Viz hovor Nancy s členem štábu ve zповědnici nebo Juliho vysvětlující poznámka ve směru k Davidovi: **no dyť ale chápej hele: i to hejbání to musí bejt rychle prostě to musíš spalovat chápeš**. Davida se téma nijak osobně nedotýká, přesto je mu podrobně vysvětlováno. Každopádně je v případě škádlení a ironických vyjádření porušována pravidelně maxima kvality a často i způsobu, v Leechově pojetí zdvořilostních maxim zřejmě nejvíce maxima souhlasu (neschvaluji tebe a tvoje jednání).

6.1.5 Odepřená zdvořilost

Odepřená zdvořilost je „absence zdvořilostních operací tam, kde jsou předpokládány.“¹⁸⁴ Typickou situací je nevyjádření díky za dárek. Může se sice udát nezáměrně, ale darujícímu může nepoděkování připadat naopak jako schválnost, jednání úmyslné. Ve vztahu k našemu zkoumání pozorujeme názorové propojení s Culpeperem v pasážích, kde rozebírá mimo jiné ne/zdvořilost v armádních tréninkových táborech. Tam panuje jasná hierarchie a zdvořilost ustupuje principům jako je provedení povelu. Nerovnost sil pozorujeme i v RS. Tady existuje institut bosse, vedoucího a rozhodujícího v rámci skupiny. Ten je dále podřízen realizačnímu týmu, potažmo provozovateli soutěže. Případné nezdvořilé jednání podle autora popírá, že pozičně podřízený účastník dialogu je osobnost. Zatímco v armádě jsou rekruti odkázáni na relativně absolutní poslušnost, na půdě RS vzniká prostor pro (zčásti regulované) jednání defenzivní.

Teorie etikety praví, že si případných drobných prohřešků proti bontonu nemáme jako zdvořilí mluvčí všimnout a máme je přecházet. Ve společenském kontaktu by nicméně měly nezdvořilé projevy, ale také upozorňování na ně a jejich vnímání hrát marginální roli. V obvyklých komunikačních situacích je přesto nezdvořilé komunikační jednání za určitých podmínek nosnou a nejdůležitější součástí komunikačního procesu, také zdrojem rozvoje jistým směrem. Od nezdvořilosti jedné strany se může odvíjet nezdvořilost druhé strany. Culpeper v tomto kontextu pokládá několik otázek, například za jakých okolností můžeme identifikovat projev jako nezdvořilý, co ovlivňuje nezdvořilost v rovnocenných vztazích apod. Každopádně odepřená zdvořilost je speciální kategorie – přesně ta, kterou bychom měli v sociálním kontaktu spíše přecházet, v zájmu zachování harmonií. Neučinila tak soutěžící Lucka, která prožívá ve Vile těžké chvíle, ale momentálně si jí nikdo nevšimá. Opakovaně na sebe přitahuje pozornost, až projev soucitu od části skupiny dostane. Odepřená zdvořilost se pak stává zdvořilostí vynucenou a často neupřímnou:

15. září, OBÝVACÍ ČÁST

(Je noc a ve Vile probíhá oslava 25. narozenin Dana. Skupina se pohybuje převážně na terase, kam režie pouští hudbu. Stranou odchází Juli, který ukazuje koláž fotek se svými nejbližšími do kamery a pláče. Z reproduktorů zní píseň „I'll be missing you – budeš mi chybět“. Objímat Juliho přichází René, po delší době i někteří ostatní. Když René vidí, že přichází Radim, přestává Juliho objímat a odchází do ložnice. Bere s sebou fotku, kterou Juli do té doby držel křečovitě v ruce.)

¹⁸⁴ CULPEPER, s. 357.

R: **todleto s todleto беру s sebou** ↓ (Juli je nahrben a rukou si mne oči.)

Ra: << **brácha nebre:č** ↓ (podávají si ruce, Radim si plačícího Juliho přitahuje a také ho objímá, z koupelny vychází Lucka, z terasy přichází David. Radim Juliho poplácává po ramenou a pouští ho z objetí, Juli se odvrací od ostatních.)

Lu: **to je dobrý – já já taky:** ↓ - x

Ra: < **vydychej se:** ↓ x

Lu: **my – my sme společně:** ↓ (ukazuje ostatním kapesníky) **žejo: nám je oboum dvoum smutno** ↓ (K Julimu přichází David a také ho objímá. Lucky si nikdo nevšímá, účastníci se k ní doslova otáčejí zády.)

Da: **já vím že tě to //**

Lu: (iritovaně, ukřivděně) **a že mě nikdo neobjima taky dneska jako:** ↑ **na mě úplně všichni kašlete: děcka:?** ↑

J: (pouští Davida a dojatě si Lucku přitahuje) **nekašleme:** ↓ x

Da: (nepříjemně) **ať to muže ze sebe dosta:t jako:** ↓

(Poté, co Juli Lucii akceptoval, naznačuje rukou, aby i David učinil totéž. Objímá se celá trojice. Juli usedavě pláče.)

STŘÍH, NÁPĚV

Lucii zde bylo jasně deklarováno – trpíš, ale nejsi v tuto chvíli vítaná. Dívka ale odmítá akceptovat nastolenou situaci a dožaduje se práva na soucit (**a že mě nikdo neobjima taky dneska jako:**). Tím se sama zachová nezdvořile, protože narušuje prostor ostatních. Na to ji upozorňuje i David, kterému je Lucčino strhávání pozornosti na svou stranu nepříjemné i zástupně za Juliho (**ať to muže ze sebe dosta:t jako:**). Její projev spadá spíš do kategorie komunikační manipulace a vydírání nepřímými prostředky (**na mě úplně všichni kašlete: děcka:?**). Za asertivní tento projev považovat nemůžeme, protože obsahuje prvky pasivní agresivity. Síla autority skutečně zdrceného Juliho je nakonec silnější než odepíraná zdvořilost od ostatních a díky jeho pokynu Lucie dosáhne svého cíle z řádu krátkodobých. Obecně se s odepřenou zdvořilostí setkáváme při postupu soutěže velmi často ve fázi loučení s ostatními. Například v následující transkripci se Radim loučí se všemi (byť s některými náznakově), ale výjimkou je Ivana. Protože je na loučení se soutěžícími vyměřený i přesný čas, odcházející jej dělí tak, aby získal co nejvíce času na loučení se svými spřízněnci:

15. září, OBÝVACÍ ČÁST

(Probíhá první Duel. Radim má na loučení se spolusoutěžícími 90 vteřin. Konec časového limitu pro loučení oznámí gong z režie. Radim neví, zda se ještě do Vily vrátí nebo zda diváci prohlašují dále jeho konkurentku v soutěži – Lucku. Režie pouští pro podkres dění dojemný instrumentální hudební motiv – DesRee: Kissing You. Všichni sedí na sedačkách blízko sebe. Radim se postavil, vstávají i ostatní.)

IP: VILA ŽIVĚ

Ra: **tak – eh** (začíná být dojat) – **tak to začíná -** ↑ **to: čeho jsem se obáva:l** (snaží se usmívat) ↑ **ee chtěl bych vám popřát – e:** (staví se do čela půlkruhu, aby na všechny viděl) **vše:m tady: zbyte:k – spokojenosti: ↑ a abyste drželi při sobě: tak - jak doted' ↑**

- a: - no: - prostě: - **děkuju vám za všechno: - za to co se stalo: se stalo: - já jsem se omluvil** (Marcela s úsměvem přikyvuje)¹⁸⁵ - e: **takovy jsem já někdy: ↑ eheh** (Marcela se směje ještě více, někteří ostatní začínají plakat) - ale: - **určitě: to bylo supr:** (začíná se mu třást hlas) - **poznal jsem nové lidi poznal jsem vás ↑ - e: - každého ke každému cítím prostě: něco: - něco jiného: ↑ ale určitě: vás mám všechny rád a: - e: - rád vás uvidím ↑ - eh** - (začíná obcházet půlkruh a loučit se konkrétně)

Ra: (velice dojatě, ale s úsměvem, podává ruku) **Dominiku ↓** - (objímají se, kamera zabírá prakticky plačícího Radima)

Do: (vázně) >> **se vrátí:š ↓**

(Radim pokračuje k René, nic neříká, líbá ji a dlouze objímá, heká.)

R: [**tě budu: ...**]

Ra: (pohnutě) > **se vrátím ↓** (přechází k Lindě, podává jí ruku) **ahoj Lindo – uzdrav se:** (směje se, Linda také, následuje David) - **čau David ↓ zdarec ↓** (přitahuje si ho)

Da: **hodně štěstí: ↓**

Ra: **je to dobry: ↓** (přechází k Julimu, opět je hodně dojat) - - **Juli ↓** (přitahuje si ho) - aho:j (poplácávají se po ramenou, přechází k Danovi) - - **ehhh králi bojovníků – vím – nemáš to lehké** (Dan ho vřele objímá, cosi říká, ale je přerušen gongem z režie)

GONG

(Zrychluje se veškeré dění. Radima honem objímá Veronika.)

Ra: **čau čau musim jít** (honem přechází kolem Marcely a Milana, se kterými se hladí po ruku, zastaví se u Nancy, kterou líbá na ústa a objímá) **ahoj – díky: -** (pusu na tvář dává Růženě a spolubojovníci Luce, Ivana se k němu natahuje, ale Radim kolem ní spěšně prochází a nevěnuje jí pozornost) **mějte se hezky: - zatím ↓**

D: **čau ↓**

R: (pláče) **držíme ti palce: ↓**

Ra: (otvírá dveře, bojovně pokřikne) **se vrátím ↓**

N: **drž se: ↓**

Které členy skupiny Radim upřednostňuje nad ostatními, je jasné i divákovi, který vidí pořad poprvé. Svůj příklon vyjadřuje jak neverbálně (dlouhé objetí René), tak verbálně. Tam pak kratším způsobem a v kombinaci s dalšími neverbálními prvky (**Dominiku a objetí**) nebo delší kombinovanou formou (**ehhh králi bojovníků – vím – nemáš to lehké**). Jistěže jsou všechny verbální projevy doprovázeny i neverbálními, některé z nich jsou ale jen na poli mimiky a gest, jiné už ritualizované (podání ruky), další přecházejí do kategorie haptiky a aktivace taktilních a teplotních smyslů (viz objímání atp.). Ale protože zkoumáme zdvořilost odepřenou, zde v podobě nerealizace rozloučení, musíme se podívat na chování Radima vůči Ivaně. Ačkoli časový kontext neumožňuje dlouhé loučení s ostatními po odeznění gongu, Radim pro něj přesto prostor najde (**čau čau musim jít** vedle líbání Nancy). V případě Ivany jako jediné ale nevyšetří ani vteřinu, neprobíhá ani oční kontakt. To vše přesto, že Ivana komunikační akt iniciovala – natáhla se ve směru

¹⁸⁵ Intertextový odkaz – Radim reaguje na incident s Marcelou. Nedávno jí sáhl z legrace na prs a Marcela zareagovala fyzickým trestem za nevhodné chování – dala Radimovi facku. Pro Marcelu byla událost dost nepříjemná a nechápala, proč by měla tolerovat podobné jednání. Radim se snažil omlouvat, ale trvalo více než den, než se Marcela z šoku uklidnila a omluvu relativně přijala.

k Radimovi a očekávala aspoň krátké rozloučení. Toto jí bylo odepřeno a byla porušena maxima souladu.

Ve VV3 (a vůbec v RSa) se projevy tohoto typu objevují relativně frekventovaně. Naproti tomu jinde se zdají být dohledatelné hůře. Kupříkladu Taylor o odepřené zdvořilosti (u něj zkoumáno na materiálu z RSb, Výměna manželek) píše: „bylo těžké najít příklady situací, kdy lidé neumožňují ostatním zapojit se do aktivity, takže podle mých poznatků je tato strategie marginální, pokud se objevuje vůbec.“¹⁸⁶ Ilustruje to variantnost komunikačních událostí v rámci žánru reality show.

6.2 Poznámky k asertivitě

V naší práci už se pojem asertivita či adjektivum asertivní několikrát objevily. Protože se zde okrajově věnujeme i náhledu na užití asertivních technik ve stresové situaci, uvádíme krátký exkurz na toto téma. Asertivita je termín, který se objevuje velmi často v analýzách úspěšnosti jednání mezi komunikačními partnery. Jde o pojem užívaný mimo jiné v sociologii a psychologii, přeneseně pak v publikacích orientovaných primárně ne jen na rozbor komunikace, ale na trénink efektivních komunikačních dovedností. Podstatou asertivity je vyrovnaný (či emocionálně inteligentní) projev. Nemá být ani agresivní, ani pasivní. Graficky zaznačeno takto:

Pasivita → Asertivita → Agresivita

Asertivní přístup ke komunikaci bývá charakterizován jako neutrálně věcný, precizně cílený. Z hlediska cílů komunikace nemusí být přesto vždy funkční. Nechceme tím naznačit, že zdvořilost a asertivita jsou v přímém rozporu, avšak vnímání asertivních projevů jakožto zdvořilých či nezdvořilých je individuální. (Viz také výše Leechovy úvahy o asymetrii zdvořilosti.) Za nezdvořilost bývá iniciátorem komunikace považována i prostá neochota druhé strany kooperovat způsobem, který vyžaduje komunikační partner. Oprávněnost rozhodnutí k nenavázání plnohodnotného komunikačního spojení je ale (někdy) nezpochybnitelná. Vyjádřeno jazykem asertivního mluvčího, komunikační partner

¹⁸⁶ TAYLOR, J. M. How Swapping Wives Has Helped Impoliteness Theory: A Study In Support Of Face Attack Theory. *Lancaster University*. [online], s. 22. © 1996-2012 [cit 2012-01-24, 21:44 SEČ]. Dostupné z: www.lancs.ac.uk/fss/courses/ling/ling201/res/diss/2004/taylorj01.doc Překlad aut.: „This was difficult to find examples of where people explicitly did not allow people to join in an activity, and so in my data this strategy is marginal, if occurring at all.“

má na toto právo. Teorie asertivity pracuje s tzv. právy komunikanta standardně. Jsou koncipována tak, aby podporovala osobnost při jednání s ostatními. Jsou způsobem, jak se nenechat manipulovat. Mohou ale vést k rozvinutí verbální (či jiné) agrese u jedinců, kteří asertivním právům přikládají emocionální rozměr a sami sebe vyvyšují nad ostatní nad únosnou míru. Porušují pak hlavně maximu skromnosti. V tomto případě jakákoliv (byť formální) zdvořilost zaniká a stává se spíše ironickou nadstavbou. K nejznámějším asertivním právům patří například¹⁸⁷

MÁM PRÁVO...		
řici ne	říct nevím	říct je mi to jedno
změnit názor	jednat nelogicky	sám posoudit své jednání
chovat se tak, jak chci	nepomáhat ostatním, pokud sám nechci	
udělat chybu	neomlouvat se	atp.

Trénink asertivity je primárně určen pro dvě skupiny lidí. Jedna skupina jsou lidé pasivní, kteří mají problém vyjádřit vlastní názor nebo jednat podle svých skutečných přesvědčení, druhou skupinu tvoří jedinci agresivní, pro které je problémem zvládat stresovější situace bez podráždění a vyvolávání konfliktů. Asertivní práva mají napomáhat k vyrovnanosti a bránit rozvoji neuróz či psychického diskomfortu. Asertivní mluvčí přijímá plnou odpovědnost za své (komunikační) jednání a je schopen předjímat a přijmout jeho následky. Nejznámější používanou asertivní strategií je **technika ohrané (poškrábané) gramofonové desky**. Při jejím použití mluvčí klidným rozhodným způsobem říká komunikačnímu partnerovi dokola totéž, s drobnými formálními změnami, ale se zachováním obsahové složky sdělení. Dosti známá je také **technika otevřených dveří**. Její podstatou je ponechání prostoru komunikačnímu partnerovi, aby řekl, co řici chce a potřebuje. Asertivní jedinec orientovaný na preferovaný cíl reaguje zhruba takto: „*Ano, rozumím, že se ti to takhle jeví, ale já s tím nemůžu souhlasit, protože...*“ nebo „*Poslouchám tě, budu o tom přemýšlet, ale v tuto chvíli si myslím, že...*“ Technik jak zvládat stres či prosadit své názory je více. Doporučuje se také efektivně používat tzv. **feeling-talk** (vyjádření vlastních názorů a pocitů v aktuálním kontextu) a **facial-talk**

¹⁸⁷ V teoretických příručkách se většinou objevuje deset asertivních práv. Formulačně jsou pojímána u různých autorů různě. Některá jsou však shodná všem koncepcím. Jsou to ta nejjednodušeji formulovaná jako právo řici nevím nebo právo řici ne. V grafu shrnujeme některá z práv zmíněná například In: *Psychologie lidské komunikace*, s. 204-211. Podrobněji In: NOVÁK, T., CAPPONI, V. *Asertivně do života*. Praha: Grada, 2004. 2. doplněné vyd. ISBN 978-80-247-0989-5.

(perfektní soulad verbálního a neverbálního projevu, u kterého je typická vysoká výpovědní hodnota). Asertivní je i umění přijmout pochvalu, mluvit za sebe a ne za skupinu, asertivní je dokonce umění vhodně improvizovat ve vypjaté situaci. Na příkladu ilustrujeme, jak je pro některé soutěžící důležitá persuáze (kterou jinde dosahují i lhaním nebo jiným manipulativním jednáním) za použití asertivních technik. Přesvědčování není vyhrazeno jen vážným debatám, ve stresové komunikační situaci v RSA je latentně přítomno i u zcela nevážných témat jako vaření nebo (všeobecně řečeno) vkus. Asertivní metoda tzv. poškrábané gramofonové desky má v RSA ustálenou pozici:

2. září, TERASA

Do: **řikám ↓ já dneska vidim ty vztahy prostě ↑ – třeba – lidi jsou spolu pár le:t ↑ a – podváděj se prostě ↓ - protože už je to nebaví žejo: ↓ -**

R: **ale všichni se nepodvádě:j Domčo: ↓ //**

Do: **všichni se podvádě:j ↓ - všichni do: jednoho ↓ -**

R: **Dominiku všichni se nepodváděj ↓ //**

Do: **podváděj se všichni: ↓** (smích, luskne jí prsty před obličejem)

R: **nepodváděj ↓-**

Do (lusknutí prsty na obou rukou): **< podvádě:j ↓ -**

R: **nepodváděj ↓ //**

Zatímco René se snaží komunikačního partnera na svou stranu dostat i pomocí laskavosti (**Domčo:**) a jednoduchého opakování s tendencí ke zkracování sdělení (od **ale všichni se nepodvádě:j Domčo:** až po pouhé **nepodváděj**), Dominik svůj projev doplňuje o intenzifikační formule či gesta (**všichni se podvádě:j ↓ - všichni do: jednoho** a luskání prsty). Z hlediska asertivity zde úspěšněji působí René. K asertivitě se budeme průběžně vracet tam, kde to bude relevantní.

7 NĚKTERÁ DALŠÍ SPECIFIKA KOMUNIKACE VE VV3

Na téma ne/zdvořilost si navážeme pasážemi, které doplní informace o aplikaci či absenci vybraných zdvořilostních aspektů v komunikaci ve VV3. Zejména nám tu jde o pozdravy, oslovení a některé další pragmatické jevy. Pozdravy a oslovování jsou těmi z úvodních jevů, které konstituují míru intimity či společenské distance v dané komunikační situaci. Komunikant může stupeň intimity posunout do jiné roviny (nabídnout tykání x odmítnout familiérnost).

V námi zkoumaném mediálním formátu pozorujeme zcela běžné pozdravy, jejichž povaha odpovídá buď časovým nebo sociálním okolnostem, případně obojímu dohromady.

Nejpoužívanější jsou formule jako *ahoj*, *čau*, přičemž **ahoj** jasně dominuje. Jen zřídka se objeví oficiálnější formy (spojené s návazností na denní dobu) při setkání jako *dobrý den*, *dobrý večer* a jim podobné. Spíše než „společenský projev především úcty“¹⁸⁸ je pozdrav v RSA prvkem obecně kontakto­vým. Pozdrav v RSA mívá dvoučlenný charakter,¹⁸⁹ ať už je použit pro navázání nebo ukončení kontaktu.

Co se týká oslovování, až na výjimky se prakticky na všech úrovních prosazuje neformální styl. Oslovuje se tedy křestním jménem bez příjmení, bez titulů, bez dalších specifikací. Účastníci si mezi sebou tykají. Děje se tak uzuálně, automaticky a od prvních chvil, kdy se ve studiu při procesu vybírání potenciální soutěžící setkají. Po postupu do Vily se (bez zohlednění tradičních zdvořilostních postupů – uznat hodnotu staršího, nadřízeného, ženy, hosta) v tykání pokračuje. Důvodem může být i potřeba začlenit se co možná nejrychleji do nového kolektivu, strach z nedobrovolné alienace. Stejně tak na jiných úrovních, výjimku mohou tvořit zástupci štábu, institucí. Následující část práce je rozdělena dříve uplatněným systémem, který je založen na zohlednění účastníků (a směru) při komunikačním spojení.

7.1 Účastník ↔ účastník

V případě VV3 se skupina účastníků formuje postupně, už to komplikuje sociální kontext komunikační události. Část skupiny je relativně zharmonizovaná (do Vily se dostala naráz) a do doby naplnění kapacity účinkujícími je doplňována denně novými z nich. Při jejich příchodu do Vily rozhoduje nejenom obsah, ale i forma pozdravu, a to na všech jeho rovinách. Víme, že pozdravem je míněno vyjádření „konvenčním gestem nebo formulí“¹⁹⁰ a také, že u pozdravů „mají důležitou roli zvukové charakteristiky (...) a gesta(...)“¹⁹¹ Z praxe i výzkumů je známo, že důležitý je i tzv. **haló efekt**. Definujme jej jako aktuální soud utvořený na základě prvního dojmu, ovšem není jen doménou setkání prvního chronologicky. Hovoříme o něm i „ve chvíli, kdy druhého vidíme (...) znovu po dlouhé době.“¹⁹² Tato okolnost je v případě RSA podstatná. Potenciální kandidáti na soutěž mají možnost setkat se již v průběhu castingových kol, někoho ale přímí soutěžící vidí skutečně poprvé a jejich haló efekt je výsledkem dojmu reálně prvotního. Jindy je (spíše z projevů

¹⁸⁸ ESC, s. 328.

¹⁸⁹ Na vyslaný pozdrav reaguje příjemce také pozdravem.

¹⁹⁰ ESC, s. 328.

¹⁹¹ Pragmatika v češtině, s. 177.

¹⁹² Psychologie lidské komunikace, s. 35. V podobném kontextu je znám též pojem opětovný haló efekt.

neverbálních, což souvisí s nastavením pravidel) patrné, že se soutěžící různou měrou znají a jejich haló efekt je sekundární - potvrzuje nebo vyvrací původní domněnky. Podle psycholingvistické teorie patří haló efekt do kategorie dílčích proměnných celkového dojmu, kam zahrnujeme také sociální parametry jako předpokládané postavení a další.¹⁹³ Pozdravení a úvodní verbální i neverbální kontakt je pro vznik haló efektu mezi komunikanty zásadní. Aby pozdrav vyzněl sociálně nejlépe, měl by být (dle pravidel etikety) spojen s úsměvem. Součástí pozdravu v euroamerickém prostoru (a spíše formálním kontextu) je také podání ruky, které má svá pravidla. Například to, že ruku nabízí jako první osoba hierarchicky významnější. Způsob podání ruky úvodní dojem formuje. I ve VV3 pozorujeme debaty soutěžících o haló efektu nově příchozích. Někdy jde o hovor o osobě momentálně nepřítomné, jindy dochází ke konfrontaci:

7. září, MEZIPROSTOR

(Ivana vyřadila dva uchazeče a s největším počtem hlasů postoupila do Vily. Prošla koridorem, čeká na vpuštění z meziprostoru na terasu. Poprvé se setká s přímými účastníky. Ti dostali od štábu úkol, aby novou postupující přijali ve stylu pohádky Šípková Růženka. Mají vytvořit Vilu, která usnula v pohybu, a s příchozí po jistou dobu nekomunikovat.)

I: (odfukuje, upravuje se v zrcadle nebo v kameře, mluví do ní) **nechci ta:m nechci ta:m – a nečekala jsem to mockrát děkuju:** ↑↓ - **ted' se ukáže jaká jsem fakt kačena** ↓ - **fuj** (Bzučákem se otevírají spojovací dveře.) **je:žiš fuj↓ a:h – aho:j** ↓ (Vchází na dvůr, kde stojí „spící“ Juli. Usmívá se. Zavírá dveře.) - - **to je fa:jn že jste mě tak hezky přivítali** ↓ - (úsměv poněkud zatuhlý) - - **ahoj Dane** ↓ [...] (Sedá si za Daniela, kamera ho zabírá těsně před výbuchem smíchu. Milan stojí na hraně bazénu s hadicí s tekoucí vodou mezi nohama. Ostatní zaujímají pozice jako před rvačkou, s rukama přeloženýma na hrudi nebo jako v chůzi, někdo se začíná smát.)

Všichni: << **ča:u** (Křik, tleskání, scházejí se k Ivaně.)

Ra: << **ahoj**:j ↓

Rů: << **ahoj**:j ↓

Ma: << **ahoj**:j ↓

I: **ča:u** ↓

N: < **ahoj**:j ↓

Da: **ty jsi tady normálně nic neudělala jako** ↓ – **jen jsi šla a nic** ↓

(Podávají si ruce, tleskají, smějí se, líbají se.)

V úvodu komunikační situace se Ivana vzhledem k okolnostem uchyluje ke komunikaci pseudointrapersonální (**nechci ta:m nechci ta:m**) a také na úroveň účastník ↔ divák (**a**

¹⁹³ Haló efekt nelze slučovat s kategorií tzv. ustáleného soudu (například o jisté sociální, národnostní, jazykově definované, ... skupině), přestože hranice jejich přechodu je někdy jen nepatrná. Jistě se ale můžeme odvolat na základní rozlišující kritérium - známost či neznámost některých fakt. Kupříkladu při prvním setkání s jistou osobou nerozpoznáme, zda jde o vegetariána/scientologa/gynekologa (...) Hodnotíme jen první dojem. V okamžiku, kdy jsou nám dodány doplňující informace, může náš ustálený soud deformovat haló efekt a naopak.

nečekala jsem to mockrát děkuju:). Nečekaná situace při vstupu do Vily má rysy crazy makingu. K tomu patří i týrání mlčením. Zhruba minutová nemožnost komunikace s ostatními se zdá být hraniční a Ivanu toto destabilizuje. Podání rukou při pozdravu zde není zvláštní, ač si všichni vzájemně tykají. Za běžnějších situací platí, že když si tykáme, tak si spíše ruku nepodáváme. Je to příliš oficiální ritualizovaný projev. K přivítání slouží standardní pozdrav **ahoj**, řidčeji **čau**. Svůj prostor zde má i přivítání objetím (s účastníky, se kterými se zřejmě setkala již v castinzích) a ve srovnání s tím je podání ruky prakticky jediným možným projevem relativně sociálně distantní vstřícnosti. Ivanino jméno nezazní. Umění podání ruky (a obecně i Ivanino chování při příchodu) se ale stává dlouhodobým tématem hovoru v kolektivu. Režii komunikačně nestandardně nastavená situace způsobila Ivaně sociální nepohodu a tím ji vnitřně i navenek znevýhodnila:

7. září, JÍDELNA a OBÝVACÍ ČÁST

IP: DAN

D: (z jídelny od stolu, mírně rozčileně) **ne: tak jako že jsi přišla k někomu a – s mi nepodala ruku: nepodívala ses mi ani do očí tu ruku s mi hnedka** (Naznačuje gesty špatné podání ruky.) x//

I: (z gauče) **a tak to já se ale nedivám každymu: ↓ //**

D: **s mě hnedka vodtrhla: ↑ t'ukli sme si: ↑ jedinýmu mně ses nepodívala do očí ↑ víš takový neupřímný to bylo ↓**

IP: IVANA

I: (Prohrabuje si vlasy a usmívá se.) **ne to není pravda že tobě jedinýmu jsem se nepodívala do očí ↓ //**

D: (podezřívavě) **fa:kt? ↑** (Ivana příkyvuje.)

D: **no tak to jo: ↓ - - tak asi sem asi sem na tebe neudělal dobrej dojem ani co:? ↑**

I: **uděla:ls - na mě dobrej doje:m - - jako že: ti nestisknu dyl ruku tak to znamená žes na mě neudělal dobrej dojem? ↑ x //**

D: **< cože: ? ↑**

I: (Obrací oči v sloup a čte si o pravidlech chování ve Vile.) **to je jedno: ↓**

D: **ne: cos říkala? ↑**

I: (s úsměvem) **ni:c to je jedno: ↑ ↓**

D: **co si říkala ↑ já to chci slyšet ne: ? ↑**

I: **< že jesi jako znamená že když ti stisknu jako dyl ruku jesi to znamená že že [jsi na mě neudělal dobrý dojem] ↓ x //**

D: **ne: ale víš co takový neupřímný to bylo ví:š ↑ - -**

I: **já mysím že nebylo: ↓**

D: **hm ↓** (Žvýká jídlo a napije se.)

Dan zde zásadním způsobem porušuje maximu taktu a také velkorysosti. Tu naopak uplatňuje Ivana tím, že svoje jednání Danovi vysvětluje a chce se tím vyhnout nepříjemné interakci. Danův přístup je na druhou stranu asertivní – popisuje bez mlžení své dojmy s uplatněním principů feeling-talku (**ne: ale víš co takový neupřímný to bylo ví:š - -** nebo

tak asi sem asi sem na tebe neudělal dobrej dojem ani co:?) a snaží se najít podstatu komunikačního kolapsu. Toto jednání je ovšem v daném kontextu (hlavně vzhledem k nerozvinutému sociálnímu podloží vztahu) nezdrovnilé. Dvojice řeší téma, u kterého by občasné oslovení komunikačního partnera nezaškodilo. K ničemu takovému ale nedochází. Účastníci jako by byli stále „bezejmenní“. Obecně můžeme říci, že k oslovení účastníka jménem dochází spíše ve chvílích, kdy je potřeba soutěžící jakkoli organizovat (z pozice bosse) nebo častěji v momentech hádek a konfliktů, případně u loučení frekventovaněji než u vítání či navazování kontaktu. Přivítání se s Ivanou bylo natolik zvláštní, že ale vyvolalo další debaty:

7. září, (STRÍH) TERASA

J: **je ti sympatická ta poslední?** ↑

V: **je taková – taková nemluví víš? ↑ nenechá se nějak ani jako uvést do společnosti když na ni mluvíš víš a tak ↓ - - hehe - jak to říkal Da:n ne: že ona ho pozdravila nějak jak to udělala ↑ já sem - -**

J: **ona: - on – ji chtěl dát pusku a ona mu řekla něco jako hm tak tebe už znám nebo něco takovyho ↓**

Zmíněná „nemluvnost“ Ivany může pramenit z nastavení situačního a časového kontextu při vstupu do skupiny. Obyvatelé Vily jako by nevnímali, že se jedná o komplikovaný úvod do dění. Snaží se průběh události rekonstruovat (**že ona ho pozdravila nějak jak to udělala**), ale spíše se jim to nedaří (**ona mu řekla něco jako hm tak tebe už znám nebo něco takovyho**) a celkově působí vše zmateným dojmem. Později téhož dne se však Ivana opět stává hlavním tématem nočního rozhovoru alianční trojice Juli + Veronika + Daniel:

7. září, JÍDELNA

(Veronika a Juli jedí a baví se spolu potichu.)

V: **ta nová holka je taková nesympatická že?** ↑

J: **hm – strašně ↓**

V: **taková – nemluví že?** ↑

J: **taková zlá že?** ↑

V: (s úsměvem) **a vona je to zrzka ↓**

J: **cože:?** ↑

V: **že je zrzka ↓**

J: **jak to víš?** ↑

V: **dyť má vobočí prozralý ↓**

J: **jo?** ↑

V: **jsem se jí na to ptala a vona říkala že jo ↓ - je vobarvená zrzka ↓**

(Dan přichází ke stolu, bere si sousto.)

V: (s úsměvem) **tak už vim komu dám palec ↓**

J: **asi nejsi sama ↓**

V: **jo – hm – hih** (Juli se jde podívat do ložnice, Ivana spí. Vrací se zpátky ke stolu.)

J: **no**

V: **hm**

J: **já to taky neřeším dyť se jenom bavíme ne** ↑

V: **já bych prostě řekla že je prostě jiná než ostatní co jsme trošku my** ↓

D: **ta holka co přišla?** ↑

V: **hm**

D: **no je jiná to je jasný** ↓

U Juliho pozorujeme (a to po dobu jeho účinkování v soutěži obecně) distancování se od určitých komunikačních aktivit. Nerad se zapojuje do strategií jako je pomlouvání a jiných, které ohrožují (pozitivní) tvář ostatních. Juli se v kontextu bytí „dobrým člověkem“ zaštituje i vírou. Ve Vile se i modlí. Pokud se někdy pomlouvání účastní, pak ho pojímá jako zde – přitakává (**no – hm strašně**), pokládá otázky (**jak to víš?**) nebo transformuje pomluvu do otázky (**taková zlá že?**) Veronika naproti tomu často poškozují tvář ostatních komunikantů a pomlouvání je její doménou. Ohrožuje negativní tvář ostatních tím, že zmiňuje fakta, o kterých je přesvědčena, že je dotčená osoba nechce stavět na odiv (**a vona je to zrzka**). Snaží se manipulovat názory ostatních ve vztahu k vyřazování. Mimo rámec pravidel dává najevo svou antipatii či preferenci (**tak už vim komu dám palec**). Juli se typicky nejdřív krátce „zmýlí“ a přitaká, načež omluvně odvrátí pozornost od případného trestu nepřímou komunikací se štábem (**já to taky neřeším dyť se jenom bavíme ne**). Hovory o vyřazování jsou de facto zakázané, ale štáb je trestá jen výjimečně. Sankcionuje je tehdy, lze-li předpokládat, že trest vyvolá ve skupině či u jednotlivce prudkou reakci (pobouření, pocit křivdy, agresivitu...) To by zvýšilo atraktivitu pořadu.

Z hlediska oslovování a zdravení se na úrovni komunikace mezi účastníky objevuje zvláštní jev – soutěžící vyřazený v Duelu pozdraví své bývalé spoluhráče tak, jak to obvykle činí jen moderátor nebo některý z členů štábu. Fráze **ahoj VyVolení** se může alternovat s pozdravem a oslovením křestním jménem. To však jen v případě, že vyřazený zahlédne přes obrazovku ve studiu některého z členů své referenční skupiny. Naopak pozdrav ahoj VyVolený/VyVolená ze strany účastníků, kteří jsou stále ještě v pozici účastníků přímých, nepozorujeme. Tam vždy (ahoj) + křestní jméno vyřazené(ho) nebo nepřímé projevy oslovení bývalého kandidáta:

15. září, STUDIO/TERASA VILY

IP: VILA ŽIVĚ

(Všichni vítají na terase Radima, který se vrátil z prvního Duelu jako vítěz. V obývací části se aktivuje obrazovka televize, na které je TP a poražená Lucka. Zvuk je přenášén po celém prostoru Vily, aby VV zaznamenali výzvu moderátorky.)

TP: << **dobry vece:r** ↓ – < **ahoj VyVoleni** ↓ - - **vsechny vas potrebuju: okamzite:** (VV se sbihaji, ženy afektovaně křičí) **rychle: do obyvaku:** ↑
 STŘIH (na přebíhající soutěžící)
 Výkřiky přes sebe: X **honem honem pojd'te** ↓
 TP (MA): (k Luce) **tady aspon vidis jak to vypadá** ↑ – **tak poprosim vas vsichni:** ↑
 Ma: (smutně) **je Lucinko:** ↓
 TP: **před obrazovku:** ↓
 L: **ahoj Lucko:** ↓
 TP: **protože – vy už víte: jak to dopadlo: my to tady víme:** (soutěžící stojí před televizí, na které vidí TP a Lucku) **trochu dřív** ↑ **a poprosim vas o čas a absolutní kli:d kterej budete věnova:t ee právě Luce protože ona se s vámi – bude loučit** ↓ **tak Lucko: je to tvoje:** ↓
 Lu: (zaostřeno jen na Lucii, TP v obraze není) **ahoj VyVoleni** ↑ –
 Hromadně: **aho:j** ↓
 Ma: **Luci:** ↓
 Lu: (dojatě) **bohužel jsem se nevrátila: ale** (začíná plakat) **vš na všechny tady na vás počkám bude se mi po vás strašně moc stýskat a** (otírá si slzy) **chci abyste věděli že vás mám všechny ráda at' jste byli jací jste** ↓ – **prostě a buďte vsichni takoví jací jste byli doted'ka** ↑ – **mám vás ráda** ↑ – **tak** ↓ (obrací se dojatě na TP, režie roztahuje obraz, obě jsou opět v záběru, VV mávají Luce, ozývá se aho:j)
 TP: **je to všechno Lucko:?** ↑ **vám všem dobrou no:c a buďte silný – jaký chcete be:jt** ↓ (smutně) **aho:j** ↓ – (soutěžící znovu mávají a zdraví)
 STŘIH, STUDIO

Jak jsme psali před ukázkou, soutěžící kontaktují Lucku klasickým pozdravem bez oslovení (hromadné **aho:j**), s oslovením (jako **ahoj Lucko** u Lindy) nebo naopak oslovením bez pozdravu (jako Marcelino **Luci:**). Tento typ oslovení mívá také funkci vyjádření lítosti nad vývojem událostí, soudržnosti a podobně.

7.2 Účastník ↔ divák

Účastníci se s diváky v průběhu konání soutěže setkávají tváří v tvář jen při přechodu z Vily do studia a zpět nebo přímo ve studiu. Jejich kontakt je spíše neverbální, na úrovni vizuální. Občasně dochází k podání ruky fanouškovi, mávání rodinným příslušníkům a přátelům v publiku a podobně. Co se týká komunikace zprostředkované technikou, jedná se opět o asynchronní a asymetrickou situaci. Ve směru od neznámých diváků k účastníkům i naopak se prosazuje tykání a standardní typy pozdravů příslušející k hovorové oblasti. „Kreativita“ zde nemá prostor (například variace jako *ahojky, čaues, nazdárek* apod.). Poprvé uchazeči o post VV publikum zdraví a představují se mu v rámci prezentačních medailonků (informačních konzerv). Chtějí v nich přesvědčit k hlasování. Pro zvýšení persuzivní síly sdělení využívají i rodinu a přátele, kteří by mohli diváky pozitivně ovlivnit. Jako zde u Brňana Juliho:

27. srpen, STUDIO

TP(MA): (...) **dalším dnešním kandidátem je kluk – nezadaný a jmenuje se Juli** ↓

STŘIH, LOGO, NÁPĚV

(Medailonek soutěžícího.)

ID: JULI

(Juli sedí na trávníku, bruslí na inlinech.)

J: **aho:j – jmenuju se Juli** ↑ - **do Vily chci proto: že bydlím v paneláku: a chtěl bych si zkusit jaký je to bydlet ve Vile** ↓ - **mám rád – fajn lidi: - pohodu žádný stre:s** ↑

(Juli leží na pohovce v pokoji, ukazuje vybavení kuchyně.)

J: **protože se zajímám o dyzajn všechno v tomhle pokoji jsem si navrhnul sestrojil smontoval já sám – od podlah na zemi:** (Juli maluje zelenou barvou po stěnách.)

J: **až po malůvky na stěnách** ↑ **dá se říct že v tomhle pokoji: je kus mého já** ↓ -

(Vytahuje ze skříně tarotové karty.)

J: **ke kartám mě přivedlo to: že: - mě to fascinuje prostě jo:** ↓ **chtěl jsem sám se tomu snažit nějak porozumět:** ↑ **a – proto se tomu věnuju** ↓

(Na koberci rozkládá tarot, vytahuje kartu, ukazuje na kameru.)

J: **takže todlencto – to je moje karta – to je bláze:n** ↑ - **neni to blázen v pravym slova smyslu: ale je to spíš takovej – hazardér a trošku pohodář a smíšek – jako já** ↓

ID: MAMINKA

Maminka: **náš Julek – je: velmi kamarádké** ↑ - - **společenskej – hodně upřímněj** ↑ (Juli si hraje s jezevčíkem.) – **to co má na srdci – to řekne**

ID: JULI

(Juli je u vody na trávníku, s kamarádem dělá capoeiru.)

J: **dokážu odpustit hodně věcí ale: - nesnáším lež a intriky (znechuceně) protože: to je to nejhorší co můžeš udělat** ↓ - **zklameš jednoho: a těžko to pak získáváš zpět tu důvěru:** ↑ - - **kapoéra je plná krásnejch kopů úderů akrobacie: a – život je: taky plnej krásnejch – chvíl a zážitků prožitků je to takový hodně podobný - - ale – když chytáš úder v kapuěře tak - - to za pár týdnů rozchodíš ale když schytáš úder v životě: tak to nemusíš třeba rozchodit nikdy už vůbec** ↓

ID: SYNOVEC

Synovec: **Juli je fajn klu:k a – lidičky: - věřte že když ho po ho pošlete do Vily: tak – bude na co koukat nejen po desáté hodině: ale – nonstop** ↓

ID: JULI

(Přímo do kamery zblízka.)

J: **jestli mi chcete dát šanci** ↑ - **pošlete mi svůj hlas**

STŘIH, LOGO, NÁPĚV, STUDIO

Juli oslovuje diváky jako skupinu. Volí pozdrav a krátké neformální představení (**aho:j – jmenuju se Juli**), což je konzistentní s jeho definicí sebe samého (**mám rád – fajn lidi: - pohodu žádný stre:s**). Ačkoli je sdělení určeno mase, Juli v závislosti na všem zmíněném volí formu tykání (**zklameš jednoho: a těžko to pak získáváš zpět tu důvěru:**). Celkově se snaží působit uvolněným dojmem. Co se týká skupiny přesvědčovatelů – zatímco maminka apeluje na hodnoty jako upřímnost a kamarádství (**náš Julek – je: velmi kamarádké**), reprezentanti mladších ročníků vyzdvihují Juliho v jiném světle (**lidičky: - věřte že když ho po ho pošlete do Vily: tak – bude na co koukat nejen po desáté**

hodině:). Povinnou součástí medailonku soutěžícího je také rozloučení v duchu motivace diváka k hlasování. Zde prostým **jestli mi chcete dát šanci ↑ - pošlete mi svůj hlas**. Režie se snaží, aby sdělení potenciálních soutěžících byla formulována vždy trochu jinak z důvodu destereotypizace. Rozloučení s divákem většinou už pozdravy ani oslovení neobsahuje.

Co se týká opačného směru komunikační události – od diváka k účastníkovi – možnosti realizace plnohodnotného spojení se zužují. Zcela jistě často nedojde ke skutečnému dokončení komunikačního aktu, k naplnění komunikačního spojení z hlediska reciprocity. Diváci to vědí. Přesto využívají možnosti zasílat SMS do Noční show a do nich vkládají i vzkazy pro VV. Pozdrav zpravidla chybí, oslovení však nikdy. Znemožnilo by to zacílení:

14. září, Noční show

***** DANE NECH VERCU NEHODIS SE K NI SES TRAPNEJ! MARTIN ***
RUZO NEPOUCUJ PO RAD VSECHNY RADSI TROCHU PROBUD DAVIDA AT
VIME ZE TAM JE! ASI SE TE BOJI *** DOMINIKU JSI SUPER TYPEK –
FANDIME TI TY KOKSO – VYDRZ. PETR, MINECKA A RENCA *** RUZENO
UZ JSI TRAPNA JAK VSECHNY POUCUJES UZ JDI DOMU *****

Objevují se i SMS, které sice jako vzkazy pro konkrétní soutěžící působí, ale nemají tradiční formu. Můžou být (díky formě 3. osoby) i zprávami pro spoludiváky, štáb, kohokoliv dalšího:

***** LINDA JE CHLAP *** DAN JE SAMOLIBY NAMYSLENY HLOUPY
FRAJER DANA *****

Podpisy diváků (kromě identifikační také s implementovanou funkcí rozloučení) monitorujeme řidčeji, ale občasně se objevují, viz výše.

7.3 Účastník ↔ moderátor

Ritualizované způsoby, jak moderátoři oslovují soutěžící jako skupinu (**Ahoj VyVolení!**), už byly komentovány. Odchytky se nevyskytují a fráze je používána, jak na úvod, tak na závěr komunikačního spojení. Ve fázi závěrečné oslovení skupiny frekventovaně odpadá. V případě konkrétních VV volí moderátor oslovení křestním jménem (**Ahoj Milane!**)

Někdy se ke komunikačnímu aktu skupina schází pomalu a moderátor použije kombinaci obojího (**Ahoj Vyvolení!** - - **Ahoj Veroniko!** – **Ahoj Dane!** **Ahoj!** **Ahoj, posad'te se-** - atd.). Vyvolení oslovují moderátory křestními jmény (**Ahoj Libore!** **Ahoj Diano!**) a zejména na začátku komunikačního spojení vidíme kombinaci pozdrav + oslovení, v závěru spíše přetrvává jen pozdrav. Variace pozdravů se neobjevují.

V případě oslovení Terezy Pergnerové pozorujeme až na výjimky deminutivní podobu (**Ahoj Terezko!**) Toto monitorujeme ze strany vysílatelů sdělení k TP již od první série VV. Důvodů může být více – komunikační partneři znají komplikovaný životní příběh moderátorky a hypokoristikem vyjadřují svou úctu (či náznak „péče“) a náklonnost k ní; TP je tvář VV, může jít tedy i o strategii tzv. podlézání, vtírání se do přízně nenásilnou cestou; TP je v době konání soutěže těhotná (navíc se jedná o těhotenství rizikové) a ke zdrobňování může docházet i na základě vyhodnocení této situace jako vhodné k tomuto typu oslovení (projev soucitu). Moderátorka je subtilní postavy a to může vyvolávat podobné konotace.

Když se podíváme na projev účastníků ve vztahu k moderátorům, vidíme že skupina často odpovídá na pozdrav moderátora hromadně, jedním dlouhým ahoj. Děje se tak v momentu, kdy je skupina usazena před obrazovkou v obývací části Vily a vyčkává například na pokyny k vyřazování. Toto kolektivní ahoj nelze považovat za trénovanou dovednost, ale spíše za projev soudržnosti v převážně stresové nebo kritické chvíli – chování podmíněné příslušností k skupině. Mezi přímými, nepřímými i všemi do Vily potenciálně nominovanými soutěžícími a moderátory je nastaven modus tykání od prvopočátku. Proto, ač se někteří uchazeči o pobyt ve Vile setkávají například s TP ve fázi Voleb poprvé až ve studiu, automaticky si oboustranně tykají, nehledě na známost nebo neznámost. Dochází k reciprocitě tykání, která reflektuje minulou či očekávanou budoucí společnou zkušenost. Mezi minulé zkušenosti počítáme i setkání v maskérně před přímým přenosem, ale i tam už je oboustranné tykání prakticky uzuální a děje se spíše bez výzvy.

Podání ruky kandidátům ze strany moderátora (jako osoby hierarchicky významnější) je v případě příchodu do studia ve fázi Volby samozřejmostí, později (například při vyřazovacích večerech) může odpadat. Dle našeho názoru je při prvním příchodu do studia podání ruky kandidátovi přece jen způsobeno prvním mediovaným setkáním obou komunikantů na veřejnosti. Mírná forma oficiální je tedy na místě, ačkoli si obě strany

tykají. Toto na druhou stranu zčásti odporuje konvenci a vidíme zde příklon k anglosaskému způsobu zdravení. Komunikační akce je bizarní v tom, že jí skoro vždy předchází emotivní projev kandidáta ve směru k divákovi. Nejprve tedy účastník kontaktuje diváky (křikem, máváním) a až potom moderátora, který stojí přímo před ním a čeká. Příklad typického schematizovaného navázání kontaktu mezi studiem a Vilou předkládáme zde:

15. září, OBÝVACÍ ČÁST

(V televizi se objevuje TP, probíhá přímý přenos prvního Duelu. Na sedačkách jsou Juli, David, Veronika, René a Radim.)

IP: VILA ŽIVĚ

TP: **dobry večer: r ahoj VyVolení** ↑ – **Radime: poprosim tě: - možná naposledy:** (ostatní se sbíhají do centra dění) – **příkazy od tebe fungujou: u – sežeň všechny** ↓

R: **pojd'te:**

X [kde mám ty kufry jo venku]

TP: << **tak e: nevidim jestli jsme všichni:** ↑ **Radime: tohle je - tvoje záležitost aby to byla rychlá záležito: st a všichni měli – svoje místo** ↓ - - **ta: k už vidim že dosedáme //**

Ra: **ještě: ještě://**

TP: **ještě jede: n** ↑ - (rozzlobeně) **jakože jde pozdě?**

Ra: **zácho: d**

TP: (pobaveně) **jo: tak to jo: tak to vydržíme:** (záběr na celou skupinu dívající se na televizi, usedá i Linda s uvázaným modrým šátkem¹⁹⁴ na noze) **to jsme možná mohli bejt taktnější tak** ↓

Ra: **já jsem to nechtěl plašit**

TP: **ale jo: hodnej děkuju tak – to mě nenapadlo promiň** ↓ **tak – posad' se:** ↑ (přichází Marcela a usedá) - - **e: Radime** ↓ - **je to první Due: l jako první půjdeš e: do studia ty:** ↑ **a ted' přišel ten okamži: k kdy se budeš e: loučit** ↓ - **budeš mít na to devadesát e: seku: nd** ↑ **možná se do Vily vrátíš ale možná se nevrátíš** (Radim pokyvuje hlavou) **tak at' to podle toho vypadá** ↑ **a myslim že je to: tak strašně vaše záležito: st že: - neni nutný abych u toho byla ale v momentě: kdy zazní gong tak tě poprosim okamžitě vem kufr: -** ↑ **pojd' za náma do studia: a vy všichni VyVolení apeluju na vás – zůstanete: v obýváku: - ani krok na zahradu** ↓ – **tak Radime: - loučení je tady – > ted'** (odvrací hlavu a režie vypíná obrazový přenos TP)

IP: VILA ŽIVĚ

Následuje rozloučení Radima se skupinou, jehož přepis jsme použili už v části o odepřené zdvořilosti. U moderátorky pozorujeme kombinaci pozdravů – časově podmíněného a standardizovaného v řadě za sebou (**dobry večer: r ahoj VyVolení**) a následné automatické oslovení bosse pro kontrolu řádnosti okolností situace a případné napravení nedostatků (**Radime: poprosim tě: (...)** – **sežeň všechny**). Obě strany sdělení zkracují na mnohdy

¹⁹⁴ Modrý šátek s logem umístěný kdekoli na těle musí po jistou dobu nosit ten, který má momentálně imunitu – nemůže být vyzván do Duelu atp. Imunita se předává dle pravidel – v úvodu soutěže ji má poslední příchozí do Vily. V průběhu soutěže ten, který se z proběhnuvšího Duelu vrátil jako vítěz.

nejpodstatnější srozumitelné celky s elipsami (**záchod** vedle **ale jo: hodnej**). Loučení se soutěžícími je moderátorkou jakožto regulátorkou aktu ze zvyku startováno (**ted'**) – je to také pokyn pro režii ke spuštění hudby, zaměření kamer správným směrem atp. Jak vidíme, zde nedošlo k naplnění dvoučlenné povahy pozdravů – na pozdrav moderátorky je reakcí jednání jiného typu. Dvoučlenný bude ale pozdrav i přivítání s MH, který už čeká na Radima v koridoru:

15. září, KORIDOR

(Radim slyší, jak před Vilou hlučí desítky lidí, bubnuje se, hluk je výrazný. Režie Radima bzučákem přes meziprostor vypouští ven. Spouští se dynamická taneční hudba.)

MH: **na Radima čeká duelové křeslo ve studiu: jdeme si pro něj** ↓ (MH otevírá vnější dveře, vychází Radim s kufrem) – **tak Radime: - Radime ahoj čaues** ↑

Ra: **aho:j** - - (otočí se ve směru na burčující masu) >> **AHO:J**

MH: **prosímte: prozrad' mi: než se podíváš do studia: řekni mi: - jaký byly tvoje poslední slova směrem k René** ↓

Ra: (vázně) **že se vrátím** ↓

MH: **po:jd' jdeme jdeme** (hlavou naznačuje směr přesouvání) **času je málo e: řekni mi – myslíš že se skutečně vrátíš?** ↑

Ra: << **MUSÍM – PROTOŽE CHCI BOJOVA:T A X**

MH: < **a máš nějakou speciální taktiku?** ↑ **dostal jsi nějakou – napovědu – jak e: v Duelu bojovat?** ↑

Ra: << **NEMÁM ŽÁDNOU TAKTIKU: ALE PROSTĚ: JDU TAM SÁM ZA SEBE: - A BUDU BOJOVA:T** – (otáčí se opět na burčující lidi) **AHO:J**

MH: **Radime: jdi pořád cestou do tunelu protože tamtudy dojdeš za Terezkou do studia tímto směrem** (ukazuje) **prosím** ↓ (kamera sleduje Radimův postup do tunelu) - - - **no a mezitím co Radim přichází do studia tak my se podíváme na jeho život mezi VyVolenými** ↓

STŘIH (Režie pouští informační konzervu.)

MH se s Radimem uzuálně zdraví, oslovení dodává z důvodu zvýšené přítomnosti fyzických šumů v úvodu dvakrát za sebou (**Radime: - Radime**). Dublovaně se objevuje i pozdrav, ten má však dvě varianty, ze kterých druhá je u VV3 atypická (**ahoj čaues**). Organizaci dialogu se Radim poddává a doplňuje druhý člen struktury – reakci na kontaktní podnět (**aho:j**), kterou dále obohacuje o totéž pro třetí stranu (diváky) (**AHO:J**). Pozdrav publika opakuje ještě jednou v průběhu konverzace – tam už nemá funkci kontaktní, ale spíše je projevem vděku za projevenou podporu. V závěru aktu je Radim znovu moderátorem osloven, zřejmě proto, aby získal jeho lepší pozornost, protože mu uděluje důležité pokyny. V těch nezapomíná titulovat svou moderátorskou kolegyni jako Terezku. Když se podíváme na další vývoj večera, zjistíme, že Radim partnerku v Duelu, Lucii, porazil. Smutné momenty jsou podkladem pro pravidelné „zlidšťování“ moderátorů. Ti projevují (hraný?) soucit:

15. září, STUDIO

(Lucie sedí smutně v křesle jako poražená, Radim už je na cestě zpátky do Vily. Režie pouští do studia jemnou melancholickou hudbu. TP se obrací k poražené.)

TP: **tak Lucko:** ↑

STŘIH (režie zabírá Lucii)

TP (MA): - **já jsem to napíjala jak nejvíc to šlo:** ↓ - (Lucka naznačuje pohybem hlavy, že neslyší, co TP říká, TP zvyšuje intenzitu hlasu) **a: pro tebe to dneska teda nedopadlo: dobře přestože jsi: - vim to že jsi bojovala** ↓

Lu: **ale tak já jsem to tak – maličko čekala:** (mluví se slzami v očích) **je mi to líto: ale** (začíná se jí třást hlas) **co se dá dělat** ↓

TP (MA): **jak velký je to zklamání** ↑

Lu: **tak to se teďka nedá popsat ale – je mi to líto: ale jak jsem slíbila včera vše:m já na ně budu čeka:t** ↑ **a** (režie zesiluje hudební podkres) - - (polyká naprázdno, je emočně vypjatá)

TP (MA): **co ti ten pobyt ve Vile: -**

STŘIH

TP: **dal – já vidím že je ti to líto** ↓

STŘIH

Lu: (začíná plakat) - - **já nemůžu** ↓ - - (mluví a pláče) **tak dal mi tam přátele: lidi – který mám ráda:** ↑ - -

STŘIH (záběr na ženu v publiku, která má tvář v dlaních a je smutná)

TP (MA): (mluví vážně, citlivě) **tydlety okamžiky: jsou totiž pro mě: taky hrozně vzácný víš** ↑ - **protože nejsem jenom nějake:j moderátor ale: -**

STŘIH

TP: (sedí na druhém křesle vedle Lucie) **koukám se na tebe: a říkám si co se ti asi: děje a: moc mi pomůžeš když mi řekneš co se teda v tobě vopravdu teď – vodehrává** ↓

STŘIH (na Lucii)

TP (MA): **bylas tam chvílku: - teď to skončilo celý – tak co teda dál?** ↑

Lu: (už je klidnější) **dál – tak vrátím se určitě do normálního života: po všech se mi určitě bude: strašně moc stýska:t** ↑ - **ale já jsem jim slíbila že na ně budu koukat každý den takže: -** (opět začíná být dojatá)

TP: **pro tuto chvíli moc děkuju: venku: už se samozřejmě chystá velká sláva takže dávám slovo Mírovi** ↓ - < **Míro slyšíme se?** ↑

STŘIH, KORIDOR

MH: < **velmi dobře Terezko díky:** ↓

Pozdrav by byl uprostřed dění nesmysl, ale oslovování pokračuje dál. Sekvenci zahajuje oslovení ve směru od moderátorky k účastnici (**tak Lucko:**). Lucie je rozrušená a tak na počáteční část dialogu nereaguje. Jen gestem naznačí, že nerozuměla. TP se z celé záležitosti snaží udělat (jistě z režijního pokynu) dialog, jehož hlavním tématem je sdílení intimních pocitů. Když prohlásí **nejsem jenom nějake:j moderátor ale: - koukám se na tebe: a říkám si co se ti asi: děje a: moc mi pomůžeš když (...)**, budí dojem, že mluví sama za sebe. Ve skutečnosti sice používá formální prostředky naznačující minimální společenskou distanci, ale stále mluví jako zástupkyně mediální instituce. K loučení dojde později, a to zcela standardním způsobem. V rámci komplikované komunikační struktury pokračuje akce vzájemným kontaktem moderátorským, včetně neformálních oslovení

(**Míro slyšíme se?** s reakcí **velmi dobře Terezko díky:**). Ke kontaktu mezi moderátory z tohoto úhlu pohledu se dostaneme.

7.4 Účastník ↔ štáb

Za normálních okolností, jak už víme, štáb s účastníky komunikuje písemnou formou, někdy bez vizuálního kontaktu ústně a ve výjimečných situacích i tváří v tvář. Opatření pramení z izolační povahy RSA. Typ pozdravu s oslovením **Ahoj René** pozorujeme primárně tam, kde komunikaci neruší ostatní členové skupiny – ve zповědnici. Pozdrav může být eliminován (a to se děje dosti často) nebo zalternován užitím adjektiva (**milý**). Oslovení bývá součástí každého písemného projevu, který VV obdrží. Buď jde o oslovení skupiny nebo jednotlivce. I tyto vzkazy musí boss přečíst nahlas, takže podružně jsou adresáty všichni ostatní přítomní. Evidujeme i oslovení **Milý bossi**, nikdy však v kombinaci **Ahoj bossi**. Boss zaručuje to, že s obsahem „pošty“ jsou obeznámeni všichni soutěžící. Typ **VyVolení!** je snad nejčastější formou oslovení ze strany štábu při písemném kontaktu. Může za to v některých dnech dosti hustá frekvence dopisů pro soutěžící (viz níže průběžné zadávání úkolů). Zdravit v každém z nich by bylo redundantní:

15. září, OBÝVACÍ ČÁST A LOŽNICE

(Radim stojí mezi obývací částí a ložnicí, čte rozespalým VV první zadání dne.)

IP: 10:35

Ra: << **VyVolení - - - rozcvičku si dnes vezmou na starost Radim a Lucka – čeká vás běh ve dvojicích** ↓

Hned po provedení úkolu (ve družstvech) přichází další pokyny:

15. září, OBÝVACÍ ČÁST

(Bezprostředně po splnění úkolu posílá štáb do Vily další poštu.)

IP: 10:53

Ra: (udýchaně)¹⁹⁵ < **každy čle:n vítězného týmu ↑ si vybere – z družstva poražených jednoho člena ↑ – - kteremu připraví snídani: ↑ - podle jeho přání ↑ – - a donese mu ji tam kam bude chtít** ↓

Štáb reaguje na aktuální dění ve Vile. Už to, zda a jak VV provedou zadané úkoly, je jejich neverbální komunikací. Výše se opět objevuje elipsa pozdravu a oslovení. Oslovení soutěžících bývá ve srovnání se zbytkem výpovědi řečeno více nahlas a je odděleno

¹⁹⁵ Pauzy v tomto přepisu naznačují prostor pro nabírání dechu. Radim je spolu s ostatními krátce po splnění úkolu – dynamické běžecké rozcvičce ve dvojicích.

mluvní pauzou. Důvodem je i čas potřebný pro shromáždění všech v místě doslechu čtení zprávy. Odpadává hojně tam, kde je zpráva zacílena na více konkrétních příjemců:

15. září, JÍDELNA

(Soutěžící společně jedí, štáb reaguje na porušení pravidel z jejich strany. Situaci, která tomuto předcházela, i zadání úkolu je k dispozici v podkapitole 5.2.2 Účastník ↔ divák)

Ra: **René – Marcelo: - Dane: - Milane – Davide a Lindo: - a mindo: - protože jste zřejmě nepochopili význam intimní chvíle: a tím jste porušili pra-vi+dla** (seká u toho rukou ve vzduchu) – **dvě stě krát zopakujte tuto větu – lezu lezu všude vlezu: příště už tam nepolezu:** (Jmenovaní posléze v prostoru terasy dynamicky tleskají, za podpory ostatních a opakují stále dokola zadanou větu.)

Radim sadu oslovení doplňuje o škádlivé **Lindo – mindo** a celkově podává zprávu vtipnou odlehčenou formou. Proto je přijata bez námitek, i když ze strany režie jde o poměrně potupný úkol.

Co se týká opačného toku komunikace – od účastníka ke štábu – tak ve zповědnicí jméno člena štábu sedícího na druhé straně za mikrofonem soutěžící znají a využívají toho (**Ahoj Báró!**) Jinak pozorujeme při navazování kontaktu se štábem přes kameru ve Vile uvedené neklasičtější pozdravy. Oslovení při obecném kontaktu přes kameru ve Vile soutěžící nepoužívají. Oboustranné tykání si je samozřejmostí, s výjimkou nestandardních situací. Vykání (a také formálnější chování ne/jazykové) je doloženo jen v situacích jako setkání s osobou společensky známou a významnou nebo tam, kde není tykání druhou stranou iniciováno či přijato. Jako zde v případě komunikace na institucionální úrovni – s lékařem, který přichází do Vily soutěžící prohlédnout poté, co vzniklo možné ohrožení na zdraví:

25. září, TERASA

Ra: (opaluje se) **čekají tam doktoři: že pre:j** ↓

IP: 15:05

(Záběr na nudícího se Dominika ležícího v provizorním spacím prostoru v sauně.)

Ra: (zívá) **kluci v červeném** ↓

STŘIH, ZPOVĚDNICE

(Uvnitř sedí Juli, lékař mu měří puls, otočen zády ke kameře. Postupně se na červené sedačce ve zповědnicí vystřídají na konzultaci všichni přímí soutěžící.)

J: **spíš jak kdyby svaly nebo prostě já nevím** ↑↓ **nebo žíly já prostě nevím co:** ↓

ID: MUDr. VLADISLAV ŠIMÁČEK

Lékař: **vzhledem ted'ko k tý nejnovější události:** ↑ - **s tím práške:m** - ↑

J: **no: to sem se toho nadýcha:l** – mm – **docela do:st jsem se toho nadýchal mi při:jde**

↓

STŘIH

Ma: (směje se) **jo hehe v pohodě:** ↓ - **já si mysim že jo** ↑↓

Lékař: **co voči?** ↑ – **nepálej nesvěděj?** ↑
Ma: (směje se ještě víc) **ne e ne e** ↓ – **he hehe** (zajímá se smíchem)
Lékař: **a jinak taky žádný potíže** ↓
Ma: **ne heheh** ↓
Lékař: **no koukám máte dobrou náladu** ↓ **tak**
Ma: **no: tak to jenom tak vypadá jako** ↓ – **zdání klame** (úsměv ustává) ↓ – **jinak už tady trošku kchh** (gesto rukou – kroužek u hlavy, náznak „bláznovství“) ↓ – **a třeba na mozek to nepusobi něja:k?** ↑ (začíná se opět smát)
Lékař: (vážně) **no: tak to ne:** // ↓
Ma: **no mně možná to** (škrábe se ve vlasech) **zasáhlo mozek trochu hehe – to je možny?** ↑ (dívá se lékaři do očí s úsměvem)
STŘIH
L: (vážně) **já mám alergii normálně tak – se mně jenom špatně dejchalo: no:** ↓ (klopí oči dolů) – →→ **a dejchá a mám kašel a to jsem možná měla i předtím takže to je jedno** ↓ (opět se zadívá nahoru na lékaře)
STŘIH
Lékař: **voči nepálej?** ↑
Ra: **ee pálily ně ten den ale: - pak v pohodě** ↓
Lékař: (ruce založené v pase a zkoumavě se na Radima dívá) **už je to dobrý** ↓
Ra: **no: všechno je dobrý** ↓ (usmívá se) – **cítím se: cítím se plně zdrav** ↓
Lékař: **tak to je v pořádku jeno:m** ↓
Ra: (s úsměvem) **mmm žádná závada:** ↓
STŘIH
Da: (sedá si na sofa) **já myslím že jsem zdrave:j** ↓
Lékař: **já přis – já jdu kvůli tomu prášku** ↑↓
Da: (směje se) **hehe**
Lékař: **co oči?** ↑
Da: **oči vidím no:** ↓
STŘIH
Rů: (ukazuje na zem, kde má lékař položený kufřík a směje se) **dyť to máte jak údržbář ten ku: hahaha fr**
Lékař: **mhm (úsměv) tak co:?** ↑
Rů: (s vykulenýma očima, úsměvem, svůdně šeptá) **co:?** ↑
Lékař: **já jenom přicházím kvůli tomu://**
Rů: (opět svůdně, s úsměvem) **gvuli čemu:?** ↑
Lékař: **kvůli prášku:** //
Rů: **gvuli jakemu prášku?** ↑ //
Lékař: **hasicímu přístroji** ↓
Rů: (stále úsměv a svůdný tón) **a co chcete:?** ↑
STŘIH
N: **ne: ni:c** ↓ – **akorát mě malinko škrábalo v krku:** ↓
STŘIH
Lékař: [...] **nic:** [...]
Mí: **nic** ↓
Lékař: [...] ↑
M: **naprosto:** ↓
Lékař: **a jinak taky v pořádku** ↓
M: **no:** (s úsměvem) **tak jinak jako no: - heh – trošku si připadám takovej retardovanej ale hhehehe jinak jsem v pohodě** ↓
STŘIH

Do: (vážně) **když jsem tam byl tak jsem měl nějaký divnej kašel no:** ↓

STŘIH

V: (naivní forma)¹⁹⁶ **akorát že mám v tu furt ještě ve vlase:ch ale to se bude až: // to x**

Lékař: **no tak to není //**

STŘIH

I: (s úsměvem a mírně bojácným výrazem v očích) **tam máte takovy ty: - eh ty dřevěny dřívka:?** ↑

Lékař: **taky taky – hehe**

I: **jo:?** ↑ **dobře** ↓ – **tak jo:** ↑

Lékař: **no: a takže – v pořádku:?** ↑

I: (se sklopenýma očima a rukama v klíně) **jinak se cítím ano opravdu dobře:** ↓ - -

Lékař: **no: ano** ↓

I: **až na nějaké výpadky mozku: ale jinak se cítím dobře** ↓

STŘIH

R: **jako mně se: strašně špatně akorát dycha:lo: ↑↓ - ee dy:ž ee to vlastně vyletělo do toho vzduchu: ale teď – to asi vše:m ↓ jinak teď je to úplně v pořádku** ↓

Lékař: (iritovaně) **a co to bylo za nápa:d?** ↑↓ **to kdyby byl na to někdo přecitlivělej**

R: (omluvně) **no já už to stejně nikdy neudělám** ↓

STŘIH, TERASA

I: < (leží na pokrývce, opaluje se) **NE: dyť to není žádný dokto:r panebože vy jste blbí** ↓ //

R: (u stolu s Radimem, Julim a Veronikou) < **ALE: byl to dokto:r** ↓

I: < **NEBY:L** ↓

Režie v tomto případě sestříhala průběh komunikační události tak, že nevíme, zda se komunikující zdravili, či ne. Předpokládáme ale, že vícekrát opakované **dobry den** by neprospělo dynamice sestříhu, a tak ho režie vynechala. Tím pádem odpadá i oslovení – předpokládáme, že osloven byl hlavně lékař (**dobry den pane doktore**). Režie vystříhuje z většiny i sekvence, kde lékař vysvětluje, proč soutěžící vyšetřuje (**já jenom přicházím kvůli tomu:// kvůli prášku:**). Dotazy na příznaky případných zdravotních komplikací jsou standardizované a opakují se (**co voči?** ↑ – **nepálej nesvěděj?** u Marcely, **voči nepálej?** u Radima, **co oči?** u Davida). Z tematického hlediska zaujme, že soutěžící jsou z návštěvy lékaře svým způsobem nadšeni – je to osoba zvenčí. Fyzické komplikace zlehčují a poukazují spíš na psychickou zátěž soutěže (jako Milan: **trošku si připadám takovej retardovanej ale hhehehe jinak jsem v pohodě**, rozesmává Marcela: **a třeba na mozek to nepusobi něja:k?** nebo Ivana: **až na nějaké výpadky mozku: ale jinak se cítím dobře**). Lékař si z pozice autority může dovolit i pokárat viníka situace. Zatímco s ostatními mluví se zaujetím a soucitně, při hovoru s René je iritován (**a co to bylo za nápa:d?**). René se nepřímo omlouvá (především tónem hlasu) a slibuje nápravu nevhodného chování jemu a tím i celému štábu (**no já už to stejně nikdy neudělám**).

¹⁹⁶ Naivita projevu neverbálními vokálními prostředky je podporována i výraznou mimikou – vykulené oči, otevřená pusa apod.

Protože jsou soutěžící nedůvěřiví vůči „realitě“ reality show, vyvolávají i otázku, zda je muž skutečně povoláním lékař (**dyť to není žádný dokto:r panebože vy jste blbí** kontra **byl to dokto:r** kontra **NEBY:L**). Podezření VV jsou v tomto případě lichá, poněvadž se opravdu jedná o diplomovaného lékaře,¹⁹⁷ nebo, jak obrazně řekl Radim, „**kluka v červeném**“.

7.5 Účastník ↔ technický prostředek/člověk

Záběry této formy komunikace se objevují řidčeji, ale nemají ani primární důležitost. Někdy jsou zařazovány čistě pro zpestření, když děj stagnuje. Příkladem může být tato ukázka.

15. září, REŽIJNÍ STRÍH, medailonek při odchodu soutěžícího do Duelu (Čeká se na vstup Radima do studia, čas vyplňuje medailonek: Radim tančí, směje se a podobně. Režie stříhá na noční scénu z vířivky. Radim se sám potápí ve vířivce. Dlouho pozoruje cosi na dně. Ke konci „akce“ si sedá na okraj vířivky, dívá se přímo do kamery a říká: „**zajímavé**“).

Ke zdravení do kamery či oslovování očekávaného člověka za kamerou dochází marginálně. Vzhledem k faktu, že tyto jevy nejsou pro naše zkoumání podstatné, nebudeme se jim dále věnovat. Totéž se týká následující podkapitoly.

7.6 Účastník → symbol

Abychom dodrželi dříve stanovené členění, nezapomínáme ani na tuto úroveň komunikace. Je jasné, že soutěžící hovoří se symbolickým předmětným objektem jako s personifikací intimního. Proto – pokud s těmito objekty skutečně verbálně komunikuje - vždy volí formu tykání, v případě fotky vícera osob pak formu hromadného oslovení. Tyto projevy jsou okrajové. Ke zdravení symbolu nedochází. Spíše pozorujeme neverbální vztahování se k těmto objektům. Například, když štáb povolil matce Daniela, donést mu dárek k narozeninám (velkého plyšáka),¹⁹⁸ Dan ve směru k předmětu nekomunikoval. Práce s těmito symboly se však odehrává na neverbální bázi – VV si je třeba berou s sebou v den,

¹⁹⁷ Některé ze soutěžících musel dokonce před započítím VV3 osobně kontrolovat. Součástí „přijímacího procesu“ kandidátů do soutěže je totiž i odevzdání výpisu ze zdravotní dokumentace, zdravotní pohovor a kompletní zdravotní testy v místě castingu (při počtu eliminovaném do 100 „nejlepších“) – včetně odběrů krve atp. Zdravotní hledisko věci může dle našeho názoru spolurozhodovat o tom, zda se kandidát má šanci do Vily dostat nebo ne, a to nezávisle na hlasování diváků. To by byl další rys manipulace.

¹⁹⁸ Opět zde lze položit otázku, čím je tento předmět, když ne hračkou, která je ve Vile zakázaná. Odpověď je nasnadě – v případě dospělých osob se nejedná o hrací prvky, ale symbolické předmětné objekty. Jejich přesah je sociálně-psychologický.

kdy vědí, že je kamera zabírá a že režie záběry nemá šanci vystříhnout. Tudiž, že jejich blízcí (ti, kteří jim předměty darovali nebo ti, které předměty asociují) uvidí, že na ně ve Vile myslí. Daniel si po jistou dobu bral onoho plyšáka vždy s sebou, když seděl ve skupině s ostatními v rámci duelových večerů a podobně. Jedná se o neverbální signál přízně a sounáležitosti. Pro naši práci tato úroveň komunikace nemá většího významu, ale domníváme se, že by se mohla stát velmi nosnou pro všechny badatele, kteří se zaměřují na analogový způsob komunikace.

7.7 Moderátor ↔ moderátor

Tak jako mezi jinými stěžejními skupinami, které spoluvytvářejí chod R_{Sa}, je i mezi moderátory nastaven od počátku modus tykání. Rozdíl nepozorujeme ani v oslovování (vždy křestními jmény). Obecně je patrná nebývalá míra intimity mezi moderátory. Nejnižší je u nováčka, MH. Divák například vnímá z projevu Libora Boučka při živém telefonickém rozhovoru s Terezou Pergnerovou v nemocnici, že je (snad) míněn upřímně. Napovídá tomu i neverbální komunikace (laskavý projev, krčení čela při hovoru, pečlivé naslouchání). Kolega je dotčen situací, kterou si TP prochází. Druhou možností je, že má toto simulovat pro diváka.¹⁹⁹

28. srpen, STUDIO

LB: **dámy a pánové** ↑ – **právě TEDĚ** – **se spojujeme – s Terezou Pergnerovou** ↓ - **ahoj Terezko slyšíme se** ↑ **tady je Libor** ↓ -

TP (na telefonu, MA): (nadšeně, dojatě) **Libore ahoj zdravim vás všechny ve studiu komplet celej tým prostě koukam na vás** ↑↓ - (dialog jako celek je k dispozici v podkapitole 5.2.7 Moderátor ↔ moderátor)

Mediovaný dialog začíná pozdravem a již standardně zdvořilou verzí křestního jména TP (**ahoj Terezko**), následuje kontakový prvek pro ujištění, že je přenos sdělení v pořádku (**slyšíme se**) a pro jistotu i vlastní představení (**tady je Libor**). Dvoučlennost aktu je naplněna reakcí a zohledněním přítomnosti dalších recipientů konverzace za pomoci performativního verba (**zdravim vás všechny ve studiu komplet celej tým prostě**). Protože má TP možnost při telefonování sledovat i přenos na televizní obrazovce, mluví vlastně s LB tváří v tvář. Asynchronicitu do aktu přináší na straně příjemkyně hovoru jen nesoulad v přenosu obrazu a zvuku (telefon kontra televize). Každopádně je tato situace

¹⁹⁹ Moderátoři se znají osobně dlouhou dobu. Navíc na diváka dobře působí, když zaskakující moderátor ukazuje lidskou stránku a soucit s tváří soutěže. Režie manipuluje divákovy pocity tak, aby byly co nejméně nepříjemné.

popudem k vytváření mnoha fiktivních dialogů, které se pak pravidelně objevují na začátcích přímých přenosů do doby relativní stabilizace zdravotního stavu jmenované:

2. září 2007, STUDIO:

LB: **Terezko** ↑ - **tenhle potlesk patří jenom tobě** ↓ (přítomní diváci tleskají)

LB už bere kontakt k TP za samozřejmou a nevynechatelnou součást úvodních slov přímého přenosu.

V rámci počátečních televizních přenosů se moderátoři představují či připomínají svou tvář a úlohu divákům. Fungují také jako vysvětlovatelé celkového kontextu soutěže. Situačním kontextem následující ukázky je první živý přenos, během kterého by se měl divák začít orientovat obecně v prostředí zastřešujícím tuto RS. Za prezentátory fyzického kontextu komunikační události jsou zde vybráni všichni moderátoři naráz. Zvyšuje to interaktivní potenciál konceptu. Jejich vzájemný kontakt je v této fázi soutěže snad nejaktivnější a nejkompexnější vůbec:

26. srpen, STUDIO:

(Probíhá první Volba. TP přerušuje její průběh.)

TP: (...) **studio znáte: adepty dnešní taky znáte: ale teď vám ukážu něco: - co jsem vám ještě nikdy ee neukázala** ↓ - **koridor pro kamery** ↓ - **kdo mi s tím pomůže?** ↑

STŘIH, KORIDOR

MH: **Terezko díky** ↑ - **dobrý večer** – **jo: vidíš to já bych skoro zapomněl že to** – **kde se nacházíme právě teď mimochodem tady jste ještě nikdy nebyli protože tady je kamera kros** ↑ - **nemůže být vůbec nic bílého** ↓ - **důvod je naprosto jednoduchej** ↑ - **tady všude kolem Vily – jsou skla – kterými koukáme – (ukazuje rukou přes sklo do Vily) dovnitř** ↓ - **jenomže: sem není vidět vůbec nic** ↑ - **v případě ale že já tam dám tu bílou kšiltovku (ukazuje kšiltovkou na sklo) tak zkrátka nám to hází prasátka** ↓ **chrochro – no a aktuálně – se teď do Vily podíváme touhle kamerou** ↓

TP v rámci této synchronní, byť prostorově distantní komunikační akce, zapojuje kolegu v terénu. Jedná se o polopřipravený až připravený projev, není nutné předání slova přímou formou, vidíme otázku, která je spouštěcím mechanismem (režijního) přesunu pozornosti na druhou stranu. Na podnět **kdo mi s tím pomůže?** navazuje mírně nelogická reakce **Terezko díky**, která je přes svou kostrbatost relevantní. Kolega oslovuje TP tradičně, zdraví dále pravděpodobně spíše diváky zdvořilým **dobrý večer** a dál prezentuje prostor pro soutěž. Pod záminkou hovoru k Tereze (**jo: vidíš to já bych skoro zapomněl**) sděluje divákům některá neznámá fakta, jedná se o pseudointerpersonální komunikaci. Další

takovou sehraji LB a DK, když pod záminkou hovoru popisují prostor a specifika soutěže. V divákovi chtějí vyvolat dojem nezávazné konverzace, ale perfektní kontrola režie nad jejich jednáním je jasná. V této rozsáhlé konverzační akci existuje více než jinde rozostření konečných příjemců. Moderátoři mluví ke komoderátorům (a přitom k divákům i ke štábu), na druhou stranu vysílají k divákům (a přitom k ostatním moderátorům a štábu) a podobně. Režie chce využít možnosti nepojmout vysvětlování principů soutěže výkladovou formou, na příkladu „špatného“ chování moderátorů ve Vile (manipulovaných do sehrání jisté scénky) chce demonstrovat možnosti potrestání soutěžících, například manuální prací:

LB: vzhledem k tomu že vás evidentně představování Vily nenadchlo: ↑ - máme pro vás náhradní úkol ↓ - finišujeme a potřebujeme každou ruku: ↑ - uklid'te: a umejte špinavý nádobí ↑ vytřete podlahu: a ustelete postele ↓ - (DK kroutí hlavou.)

LB: odměna vás nemine ↓ - - to sou s x

DK: já mám nalakovaný nehty já nemůžu ↓

LB: to sou samý ženský práce (smích) takže: d'//

DK: počkej Libore a co ne: tam je napsaný že my://

LB: ne ale tak jsou to ženský práce ↓ //

DK: ale jako proč my tam je napsaný Diano: a Libore ↓ heh

(Oba jdou ke sklu, za kterým je MH. Diana stříká přípravek na sklo.)

DK: jakože://

LB: (se smíchem) já ti u toho můžu vyprávět příběhy ↓

DK: jo:? ↑

LB: no: ↓ - - ta:k šup (DK odmotává roli papíru, nevěřicně hledí na LB. Oba se zasmějí.)

DK: počkej jako: -

LB: a to děláš takhle aa (Leští papírem sklo.)

DK: to vypadá ale to mi strašně drásá nervy ↓

LB: co ti drásá nervy? ↑

DK: hele a zrychluj to: (začíná leštit rychle) protože jinak tady budem tejden ↓

LB: no tak šup šup šup a já jdu umejt nádobí ↓

Moderátoři zde mimo jiné poukazují na jevy, které se v konfliktech soutěžících objevují. Například na sexismus (**jsou to ženský práce**), pedantství či odlišné představy o vykonání úkolu (**zrychluj to:**), zmiňují i „drásání nervů“ a jiná specifika. Monitorujeme časté opakování slov, které bezprostředně použil komunikační partner, také nadužívání **no** (ať už má souhlasný, hezitační nebo jiný charakter), na tematické rovině pak zveličování náročnosti pobytu ve Vile. Následný obrat moderátorů k divákovi chápeme spíš jako přiznání skutečného adresáta:

DK: **ale – Vilu: VyVolených už přenecháme soutěžícím – a:** (gesto oběma rukama k divákům) **s vámi diváky: - se: budeme vidat už jen při nočních šou** ↓ - (podívá se na Libora)

LB: **přesně tak** ↓ - **ee sami vidíte že: Vila ještě není** (dává oči v sloup) **do puntíku úplně dokončená ale vězte – že ve chvíli kdy se sem budou mít nastěhovat první vyvolení – tak připravená bude stoprocentně** ↓ - **no – přiznám se: že je daleko lepší – e – VyVolené moderovat** ↓ - **než jimi být** ↓

DK: **hm**

Poté, co už ve (fiktivním) dialogu s divákem končí dvojice moderátorů uzavřených ve Vile, nemusí opět dojít k předání slova a sevíčená akce dochází k dokončení. Dokonce s návazností komunikace od MH k TP:

STŘIH, KORIDOR

MH: (k divákům) **tak ale to já ještě potvrdit nemůžu:** ↑ - **každopádně – na vás ale samozřejmě taky na moderování VyVolených se moc těším** ↓ - **a teď už vracím slovo Terezce do studia** ↓

STŘIH, STUDIO

TP: **tak Míro já moc děkuju: a stejně neodpustím si důležitou vě:c** ↓ - - **Vlastíku:** (mává rukou do kamery) – **aho:j – všichni tě zdravíme**²⁰⁰

TP znovu pracuje s intertextualitou a emocemi a zdraví „Vlastíka“. Domníváme se, že tento krok nebyl s režii smluven. Naznačuje to mírně omluvná a na druhou stranu tenzní forma, která akci předchází (**neodpustím si důležitou vě:c**). Každopádně je kategorie promluv moderátorů k moderátorům jedna z nejdůležitějších a nejvíce stratifikovaných z hlediska obsahu i formy v RSa. Velice často je v komunikaci moderátorů aplikovaná maxima souhlasu – schvalování činů druhého, chválení druhého, lichocení.²⁰¹

7.8 Moderátor ↔ divák

Toto komunikační spojení má také mnoho poloh a nastavení, jedno z nich jsme koneckonců komentovali i v pasáži o komunikaci mezi moderátory. Skutečně má často hraně zábavně-instruktážní ráz. Co se týká oficiality projevu, vykání pozorujeme při projevech k mase, k jednotlivcům občasně. Jedná se o případy, kdy moderátoři hovoří (zprostředkovaně či přímo) s blízkými soutěžícími, kteří splňují jistá kritéria. Zejména jde o věk. Zatímco sestře ve věku přibližně dvaceti let moderátor tyká, u rodičů spíše vykává (viz výše viz přepis telefonické konverzace Libora Boučka a Milanova otce v rámci Noční

²⁰⁰ TP pozdravuje moderátora Vlastimila Korce. Ten byl po dvě série v moderátorské pozici, kterou nyní zastává MH. Předpokládá, že diváci vědí, kdo je „Vlastík“.

²⁰¹ O případných problémech spojování maximy souhlasu s lichocením (*flattery* – také pochlebování) viz LEECH, s. 135.

show). TP však (spíše po předchozí dohodě)²⁰² často tyká i starším členům publika, kteří přišli podpořit soutěžící a jsou to jejich příbuzní nebo přátelé. Masově mířené promluvy jsou snadno určitelné díky celkovému kontextu:

7. září, STUDIO

TP: **tak ee ve Vile už si malinko začínají lízt na nervy – a to si představte: že jim tam dneska veče:r – ještě pošlete někoho ↓ - vážně ten osud máte ve svých rukách – takže podíváme se na průběžný výsledky ↑**

Moderátoři v divácích aplikováním maximy souhlasu podporují touhu po rozhodování, které základě pravidel provozovatel soutěže musí respektovat (**vážně ten osud máte ve svých rukách**). Pozdrav divákům je vyslán vždy na úvod komunikační akce (například na začátku přenosu nebo jeho dílčí části po přerušení reklamou), na úvod separovaného dialogu (jako u kontaktu se známým divákem přímo ve studiu) apod. Často vidíme kontrast vy kontra **my**. Co vy můžete a my ne, co vy uvidíte spolu s námi atp. Pokud dojde k přerušení reklamním blokem, moderátor diváky zdraví znovu jaksi automaticky a identifikuje soutěž. Kdysi tolik oblíbené „milí diváci“ se neobjevuje:

15. září, STUDIO

TP: **dobry večer ↓ – právě probíhá první Duel VyVolených hrdinů a já jsem slíbila že se podíváme na průběžný výsledky: ↓ - tak sliby: ty maj fungova:t – jdeme na graf ↓** (otáčí se k velkému monitoru, zády k divákovi) – **poprosím jak to vypadá právě teď ↓ – jenom připomínám**

STŘIH (Režie přepíná na obrazovku Duelu, kde jsou k vidění jen dvě siluety.)

TP (MA): **že jsou to opravdu jak sami vidíte: - dvě siluety ↓ – tak ten první – průběžný výlede:k pro první siluetu vypadá takhle ↑ – teď ↑** (režie načítá údaj pod první siluetu) – **tři tisíce šest set padesát devět** (publikum bouří) ↓ – **nevíme pro koho ↓ – fa:jn a druhá silueta pro představu: ↑ - jak je na tom ona ↑ – teď** (režie načítá) **třináct set padesát pět ↓** (publikum bouří) –

STŘIH

TP: **tak ten rozdíl je zatím docela velký ale my nevíme jestli zrovna Radim vyhrává ↓ – nebo vyhrává Lucie: ↑ - vy** (ukazuje směrem k divákům) **to taky nemůžete tušit takže hlasujte ↓**

STŘIH (Režie přepíná na obrazovku portréty obou soutěžících s relevantními údaji pro hlasování, TP je v podstatě předčítá znovu.)

TP (MA): – **Radimovi volejte na 906 34 906 1 ↓ – Lucce jsme dali telefonní číslo 906 34 906 2 ↓ – esemesky pošlete na stejné číslo 906 90 07 mění se pouze tvar ↓ – bud' Radi:m nebo Lucka ↓**

STŘIH

²⁰² S publikem ve studiu je v kontaktu před přímým přenosem osoba z režie. Ta také seznámí moderátora s lidmi, se kterými by mohl mluvit o konkrétních soutěžících. Součástí úvodního kontaktu může být svolení k tykání (minimálně na jedné straně).

TP: **průběžné výsledky znáte byť nevíte komu patří jediný co mi tady určitě chybí** ↑ – **je pohled do Vily** ↓ – (ukazuje rukou k monitoru) < **jdeme do Vily** ↓ (otáčí se k monitoru, zády k divákovi)

STŘIH, OBÝVACÍ PROSTOR

U oficiálnějších projevů, kde vstupují do hry čísla či nejrůznější důležité údaje, vidíme, že TP umírňuje svůj přirozený příklon k nespisovnosti a dostává se do roviny kodifikovaného jazyka (**průběžné výsledky**). Ve chvíli, kdy dočítá výsledky a dostává se zase k přepojení do Vily, vrací se ke kódu nespisovnému (**jediný co mi tady určitě chybí**). Pozdrav je standardní pro danou denní dobu a je doprovázen zmíněnou identifikací (**dobry večer** ↓ – **právě probíhá první Duel**). Někdy používá inkluzivní plurál (**jdeme do Vily**), jindy s ním zachází opatrně. Zvláště tam, kde by mohly vyvstat pochybnosti o manipulativním jednání ze strany provozovatele. To pak striktně udržuje dichotomii vy kontra my (**my nevíme jestli zrovna Radim vyhrává** ↓ – **nebo vyhrává Lucie**: ↑ - **vy to taky nemůžete tušit takže hlasujte**). Vezmeme-li v úvahu další pokračování večera, právě tam máme možnost zachytit dialog mezi moderátorem a známým divákem tváří v tvář v rámci živého přenosu, a to se všemi jeho specifiky:

15. září, STUDIO

(Probíhá Duel. Publikum tleská, dupe a křičí, protože brzy přijde první vypalcovaný kandidát na vyřazení.)

TP: << **už to konečně přišlo: Radim míří do studia: mám tady: jeho tatínka: dobry večer**:r ↑

Tatínek: < **dobry večer** ↓

TP: << **já Vás tady vítám** – (otec naznačuje, že rád přijal a ze rtů odečítáme děkují, publikum se stále neuklidnilo) **řekněte mi – jedinou věc**:c (otec se natahuje k TP, neslyší) – **Radim vstupoval do Vily: v páru** ↓ – **to znamená s René** ↓ – **leccos se dělo: nechovají se jako pár** ↓ – **tak jako tatínek – řekněte mi spolehlivě – opravdu jsou páre:m?** ↑ **René a Radim?** ↑

Tatínek: (starostlivě mluví, ale nedává si k puse mikrofon, není slyšet)

TP: **mikrofon poprosím abysme Vás slyšeli** ↓

Tatínek: (přikládá mikrofon) **já abych Vám řekl pravdu tak ona je z Olomouce a: - já jsem ji viděl jednou: u nás jako v Kozojedkách no:** ↓

TP: **moc Vám děkuju že jste mi odpověděl – fakt upřímně** ↓ (otáčí se do kamery, má vytřeštěné oči) < **to byl tatínek a Radime čekáme na tebe** << **POJĎ** ↓ (režie pouští dynamickou hudbu, otevírá dveře do studia)

Ra: << **AHO:J** (mává, obrací se na publikum, až pak teprve k TP, přijímá její podání ruky)

TP: (publikum bouří) << **ahoj Radime: - první křesílko vem si místo:** ↓ (Radim mává na všechny strany, v publiku vidí známé tváře, mává i jim speciálně) – **tak Radime: to byla ohromná podpora pro tebe:** ↓

IP: RADIM, TEL: 906 34 906 1 SMS: 906 90 07 RADIM

HLASOVÁNÍ ZAJIŠTUJE MEDIA SUPPORT, CENA SMS 7 KČ, CENA VOLÁNÍ 6, 80 KČ

TP: **vim že bude těžký se soustředit na mě: máš tu přece jenom tatínka víme to podpora** ↑ – ale dívej se mi do očí ↓ – **oční kontakt s nimi později jo** ↑

TP zachovává zdvořilý rámec a Radimova otce (coby představitele známých diváků ve studiu) zdraví a představuje i ostatním nezasvěceným. Protože TP chce divákům objasnit téma, které se v soutěži začalo objevovat jako jedno z vedlejších (vztah Radima a René), neváhá se na podstatu věcí otázat. Komunikuje s divákem nepřímo. Jde o informaci mediovanou (divák/otec ↔ moderátor ↔ divák). Komunikační kolaps řeší TP asertivně, bez stresu (**mikrofon poprosím abysme Vás slyšeli**). Po poděkování za upřímnost TP ukončuje tuto část komunikační akce a oslovuje Radima – vyzývá režii k vykonání všeho potřebného k jeho příchodu (**to byl tatínek a Radime čekáme na tebe << POJĎ**). Na lince účastník/Radim ↔ divák/otec či další diváci známí dochází k neverbálním projevům, které ale nejsou povolené. Účastník je manipulován a nabádán ke kázni.

Co se týká komunikace diváků k moderátorům, připomínáme ještě (krom osobních setkání ve studiu či pouhého parasociálního komunikování)²⁰³ možnost realizace nepřímého komunikačního spojení díky SMS z Noční show. Výše už jsme uváděli, jak kdosi napsal 22. září: ***** TEREZKO SES SKVELA TY SES JEDINA VYVOLENA! DRZ SE!!!** ******* Pozdrav nehraje roli, oslovení naopak. Bez něj by zpráva byla vyprázdněná. Objevují se i SMS, které vzkaz pro moderátora připojují k jinému. K moderátorovi se pak často nevztahují (neoslovují ho) přímo, ale za užití 3. osoby sg. Příklad bereme z Noční show dne 14. září: ***** AHOJ VYVOLENI LIBITE SE MI JE TO FAKT DOBRY NO A DIANA? PROSTE KOCKA JAK MA VYPADAT***** Divácké projevy jsou přístupné i na internetových diskusích, ale z momentálního úhlu pohledu nám nebudou větší oporou, další neuvádíme.

7.9 Divák ↔ štáb

Diváci a štáb spolu komunikují (hlavně na internetu) s nastavenou formou vykání (spíše však z důvodu vnímání štábu jako realizační skupiny). Co se týče oslovování a zdravení, tento typ kontaktně zdvořilostních operací pozorujeme jen málokdy. Zajímavě jsou pojímané komunikáty-informační konzervy charakteru self promo, které jsou od štábu vyslány k jakémukoli představiteli diváka v jakémkoli čase nepřímo závislém na době vysílání VV3.:

²⁰³ Mínilme tím kupříkladu „do prázdna“ vyslané reakce na moderátorem řečené doma u televizní obrazovky a podobně. Zde se jedná o reálně nedokončená komunikační spojení.

17. září²⁰⁴

(Vysíláno přímo před další Rekapitulací.)

IP: VyVolení – Noví hrdinové – Rekapitulace dnes 21:15

Hlasatel: **co se děje, když je zavřete mezi čtyři stěny?** ↑ (Dominik a Linda leží v objetí, Linda křičí)

STŘIH

Radim: (přímo do kamery) **ta:k to je** ↓

STŘIH (Linda hravě práská jdoucího Radima po zádech plátěným páskem)

Hlasatel: **ženské bojové umění** ↓

Růžena: (stojící na terase proti Lindě) < **skončila jsem** ↓

Hlasatel: **ale doma – to nezkoušejte** ↓

STŘIH (Růžena sedí u stolu na terase, kouří, hádá se s Lindou)

Růžena: < **vypadni špino** ↓ –

Linda: < **na shledanou ale na tu koupelnu ti kašlu** ↓

STŘIH LOGO

Hlasatel: **VyVolení Noví hrdinové** ↓ – **dnes ve 21.15 na Primě** ↓

IP: VyVolení NOVÍ HRDINOVÉ VYVOLENI.CENTRUM.CZ REKAPITULACE DNES 21:15

Režie, či štáb, používá rád(a) sugestivní otázky či sdělení (**co se děje, když je zavřete mezi čtyři stěny?** vedle **ale doma – to nezkoušejte**). Chce v divácích spustit mechanismus, který se nazývá *Band-wagon efekt*. Vysvětlujeme ho jako „propagaci, která kalkuluje s tím, že v potenciálním zákazníkovi navodí stav – půjdu se podívat, protože musím držet krok s druhými, event. poběžím tam, abych o něco nepřišel.“²⁰⁵ Diváci (zákazníci) mají doběhnout k televizním obrazovkám a sledovat, aby o něco nepřišli. Informační konzervy tohoto typu pracují s účelovým stříhem výroků soutěžících a zprostředkovávají vždy určitou náladu. Třeba i pocity vzrušení či rozvíjení zvědavosti:

20. září

(Vysíláno v rámci Duelu 2. V předtáče je použita svůdná hudba.)

Hlasatel: (svádivě) **peprné kousky bez zbytečné omáčky** ↓ (záběry na svlékající se soutěžící – choulostivé partie jsou zakryty díky zásahu režie černým pruhem) – **podáváme žhavé a bez servítků** ↓ (záběry na objímající se Veroniku a Dana, Dominika hladícího v posteli potmě Lindu) – **smlsněte si** ↓ (záběry na další nahé dívky) – **noční šou** ↑ (záběr na exhibujícího Dominika) – **od pondělí do soboty večer** ↑ (záběr na směřující se Nancy) – **na Primě** ↓

IP: VyVolení²⁰⁶ NOVÍ HRDINOVÉ NOČNÍ SHOW PONDĚLÍ – SOBOTA

²⁰⁴ V tomto případě přepisujeme jména účastníků v nezkrácené verzi. Zkratky by zde významně zkomplikovaly recepci textu.

²⁰⁵ Podrobněji viz *Psychologie lidské komunikace*, s. 141. Jako zákazníka chápeme diváka. Cílem štábu je přilákat co nejvíce diváků k jistému času, ve kterém posléze prodá maximální možný objem reklamního prostoru.

²⁰⁶ Červeně zvýrazněno VY, zbytek slova v klasické oranžové barvě – pro účely Noční show.

Sdělení divákovi je útržkovité, elipsovité (**peprné kousky bez zbytečné omáčky**), obrazná volba slov a frází průměrného diváka zaujme. Nechybí identifikace stanice a díky IP ani další důležité informace. Výše jsme také ukazovali, jak může komunikace štábu k divákovi prorůst i do jiných pořadů téže publicistické instituce a opět komplikovat vzhled do zákonitostí podstaty komunikačních akcí v rámci VV3. Specifický způsob informování o dění ve Vile bývá buď takto ojedinělý nebo naopak průběžný. Do druhé kategorie by spadaly přímé živé prostřihy do dění ve Vile v průběhu celého dne kdykoliv. V divákovi to podporuje parasociální vazbu, televize má výplň pro hluchá místa vysílání – výhody jsou oboustranné. Tyto prostřihy nebývají delší než minutové a jde o pouhé umožnění nahlédnutí do Vily ze strany štábu. Žádné speciální akce se dít nemusejí a často v danou chvíli nedějí.

7.10 Divák ↔ divák

Jak víme, mezi diváky se postupně vytvořilo několik komunikačních platforem – na internetu, smsková platforma, chatovací platforma na nejpopulárnějším českém chatovacím serveru www.xchat.cz, platforma diváků ve studiu... Podstatou nestudiových platforem bylo komentování dění ve Vile, diskuse k zadaným nebo aktuálně zajímavým tématům. Rozvolnění zdvořilé komunikace i komunikační jednání za hranicí dobrého vkusu se projevuje i v případě zdravení a oslovení. Pozdravy prakticky absentují, oslovení pisatele příspěvku v diskusi jménem či přezdívkou je realizováno občasně, jindy je zvolen plurál bez konkrétního směřování komunikace. Například ve zmiňované diskusi na téma „**Kdo bude Zúčtován a vyzván do sobotního duelu?**“ se po údivu jednoho z diváků nad přehlasováním (podle něj vulgární) soutěžící Nancy proti modelce Veronice diskuse řetězí konfrontačním (a posléze kolapsním) způsobem.²⁰⁷

1. ahoj verunko nency je pica namyslana fakt kdo ji poslal hlas nency ti vurgalni holce nency.

Komentář od ludek — Říjen 7, 2007

1. ty vole ste vi vůbec normální!!!!!!

Komentář od koči čiči — Listopad 15, 2007

²⁰⁷ VYVOLENI3. *Vše o reality show! (VyVolení 3, Big Brother)* [online projekt]. 30. 9. 2007 © 2007-2012 [cit. 2012-01-13, 19:49 SEČ]. Dostupné z: <http://www.vyvoleni3.com> Číslo příspěvků korespondují s číslováním na stránkách. Opět zachováváme úzus provozovatele, tj. i psaní velkých a malých písmen, způsob psaní data vložení atd.

2. Lucku!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Komentář od Sandy — Zář 19, 2007

3. drž hubu sandy

Komentář od pavlik — Říjen 2, 2007

Kromě všeobecně nezdvořilého tónu (a jevů, které jsme už popisovali) můžeme pozorovat, že rozptýl reakcí z hlediska časového je značný. Jde o typický příklad komunikace asynchronní. Diskutující Luděk nezdraví zadavatele diskuse nebo budoucí diskutující, ale paradoxně soutěží Veroniku (**ahoj verunko**). Opět se tím potvrzují parasociální mechanismy v RSa. Luděk se projevuje vulgárně (**pica**), útočí i na tvář ostatních diváků tím, že hledá „viníka vyřazení“ Veroniky (**kdo ji poslal hlas nency**). Projevy typu **drž hubu sandy** jsou přímo projevenou agresí, útokem na pozitivní tvář komentující. Vše lze z hlediska teorie dialogu umístit na spojnici mezi dialogem osobním (konfrontačním) a „pouhou“ konverzací, u níž převažuje funkce zábavná, relaxační. Každopádně diskuse spadají pod zastřešující pojem dialogu zprostředkovaného. Podnět a prostor k diskusi poskytuje instituce či webové sídlo. Víme, že i SMS brána v Noční show je častou cestou k mezidiváckému kontaktu. Diváci ji začínají postupně využívat nikoli ke sdělování na téma VV3, ale k soukromým účelům. Aktuálně probírané téma ve studiu, hosté, ani další faktory od toho neodrazují:

14. září, Noční show

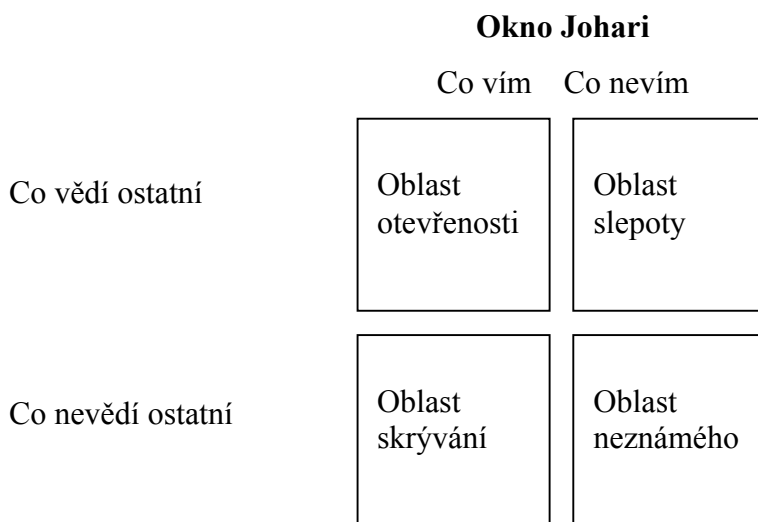
(Ve studiu jsou přítomny další děti – dcera a syn – soutěží Růženy. Probíhá rozhovor s DK. Na obrazovce běží i tyto vzkazy:)

IP: *** **AHOJ FILIPKU LASKO MOJE! KOUKAS? JA VIM ZE JO:) POSILAM TI PUSINKY NA DOBROU NOC A VSECHNY MI JE VRATIS! :) ZA 7 DNI. MILUJU TE! JEN TVOJE MARTINA *** (...)** MILUJU TE A BUDU MILOVAT I DAVIDKA. DEJ MI JESTE SANCI PO 3 LETECH VRAT SE MI (...) RADIM B.*** MILUJU TE DADULINECKO MOJE MILOVANA ZDRAVIM VARANA A SOKOLA ***

Adresáty podobných sdělení, často rámovaných pozdravem a rozlučkovou formulí či podpisem, jsou konkrétní osoby. Nemusejí být pravidelnými diváky VV3. Na jednu stranu zarážející, na druhou pochopitelné je přítom jednání štábu. Coby cenzor sdělení by mohl mnoho z nesouvisejících SMS odfiltrovat. Otázkou je, co by tím získal, a zda není lepší ponechat divákům zdání, že i oni se mohou stát přímou součástí diskurzu VV3. Z výpisu SMS také vyplývá, že ke známým členům publika jsou diváci velice zdvořilí a hovoří až intimně, zatímco k těm neznámým jsou zdvořilí v lepším případě občasně.

8 PROBLEMATIKA SEBEODHALOVÁNÍ V RSA

Obecně souvisí sebeodhalení v komunikaci se sebepojetím a z jiného úhlu pohledu i s výše přiblíženou teorií asertivity. Podle DeVita lze principy sebeuvědomování dobře ilustrovat oknem Johari.²⁰⁸ To si můžeme představit jako čtyřprvkový obrazec, který bývá asymetrický.

Oblasti jsou různě velké, navzájem se ovlivňují. V oblasti otevřenosti se nachází vše, co o sobě víme a stejně tak to o nás vědí ostatní – náš vjem je stejný a nezpochybnitelný. Jde například i o barvu pleti nebo to, jak se jmenujeme. V oblasti slepoty jsou umístěny poznatky, které o nás mají ostatní, ale my o nich nevíme. Neuvědomujeme si kupříkladu, že používáme některá výplňková slova, často se škrábeme na ruce a podobně. Oblast skrývání obsahuje to, čemu se lidově říká přetvářka. Oblast neznámého odkazuje k podvědomým procesům, které mohou ovlivňovat naše jednání a bytí, ale neděje se tak vědomě. Okolí tyto procesy také nevnímá přímo, ale spíš přeneseně. Dalo by se říci, že snahou účastníků RSA by mělo být ve vlastním zájmu rozšířit oblast skrývání na úkor oblasti otevřenosti, a to v zájmu zachování vlastní pozitivní tváře. Vzhledem k netypičnosti celé situace se často setkáváme s opakem. Soutěžící jsou často konfrontováni s průnikem do oblasti slepoty, když jsou ostatními (v rámci kterékoliv z rovin komunikace) upozorňováni na své nestandardní jednání nebo (komunikační) zlovyky. Vše úzce souvisí s pojetím komunikantovy tváře a jeho ne/ochoty ji podrobit zkoumání či změnám.

²⁰⁸ Podrobněji k tomuto viz DE VITO, s. 45. Poznámka: Diagram nečítáme. V textu budeme jevy v něm zaznačené komentovat buď konkrétně (popisem změn v oblastech) nebo odkazem k číslu kapitoly.

DeVito píše, že se termín sebeodhalení obvykle používá pro „označení vědomého a otevřeného prozrazení informace, kterou byste normálně drželi v tajnosti.“²⁰⁹ Dodává, že za sebeodhalení lze považovat i nechtěná prořeknutí, bezděčné neverbální projevy nebo veřejná doznání. Pro příjemce informace se jedná o doposud neznámý fakt. Ačkoli autor uvádí, že „sebeodhalení se (...) může týkat (...) vlastních záležitostí nebo záležitostí například vašich rodičů nebo dětí, protože mají přímý vztah k tomu, kým jste“, my se raději držíme tradičtějšího pojetí. Sebeodhalení vztahujeme jen k osobě mluvčího, ostatní bychom spíše řadili k odhalení či prozrazení tajemství atp. Tendenci k sebe/odhalování mají spíš extroverti, kterých je v RSa většina. Mluvčí musejí být srozuměni s tím, že riskují negativní reakci okolí, zasahují si sami do pozitivní tváře, dovolují ostatním mít přístup k informacím týkajícím se jejich negativní tváře.

Autor podotýká, že „důvěrné informace o sobě samém se prozrazují snadněji v malých skupinách posluchačů (...)“ a že „o určitých tématech jste obvykle ochotni hovořit otevřeněji než o jiných.“²¹⁰ V případě účastníků izolačních reality show je malou skupinou sice právě jejich kolektiv, ovšem ten je snímán okem kamery. Dostáváme se tak k dalšímu paradoxu. I pořadatel soutěže si jej je vědom a snaží se navodit takové podmínky, které účastníkům dovolují aspoň zčásti zapomenout na to, že je prostřednictvím masmédií sleduje veřejnost. Tak jako v terapeutických skupinách jsou i zde soutěžící povzbuzováni k co nejkomplexnějšímu sebeodhalení. Někdy jsou k němu však doslova nuceni (dokonce přímo - výzvou). K sebeodhalení v RSa může totiž dojít buď **nařízeně** nebo **bezděčně** (spontánně). V obou případech je také zajímavá role tzv. **dyadického efektu**. Jeho podstatou je, že pokud se nám někdo svěří, očekává podobnou odezvu z naší strany. Týká se to i tematické závažnosti zprávy nebo její délky a podobně. Pokud sdělíme někomu poměrně zásadní informace ze svého života, pak spíše očekáváme, že on(a) nám oplátkou umožní nahlédnout do své oblasti skrývání. Asertivní jedinec mnohdy necítí potřebu takto činit a/nebo odhalí taková fakta, která jeho pozitivní tvář nijak výrazně nezasáhnou. Případně je pouhým posluchačem. Závěrem ještě k obsahu hovorů – ať už tematicky předurčen je nebo není, pozorujeme v proudu komunikace účastníků mnohá sdělení banální. Repliky pak mohou působit až komicky, teatrálně atp.

²⁰⁹ DE VITO, s. 48.

²¹⁰ DE VITO, s. 52.

8.1 Sebeodhalení nařízené

Pokud je sebeodhalení nařízené štábem, většinou se realizuje ve skupině. Ta dostane prostřednictvím pošty zadání. Otázkou zůstává, nakolik jsou soutěžící upřímní a skutečně otevření v procesu sebeodhalování. U některých pozorujeme závažnější odhalení, u jiných banality. Štáb toto zpravidla nerozlišuje a diferencuje skupinu jen na ty, kteří se úkolu věnovali, a ty, kteří vůbec ne. Asymetrii při sebeodhalení si demonstrujeme. Ukázkou nepřerušujeme analytickými pasážemi, neboť by v tomto případě působily rušivě. Rozbor je umístěn hned za ukázkou:

7. září, OBÝVACÍ ČÁST

IP: 15:44 (Radim je boss. Sedí v županu na gauči, svačí a čte poštu od štábu.)

Ra: << **VyVolení** ↑ - **nyní si zahrajeme krutou hru:** ↑ (potměšile se usmívá)

Rů: **je:ži:š** ↓ //

Ra: << **prosíme: Juliho: a Dana:** ↑ - **aby po zaznění gongu IHNE:D** ↑ - (Růžena s úsměvem valí oči na Radima) **utvořili dva týmy z obyvatel Vily:** ↑ - **které si sami vybero:u** ↓ - - **jeden tým bude v obyváku druhý na terase:** ↓ - **každý Vyvolený ve skupině pak musí pět minut mluvit** ↑ - **o největším hřichu:** ↑ (polkne sousto) **který kdy spácha:l** ↓

STŘIH, LOGO, JÍDELNA

R: (sedí na židli pod kamerou v jídelně) **můj poslední velký takový – hřích** //

N: (jiným směrem) **pojd' si sedno:ut** ↓ //

R: **bylo to: - že: -** //

(Asi krok od René stojí Juli, který nadšeně poslouchá, u stolu další, kteří vše slyší.)

N: **ne: - ty si začína:l** ↓ (smích) //

R: **mi odebrali řidičský průka:z za (...)** **alkoho:l** ↑ - - e – (otáčí se dozadu, smích)

Ra: **nojo: - je to alkoholik no:** ↓ (ironicky) –

R: **ale: to opravdu: - jsem v tom nevinně:** ↑ **mám řidičský průka:z** (Radim vyprskne smíchy) **asi třináct** (René už se taky směje) **le:t** ↑ **a: - jela js já jsem si dala teda vinný střík protože: - jsem měla nízký tlak tak jsem si dala vinný stři:k** ↑

STŘIH, TERASA (...) STŘIH, JÍDELNA

Ra: (s úsměvem na tváři i v očích) **já asi tak před měsíce:m asi:** ↑ - **nechtěně:** ↑ - **podvedl René jako** ↓ **no** ↓ - **ale ona o tom ví** ↑ -

R: **no:** ↑

Ra: **s nějakou blondýnko:u** ↑ (usmívá se do kamery) - -

(René a Juli sedí na stole, dívají se zezadu na Radima, usmívají se.)

Ra: **měla devatenáct le:t** ↑ - **byla z Olomouce:** - ↑

STŘIH, TERASA (...) STŘIH, JÍDELNA

Lu: (infantilně, s úsměvem) **s kamarádkou jsem kradla** ↑ - **náušnici: jednu jsem ukradla stříbrnou** ↓ //

Lu: → **magnetickou no mně to potom bylo** - ← **strašně líto fa:kt** ↓

STŘIH, TERASA (...) STŘIH, JÍDELNA (V místnosti je hluk, VV spolu hovoří.)

Rů: (Otáčí se na všechny strany, sedí pod kamerou.) **ticho:** x

(Ženské hlasy: **ticho:**)

Rů: **já vykládám** ↑↓ (teatrálně, infantilně) - **tak jeden z mých nejčerstvějších hříchů** ↑ - **je: takový** ↑ **že: na jedné nejmenované ulici** ↑ x (Radim dostává záchvat smíchu.) **v jedné nejmenovatelné restauraci** ↑

(Záběr na Radima, jak se svíjí na židli smíchy.)

Rů: **jsme si chtěli dělat mecheche s kamarádkama** ↑ - **objednali jsme si – vínko: - čajičky brambůrky:** (s úsměvem) **prostě na co jsme měli chu:t'** ↑ - **a: - normálně jsme zdrhly bez place:ní** ↓ (smích)

STŘIH, JÍDELNA

M: (s úsměvem) **já?** ↑ - **já jsem chtěl si nějakej vymyslet nějakej hřích ale – když byl navoděnej to téma alkohol a řidičský průkaz tak – to jsem jednou takle – zakládal lyžařskou školu:** ↑ **a půjčovnu sněžných skútrů dětských** ↑ - **no a samozřejmě jsem dělal kampaň tak jsem byl rozvážen letáky** ↓ - **no a – objedl jsem všechny chaty v údolí asi čtyřicet padesát penzionů a – všude známi a všeci říkali – jo paráda dej si něco dej si něco říkám – ne: su autem su autem**

STŘIH, TERASA (...) STŘIH, JÍDELNA

M: **jenomže jak to začal ten alkohol – kumulovat ve mně** ↑ - **tak už jsem tak jako vyjížděl** ↑ - (imituje tělem jízdu autem) **a nemohl jsem vyjet ani z té brány** ↓ - **a von – já tě odvezu: vezmu si auto zpátky: - bude všechno v pohodě** ↓ - **jenomže bál jsem se o svoje auto že** ↑ - **těžce jsem si na něho vydřel** ↑ - **tak jsem ho nechtěl nechat rozbit někomu jinému radši jsem si ho chtěl rozbit sám** ↑ - **tak – si napotřetí jsem vyjel – z té brány** ↑ - **a odjížděl jsem takovou alejí** ↓ - **no – a jedu jedu jedu – pamatuju si jenom ty stromy takle rovně – no a teď – si nepamatuju nic** ↑ (roztahuje ruce a zavírá oči) – **jenom jsem se probra:l** ↑ - **a teď vidím jenom takový obrovsky kužely světla:** ↑ (vše ilustruje rukama, oči otvírá) – **jak na mě svítí – teďka padá sníh** ↑ - **říkám si – (imituje řeč opilce nebo jinak omámeného) bože co to je:** ↑ - **voni - tak jsem zvedl tu hlavu:** ↑ **ted' jsem viděl před sebou ten – pozvracenej volant** ↑ - **a co je** ↑ - **a teďka – čtyři příslušníci – kolem – skákali** ↑ - (napodobuje cizí hlas) **vylezte ve:n pane řidiči: pane řidiči vylezte ve:n**

STŘIH, LOGO, JÍDELNA

R: (dotčeně) **Radime: a ty si laskavě pamatuj že já až budu chtít něco říct tak to řeknu sama jo:?** ↑ **je ti to jasne jo?** ↑

Ra: **René nebudem to řešit prosimtě: ty mluviš taky kolikrát za mě takže -** ↓

R: **no: tak x nebudu mluvit vůbe:c //**

J: **ježiš děcka: nehádejte se kvůli takové blbosti:** ↓

(...)

J: **vědi daleko horší věci:** ↓

Ra: **stejně: to nikde nevyjde jako takhle:** ↓ [...] **jakože oni to nedají x//**

R: **a jak to můžeš [doprdele]²¹¹ vědě:t?** ↑ x

Ra: **to je hra – to je hra René** ↓

R: **jako ty si myslím [kurva]²¹² chytřej jak rádio tyve** ↓ //

J: **stejně to: o co de?** ↑↓

R: **<< no nechtěla jsem to x//**

Ra: **<< [...] dyť tys řekla taky trilion věcí: -za mě** ↓ x//

R: **<< ale – já jsem nechtěla říct že už jsem přišla o řidičá:k** x //

Ra: **řeklas** ↓ x//

R: **až já budu chtít** ↑ x//

Ra: **to co já jsem to co já jsem nechtě:l tak tys řeklas hotovo neřeším to** ↓

STŘIH, LOGO, NÁPĚV

²¹¹ Vypípnuto režii.

²¹² Vypípnuto režii.

Už to, že komunikační událost je iniciátorem charakterizována jako **krutá hra**, je sociálně komplikované. V přítomných formulace vzbuzuje obavy a jistě zvažují, zda a jak se k tématu postaví. Zadavatel požaduje, aby VV mluvil **pět minut mluvit o největším hříchu: který kdy spácha:l**, ale předem předpokládá, že běžný komunikant nemůže (a nechce) takovouto informaci sdílet. Komunikační kontext je navíc rámovaný paradoxem pozorovatele. Důvodem rozčlenění mluvčích do dvou skupin jsou spíše časové než sociální okolnosti. Při plnění podobných úkolů rozhoduje například stupeň extroverze mluvčího, okolnosti nařízení sebeodhalení, aktuální vnímání šumů všech kategorií (s větším přihlédnutím ke kategorii šumů psychologických – zde přispívají okolnosti ke zdráhání se),²¹³ osobnost vniatelů aj. Co se týká těch, kteří se sebeodhalují – všichni patří do kategorie soutěžících přímých. U jejich nepřímých protějšků nikdo sebeodhalení nenařizuje ani masmediálně nezprostředkovává. Pokud ano, tak zcela jiným způsobem a s mnohem menším důrazem na obsah sdělení. Komunikant se zadání úkolu snaží alespoň simulovaně vyhovět díky **motivaci adaptační**. Nechce se nevyjádřit, alienovat. Pro iniciátora komunikace jde o prvek zvýšení atraktivnosti formátu, pro soutěžícího primárně o vynucené vyhovění požadavku. Jak víme, za nesplnění zadání může následovat trest. Normou je sebeodhalení bez protestů – nejde však o normu morální, ale o normu instrumentální.²¹⁴ Morální normy souvisejí s nepřekračováním mezi přirozené slušnosti, instrumentální jsou jiné normy psaného i nepsaného rázu. Jestliže se nejedná o mluvčího vysoce asertivního, požadavek na sebeodhalení neodmítne a normu naplní.

Zadané téma dojde transformace dle potřeb, takže místo největšího životního hříchu kupříkladu René začíná svou výpověď slovy **můj poslední velký takový – hřích** a už oddělením slova hřích mluvní pauzou o zařazení činu do kategorie hříchu pochybuje. Jako první, která se ujímá slova ve skupině, určuje ráz, kterým proces sebeodhalování bude dál pokračovat. Její projev je i humorný. Snaží se odlehčit napjatější náladu. Ve sdělení René nechybí projevy sebeobrany (**opravdu: - jsem v tom nevinně:**), aniž by ji kdokoli přímo soudil. S úsměvem na rtech se snaží i ostatní soutěžící prozrazovat některé svoje prohřešky. Radim navazuje přiznáním, které je nové pro všechny vyjma René (**já asi tak**

²¹³ Dělení šumů s vysvětlením je k dispozici v podkapitole 2.3 Princip kooperace a šumy.

²¹⁴ Podrobněji viz VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2003, s. 54. ISBN 80-7178-812-0.

před měsíce:m asi: ↑ - nechtěně: ↑ - podvedl René jako ↓ no ↓ - ale ona o tom ví). Radim působí dojmem, že dotyčnou dívku chce nepřímo kontaktovat (**s nějakou blondýnko:u ↑** (usmívá se do kamery) - - **měla devatenáct le:t ↑ - byla z Olomouce:).** Úsměvná až infantilní nálada se přenáší i do projevu další ve skupině, Lucie. Ta se přiznává ke krádeži, ale mírní sdělení projevem lítosti (**mně to potom bylo - ← strašně líto fa:kt**). Infantilní projevy naznačují tendenci k sebeobraně.

Projevy lítosti a studu jsou jednoznačně u sebeodhalení nařízeného častější než u sebeodhalení bezděčného. Tam totiž situaci modifikuje i rozdílná motivace ke komunikaci, viz níže. Zde je silnou motivací obrana sebeprojekce – obrana vlastní pozitivní a negativní tváře.

Růžena si nejprve autoritativně utváří optimální podmínky pro komunikaci s co nejmenším procentem fyzických šumů (**ticho: - já vykládám**). Pak přejímá náladu ve skupině nastavenou, tedy spíše infantilní a úsměvnou a jako svůj „největší hřích“ předkládá situaci nezaplacení účtu v restauraci. Všemu navíc hodnotu seriózního vyjádření ubírají neurčitá vyjádření typu **na jedné nejmenované ulici (...) v jedné nejmenovatelné restauraci**. Smích je v této skupině v procesu sebeodhalování konstantou. Poslední ze skupiny 1, Milan, humorný tón neopouští a rozvíjí dlouhosáhlé vyprávění. Uvozuje ho sentencí **já jsem chtěl si nějaký vymyslet nějaký hřích**, kterou opět ukazuje, že není ochoten zvětšovat oblast otevřenosti a umenšovat oblast skrývání na vybídnutí. Spíše asociuje a udrží téma hovoru (**když byl navoděnej to téma alkohol a řidičský průkaz tak**). Vybírá z repertoáru bohatých zážitků. Vyprávění začíná jednou z typických formulí (**to jsem jednou takle**). Jeho pojetí připomíná spíš zábavné lidové vyprávění. To pomáhá k udržení dobré nálady ve skupině 1. Verifikuje se tím obecně známý fakt, že humor má v komunikaci mnoho rolí – zde nejvíce jako obrana proti realitě. Milan Nakonečný tuto tendenci popisuje jako stav, kdy se smějeme, abychom se „bránili proti pokoření a abychom nebyli bolestně zraňováni, posměchem negujeme také hodnoty, jejichž ohrožení by nás psychicky zraňovalo.“²¹⁵ Ve skupině 1 převažuje humor sebeironický (viz u Milana **jsem ho nechtěl nechat rozbit někomu jinému radši jsem si ho chtěl rozbit sám**) nebo právě humor s funkcí obrany proti pokoření. Ten vidíme třeba u René, když se smíchem prohlašuje **mi odebrali řidičský průka:z za (...) alkoho:l ↑ - - e**. Ironii z druhé strany už

²¹⁵ NAKONEČNÝ, s. 305.

ale považuje za problém. Reakce na Radimovo **nojo: - je to alkoholik no:** přichází vlastně až po ukončení celé sebeodhalovací akce skupiny 1, kdy ironicky pojatý útok na pozitivní tvář René eskaluje v partnerskou hádku. Především příchozí Juli se snaží její průběh mírnit výroky jako **ježíš děcka: nehádejte se kvůli takové blbosti: nebo stejně to: o co de?** René se zlobí na Radima zčásti neprávem a osočuje ho z vyzrazení informací, které ale z většiny vyřkla sama. Začíná být i vulgární. Radim se snaží bránit, používá i augmentizaci (**tys řekla taky trilion věcí: -za mě**) a konfliktní hovor ukončuje (**hotovo neřeším to**). V hovoru se pak objevuje klasická diferenciacie my (soutěžící) kontra oni (štáb) a soutěžící řeší – co oni dají (neboli odvysílají) a co vědí a podobně.

Když se ještě jednou zaměříme na zadání celé komunikační akce, můžeme prohlásit, že reagující porušovali pravidelně maximum kvality či relevance. Pravdou je, že nařídít komunikaci sebeodhalení na podobné téma, odporuje dobrým mravům a útočí to na sociální integritu komunikantů. Dyadický efekt se projevuje nejenom ve faktu, že všichni „něco sdělí“, ale také v naladění se na podobnou vlnu. Zatímco v první skupině převládá (sebe/obranný) humor, ve druhé se komunikantni snažili spíše udržet vyjádřování na důstojnější úrovni. Projevy některých soutěžících režie nezařazuje vůbec. Aby udržela dynamiku pořadu, sestřihává pasáže humorné s vážnějšími. Míjíme tím střihy do prostoru terasy, kde komunikovala druhá polovina účastníků. Pokud by bylo jejich sebeodhalování vysíláno jako celek, mohlo by v divácích buď vzbudit nudu nebo depresivní pocity. Nálada na terase byla buď vážná nebo na sebe účastníci „prozrazovali“ banality – pak vznikaly nudné okamžiky.

Obecně můžeme konstatovat, že nařizovat sebeodhalení není správné, pokud k tomu nevedou závažné důvody. Jak z pozice manipulátora a zároveň iniciátora takovéto komunikační události, tak z pozice manipulované(ho) je takovéto nastavení morálně problematické. Soutěžící se snaží balancovat mezi skutečným průběhem události, který jsou ochotni popsat, a společenskou přijatelností obsahu. Snaží se zabránit tomu, aby jejich (mediální) obraz byl (nevratně) poškozen. Nařízení sebeodhalení v RSa můžeme chápat jako zásah do osobních práv jedince. Problémem je, že ten se k dodržování pravidel soutěže zavázal písemnou smlouvou před vstupem do Vily. Podpisem se stal dobrovolně manipulovatelným i k takovým (nejen komunikačním) akcím, které by za obvyklých okolností pravděpodobně ani nezvažoval.

8.2 Sebeodhalení bezděčné

Bezděčné sebeodhalení reprezentuje zcela odlišný fenomén – dobrovolné rozšíření oblasti otevřenosti na úkor oblasti skrývání. Štáb (jakož ani kterýkoli další člen komunikační události) není iniciátorem této operace. Alespoň ne přímým. Je ale svědkem. Bezděčné sebeodhalení je buď důsledkem touhy po vyjádření něčeho (akcí vědomou) nebo důsledkem přemrštěné extroverze a neschopnosti udržet tajemství (akcí zčásti podvědomou). **Motivace** k bezděčnému sebeodhalení vědomého typu je primárně **existenciální**. Její podstatou je, že „komunikaci strukturujeme (...) tak, abychom zaplašili nudu, pocity bezesmyslnosti, abychom se vyhnuli depresi a melancholii. Komunikujeme, abychom se udrželi psychicky zdraví.“²¹⁶ Jinými slovy, pokud bychom tajili něco, u čeho máme momentálně silnou vědomou touhu po odhalení, mohlo by to dopadnout na náš psychický komfort. Vysláním sdělení se problém může řešit, pokud jedinec nachází správného příjemce. Pokud ne, stres se násobí. Děje se tak hlavně v situacích, kde existuje podezření z možnosti vyjádření citlivých informací apod. V RSA v tomto kontextu neexistuje žádný ideální příjemce, poněvadž nehledě na jeho etické cítění o problému ví v případě zařazení do denního sestřihu kterýkoli divák (od toho z řad členů štábu, až po koncového příjemce – člena masy). Z hlediska soutěžících je přijatelným příjemcem citlivých informací v rámci skupiny ten, který je schopen uchovat choulostivý obsah v relativní tajnosti alespoň před ostatními ve Vile.

Ze strany vysílatele se sebeodhalení může jevit jako dobrý prostředek s funkcí persuáze a vzbuzení zájmu (například s možností vzbudit sdělovanými informacemi zájem žen ve skupině, jak si ukážeme v následujícím přepisu na chování Dominika). Ze strany příjemce může docházet k manipulaci sdělení ve smyslu pobízení a povzbuzování ke sdělování hlubších detailů, i když je jasné, že spolu s ním s velkou pravděpodobností informace přijmou i masy diváků. Zřejmě tedy zvažuje i výhody veřejného zdiskreditování komunikačního partnera - narážíme na morální otazníky. Režie manipuluje formu (nevidíme některé neverbální projevy) i obsah (krácení) sdělení stříhem. Zde se jedná o prostříhy do ložnice. Dění v ložnici nesouvisí s námi zkoumanou oblastí, proto jen zaznačujeme provedení stříhu:

2. září, TERASA

(Probíhá první večer ve Vile. Dominik a René se izolovali od zbytku skupiny.)

²¹⁶ *Psychologie lidské komunikace*, s. 25.

IP: 03:28

Do: **prostě já jsem se – říkám - měl jsem pár vztahů ↑ a dycky mě zklamaly ty holky ↓ - prostě: já//**

R: **a měl jsi jako takovou tu šilenou velkou lásku Domčo? ↑ -**

Do: **hm: ↓ (Kýve hlavou.) -**

R: **jo? ↑**

Do (zklamaně): **jednu jsem fakt milova:l jako ↓ – a prostě mě nechala kvůli někomu jinýmu ↓ – prostě přišel prostě byl lepší a ča:u↓-**

R: **ale to prosimtě - ty máš 22 roků -to při:jde: ↓**

[...] (Přichází Radim.)

Do: **ale já mám hroznej / já mám hroznej problém ↓ / já prostě mně se líběj jenom ty krásný modelky víš co ↓ - já jsem měl modelku: ↓ nebo modelku – nebyla to modelka ↓ ale vypadala tak ↓ a jenom proto - že já jsem prostě byl k [hovnu]²¹⁷ ↑ -maximálně jsme si mohli lehnout do postele: vid' ↑ x**

Ra: **máš svoje fluidum no ↓ - máš velikého opičáka no ↓-**

R: **nebylo by to super - kdyby sis uléhal každý večer vedle modelky: ↓ - která by k tobě nic necítila ↓ - ale měl by si úplně perfektní: pocit jakože leži spí ↓ – bylo by to supr že? ↑**

(Přichází Veronika.)

Do: **na posteli mi nezáleží ↓ – jako nesmí to bejt - - (rukou naznačuje obezitu) Sanny²¹⁸ vid' ↑ (smích) - ale prostě: - obličej je pro mě to↓ - proto třeba se mi líbí strašně tadyta holka ↓ (ukazuje na Veroniku, ta se směje a odchází odklepnout cigaretu) - ale vim, že nic žejo ↓ -**

R: **ale to nemůžeš vědě:t ↓ -**

STŘIH, LOŽNICE (...) (Veronika i Radim už odešli.) (...) STŘIH, TERASA

Do: **potřebuju prostě někoho - kdo mě bude ty vole hladit laskat ty vole prostě milovat ↓**

R: **ale taky ti to není jedno ↓ //**

Do: **ale na druhou stranu: prostě radši radši to nechci ↓ protože já vždycky si na to zvyknu: ↓ ch/ prostě řeknu si jo: tak s tou holkou prostě chci bejt napořád ↑ a vona NE ↓ - NEchce bejt se mnou na pořád ↓ jo: ↑ tak - určitě se najdou vyjímky²¹⁹ vid' ↑ //**

R: **a:le //**

Do: **ale většinou ty vyjímky už jsou zabraný no ↓ - (smích)**

R: **dejme tomu že tady budeme bydlet společně tři měsíce ↓ - zamiluješ se do Verči ↓ - tebe nezajímá ↑ jakou ona má třeba duši? ↑- - jako nebo jaké má srdce ↑ jaký je člověk? ↑ jako nezajímá tě to? ↑ - - stačí ti ta vize jo ↑ jaká ona je ↓ -**

Do: **ale já – jako to - že se mi líbí ↑ to →[neznamená, že se do ní zamiluju] ← žejo: ↓**

R: **no né jako JE třeba jako dětská nebo prostě je taková ↓ - ale já si myslím že: na to kolik má let ↓ tak asi svým způsobem v uvozovkách má asi na to jako právo ↓ - víš jak to myslím ↑ (Dominik pokyvuje hlavou.)**

STŘIH, LOŽNICE (...) STŘIH, TERASA

Do: (...) **přesně takovej typ jsem měl poslední holku: ↓ - bylo to to samý ↓ - nechala se vode mě voblbno:ut ↑ – užila si se mnou ↑ a pak se nechala voblbnout zase od někoho jinýho ↓ //**

R: **vě:ř mi ↓- já jsem starší ↓ to jsou jenom tlachy jako ↓ - já bych v životě bych nechodila s kluke:m ↑ - ktery by byl mladší ↓ v životě bych nechodila s takovým**

²¹⁷ Vypípnuto režii.

²¹⁸ Intertextový odkaz – Dominik odkazuje na oběžní soutěžící z druhé série VV, Sanny.

²¹⁹ Připomínáme, že stále zachováváme vyřčenou formu – zde *vyjímka* s dlouhým i místo y.

kluke:m vizází jako je Radi:m ↓ – v životě ne: ↓ - to jsem se zapřísáhla ↓ - a podívej se co dělám ↓ - - (Dominik pokyvuje hlavou.)

R: a ještě s takovým střevem ↓ - vždyť to je průserář první třídy jako ↓ - ty dycky s nim / to je s nim normálně Hirošima jako ↓ s Radimem ↓ - ale fakt jako ↓

Dominikův projev je spíše pseudosebeodhalením. Jedná se o variantu sebe prezentace, jejímž účelem je zapůsobit. Soutěžící vědí, že manipulace na všech výše popisovaných úrovních, je latentně přítomná. Umějí toho využít ve vlastní prospěch. Iniciátorem komunikačního aktu je sám Dominik (a něco tím sleduje), René proces svěřování podporuje otázkami (**a měl jsi jako takovou tu šílenou velkou lásku Domčo?**) Potvrzuje se že „aktivní naslouchání vyvolává v hovořícím jedinci, kterému je nasloucháno, pozitivní pocity.“²²⁰ Občasně se objevuje kritika Dominikova chování (zejména povrchnosti) – zde spíše ironickou formou (**nebylo by to super - kdyby sis uléhal každý večer vedle modelky: ↓ - která by k tobě nic necítila**). Dominik (i kvůli stresovosti situace) mluví elipticky (**obličej je pro mě to vedle ale vim, že nic žejo**), nutí ostatní k dešifrování sdělení charakterizovatelných jako konverzační implikatury (**na posteli mi nezáleží**), k zapojení znalostí ze zkušenostního kontextu (poznámka k **Sanny**), velmi intenzivně komunikuje nejenom verbálně, ale stejně bohatě i neverbálně. Co se týká gest, často užívá ilustrátory a adaptéry.²²¹ René ztrácí s Dominikem trpělivost a porušuje maximu shody, když se dotazuje **tebe nezajímá ↑ jakou ona má třeba duši? ↑ - jako nebo jaké má srdce ↑ jaký je člověk?** Zároveň by právě takovéto projevy patřily do kategorie banálních. Jsou určitým způsobem schematické a neosobní. Připomínají spíš prostředky filmové řeči. Dalo by se říci, že zatímco Dominik chce mimo jiné diváky manipulovat na svou stranu, René koná výroky zmíněného typu implicitně naopak. Dominik v sebeodhalující konverzaci s morálním podtextem prochází metakognitivním procesem. Ten zasahuje i René, která umírňuje své dotazy s útočným podtextem a přináší příklady z vlastní zkušenosti. Nelichotivě a jmenovitě se přitom vyjadřuje o svém partnerovi ve Vile (**to je s nim normálně Hirošima jako ↓ s Radimem**), ale používá tyto příklady spíše pro odlehčení situace. Nicméně Dominik (jako každý jiný aktivní depresivní komunikant) si vyžádáním tohoto hovoru saturuje potřeby na úrovni narcistní. V tomto případě vede k „zabývání se sebou (svou psychikou)“, a to i proto, že jedinec prožívá pocity prázdnoty a „nevidí východisko ze začarovaného kruhu“.²²²

²²⁰ *Psychologie lidské komunikace*, s. 101.

²²¹ Pro připomenutí významu těchto termínů je možno nahlédnout do podkapitoly 2.2 Komunikace verbální a neverbální, neopakovatelnost.

²²² *Psychologie lidské komunikace*, s. 229.

Všichni zúčastnění stále aktivně pracují na vlastní pozitivní sebezpřítání. Jsou si vědomi faktu, že tím, koho mají přesvědčit o vlastních kvalitách, jsou především diváci. Ti (pomineme-li spekulativní teorie o manipulacích výsledků hlasování ze strany provozovatelů RSA) rozhodují o jejich setrvání v soutěži, o šanci na výhru.

9 ZPOVĚĎ

Se sebeodhalováním souvisí další velmi nestandardní komunikační situace – zpověď. Slovník spisovné češtiny definuje zpověď v církevním slova smyslu jako „obřad, při kterém se věřící vyznává z hříchů a knězem je mu udělováno rozhřešení“. Chápeme-li výraz spíše jako knižní než jako náboženský, rozumíme pod ním „vyjádření svých myšlenek, citů, zážitků“.²²³ Synonymem v tomto kontextu může být vyznání. Slovo zpověď se ale v RSA nepoužívá. Vyskytují se výrazy příbuzné – zpovědnice a zpovídat se. Soutěžící v žádném případě neříká, že jde ke zpovědi. Jde buď do zpovědnice nebo úsměvně (na škále od škádlení po sarkasmus) podotkne, že se jde zpovídat. Ani štáb k této činnosti nevyzývá způsobem „pojď ke zpovědi“. Standardně vydá v poště pokyn, kdo a proč se má dostavit do zpovědnice. To v případě porušení pravidel nebo dialogu na téma, ke kterému potřebují členové štábu mít ve zpovědnici právě zvolenou konkrétní osobu. Pokud soutěžící neuposlechne a ke „zpovědi“ se nedostaví, následuje sankce.²²⁴ Jinak se soutěžící pravidelně do zpovědnice vydávají minimálně jednou denně k dennímu zamyšlení se nad proběhnuvšími událostmi.

Do zpovědnice není volný přístup. Kdo vstoupit chce, nejprve zazvoní na elektrický zvonek a v případě, že v místnosti nikdo není a zároveň že je přítomen vhodný člen štábu v prostoru „za stěnou“, soutěžící je do zpovědnice vpuštěn. Odpadá tak riziko, že v momentech, kdy chce soutěžící sdílet závažná nebo jakýmkoli způsobem tajná fakta, bude stresován možností příchodu třetí osoby. Komunikace neprobíhá tváří v tvář. Soutěžící má s členem štábu auditivní kontakt, pro štáb se jedná o kontakt audiovizuální (díky přítomnosti kamery v prostoru). Pojetí zpovídání se, kde je anonymita a diskretnost sdělení samozřejmostí, se neshoduje s pojetím v RS. S velkou pravděpodobností divák

²²³ ZPOVĚĎ. *Slovník spisovného jazyka českého* [online slovník]. © 2011 [cit. 2012-01-17, 21:43 SEČ]. Dostupné z: <http://sjsj.ujc.cas.cz/search.php>

²²⁴ Podotýkáme, že jednou z nejoblíbenějších tvrdých sankcí ze strany štábu je nedodání cigaret kuřákovi. Manipulace na úrovni psychofyzického komfortu soutěžících tak opět dostává rys amorálnosti. Upozorňujeme, že k takovýmto typům sankcí přistupuje štáb až při opakovaném porušování interních pravidel.

výroky ze zповědnice uvidí v rámci denních sestřihů, protože se jedná o zajímavé momenty, které profilují tvář účastníka a umožňují divákům (respektive štábu) para/sociální napojení.²²⁵

Důsledkem skutečné zповědi v našem kulturním kontextu má být vysílatelova katarze, uvolnění, (alespoň částečné) zbavení se traumatizujících nebo jinak obtížných informací a hlavně jisté rozehřešení. Už ale proto, že komunikační situace zповídání se na poli RS není intimní, nemusí u leckterého soutěžícího navozovat „zповědní“ efekt události. Pokud komunikant přes znalost kontextu odhalí závažná fakta ze svého života, dá se spíše hovořit o zvýšené tendenci k exhibicionismu.

Komunikant může často pociťovat po vyřčení důležitých fakt tlak (obavu z veřejného mínění, mínění rodiny...). Místo katarze tak nastává fáze další tenze. Ta je násobena i vědomím, že režijní zásahy stříhem mohou sdělení dále pozměňovat. Nejistota, co vyjde jako „skutečné“ sdělení k (původně vlastně nezamýšlenému nebo jen podvědomě zamýšlenému) adresátovi, způsobuje soutěžícím další stres. Vnímání informace z řad štábu (pokud jej divák někdy slyší při hovoru se soutěžícím), působívá velmi klidným dojmem. Tempo řeči je vždy pomalé, barva hlasu tlumená, hlubší. K „rozehřešení“ nedochází i proto, že „zповědník“ má být spíše nestranným naslouchajícím.

Zповědnice není jen prostorem pro sdělování podstatných informací o životě účastníka. Funguje i jako neutrální organizační zóna a kromě toho jako místo ke komunikování na interpersonální úrovni s člověkem, který není součástí izolované skupiny soutěžících. To, že někdo jde do zповědnice (na výzvu nebo z vlastní vůle) neznamená, že hodlá vysílat informace sémanticky zásadní nebo sociálně problémové. Může jít o „rutinní dialog“ se sklonem k monologizaci. Zповěď dělíme na nařízenou a dobrovolnou.

9.1 Zповěď nařízená

Nařízená zповěď je typem manipulativního jednání z pozice vyšší moci. Zповěď může být nařízena buď jako sankce, jako odměna, také k celkovému doplnění kontextu komunikačních událostí, viz níže. U nařízené zповědi je vždy nutný standardizovaný průběh komunikačního aktu: jistá akce vyvolává reakci štábu. Ten zasílá do schránky ve Vile výzvodový dopis, ve kterém jmenuje konkrétní osobu či osoby, kteří se mají bez odkladu dostavit do zповědnice. Ostatních soutěžících se zpráva může dotknout buď tím,

²²⁵ Naše poznámky k parasocialitě viz 5.2.2 Účastník ↔ divák

že jim v danou dobu zkrátka není umožněno do zповědnice vstoupit, protože už je „obsazená“, nebo tím, že i oni jsou dopisem směřováni do jisté lokality. Jako zde:

3. září, TERASA

(VV se sluní a přichází k nim boss Juli s poštou od štábu.)

IP: 15:15

J: (svižně) **VyVolení porušili jste pravidla Vily boss do zповědní místnosti všichni ostatní se okamžitě přemístí do obývacího pokoje:** ↓

(...)

(Boss odchází dle pokynů do zповědnice, ostatní se přesouvají do Vily.)

V: **ty:jo budem potrestané hnedka – druhej de:n?** ↑

Ra: **to jsem zvědavej co:** ↓

N: (se strachem v hlase) **tak hned todleto** ↓

STŘIH, ZPOVĚDNICE

(Bzučák je aktivní, Juli otevírá dveře a sedá si na pohovku. Má velmi vážný výraz.)

STŘIH, OBÝVACÍ MÍSTNOST

Ra: (do prostoru Vily, k Davidovi) **porušili sme pravidla:** ↓

Da: **a čím?** ↑

V: (se sepjatýma rukama před tělem) **já nevím čím** ↓

STŘIH, ZPOVĚDNICE

J: (čte text na připravené kartičce nahlas) **do zásobovací místnosti smí pouze boss pokud není**

IP: JULI

J: **určeno jina:k** ↑ **vyjímkou jsou pouze situace kdy je nutno přemístit věci většího rozměru** – ↑

STŘIH, OBÝVACÍ MÍSTNOST

Do: (chaoticky pobíhá po prostoru) **bue TREST** ↓

V: **je: hele voni** (zavírají se žaluzie ve Vile) – **vo – nám zavřo:u** ↑

(VyVolení si sedají na koberec před televizi.)

STŘIH, ZPOVĚDNICE

Bára Kosová (MA): (Juli ji poslouchá se sklopenou hlavou) **já jsem vám říkala že nemáte mluvit prostě** ↓

J: **no: - tak – to se snažíme ale někdy nám to ulítne no jasně no: - -** ↓

STŘIH, OBÝVACÍ MÍSTNOST

V: (sedí s ostatními na koberci) **tyjo: to bude fin[...] oni na nás něco připravujou** ↓

D: **hm nepřipravujou vůbec nic jako:** ↓

Ra: **ne: prostě zme něco porušili:** x (kouše si nehty)

D: **sme něco porušili a dostaneme tre:st** ↓

STŘIH, ZPOVĚDNICE

J: **budu se to snažit – tlumoči:t** ↓

STŘIH, TERASA

(Žaluzie se vysouvají nahoru, Juli stojí za nimi, z Vily se ozývá nadšený křik.)

V: (vybíhá jako první) **to je ten tre:st?**

J: **no: sem to musel ukecat ted' jako trošku** ↑ – **ne: si dělám srandu:** ↓

V: **jee: heheheheh** (poskakuje po terase) **děkuje:m** ↑↓

J: (vážně, k přicházejícímu Dominikovi a Danovi) **ne: strašně strašně moc věci porušuje:m** ↓

D: **co třeba:?** ↑

J: **třeba to: že: ee takový ty základní žejo:** ↓ (ve dveřích do Vily se shromáždí celá skupina) – **že si vyzvedá:t a číst může jenom bo:ss** ↓ – **to se musí vzít na vědomí prostě jo:** ↓
R: **to je hustý** ↓
V: **už buem hodný** ↓
STŘIH, LOGO, NÁPĚV

Jak je vidno, štáb občasně místo označení zповědnice využívá dvouslovný výraz **zповědní místnost**. Do té vyzývá osobu odpovědnou za skupinu a její chování a ostatní členy izoluje v domě. Písemná výzva má podobu výzvy kategorické, jedná se zčásti o vybidnutí, zčásti o instrukci²²⁶ (**boss do zповědní místnosti všichni ostatní se okamžitě přemístí do obývacího pokoje:**). Obsahuje rámcové odůvodnění dění s oslovením skupiny (**VyVolení porušili jste pravidla Vily**). Vzhledem k tomu, že podobná situace se děje poprvé, je pro mnohé členy skupiny značně stresující. Opět dochází k diferenciaci na lince my – oni. Poté, co je skupina izolována ve Vile (což není v tomto kontextu standardní a u některých účastníků to vyvolává skoro paniku), boss ve zповědnici dostává přesné instrukce. Tamtéž je vyzván k předčítání pasáží z vilového řádu či konfrontován s výčitkami kvůli nedodržování stanovených pravidel (**já jsem vám říkala že nemáte mluvit sprostě**). Z pozice mediátora se i za celou skupinu omlouvá, nasazuje inkuzivní plurál (**někdy nám to ulítne no**). Používá asertivní techniku otevřených dveří. Další pokyny už vnímá jako jednotlivce a přejímá částečnou osobní zodpovědnost - **budu se to snažit – tlumoči:t**. Po návratu do rozrušené skupiny má potřebu si v prvních minutách přičítat zásluhy za záchranu od trestu (**no: sem to musel ukecat ted' jako trošku**). Reakce na událost jsou jednak na úrovni účastník↔účastník (**to je hustý**), jednak na úrovni účastník↔štáb (**už buem hodný**). Tento typ zповědi je opět produktem **adaptační motivace** ke komunikaci, která souvisí s rolovými stereotypy. To se týká všech nařízených projevů ve zповědní místnosti, protože nejsou učiněny z vlastní vůle a jsou tudíž jen projevem ochoty adaptovat se na pravidla, chovat se konformně.

Další typickou výzvou k odchodu do zповědnice může být (kdykoli v průběhu dne, ale pokud možno co nejbližší době sledované akce) vyvolání k dovysvětlení témat, která se stala zdrojem konfrontací nebo konfliktů. Režie pak konflikt a záznamy ze zповědnice kombinuje a konfrontuje tak to, co si mluvčí řekli tváří v tvář s tím, co řekli na stejné téma za distantních podmínek. Výsledná podoba komunikační události je manipulována.

²²⁶ GREPL, M., KARLÍK, P. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998, s. 450-451. ISBN 80-7198-281-4.

Kontrast mezi komunikací tváří v tvář a distantní je vytvářen uměle a předkládán publiku v podstatě jako druh „důkazního“ či usvědčujícího materiálu. Jako zde:

25. září, TERASA

(VV tráví už čtvrtý chladný den pobytem venku, zatím nevědí, kdy se budou moci po incidentu s hasicím přístrojem do prostoru domu vrátit. Juli a Nancy sedí u kraje bazénu a tiše si povídají. Mimika napovídá, že jde o vážnější diskusi.)

IP: 12:40 (...)

N: **já mám poci:t že já** (vysvětluje i rukama, kruhové pohyby od těla k Julimu) **prostě něco dělám a ostatní taky musí nějakou jinou činnost udělat** ↓ //

J: **jenže ty to řekneš tak arogantně: a řekneš to s takovým geste:m že to vyzní prostě: že:** (opět opakuje odmítavé gesto rukou, použije ho dokonce dvakrát, mimikou naznačuje aroganci) **já tady: vám pomáhat nebudu** ↓ **chápeš to?** ↑ (Nancy vytřeštěné oči, ale s úsměvem, hlava stále nakloněná) - **takhle ty to řekneš takhle to vyzní**

STŘIH, ZPOVĚDNICE²²⁷

IP: JULI

J: **já jsem jí řekl eee – to co mi: na ní vadí:** ↑ **já tsi myslim že ona to zas eee snažila se to jako: - akceptovat ale:** (kroučí hlavou) **stejně mi pak zase: to dost zklamala tím že šla: a já jsem si to s ní chtěl vyříkat sám – nechtěl jsem to tam – řešit s tou jejich skupinou aby mi do toho každej skákal každej mi do toho: říkal co on si o tom myslí** ↓ **a mně vůbec nezajímá: co: si o tom myslej druzí já jsem si to chtěl vyřika:t hlavně s Nancy:** ↓

STŘIH, TERASA

J: **ty vypadáš jak ee – prostě sobec** ↑ **ee** (nedívá se jí přitom do očí, Nancy se přitom na něj upřeně dívá, Juli se dívá do země a sedí se založenýma rukama) – **reaguješ ta:k** ↑ (Nancy má hlavu opřenou v levé dlani a pozorně poslouchá) - - **já nevím** ↓ - **víš - mrzí mě žes že se: málo zapojuješ do té srandy: nebo do takové – jo: - když – nevím – víš co: - je ti třeba ke třicítce: ale seš pořád určitě: - ee – duší trochu mladá ne:?** ↑ **nebo: ne: že to bylo: nějakej starej vě:k ale seš trochu krejzy: ne:?** (už se na Nancy dívá a usmívá se)

STŘIH, ZPOVĚDNICE

N: **on mě prostě označuje: a řekne že sem sobe:c** ↓ **a já prostě:** (dává oči v sloup a nechává je ve směru nahoru) **slovo sobe:c**

IP: NANCY

N: **toje: - je to silný slovo** (dává oči ve směru na kameru ve zповědnici) ↓ - **a vůbec jako sobec si nepřipadám** ↓ - **i kdybych ho přesvědčovala: - že nejse:m** ↑ **sobec – stejně si bude myslet – co chce:** ↑

STŘIH, TERASA (Původní komunikační akce pokračuje.)

N: **to je všechno? – nebo: //**

J: **no: ne x nene povídej no: //**

N: **hele tak já jenom k tomu: prostě:** (Juli se zájmem a úsměvem sleduje, co Nancy říká) - **pro mě některou srandu do některý srandy co mně přijde vtipné a dobrá sranda to: se zapojim** ↓ **sis určitě všim - ↓ ale: prostě do některých srand mi to prostě nepřijde vtipný a zapojovat se taky nechtěla - jsem se** ↓ - (Juli už se neusmívá) **ani se zapojovat nebudu** ↓ - **mně to nepřijde VTIPNĚ** ↓ - **a já prostě bych neřekla že se neumím zapojit do srandy: ↓ - já bych //** (...) **já nechci podpořit nic co mi nepřipadá vtipné** ↓ -

²²⁷ Že se jedná o zповěď nařízenou víme, protože v úvodu denního sestřihu byla pasáž, jak Juli přebírá poštu a cituje z ní pokyn, aby se oba dotčení postupně dostavili do zповědní místnosti.

já prostě: (otáčí se dozadu a sleduje, jestli někdo jejich konverzaci nepozoruje) - - **já nechci dělat srandu:** - jenom kvůli tomu že všichni se zapojí do srandy: ↓ - **mně to nepříjde vtipné a bohužel asi je to blbý z mé strany že mi to nepříjde vtipné** (Juli pokyvuje hlavou) **i když ostatním // to přijde vtipné**

J: **dobře:** ↓ **no: právě viš co: // (...)** **ale seš patřiš třeba: - no: ke třem//**

N: **nevím ale asi //**

J: **ke třem lidem kteří se nezapojí viš? ↑//**

N: **jo: ale zase na druhou stranu já tady nemám já tady nikoho neznám abych tady mohla vylejvat svoje city ↑↓ - (...)**

J: (opět s mírným úsměvem) **NE: - viš co: //**

N: **já ti tady nebudu nic vysvětlova:t prostě protože já – neznáš mě: já tě tebe taky neznám – prostě je to** (doplněno gestem ruky ukazujícím na Juliho) **tvůj pohled na věc je to tvůj pohle:d na věci: a** (Juli nesouhlasně kroutí hlavou) - - **ale v pohodě dobře tak vyslechla jsem tě: tak – ee // jo: vím o tom jo? ↑**

J: **eště sem ti chtěl něco říct** (pátrá očima nahoře) **ale: nevím já ss ted' už právě na to** (škrábe se pravou rukou na nose) **právě nemůžu vzpomeno:ut ↓ - to ee to byla nejhlavnější věc ale - -** (Nancy s hlavou opřenou o pravou ruku se dívá už dost unaveně) - - **já nevím ↓ - až mi to napadne tak ti to řeknu: ↓ - - -** (Nancy čeká ve stejné pozici) - - **já: -** (škrábe se na bradě) **nevím ↓** (usmívá se omluvně)

STŘÍH, ZPOVĚDNICE

J: **já jsem prostě: - byl připravenej na to: že: Nancy dám zítra palec a: - pro mě bylo důležitý – ee- aby sem si to s tím člověkem to dopředu trošku: - vyřikal – aby sem zjistil: co ona si o tom myslí prostě chtěl jsem jí říct svůj názor ↓ - nevím jestli to pomohlo: spíš si myslím že: (zklamaně) - spíš si myslím – že ne: ↓**

Ke vzniku konfliktu tentokrát přispěl přetlak Juliho, který měl potřebu zjistit, jak bude reagovat oslovená Nancy na výčitky z jeho strany. Neustálým opakováním **viš** se jednak ujišťuje, zda inkriminovaná rozumí smyslu a významu promluvy, jednak hledá pochopení pro svůj názor. Dodává mnoho vlastních domněnek a pocitů (**mně přijde že**). Nancy Juliho názory nesdílí a je šokovaná. Přesto probíhá nepříjemný komunikační akt v podstatě asertivně. Na argument (**se: málo zapojuješ do té srandy:**) přichází rozumný protiargument (**do některých srand mi to prostě nepříjde vtipný a zapojovat se**). Z diskuse plyne, že Juli je ve Vile zastánce skupinového porozumění (a působí někdy až hraně altruisticky), zatímco Nancy je ochotna existovat ve skupině do určité míry zapojeně, ale potřebuje větší prostor také pro vlastní individualitu a rozhodování. Juli se chová do jisté míry nevyváženě. Občas je Juli (spíše nezáměrně) netaktní (**seš pořád určitě: - ee – duší trošku mladá ne:?**), jindy zase ukazuje ochotu dát prostor komunikačnímu partnerovi (**povídej no:**). Ve zповědnici se oba ke konfliktu vyjadřují, postupně. Juli odhaluje pravou motivaci konverzace. Mluví o Nancy jako o **tom člověku**. Projevuje zklamání nad tím, že si nenechala událost pro sebe. Nancy ve zповědnici tematizuje údiv nad průběhem a hlavně obsahem komunikace (**on mě prostě označuje**). Konstatuje, že změny Juliho názoru zřejmě nedosáhne (**stejně si bude myslet – co chce:**). Podobně

rezignovaně zní v závěru zpovědní akce i její oponent (**nevím jestli to pomohlo: spíš si myslím že:** (zklamaně) - **spíš si myslím – že ne:**).

Pozitivní je zjištění, že zde nedošlo k prudké změně v podání zprávy ve zpovědnici, tedy separovaně, ve srovnání s kontaktem tváří v tvář. Soutěžící beztak postupně přicházejí na to, že štáb může podobné nahrávky zneužít proti nim i puštěním nahrávky přímo ve Vile a že nic jako statut důvěrnosti sdělení de facto neexistuje na žádné z popsanych úrovní v RSa. Případné demaskování účastníka je součástí manipulativních strategií režie.

9.2 Zpověď dobrovolná

Zpověď dobrovolná je tak jako sebeodhalení bezděčné (či dobrovolné) důsledkem **existenciální motivace** ke komunikaci. Případně také **motivace požitkářské**. Do zpovědnice si totiž mohou soutěžící jít nezávazně promluvit na všeobecná témata s členem štábu. Požitkářská motivace odkazuje k onomu citovanému „kulturnímu výboji“,²²⁸ tedy k pouhé konverzaci. Je to „chuť se rozptýlit, odpočinout si, uniknout od starostí.“²²⁹ Následuje přepis situace, kdy se do zpovědnice vydává psychicky podlomený Daniel. Objevuje se poměrně typický projev ve smyslu „oni ze mě udělají“. Režie opět prokládá sdělení na stejné téma vyslané mimo zpovědnici a ve zpovědnici:

14. září, IP: 23:23

(Dan si uklízí a skládá oblečení v ložnici. Tou prochází Marcela a Dan iniciuje hovor.)

D: **hele:**

Ma: (se zájmem, soucitně) **no co Dane: ?** ↑

D: **viš z čeho mám stra:ch Marcelo:?** ↑

Ma: **ne:** ↓ (jde k němu blíž)

D: **mám stra:ch že ze mě děla:j venku jako něco jako Zvěřinu**²³⁰ ↓

Ma: **hej viš co ale tak to nemůže nikdo vědět z nás tadyk // a s tím sme tadyk šli:** ↓

D: **ale když já mám stra:ch ty vole** ↓ (upřeně se na Marcelu dívá, v ruce složené kalhoty)

Ma: **neměj strach když se budeš toho bát tak** (rozhazuje rukou) – **tnesmíš** ↓

STŘÍH, ZPOVĚDNICE (Dan si vyžádal zpověď.)

D: **chlapy by měl be:jt takove:j** (krčí rameny, dívá se do země) - -

IP: DAN

D: **že prostě to radši schová než aby než aby ukáza:l nějakou slabinu svojí jo:** ↓ - - **já nejsem taky** (krčí čelo) **žádněj tvrd'ák prostě taky – taky dokážu – taky se mi líbí když**

²²⁸ Viz výše citovaný Mukařovský.

²²⁹ *Psychologie lidské komunikace*, s. 26.

²³⁰ Dan odkazuje k jedné z nejvýraznějších postav první série VV. Petr Zvěřina – pražský DJ, dominantní osobnost. Projevil se jako heterosexista a egoista. Pro lepší představu, proč je Daniel z případného přirovnání k Petru Zvěřinovi zděšen, přikládáme video s nejznámějším projevem jmenovaného: VYVOLENÍ 1 – PETR ZVĚŘINA. In: *Youtube* [online]. 7. 7. 2007 [cit. 2012-01-26, 22:04 SEČ]. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=AdZj3fioehc> Kanál uživatele Rickmen2.

mě někdo pohladí ↓ třeba – dneska mě pohladila René a já jsem řek já prosimtě: - (podívá se přímo do kamery, vytřeští oči a směje se) **udělej mi to ještě jednou: jo aby mě pohladila prostě po hlavě ↓ - taky se rád přitulim ↓ ale – víš ↑** - (v ruce drží fotku sebe a své dívky „venku“, je z druhé strany popsána textem, který napsal v průběhu dne, kamera se snaží text zvětšit) – **nevylejvám si srdce: tyjo to radši: - - si rozkoušu rozkoušu prst tyjo: (detail obličeje) nebo ruku: tyjo ↓**

STŘIH, LOŽNICE

Ma: < **jenže my to neovlivníme víš co: ↓ - aji kdyby si tam Dane jako tak byl tak jako co s tím uděláš co s tím uděláš? ↑ i kdyby ti teďka řekli no: tak vypadáš ee džžžžž//**

D: **za kripla ↓** (rozhazuje rukama)

Ma: (nechápvavě) **co? ↑**

D: **za kripla ↓**

STŘIH, ZPOVĚDNICE

D: (zklamaně, opět krčí obočí, skloněná hlava) **z Juliho se tady dělá strašne:j borec hrdina: a ze mě ze mě gaune:r ↓ - že Juli je takovej superman a já jsem takovej Lex Lutor²³¹ víš? ↑**

STŘIH, LOŽNICE

Ma: **máš to vsugerovany v hlavě: prostě: nějaká vmyš myšlenka se ti tam vmestila do té hlavy: a prostě přemýšlíš nad tím zbytečně** (podupává k tomu nohou do země) < **nemáš nad tady téma věcma vůbec nepřemýšle:j ↓** (apelativně) **vypusť to ↓ - žij momentálně teďka jak tadyk se:š** (Dan stále uklízí oblečení) **buď takovej jake:j se:š ↓ - prostě: -** (začíná kruhově chodit do místnosti, skoro až pochodovat, ruce má zkřížené na prsou, pokyvuje hlavou – „přednáší“) **přemýšlej o to:m za co tě lidi mají rádi: chovej se tak aby tě měli všichni rádi: ↑**

STŘIH, ZPOVĚDNICE

D: **a když si nemůžu vlastně nikoho – pozvat se:m ↑** - (sklání hlavu) **tak – eee - - šlo by: - vovedzat fotku? ↑** (pohled do kamery, skrčené čelo)²³² - - **já jsem tam na zadní stranu něco napsal víš? ↑ - když jí to nemůžu říct osobně: tak prostě chci: aby to viděla: co prostě tady jsem jí napsa:l ↓**

Bára Kosová (MA): **zvládneš to přečíst? ↑**

D: (nadechne se zhluboka) **jako: abych se nerozbreče:l? ↑** - (opět střih) **Bubu: ↑ - chtěl bych ti říct jak eee strašně mi chybíš ↓** (opírá levou ruku pod bradou) **jak moc si tě vážim a: co vše pro mě znamená ↓ ee: jsi tak silná osobno:st že: - já jsem vedle tebe úplný ni:c – a: že jsem si uvědomil spoustu věcí které – jsem si jako vlastně neuvědomi:l – nebýt tebe: tak bůhví kde bych – by:l ↑** (přednes je spíše dětinský) **chybí mi tvoje vůně: ↑ - rty: - tvé doteky: - je to těžký ale víš jaký jse:m ↑ - a: - budu bojova:t až do úplného konce: ↑ - a: tu fotku ti: - musím vrátit: protože: - mě tady ničí ↓** (posmutnělý pohled do kamery) - - **ju? ↑**

Bára Kosová (MA): (tiše, empaticky) **tak děkuju ↓**

D: (pokládá fotku na sofa) **já děkuju: ↓ - ahoj ↓**

Bára Kosová (MA): (empaticky) **ahoj ↓** (záběr na fotku, kde je Dan a o jeho rameno opřená rozesmátá slečna)

Strach z manipulace dění je typickou obavou VV, kterou průběžně verbalizují (**mám stra:ch že ze mě děla:j venku...**). Marcela se snaží komunikační akt s Danielem regulovat uklidňujícím způsobem, mluví občas klidně, občas sugestivně a rozhodně. Ve zповědnici

²³¹ Odkaz k negativní postavě v rámci příběhů o hrdinovi Supermanovi.

²³² Zde je patrný režijní střih, vystřížení odpovědi zповědníka.

Daniel rozšiřuje oblast otevřenosti. Někdy je v projevu afektovaný a to může působit jako výše zmiňovaná Othellova chyba. Dojem, jehož vzbuzení si klade za cíl, se pak nemusí realizovat. Dialog ve zpovědnici probíhá poklidně, regulátorka pokládá jasné otázky. Některé mají formu skrytých výzev (**zvládneš to přečíst?**). Ve zpovědnici je tentokrát realizována distantní, asymetrická a asynchronní komunikační akce – vyslání vzkazu blízké přítelkyni/partnerce. Patrně i díky tomu, že se Daniel překonal k přečtení onoho vzkazu, mu štáb vyhovuje a fotku k předání přebírá. Podobné události jsou vzhledem k izolačnímu charakteru RSA výjimečné. Štáb podporuje sílu sdělení ještě neverbální formou. Působí na emoce diváků a případné parasociální vazby, které by diváky motivovaly ke sledování pořadu v budoucnosti.

Krise ve Vile, která vyvolá potřebu dobrovolné zpovědi, ale nemusí mít jen podobu smutku. Manipulováním situací tak, aby byly pro jistou část osazenstva v daném časovém kontextu nepatřičné či nesnesitelné, štáb uměle vyvolává pocity frustrace, rozhořčení nebo zlosti. Roli (včetně komunikačních mechanismů) sehrává i únava, která je součástí psychologického kontextu všech akcí. Přitom musíme mít na paměti, že „ostré rozlišení fyzické a psychické únavy není možné, neboť oba druhy únavy se projevují fyzickými i psychickými symptomy: únava je psychofyzický stav.“²³³ Jak účastníka psychicky unavit, manipulátor ví:

15. září, SAUNA

(IP: RADIM A JULI DOSTALI TAJNÝ ÚKOL: BITVA VE STYLU STAR WARS – úkol provedli, v domě zůstal velký nepořádek. Někteří soutěžící uklízejí, Milan+Růžena+Dominik se separovali.)

M: **mně je z toho špatně úplně** ↓

Rů: **a mi? ↑ já to upe: nesnáším** ↓

M: **já bych to nedokázal** ↓

Do: **co** ↑

M: **já bych použil takovy bojovy metody asi: nebo já nevím** ↓

Do: **já bych na to vzal maximálně vodu a mouku:** ↓

M: **ty skořápky: budou všude: jako: - (s rukama překříženýma přes tělo) to neuklidijou STRÍH, ZPOVĚDNICE**

Rů: (má nohu přes nohu, opírá se o opěradlo gauče) **no: našťvaná jsem byla: já nemám ráda takovej nepořádek až mocsee (mračí se)**

ID: RŮŽENA

Rů: **to je úplně: - mě deptá takove věci: ↓ - - já to nemám ráda prostě: takove když je: pořádek a teď najednou bylo: bordýlek úplně jak v tanku jak se říká ↓ – já jsem**

²³³ NAKONEČNÝ, s. 289.

myslela že se z toho nevymotáme ↓ – já jsem jim teda ani nepomáhala takže – já to prostě nesnáším – (máchá rukama) to není nic pro mě už takové hry ani ↓

STŘIH, SAUNA (Vejce uklízí z dlaždic na terase David.)

Do: **ale já si myslím že jim tam nenapsali že můžou použít vejce: ↓ - ale že jim napsali že můžou použít co chtěj: ↑ – a voni si vymysleli tohle ↓ – mně jak to narvali do těch k[ou]²³⁴lí já myslel normálně že se po[ser]u²³⁵ bolestí ↓**

Rů: **no to vě:řim ↓**

Do: **jsem ani nemohl utíkat (sedí schoulený v sauně) ↓**

Rů: (s úsměvem) **to ti vě:řim ↓**

Do: **tady ten pocit upe: nahoře až – jak kdyby mě //**

Rů: **je špatně že: úplně člověku jak prostě: ↓**

STŘIH, ZPOVĚDNICE

Do: **mně toto nepřišlo moc vtipné ↓ – zničit vajíčka protože zaprvý – smrdě:j – ↑**

ID: DOMINIK

Do: **zadruhý je tady borde:l (počítá na prstech jedné ruky) zbytečne:j já nemám rád zbytečnej borde:l ↑ – a zatřetí jsem si chtěl udělat smaženej sejra ↓**

STŘIH, SAUNA

M: **ty polštáře ↓ – (klade si obličej do dlaní)**

Rů: **no – jo – to jo ↓**

Do: **se může jenom – vyprat no: ↓**

Rů: (znehuceně, obrací se k Milanovi) **takové stupidní hry: víš – že? ↑**

M: (opět kříží ruce přes tělo) **to já bych to asi neuděla:l – anebo si tady na to musím zvyknout zkrátka: ↓**

STŘIH, ZPOVĚDNICE

M: (s úsměvem, ale pohnutě, vystresovaně) **mě to úplně psychicky zdeptalo ↓ –**

ID: MILAN

M: **já když jsem viděl jak tam lítají ty vajíčka: ↑ - už jsem viděl jak padají ty skořápky všude: a teďka jak – všude se sypala ta mouka ↑ (zapojuje silnou mimiku) ta mouka mě úplně dostala jak se to tam – no to bylo něco hrozného pro mě: (nadechuje se) ↓ – to je pro mě něco takového no já jsem úplně trpěl mě normálně bolela hlava z toho ↓ - -**

STŘIH

M: (vztyčí levý ukazováček) **co jsem si teda uvědomi:l – (zvážní) že jsem měl absolutně rychle zareagova:t a měl jsem je skolit k zemi: aby tam nedělali ten bordel ↓ (...)**

Mimo jiné si všímáme, že výskyt ID panelů se jmény účastníků je při střizích do zpovědnice automatický, ať už se jedná o přenos z počátečních dní nebo z těch posledních. Je to součástí komunikace mezi štábem a diváky. Manipulativní akce režie (zadání bitvy) docílila kýženého efektu – vyvolala pocit nespokojenosti či neklidu u některých soutěžících. Ty pak kamery pečlivě sledují a jejich komunikační jednání ve zpovědnici a mimo ni je podrobena analýze a sestřihání. Divák může posoudit, nakolik jsou vyjádření „uvnitř a vně“ konzistentní. Růžena se konzistentně se vyjadřuje jak ve společnosti dalších dvou rozhořčených (**já to upe: nesnáším**), tak ve zpovědnici (**já to prostě nesnáším**). Co

²³⁴ Vypípnuto režii.

²³⁵ Vypípnuto režii.

se týká Dominikova jednání, už v sauně formuje triádu my – oni/štáb – oni/ostatní soutěžící, a z vývoje situace viní proveditele úkolu. Ve zpovědnici téma rozebírá podobně a zformuluje tři argumenty, které mu na celé kauze vadí nejvíce. Některé z nich jsou triviální. Samozřejmě při vyjádřeních ve zpovědnici neuvádí nic, co by se týkalo negativního vztahu ke štábu, který úkol vymyslel. Milanovi - člověku uvažujícímu racionálně - na události vadí hlavně praktická stránka věci (**to neuklidijou**). Oproti Dominikovi nikde nijak nekomentuje zadání ze strany štábu, ale stejně jako Růžena vidí hlavní dichotomii na lince já/my tři (izolovaní v sauně) a oni/ostatní soutěžící. Pocity zmaru ve zpovědnici rozvádí. Toto je účelem podobných manipulativních aktivit štábu – dějové zvraty, prudké změny v psychosociálním naladění soutěžících, zvýšení divácké atraktivity.

Jak jsme se přesvědčili v kapitole věnované zpovědi v RSA, jinak se chová člověk, který do zpovědnice vchází na vyzvání, jinak ten, který se k tomuto činu sám rozhodne. Důležitý je kontext vstupu do onoho prostoru (jakou má náladu, jak se cítí fyzicky, v jakém časovém kontextu se událost děje – v noci, na začátku soutěže, po Volbě atp.) To ovlivňuje nejenom volbu verbálních prostředků, ale i neverbální chování a logicky nastavení tématu. Když je například jedinec nadšen nebo jakkoli vzrušený, nesedí nikdy v sedačce v nahrbené pozici. Sedí rovně, s bradou vztyčenou nebo si dokonce dá nohy příčně na sofa a užívá si relaxačních aspektů rozhovoru. Jednoznačně je zpovědnice ve VV3 významným místem, které může plnit celé spektrum funkcí – od informativní až po relaxační.

10 ZÁVĚR

V naší disertační práci jsme se snažili postihnout některé základní rysy komunikace v televizní reality show, konkrétně typu, který charakterizujeme jako RSa. Jeho podstatnou součástí je izolace účastníků RS a manipulace jejich komunikačního jednání. Vycházeli jsme z předpokladu tematizovaného i u spřízněných autorů (zejména u Taylora a Bousfielda), že se tak děje, a svoje hypotézy jsme průběžně potvrzovali při analýze excerpovaného jazykového materiálu. Komunikační situaci definovanou vším, co je pro RSa typické (od odlišení od jiných typů RS po fyzický kontext komunikačních událostí), jsme označili jako vysoce stresovou a komunikaci, která se v ní odehrává, jako příznakovou. V souvislosti s tím jsme pozměnili členění typů mediálních dialogů (publikované Bucherem) a navrhli nový pojem – nepřímo moderovaný dialog. Jako nepřímou moderaci tu chápeme režijní záměry, které jsou ve Vile realizovány buď na základě zadání nebo jako důsledek jakékoli jiné účelové stimulace soutěžících jistým směrem (například za pomoci hudby).

Z práce vyplývá, že k charakteristickým rysům komunikace ve VV3 patří vzájemné provázání rovin (či oblastí) komunikace. Všem je nadřazena masmediální (chceme-li celospolečenská nebo veřejná) rovina, která sdílení deformuje. Ostatní roviny jsou jí podřízeny a stávají se z nich pseudoroviny. Nejvýrazněji se to projevuje u roviny pseudointrapersonální, kdy hovorem „od sebe k sobě“ účastníci vyrovnávají nedostatek přirozených sociálních interakcí. Využívají možností masmediálního prostředí a usilují o navazání parasociálního kontaktu s diváky. Soutěžící jsou si obecně mediování obsahu sdílení ve směru k divákům vědomi a tomuto přizpůsobují své komunikační jednání na všech rovinách. Nejčastěji jej utlumují nebo přehánějí. Protože fungují jako skupina, do komunikace se promítají prvky poukazující na tzv. alienaci (dobrovolné či nedobrovolné solitérství) nebo naopak identifikaci (například i formou vzájemných oslovení typu brácho). Účastníci dokáží komunikovat jako homogenní celek (při přímých přenosech z Vily, při společných oslavách), ale častěji je vidíme při hovorech v menších referenčních skupinách. Meziskupinová dynamika se projevuje tam, kde dochází ke sdílení uplatňujícímu dichotomii vy - my. Mediaci mezi skupinou a štábem zprostředkovává tzv. boss.

Na ukázkách jsme demonstrovali, že (s výjimkou komunikace k neživému předmětnému objektu) je komunikace v RSa vždy aktivitou obousměrnou, a to bez ohledu na jinak třídící hlediska –komunikaci tváří v tvář, distantní... Účastníci jsou občasné manipulováni tak, aby komunikovali na témata, která mohou být (morálně) problematická. Také dochází k umělému vyvolávání konverzací mezi předem vytipovanými jedinci v (pro režii) vhodném načasování. To jsme například předvedli v podkapitole 5.2.2 na konverzaci mezi Lucií a Radimem, kteří mají dle zadání mluvit spolu a přesvědčovat se navzájem (ve skutečnosti přesvědčovat diváky) o svých kvalitách.

Manipulativní ráz komunikace se projevuje i při kontaktu účastníka s moderátorem. Jeho extrémní podobou je tzv. bleskový výslech, jehož primárním účelem je dostat účastníka do časového presu a/nebo do úzkých, nikoliv získat plnohodnotné odpovědi na pokládané otázky. Vyvolává to kromě percepčního zmatku i očekávané komunikační problémy jako přecházení se, překotné vyjadřování myšlenek apod. Režie využívá moderátora i k persuazi účastníků – zejména ve smyslu stálého udržování motivace zůstat v soutěži. K těmto účelům má připraveny i informační konzervy. Moderátor je regulátorem komunikačních aktivit zejména v případě živých přenosů. Moderátoři ve VV3 často přecházejí do osobního tónu, což je možné jen díky formátu pořadu. Rozvíjí se i častá mezimoderátorská komunikace, mnohdy neformální. V tom případě dochází k její deprofesionalizaci, která je ale u RSa částečně potřebná. Ukázali jsme, že nejvýznamnější členkou skupiny moderátorů a vůdčí osobností konceptu je „tvář VV“, Tereza Pergnerová (obdivovaná ze strany od účastníků po diváky, oslovovaná *Terezko*), která dosahuje mimo jiné parasociálního napojení na diváky zčásti právě díky neformálnímu způsobu moderace. Pro mnohé je tzv. opinion leaderem.

Mezi účastníkem a štábem se komunikace nejčastěji realizuje ve formě tzv. pošty. To podporuje jednak vnímání hierarchizace rolí, jednak dojem izolace od vnějšího prostředí. V RSa pozorujeme také zvláštní (a s postupným ubýváním účastníků z Vily stále častější) jev – komunikaci soutěžících ve směru ke snímací technice. Opět je to aktivita zástupná a jejím adresátem není neživý předmětný objekt, ale někdo, kdo je za ním, nebo kdokoli, kdo má šanci vyslanou informaci obdržet.

Komentovali jsme, že mediovaný (vysílaný) obsah je zčásti asynchronní a vždy asymetrický – k divákovi se dostává (s výjimkou živých přenosů) se zpožděním. Divák

nemá možnost plnohodnotně reagovat na komunikační dění ve Vile. Pokud reaguje, tak buď na parasociální úrovni nebo využívá jiných komunikačních kanálů (mobilního telefonu, internetu atp.). Příjem sdělení při takovémto nastavení není zaručen. Výjimečně může divák komunikovat s účastníkem tváří v tvář (například ve studiu při přímém přenosu), ale pak jde opět o komunikaci asymetrickou a primárně neverbální. Po divákovi je často požadována značná intertextová orientace (v dění soutěže, v zapojení informací z jiných sérií apod.) Mezi divákem a štábem se rozvíjí asymetrická komunikace spíše pouze v oboustranně psané podobě. To platí i pro komunikaci mezi diváky samotnými, u které poukážeme na častý výskyt chyb nejrůznějšího typu nebo grafické zvláštnosti související s komunikací jakkoli elektronickou.

Naše disertační práce přinesla i mnoho excerpceí dokazujících realizace nezdvořilého jednání ve VV3, a to v rámci kategorií, které předložil Culpeper – nezdvořilosti přímé, pozitivní, negativní, sarkasmu nebo škádlení a odepřené zdvořilosti. Hranice členění na podtypy nezdvořilostního jednání jsou občasně neostré. Ve vzorcích se každopádně prokázalo, že se v RSa mimo jiné často objevují vulgární slova, tabuová témata a samozřejmě útoky na pozitivní i negativní tvář komunikantů. Podoba nebo forma těchto ataků je nezřídka manipulativně podporována zásahy režie (například když zadá úkol, který popisujeme v podkapitole 6.1.2). V souvislosti s nezdvořilým jednáním potvrzujeme Leechovy teze o možnostech intenzivnějšího útoku na tvář komunikačního partnera, ke kterému má útočník intimnější vazby nebo patří do jeho referenční skupiny (viz jednání matky se synem v kapitole 6.1.3). Projevy škádlení a sarkasmu nacházíme velice snadno, stejně jako projevy odepřené zdvořilosti (ty kupříkladu typicky při loučení a odchodu soutěžících z VV3). Průběžně v tomto textu poukážeme i na porušování tzv. maxim a na uplatňování některých asertivních technik v komunikaci (například techniky ohrané gramofonové desky nebo techniky otevřených dveří).

Část práce jsme věnovali pozdravům a oslovování ve VV3, kde jsme zjistili malou variabilitu a užívání spíše standardizovaných pozdravů na všech popisovaných rovinách. Nejčastějším pozdravem je neutrální ahoj, následované dalšími klasickými formulami jako je dobrý den, dobrý večer... V případě spojení moderátora s účastníky se pravidelně objevuje pozdrav ahoj VyVolení (viz také specifická situace v podkapitole 7.1). Pozdrav a oslovení konkrétního účastníka jménem pozorujeme primárně kdekoli tam, kde je potřeba jej odlišit od skupiny jako celku. Moderátoři se navzájem oslovují podobně – ahoj Libore,

s výjimkou výše komentované zdrobnělé formy ahoj Terezko. Pozdravy s určením denní doby se používají nejčastěji v komunikaci moderátorů k divákům. U komunikace mezi diváky pozdravy spíše odpadají, ale zde pozorujeme častá konkrétní oslovení s identifikační funkcí. Tykání ve VV3 jednoznačně převyšuje nad vykáním, které se nejtypičtěji objevuje hlavně při komunikaci moderátora s diváky jako masou nebo při interview s divákem, který si z nejrůznějších důvodů zaslouží úctu.

V práci jsme se věnovali i problematice sebeodhalení v komunikaci. To jsme v rámci VV3 rozdělili na nařízené a bezděčné. Na konkrétních excerpcích jsme demonstrovali, jaký průběh má sebeodhalování za vědomí, že jsou účastníci pod dohledem kamer. Nařízení sebeodhalení (z důvodu zvýšení atraktivity pořadu pro diváky) může přijít závazně jen od členů štábu (včetně moderátorů), jinde je fakultativní. Při hromadném sebeodhalování pozorujeme výskyt tzv. dyadického efektu. Iniciátor komunikační akce splnění úkolu kontroluje sice spíše z kvantitativního než kvalitativního hlediska, ale přesto chápeme nařízené sebeodhalení jako značně extrémní prostředek snahy po zvýšení sledovanosti. Za nesplnění nařízení může následovat trest, soutěžící z tohoto důvodu mnohdy volí taktiku předstírání sebeodhalení. Při rozboru obsahové stránky sdělení docházíme ke zjištění, že se mohou objevovat banality, triviality. Účastníci mají takto jistou šanci chránit svou pozitivní i negativní tvář. O to se snaží i při sebeodhalování bezděčném. Sebeodhalení je mnohdy spíše promyšlenou strategickou aktivitou s předdefinovaným cílem – jedná se o pseudoohalení (viz 8.2).

V závěru disertačního pojednání jsme neopomněli okomentovat také specifický typ sebeodhalení, který se v RSA objevuje – zpověď. Okomentovali jsme, že se nejedná o zpověď v tradičním slova smyslu a že člen štábu s funkcí zpovědníka také nerealizuje nic podobného rozhřešení. V případě zpovědi nařízené je účastník vyslán do zpovědnice na základě vzkazu v poště, a to buď za odměnu nebo za trest, případně k dovysvětlení komunikačního jednání ve Vile. Štáb velice často užívá účelové sestřihání komunikačních aktů realizovaných ve zpovědnici a mimo ni, aby tak uměle vytvářel kontrast mezi komunikací tváří v tvář a akty distantními. Vytváří tak další manipulovaná data a potvrzuje, že nic jako důvěrnost nebo intimita ve VV3 neexistuje. Dobrovolná zpověď je důsledkem požitkářské nebo existenciální motivace ke komunikaci a je realizována bez předchozí výzvy. Dobrovolně se účastník do zpovědnice vydává tehdy, když je rozrušen, a hledá oporu mimo soutěžní skupinu.

Jak jsme viděli, komunikační události ve VV3 jsou z hlediska rozboru komunikace značně složité. Naše práce by díky tomu vlastně ani nemusela obsahovat takové množství nejruznějších vzorků. Mohli jsme použít několik přepisů a postupně na nich v textu poukazovat na různá specifika z aktuálně sledovaných rovin. Protože jsme ale chtěli docílit co nejkompaktnějšího odrazu dění ve VV3, v pestrosti excerpcí vidíme velkou výhodu, a to i oproti ostatním podobným pracím.

Mnohokrát jsme v rozbořech potvrdili, že popisované komunikační akty mají zmanipulovaný obsah i formu (jak zvenčí – režijně, tak kvůli vnímání paradoxu pozorovatele – ze strany samotných soutěžících). Jsou značně příznakové. Analyzované komunikační události vykazují extrémní rysy hraničící s komunikační patologií (například předvádění se, přehánění, hysterické či narcistní projevy, neupřímnost). Naše poznatky jsou tudíž aplikovatelné primárně v oblastech, které se zabývají právě takovýmito komunikačními zvláštnostmi. Prokázali jsme, že k manipulaci komunikačního jednání v RSa dochází jak na úrovni obsahové (například umělým vyvoláváním témat k diskusi), tak formální (především prováděnými režijními střihy). Teze a transkripce, které jsme předložili v disertační práci, mohou být inspirací pro další autory. Zejména pro ty, kteří bádají v oblastech jako je sociolingvistika, psycholingvistika, pragmalingvistika atp. Přínosná by mohla být také práce zaměřená čistě na analogový způsob komunikace v televizních reality show.

Naše závěrečná poznámka se týká pojmu, který doposud zmíněn nebyl, ale pro zkoumání komunikace v masmediální oblasti je důležitý. Je to cílová skupina. Je otázkou, kdo byl/je (zamýšlenou a posléze reálnou) cílovou skupinou podobných pořadů. Vzhledem k věkovému i sociálnímu rozvrstvení účastníků VV3 (osoba starší 40 let je výjimkou, vysokoškolské vzdělání se neobjevuje) se zdá, že pořad je primárně zacílen na tzv. mladé dospělé (maximálně středoškoláky). Zájem o show (a následně její sledovanost) jistě ovlivnila senzační, až skandální pověst, která podobné formáty provází především v zahraničí. V českém kontextu (alespoň v případě VV3) se divák-voyer dočkal velice často jen ukázek nezdrovilého až bezohledného chování účastníků, případně značně sestříhaného obsahu kvůli vyprázdňování sdělení. Zatímco do jiných RS je nutné se kvalifikovat na základě dovedností či talentu, nebo přinejmenším značné osobní odvahy (Trošečník), ve VV rozhoduje o možnosti stát se účastníkem například ochota

k manipulovatelnosti zvenčí, konfliktnost povahy apod. VV jsou přitom navenek prezentováni jako „hrdinové“ (Noví hrdinové) a to by mohlo mít neblahé dopady především na formování názorů a (komunikačního) chování mladší generace. Vzbuzován je dojem, že důležitější než něco umět (a systematicky se tomu věnovat) je „být (byť krátkodobě a jednorázově) viděn a slyšen“, respektive „ukázat se“. Dalším problémem je vnímání komunikačního jednání v RSA jako jednání bezpříznakového, vzorového. Komunikační laboratoř, ke které jsme VV3 několikrát přirovnali, nám mimo jiné ukázala, že to, jak spolu komunikujeme v běžných nebo naopak stresových situacích, je nutno podrobovat stále analýze. Vyvozování (osobních) důsledků z případných komunikačně-sociálních chyb už je odrazem charakteru jedince.

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra bohemistiky

Název práce:	Komunikace v televizní reality show
Title:	Communication in Reality TV
Typ práce:	disertační práce
Autorka práce:	Mgr. Lucie Barbapostolová
Školitelka:	doc. PhDr. Milada Hirschová, DSc.
Doktorský studijní program:	F09905 Český jazyk
Jazyk práce:	čeština
Počet znaků:	304 478 bez mezer, 361 376 včetně mezer
Počet titulů použité literatury/zdrojů:	81

Anotace

Tato disertační práce je věnována rozboru komunikačního chování v televizní reality show izolačního typu. K hlavním tématům patří: pohled na tzv. roviny komunikace a jejich specifika v tomto masmediálním žánru, přehled účastníků a směrů komunikačního aktu tamtéž. Zaměřujeme se i na realizaci nezdvořilosti a specifické komunikační aktivity jako je sebeodhalování a tzv. zpověď. Autorka ukazuje a analyzuje manipulativní mechanismy, které v podobných typech pořadů komunikaci deformují. Teoreticky se práce opírá o poznatky sociolingvistiky, psycholingvistiky a lingvistické pragmatiky. Disertace obsahuje rovněž rozsáhlý materiálový soubor přepsaných komunikátů z vybrané reality show (VyVolení 3).

Klíčová slova

Reality show, masová média, komunikace sociální, komunikace verbální, komunikace neverbální, komunikační situace, komunikační strategie, mediální dialog, parasociální vztahy, zdvořilost, nezdvořilost, manipulace.

Annotation

This PhD thesis deals with specific features of communication in the so-called Reality TV (here: the reality show presenting group of people in seclusion). The theoretical background of the thesis is anchored in the general theory of communication, sociolinguistics, social psychology, linguistic pragmatics and the theory of mass media.

The author focuses on the multi-level structure of each communicative event in the mentioned type of TV show and provides an analysis of complex communicative interaction on the verge of interpersonal and mass communication as well as speakers' behaviour and strategies in this specific (stressful) environment. The extensive material (first recorded and later transcribed) has shown numerous examples of open impoliteness strategies (which, in everyday communication, are difficult to observe) as a result of manipulative activities both on the part of the show producer (as a part of this very TV show format) and within the group of participants. Salient examples of manipulation can be seen in specific communicative genres, branded (in the show) *a self-revelation* and *a confession*. The communication in such circumstances cannot be considered unmarked and satisfactory (successful) but, at the same time, it can be used as a "laboratory communication" showing certain phenomena (e.g., speaker's self-projection, relational work, face-threatening acts) very clearly.

Keywords

Reality TV, mass media, social communication, verbal communication, non-verbal communication, communicative situation, strategies in communication, dialogue in the media, parasocial relations, politeness, impoliteness, manipulation.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ²³⁶

a) monografie

BLAKEMORE, D. *Understanding Utterances*. Oxford: Blackwell Publishers, 1993. 2. ed. ISBN 0-631-15866-9.

BOUSFIELD, D. *Impoliteness in Interaction*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co./John Benjamins North America, 2008. ISBN 978-90-272-5411-5.

BROWN, P., LEVINSON, S. C. *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 2. vyd. ISBN 0-521-30862-3.

BURTON, G., JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6.

CROTEAU, D., HOYNES, W. *Media/Society*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Pine Forge Press/Sage Publications, 2003. ISBN 978-076-199-729-0.

ČERMÁK, F. *Základy lingvistické metodologie. Nástin hlavních principů na pozadí obecné teorie vědy*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7066-551-3.

ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5.

ČMEJRKOVÁ, S., HOFFMANNOVÁ, J. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1034-3.

²³⁶ V práci aplikujeme normu, která vstoupila v platnost 1. dubna 2011: ČSN ISO 690. *Informace a dokumentace – Pravidla pro bibliografické odkazy a citace informačních zdrojů*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011. 40 s. Třídící znak 01 0197. Připomínáme, že citovaná norma ukládá povinnost citovat více děl od jednoho autora v chronologicky vzestupném pořadí nehledě na název publikace. V případě kombinace děl autora jako jediného tvůrce a autora jako člena autorského týmu, se předřazují práce autora jako jedince. V případě dílčích studií a článků, neuvádíme ISBN/ISSN, abychom dosáhli jednotného pojetí v podkategoriích.

DE VITO, J. A. *Základy mezilidské komunikace*. Praha: Grada Publishing, 2001. ISBN 80-7169-988-8.

ECO, U. *Mysl a smysl*. Praha: Nadace Vize 97, 2000. ISBN 80-86181-36-7.

Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

FRITZ, G., HUNDSNURCHER, F. *Handbuch der Dialoganalyse*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1994. ISBN 3-484-73014-5.

GESTER, S. *První empirická analýza recepce anglicismů v českém jazyce*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2001. ISBN 80-244-0378-1.

GREPL, M., KARLÍK, P. *Skladba češtiny*. Olomouc: Votobia, 1998. ISBN 80-7198-281-4.

HAUSENBLAS, K. *Od tvaru k smyslu textu. Stylistické reflexe a interpretace*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1996. ISBN 80-85899-14-0

HIRSCHOVÁ, M. *Pragmatika v češtině*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1283-7.

HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O., ZEMAN, J. *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách*. Praha: Trizonia, 1999. ISBN 80-85573-71-7.

HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O. *Čeština v dialogu generací*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1549-5.

HOŠKOVÁ, L., LAKATOŠOVÁ, J. *Komunikace*. Olomouc: SDV Univerzity Palackého, 1994. ISBN 80-7067-407-5.

CHOMSKY, N. *Media control. Wie die Medien uns manipulieren*. Aus dem Amerikanischen von Michael Haupt. München: Piper, 2006. ISBN 978-3-492-24653-8.

JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Média a společnost. Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.

KORDA, J. *Úvod do studia televize*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005.
ISBN 80-244-1135-0.

KOŘENSKÝ J. *Člověk - řeč - poznání*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.
ISBN 80-244-0791-4.

KOŘENSKÝ, J., JAKLOVÁ, A., MÜLLEROVÁ, O. *Komplexní analýza komunikačního procesu a textu*. České Budějovice: PdF JU, 1987. ISBN 80-7040-363-2.

KOUKOLÍK, F. *Sociální mozek*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1242-3.

LAMSER, V. *Komunikace a společnost*. Praha: Academia, 1969. ISBN není.

LEECH, G. *Principles of Pragmatics*. London/New York: Longman, 1990.
ISBN 0-582-55110-2.

LOTKO, E. *Slovník lingvistických terminů pro filology*.
Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. ISBN 80-7067-965-4.

MARCUSE, H. *One Dimensional Man. Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. London: Routledge, 1991. ISBN 0-415-07429-0.

MARTINCOVÁ, O. et al. *Nová slova v češtině – Slovník neologizmů*, 1998.
Praha: Academia. ISBN 80-200-0640-0.

MARTINCOVÁ, O. et al. *Nová slova v češtině 2 – Slovník neologizmů*, 2004.
Praha: Academia. ISBN 80-200-1168-4.

McLUHAN, M. *Člověk, média a elektronická kultura*. Brno: Jota, 2000.
ISBN 80-7217-128-3.

McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2002.
ISBN 978-80-7367-574-5.

MEIBAUER, J. *Pragmatik. Eine Einführung*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 1999.
ISBN 3-86057-281-4.

Metody a prostředky přesvědčování v masových médiích.

Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 2005. ISBN 80-7368-101-3.

MEYROWITZ, J. *Všude a nikde. Vliv elektronických médií na sociální chování*.
Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0905-3.

MORRIS, D. *Řeč těla. Bodytalk*. Praha: ed. Československý spisovatel/Levné knihy, 2009.
ISBN 978-80-7309-786-8.

MÜLLEROVÁ, O. *Mluvený text a jeho syntaktická výstavba*. Praha: Academia, 1994.
ISBN 80-200-0489-0.

MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J., SCHNEIDEROVÁ, E. *Mluvená čeština
v autentických textech*. Jinočany: H&H, 1992. ISBN 80-85467-96-8.

MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. Praha: Pansofia, 1994.
ISBN 80-858-0429-8.

NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0763-6.

NOVÁK, T., CAPPONI, V. *Asertivně do života*. Praha: Grada, 2004. 2. doplněné vyd.
ISBN 978-80-247-0989-5.

ORWELL, G. *1984*. Přeložila Eva Šimečková. Praha: Naše vojsko, 1991.
ISBN 80-206-0256-9.

PALA, K., VŠIANSKÝ, J. *Slovník českých synonym*. Praha: Lidové noviny, 2000.
ISBN 80-7106-450-5.

PÁCL, P. *Tři etapy sociologického výzkumu hromadných sdělovacích prostředků*. Ostrava: Sfinga, 1995. ISBN 80-7042-427-3.

PATOČKA, O. *O tykáni a vykání*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-247-0000-X.

Panorama české literatury. Olomouc: Rubico, 1994. ISBN 80-85839-04-0.

PETŘÍKOVÁ, J. – ŠTĚPÁNEK, D. *Média – prostředky transferu informací*. Brno: Filozofická fakulta MU, 1998. ISBN 80-210-1992-1.

RAMONET, I. *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-1037-6.

SRPOVÁ, H., BARTOŠEK, J., ČMEJRKOVÁ, S., JAKLOVÁ, A., PÁCL, P. *Od informace k reklamě*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. ISBN 978-80-7368-265-1.

SWANN, J., DEUMERT, A., LILLIS, T., MESTHRIE, R. *A Dictionary of Sociolinguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004. ISBN 0-7486-1690-X.

ŠVEJČER, A. D., NIKOLSKIJ, L. B.: *Úvod do sociolingvistiky*. Praha: Svoboda, 1983. ISBN 25-022-83.

VYBÍRAL, Z. *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-291-2.

VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-812-0.

VYKOPALOVÁ, H. *Komunikace jako součást profese*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2005. ISBN 80-7318-344-7.

ZIMA, J. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. ISBN není.

ZÍTKOVÁ, D. *Komunikační přístup ke zdvořilosti a jeho aplikace na reklamní texty*.
Liberec: Nakladatelství Bor, 2008. ISBN 978-80-86807-84-3.

b) dílčí studie a články

CULPEPER, J. Towards an anatomy of impoliteness. *Journal of Pragmatics*.
1996, č. 25, s. 349-367.

ČMEJRKOVÁ, S. Rod v jazyce a komunikaci: Specifika češtiny. *Slovo a slovesnost*.
2002, roč. 63, č. 4, s. 263-286.

ČMEJRKOVÁ, S., JÍLKOVÁ, L., KADERKA, P. Mluvená čeština v televizních debatách.
Slovo a slovesnost. 2004, roč. 65, č. 4, s. 243-269.

DANĚK, J. Maximy interpersonální komunikace a objektivita ve zpravodajství.
In: *Multidisciplinární komunikace – problém a princip všeobecného vzdělávání*.
Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. 2005, s. 401-411.

GRICE, H. P. Logic and Conversation. In: *Syntax and Semantics, Vol. 3, Speech Acts*.
Ed. by Peter Cole and Jerry L. Morgan. New York: Academic Press. 1975, s. 41–58.

HIRSCHOVÁ, M. Sociální deixis a komunikační situace. In: *Linguistica Brunensia*.
Brno: FF MU. 2006, s. 167-183.

HIRSCHOVÁ, M. Nezdvůřilost jako pragmalingvistický fenomén. In: *Linguistica
Brunensia*. Brno: FF MU. 2010, s. 273-285.

HOFFMANNOVÁ, J., MÜLLEROVÁ, O. Čeština v dialogu věkově rozdílných mluvčích.
Slovo a slovesnost. 2002, roč. 65, č. 1, s. 1-14.

HYMES, D. Lingvistická teorie a promluvové funkce. *Slovo a slovesnost*.
1970, roč. 31, č. 1, s. 7-32.

CHEJNOVÁ, P. Zdvořilost jako lingvistický problém. In: *Multidisciplinární komunikace – problém a princip všeobecného vzdělávání*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. 2005, s. 412-433.

JAKOBSON, R. O realismu v umění. In: *Poetická funkce*. Jinočany: H&H. 1995, s. 138-144.

JAKOBSON, R. Úpadek filmu? In: *Poetická funkce*. Jinočany: H&H. 1995, s. 148-153.

KOCOUREK, R. O multidisciplinarity, lingvistice a jazyku. In: *Multidisciplinární komunikace – problém a princip všeobecného vzdělávání*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. 2005, s. 96-109.

MUKAŘOVSKÝ, J. Dvě studie o dialogu: I. Dialog a monolog. In: *Kapitoly z české poetiky. Díl I. Obecné věci básnictví*. Praha: Svoboda. 1948, s. 138-144.

MUKAŘOVSKÝ, J. O jazyce básnickém: VI. Dialog a monolog. „Skrutý“ význam. *Slovo a slovesnost*. 1940, roč. 6, č. 3, s. 113-144.

NEBESKÁ, I. Produktor vs. recipient: specifika jejich interpretačních činností. *Slovo a slovesnost*. 1988, roč. 49, č. 2, s. 139-142.

VLASÁK, Z. Televize nakupují u Berlusconiho a RTL. *Právo*, 23. 8. 2008, s. 15.

c) internetové zdroje

OXFORD UNIVERSITY PRESS. *Oxford Dictionaries: The world's most trusted dictionaries* [online slovník]. © 2012. [cit. 2012-01-12, 00:20 SEČ].

Dostupné z: <http://oxforddictionaries.com> (konkrétní odkazy uvádíme přímo v práci)

TAYLOR, J. M. How Swapping Wives Has Helped Impoliteness Theory: A Study In Support Of Face Attack Theory. *Lancaster University*. [online]. © 1996-2012 [cit 2012-01-24, 21:44 SEČ]. Dostupné z: www.lancs.ac.uk/fss/courses/ling/ling201/res/diss/2004/taylorj01.doc

TK, AJDA, OKKVP, SUNÍČKO & SPOL. Panáček v reality show. *Blog nejen o televizních reality show* [online blog]. © 2012. [cit. 2012-01-18, 10:08 SEČ].

Dostupné z: <http://reality-show.panacek.com>

TŮMOVÁ, M. Soud potvrdil pokuty za reality show. *ČT 24. Nejdůvěryhodnější zpravodajství na českém internetu* [online]. 15. 5. 2008 © 1996-2012

[cit. 2012-01-18, 15:16 SEČ].

Dostupné z: <http://www.ct24.cz/media/15141-soud-potvrdil-pokuty-za-reality-show/>

ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ. *Slovník spisovného jazyka českého* [online slovník].

© 2011 Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc> ((konkrétní odkazy uvádíme přímo v práci)

VYVOLENÍ3. *Vše o reality show! (VyVolení 3, Big Brother)* [online projekt].

© 2007-2012 Dostupné z: <http://www.vyvoleni3.com> (konkrétní odkazy uvádíme přímo v práci)

YOUTUBE LLC. *Youtube:Broadcast Yourself* [online]. © 2012.

Dostupné z: www.youtube.com (konkrétní odkazy uvádíme přímo v práci)

SEZNAM VLASTNÍCH PRACÍ A PŘÍSPĚVKŮ AUTORKY

Závěrečná práce

BARBAPOSTOLOSOVÁ, L. *K výzkumu konkrétních neologismů z hlediska sociolingvistiky*. Olomouc, 2006. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Katedra bohemistiky. Vedoucí diplomové práce: Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Vystoupení na konferencích

BARBAPOSTOLOSOVÁ, L. Ke komunikaci v reality show.

In: *Bohemica Olomucensia 3*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2009, s. 217-224.

Konference: Setkání mladých lingvistů: Interkulturní komunikace a lingvistika. Filozofická fakulta UP, Katedra bohemistiky, květen 2008.

BARBAPOSTOLOSOVÁ, L. K rovinám komunikace a tzv. parasocialitě v televizní reality show. In: *Bohemica Olomucensia 2*. Olomouc: Univerzita Palackého. 2010, s. 229-238.

Konference: Setkání mladých lingvistů: NEpravidelnost a NEjednoznačnost v non/verbální komunikaci. Filozofická fakulta UP, Katedra bohemistiky, květen 2009.

BARBAPOSTOLOSOVÁ, L. Nepatříčnost v komunikaci v televizní reality show. In: *Eurolingua & Eurolitteraria*. Liberec: Technická univerzita, 2009, s. 117-123.

Konference: Eurolingua & Eurolitteraria: Nepřípustnost, nepatříčnost a zákazy v jazykové a literární komunikaci. Filozofická fakulta TUL, Katedra českého jazyka a literatury, září 2009.

BARBAPOSTOLOSOVÁ, L. O konceptu moci v reality show. [orální výstup, sborník nerealizován]

Konference: Kultura – moc – identita. Filozofická fakulta UP, Kabinet interkulturních studií při Katedře sociologie a andragogiky, říjen 2009.

PŘEHLED ZKRATEK

a) zkratky tematické

ID	identifikační panel
IP	informační panel
RS	reality show
RSa	reality show typu a, izolační
RSb	reality show typu b, přechodný útvar
RSc	reality show typu c, pomezí útvar
VV	VyVolení, VyVolený (...)
VV3	VyVolení 3: Noví hrdinové
(MA)	účastník komunikace spojený pouze auditivně, nikoliv audiovizuálně

b) zkratky jmen soutěžících

D	Dan
Da	David
Do	Dominik
H	Honza
G	Georgina
I	Ivana
J	Juli
L	Linda
Lu	Lucka
M	Milan
Ma	Marcela
N	Nancy
R	René
Ra	Radim
Rů	Růžena
V	Veronika

c) zkratky jmen moderátorů

LB	Libor Bouček
MH	Mirek Hejda
TP	Tereza Pergnerová

PŘÍLOHA A: PŘEHLED SOUTĚŽÍCÍCH²³⁷

Jméno	Příjmení	Rok narození	Trvalé bydliště	Povolání v době účasti
Juli	Csóka	1984	Brno	IT specialista
Veronika	Fasterová	1987	Praha	učnice
Dan	Holovský	1982	Praha	boxer
René	Kukačová	1974	Ostrava	provozní juice baru
Radim	Šrahůlek	1981	Olomouc	voják z povolání
Nancy	Johannes	1977	Praha	průvodkyně, organizátorka akcí na klíč
Dominik	Santholzer	1985	Praha	prodavač obuvi
Marcela	Brücknerová	1978	Šumperk	prodavačka v butiku
Milan	Vobořil	1976	Hanušovice	podnikatel, správce bazénu
Lucka	Pechová	1986	Ostrava	provozní bufetu
David	Kaňák	1983	Ostrava	stavební dělník
Růžena	Kaňáková	1964	Ostrava	provozní
Ivana	Rissnerová	1984	Mohelnice	dělnice
Linda	Hartmanová	1984	Liberec	bankovní specialistka
Honza	Paukner	1981	Rokycany	automechanik
Georgina	Kračmanová	1974	Plzeň	nezaměstnaná (pův. učitelka v mateřské školce)

Nejedná se o kompletní výčet soutěžících ve VV3. Uvádíme jen ty, kteří se objevili v prepisech. V případě křestních jmen dodržujeme formu používanou v soutěži (například René místo Renáta).

²³⁷ Soutěžící jsou řazeni dle data postupu do Vily.